

**T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**2005-2017 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM
PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI: OLGUBİLİMSEL BİR
ÇALIŞMA**

Yüksek Lisans Tezi

TUBA KÖK

**AMASYA
HAZİRAN-2020**

**T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**2005-2017 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM
PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI: OLGUBİLİMSEL BİR
ÇALIŞMA**

**Hazırlayan
Tuba KÖK**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM**

AMASYA-2020

ETİK BEYAN

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum./...../2020

İmza

Tuba KÖK

ÖZET

2005-2017 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI: OLGUBİLİMSEL BİR ÇALIŞMA

Tuba KÖK

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Haziran / 2020
Danışman: Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM

Bu araştırmada, 2017 sosyal bilgiler öğretim programında yapılan değişiklikler, programın güçlü ve zayıf yönleri, programın sunduğu yenilikler ve 2005 sosyal bilgiler öğretim programından farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda bu araştırma, öğretim programının temel bileşenleri; genel amaçlar, eğitim felsefeleri, öğrenme alanları, üniteler, kazanımlar, ölçme-değerlendirme, vizyon, kavramlar, değerler ve Atatürkçülük konularını temel alarak 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırılması ve öğretmen görüşleri açısından incelenmesine yönelik bir çalışmadır.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve fenomenoloji araştırma desenleri kullanılmıştır. İlk olarak 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programları arasındaki benzer ve farklı yönlerin tespit edilmesi amacıyla 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programları karşılaştırılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise; katılımcıların yeni hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programı ve her iki programın karşılaştırılmasına ilişkin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile yüz yüze görüşmeler aracılığı ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın çalışma grubunu 20 katılımcı oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ile belirlenen katılımcılar; 2017-2018 eğitim öğretim yılında Amasya üniversitesi Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalında görevli 2 akademisyen, Sosyal Bilimler Öğretmenliği programında okuyan 4 aday öğretmen ve Amasya il merkezindeki ortaokullarda görev yapan 4'ü formatör olmak üzere 10 öğretmen oluşturmaktadır. Görüşmeler ses kayıt cihazı aracılığı ile kayıt edilmiş ve sonrasında yazıya aktarılmıştır. İçerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilen metinler oluşturulan kategorilere göre tasnif edilip incelenmiştir. Bu kapsamda katılımcılardan elde edilen veriler, Nvivo 9 Paket programı kullanılmak suretiyle

oluşturulan temalar ve temaların altındaki kodlamalar dikkate alınarak, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sadeleştirilmiş, modeller ve tablolar haline getirilmiştir.

Analizler sonucu elde edilen bulguların yorumlanmasıyla katılımcıların 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programına dair yeterli ön hazırlıkları bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programının, 2005 öğretim programına göre kazanımlar ve içerik anlamında sadeleştirildiği, kazanım ve kavram sayılarının azaltılmasından dolayı öğrenme alanları arasında boşluklar oluştuğu, 2005 programındaki bazı değerlerin çıkarılarak 2017 programına yeni değerlerin eklendiği, kavram öğretimi ile ilgili açıklama ve kavram listelerine yer verilmediği, Atatürkçülük konularının azaltıldığı elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır.

Araştırma ile elde edilen bulgulardan, 2017 sosyal bilgiler öğretim programının sosyal bilgilerin zenginliğini ortaya çıkaracak bir program yeterliliğinde olmadığı, küçük farklılıklarla ve eksiltmelerle 2005 sosyal bilgiler öğretim programının özetlenmiş bir versiyonu olduğu program açısından benzer bir çalışmanın hedeflenen başarıyı getirmesinin güç olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Program İncelemesi, Program Ögeleri.

ABSTRACT

COMPARISON OF 2005-2017 SOCIAL SCIENCES CURRICULUM: A PHENOMENOLOGICAL STUDY

Tuba KÖK

Amasya University, Institute of Social Sciences

Department of Turkish and Social Sciences Education, M.A. June / 2020

Supervisor: Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM

The purpose of this research is to examine the 2017 Social Sciences Course Curriculum in terms of revisions, its strengths and weaknesses, the potentials and the differences from the 2015 Social Sciences Course Curriculum. This inquiry is the one that delves into such main issues in the curriculum as general purposes, educational philosophies, learning areas, units, objectives, measurement-assessment, vision, concepts, values, and the Atatürkism subjects, and that makes comparisons the previous curriculum based on the opinions of participants from the field.

In this study, the document analysis and the phenomenological research designs from the qualitative research methodologies were used. First, the 2005 and the 2017 Social Sciences Course Curriculums were compared in terms of similarities and differences. Second, the participants views' on the former and the latter were examined through semi-structured interviews.

A total of 20 participants were recruited in this study. Maximum variation sampling technique from the purposeful sampling methods was used to recruit the participants. In this sense, two scholars in the Department of Social Sciences Education in Amasya University, four prospective teachers studying at the Department of Social Sciences Education, and ten teachers, four of whom were mentors, in Amasya Province participated in this study. The interviews were recorded through a tape recorder. The interview data were transcribed, and the qualitative data were analyzed and categorized in line with the content analysis method. For this purpose, the NVIVO 9 Software was employed, and the emerging themes and codes were simplified and presented in tables and models.

Following the qualitative analyses, it was concluded that the participants had detailed information about the 2017 Social Sciences Curriculum. Further, it was

revealed that the course' objectives and content were reduced in the 2017 Social Sciences Curriculum when compared to the 2005 Social Sciences Curriculum, and there are learning gaps between the curriculums due to tthe reductions in the number of the objectives and concepts. What is more, new values were added to the 2017 Social Sciences Curriculum, whereas some of them were removed the 2005 Social Sciences Curriculum. There is evidence to suggest that explanations related to teaching the concepts and the concept lists weren't included. Finally, it was found that the Ataturkism subjects were reduced.

The findings show that the 2017 Social Sciences Curriculum is not as qualified as to reveal the richness of social sciences, and is a summary of the 2005 Social Sciences Curriculum with small differences or reductions, so this curriculum may not yield expected results in terms of the educational objectives.

Key Words: Social Sciences, 2005 Social Studies Curriculum, 2017 Social Studies Curriculum, Program Review, Program Items.

ÖNSÖZ

“Geleceğin güvencesi sağlam temellere dayalı bir eğitime, eğitim ise öğretmene dayalıdır.” Mustafa Kemal Atatürk

Ülkelerin kalkınmasında eğitim ve öğretimin işlevi son derece etkilidir. Bu nedenle küreselleşmenin ve teknolojinin hâkim olduğu bu çağda öğretim programlarının rolü eğitim-öğretimin başarısı için önemlidir. Ülkemizde ise ortaya çıkan bu yeni gelişmeler göstermiştir ki; eğitimdeki kaliteyi ve seviyeyi arttıracak olan en önemli unsur öğretim programıdır. Tarihten günümüze eğitim-öğretim süresinde yapılan çalışmalar sonucunda, programlar güncellenmiş ve programlara dayalı ders kitapları hazırlanmıştır. Bununla beraber öğretim programlarında yapılan bu güncellemeler ve değişikliklerin neler olduğu, uygulama aşamasında ne gibi avantaj ve dezavantajlara sahip olduğunun belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Bu araştırmada bu ihtiyaç doğrultusunda, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının, program öğeleri açısından incelenerek aralarındaki farklılıklar ve benzerliklerinin karşılaştırılmasının yapılması ve her iki programa yönelik sosyal bilgiler eğitimi ile ilgilenen beş farklı kesimin görüşleri alınarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinin her aşamasında her türlü katkı ve desteği sağlayan, bana öğrenmeyi öğreten, öğrenmenin yollarını keşfetmemi sağlayan, araştırmaya sevk eden, her zaman yapıcı eleştirileri ve görüşleriyle beni yönlendiren, bu çalışmanın ortaya çıkmasına katkı sağlayan değerli danışmanım Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM'a teşekkür ederim.

Araştırmamın başından itibaren tezimin her aşamasında bilgi ve tecrübesini esirgemeyen, sıcak ve yakın davranışlarıyla tezimin analiz aşamasında akademik desteğini aldığım değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Gönül TÜRKAN DEMİR'e ayrıca ve özellikle teşekkür ederim.

Son olarak, haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim, tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sonsuz sevgi ve anlayışlarıyla yanımda olan canım annem Halise KÖK ve ilk öğretmenim babam Kahraman KÖK' e tezimi armağan eder ve teşekkürlerimi sunarım.

Tuba KÖK

viii

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
RESİMLER DİZİNİ	xiv
KISALTMALAR DİZİNİ	xv

I.BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	2
1.2.1. Araştırmanın alt problemleri	2
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6. Varsayımlar	5

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Eğitim Programı	6
2.1.1. Eğitim Programının Öğeleri	8
2.1.1.1.1.Uzak Hedefler	11
2.1.1.1.2. Genel Hedefler	11
2.1.1.1.3. Özel Hedefler	11
2.1.1.1.4. Bilişsel Alan.....	12
2.1.1.1.5. Duyuşsal Alan.....	12
2.1.1.1.6. Devinişsel Alan	13
2.1.1.2. İçerik (Kapsam)	13
2.1.1.3. Öğrenme ve Öğretme Süreci.....	14
2.1.1.4. Değerlendirme	15
2.2. Öğretim Programı	16
2.3. Sosyal Bilgilerin Tanımı	16
2.3.1. Sosyal Bilgilerin Yapısı	17

2.3.2. Sosyal Bilgilerin Önemi	18
2.3.3. Dünyada Sosyal Bilgilerin Tarihçesi	21
2.3.4. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihçesi	22
2.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	22
2.4.1. 1924 İlkokul Programı	25
2.4.2. 1926 İlkokul Programı	25
2.4.3. 1930 İlkokul Programı	26
2.4.4. 1936 İlkokul Programı	26
2.4.5. 1948 Yurttaşlık Bilgisi Dersi Öğretim Programı	27
2.4.6. 1962 Taslak İlkokul Programı	27
2.4.7. 1968 İlkokul Programı	28
2.4.8. 1998 İlköğretim Programı	28
2.4.9. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	29
2.4.10.2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	30
2.4.11.2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması	32
2.4.12.2005 – 2017 Programların Beceriler Yönünden Karşılaştırılması ..	34
2.4.13.2005 – 2017 Programların Değerler Yönünden Karşılaştırılması ...	40
2.4.14.2005 – 2017 Programların Kazanımlar Yönünden Karşılaştırılması	43
2.4.15.2005 – 2017 Programların Kavramlar Yönünden Karşılaştırılması	46
2.5. İlgili Araştırmalar	49
2.5.1. Yurt içinde Yapılan Çalışmalar	49
2.5.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	52

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM	53
3.1. Araştırmanın Modeli	53
3.2. Çalışma Grubu	55
3.3. Verilerin Toplanması	57
3.4. Verilerin Analizi	61

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR	64
4.1. Katılımcıların 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Ön Hazırlıklarına İlişkin Görüşleri	64
4.2. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Katılımcıların Farkındalıklarıyla İlgili Bulgular	68
4.3. Katılımcıların 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Genel Amaçlarına İlişkin Görüşleri	77
4.4. 2005 ve 2017 SBDÖP ’nün Eğitim Felsefelerinin Karşılaştırılmasına İlgili Bulgular	81
4.5. 2005 ve 2017 SBDÖP’nün Kavram Boyutunda Karşılaştırılmasıyla İlgili Bulgular	86
4.6. 2005 ve 2017 SBDÖP ’nün Değerler Boyutunda Karşılaştırılmasıyla İlgili Bulgular	93
4.7. 2005 ve 2017 SBDÖP ’nün Kazanım Boyutunda Karşılaştırılmasıyla İlgili Bulgular	99

4.8. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Karşılaştırılmasıyla İlgili Bulgular	106
4.9. 2005 ve 2017 SBDÖP'larının Ders Kaynakları Açısından Karşılaştırılması İlgili Bulgular	113
4.10. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Benzerliklerine Yönelik Görüşleri	123
4.11. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Farklılıklarına Yönelik Görüşleri	128
4.12. 2017 SBDÖP'nin Değerlendirilmesine Yönelik Görüşleri.....	136

V. BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	147
5.1. Sonuç ve Tartışma	147
5.1.1. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Katılımcıların Ön Hazırlıklarına İlişkin Sonuçlar	147
5.1.2. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Genel Amaçlarına İlişkin Sonuçlar.....	148
5.1.3. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Eğitim Felsefelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar	149
5.1.4. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Kavram Boyutunda Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar	151
5.1.5. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Değerler Boyutunda Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar	153
5.1.6. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Kazanımlar Boyutunda Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar	155
5.1.7. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar.....	157
5.1.8. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Ders Kaynakları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar.....	159
5.1.9. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Benzerliklerine İlişkin Sonuçlar	161
5.1.10.2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Farklılıklarına İlişkin Sonuçlar	162
5.2. Öneriler.....	164
KAYNAKÇA	168
EKLER	178
EK1: Çalışma İzni	179
Ek2: Anket İzni.....	180
Ek3: Çalışma Soruları.....	182
EK:4.....	185

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Programların Vizyon Yönünden Karşılaştırılması.....	31
Tablo 2. Programların Temel Yaklaşım Yönünden Karşılaştırılması.....	32
Tablo 3. Programların Beceriler Yönünden Karşılaştırılması.....	35
Tablo 4. Programların Ünite ve Öğrenme Alanları Yönünden Karşılaştırılması.....	36
Tablo 5. Programların Ölçme ve Değerlendirme Yönünden Karşılaştırılması.....	38
Tablo 6. Programların Değerler Yönünden Karşılaştırılması.....	40
Tablo 7. 6.sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenim alanları /üniteleri kazanım tablosu.....	47
Tablo 8. Katılımcı Profili.....	55
Tablo 9. 2017 SBDÖP' na Yönelik Ön Hazırlık Düzeylerinin Frekans Dağılımı.....	63
Tablo 10. 2017 SBDÖP 'na Yönelik Katılımcıların Farkındalık Düzeylerinin Frekans Dağılımı.....	67
Tablo 11. 2005 ve 2017 SBDÖP' nin Genel Amaçlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Frekans Dağılımı.....	76
Tablo 12. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin Eğitim Felsefelerinin Karşılaştırılmasının Frekans Dağılımı.....	80
Tablo 13. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin Kavram Boyutunda Karşılaştırılmasının Frekans Dağılımı.....	86
Tablo 14. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin Değerler Boyutunda Karşılaştırılmasının Frekans Dağılımı.....	93
Tablo 15. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin Kazanım Boyutunda Karşılaştırılmasının Frekans Dağılımı.....	99
Tablo 16. 2005 ve 2017 SBDÖP' nin Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Karşılaştırılmasının Frekans Dağılımı.....	107
Tablo 17. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Benzerliklerine Yönelik Frekans Dağılımı.....	115
Tablo 18. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Farklılıklarına Yönelik Frekans Dağılımı.....	124
Tablo 19. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Değerlendirilmesine Yönelik Frekans Dağılımı.....	130
Tablo 20. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Değerlendirilmesine Yönelik Frekans Dağılımı.....	139

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Programın Dört Temel Ögesi.....	9
Şekil 2. 2017 sosyal bilgiler programı 6. Sınıf Birey ve Toplum öğrenme alanı kazanımları.....	62
Şekil 3. 2017 SBDÖP 'na Yönelik Ön Hazırlıkları.....	66
Şekil 4. 2017 SBDÖP 'na Yönelik Katılımcıların Farkındalıkları.....	75
Şekil 5. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Genel Amaçlar.....	80
Şekil 6. 2005 ve 2017 SBDÖP' nın Eğitim Felsefelerinin Karşılaştırılması.....	85
Şekil 7. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Kavram Boyutunda Karşılaştırılması.....	93
Şekil 8. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Değerler Boyutunda Karşılaştırılması.....	99
Şekil 9. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Kazanım Boyutunda Karşılaştırılması.....	106
Şekil 10. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Karşılaştırılması.....	114
Şekil 11. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin ve Kaynak Uyumunun Karşılaştırılması.....	124
Şekil 12. 2005 ve 2017 SBDÖP' nın Benzerlikleri.....	129
Şekil 13. 2005 ve 2017 SBDÖP' nın Farklılıkları.....	138

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 6.Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteleri ve Kazanımları.....	42
Resim 2. 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 6. Sınıf Birey ve Toplum Öğrenme Alanı ve Kazanımları.....	43

KISALTMALAR DİZİNİ

- A:** Akademisyen
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- Akt:** Aktaran
- AYÇ:** Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi
- EARGED:** Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi
- EBA:** Eğitim, Bilişim Ağı
- Ed.:** Editör
- FÖ:** Formatör Öğretmen
- KPSS:** Kamu Personeli Seçme Sınavı
- LÖ:** Lisans Öğretmen
- MEB:** Millî Eğitim Bakanlığı
- MLO:** Müfredat Laboratuvar Okulları
- MÖ:** Milattan Önce
- NCSS:** ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
- Ö:** Öğretmen
- SBDÖP:** Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
- TED:** Türk Eğitim Derneği
- TTKB:** Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
- TTKB:** Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
- TYÇ:** Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi

I.BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Ekonomik, sosyal ve kültürel olgular sürekli olarak değişmekte ve bu durum eğitimin hedeflerini de etkilemektedir. Elbette bu değişiklik eğitim programlarının tekrardan gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Günümüzde sorgulayan, düşünen, araştıran ve öğrendiği bilgiyi kullanmasını bilen, sorunlara çözümcül yaklaşım üretebilen, sosyal olarak kendini geliştiren, bilimsel ve teknolojik gelişmelere yabancı kalmayan bireylerin yetiştirilebilmesi, ülke için en büyük yatırımlardan biri olarak görülmektedir. Eğitim sistemi bu hedefin gerçekleşmesi için temel vasıtaadır. Bunun önemini bilen ülkeler eğitim yaklaşımlarını sorgulamışlar ve eğitim programlarını yenileme ihtiyacı duymuşlardır. Bu arayış ve sorgulama, değişen dünya koşullarında toplum bireylerini gelişmelere uyumlu yönde donanımlı yetiştirebilmek amacıyla öğretim programlarında güncellemeler yapılması, yeni öğretim yaklaşımlarının işe koşulması yönünde birtakım arayışlara yöneltmiştir. Bu sebeple eğitim ve öğretim programlarında değişiklikler ve güncellemeler yapılması kaçınılmaz olmuştur.

Türk Eğitim Sisteminde de sözü edilen hedefler ve gerekçelerle ilgili zaman zaman değişim ve gelişmeler yaşanmış, geliştirilen programlarla güncellenen yeni modeller ve yaklaşımlar uygulamaya konulmuştur. Öğretim programları da bu çerçevede güncellenen eğitim araçlarından biridir.

Öğretim programları; devletin bireye verdiği değerin, bireyden beklentilerini yansıtan ve bireylerine vatandaş olarak sorumluluklarını hatırlatan belgelerdir. Öğretim programları bu yönüyle toplumun eğitim, kültür ve gelişmişlik seviyesini yansıtır (Kanbolat, 2005).

Bireyi çok yönlü ve iyi yetiştirebilmek amacıyla hazırlanmış olan ve ülkenin eğitim politikası kapsamında oluşturulan öğretim programları, öğretmenlere kılavuz niteliğindedir. Bu hedefle hazırlanan öğretim programları; neler öğreteceğimizi, nasıl öğreteceğimizi ve öğrenci kazanımlarının nasıl ölçülüp değerlendirileceğini, ders konuların ne kadar sürede verileceğini içermektedir.

Öğretim programlarının eğitimin kalitesini belirleyici bir misyonu olması ve bireylerin ve toplumun geleceğini etkilemesi sebebiyle bu araştırmada öğretim programları temelinde orta öğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ele alınmıştır.

Orta öğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı değişen koşullara göre güncellemelerin ve yeniliklerin yapılmasının öngörüldüğü bir öğretim programı olarak, 18 Temmuz 2017 tarihinde kabul edilen değişikliklerden sonra yürürlüğe girmiştir. Yapılan değişikliklerle sosyal bilgiler dersinin vizyon anlayışının değişmediği, bununla beraber, programda yapılan yeni düzenlemelerle programın temel yaklaşımı, içeriği, beceriler, öğrenme alanları, ölçme değerlendirme, kavram bilgisi ve kazanım alanlarında değişiklikler yapıldığı görülmektedir.

Bu araştırmada yeni düzenlemeyle uygulamaya konulan sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değişiklikler, programın güçlü ve zayıf yönleri, programın sunduğu fırsatlar ve 2005 sosyal bilgiler öğretim programından farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla yapılan araştırmada, Sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalında görev yapan akademisyenlerin, programa dair eğitim almış formatör öğretmenlerin, programın asıl uygulayıcıları olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının görüşlerine başvurulmuştur.

1.2. Problem Cümlesi

2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının benzer, farklı yönleri ve programa yönelik sosyal bilgiler eğitimcilerinin görüşleri nelerdir?

1.2.1. Araştırmanın alt problemleri

Araştırmanın temel amacına yönelik aşağıda belirtilen alt problemlere cevap aranmıştır;

1.Araştırma grubunun 2017 sosyal bilgiler öğretim programına yönelik farkındalıkları nelerdir?

2.Araştırma grubunun 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının genel amaçlarının karşılaştırılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

3.Araştırma grubunun 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programların eğitim felsefelerinin karşılaştırılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

4.Araştırma grubunun 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının benzerliklerine yönelik görüşleri nelerdir?

5.Araştırma grubunun 2005 ve 2017 programları arasındaki farklılıklara ilişkin görüşleri nelerdir?

6.Araştırma grubunun 2017 sosyal bilgiler öğretim programı ve derslerde kullanılacak olan kaynakların uyumuna ilişkin görüşleri nelerdir?

7.Araştırma grubunun 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının kavram boyutunda karşılaştırılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

8.Araştırma grubunun 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler boyutunda karşılaştırılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

9.Araştırma grubunun 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının kazanımlar boyutunda karşılaştırılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

10.Araştırma grubunun 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının ölçme-değerlendirme boyutunda karşılaştırılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

11.Araştırma grubunun 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programınının değerlendirilmesine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

"2005-2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması: Olgu Bilimsel Bir Çalışma" başlıklı araştırmanın yapılmasındaki amaç; 18 Temmuz 2017 tarihinde kabul edilen yeni sosyal bilgiler öğretim programı ile işlevselliği ve uygulanabilirliği yönünden çok boyutlu bir değerlendirmenin yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. 2017 sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi ile her iki programın benzerlik ve farklılıklarının tespit edilmesi ve bu amaç doğrultusunda, akademisyen, öğretmen, formatör öğretmen ve aday öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuş, elde edilen verilerin öğretim programına göre zayıf ve güçlü yönlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. 2005-2017 sosyal bilgiler öğretim programları karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. 2005- 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının eğitim programlarının temel öğeleri ile karşılaştırılmasının olması gerekmektedir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Sosyal Bilgiler dersinin hedefi bireyin, toplumun kendisinden beklediği davranışları sergileyerek, vatandaşlık görevinin bilincinde olup bu görevi yerine getirebilmesidir. Bu ders sayesinde yaşamla iç içe olan bireyler, ait olduğu toplumun bugününü ve geleceğini çok yakından bilecek ve planlayacaktır. Bu nedenle, okullarda sosyal bilgiler dersinin öğretiminden en iyi şekilde faydalanabilmek amacıyla güçlü bir öğretimin yapılması gerekir, bu da etkili bir sosyal bilgiler öğretim programı ile mümkün olabilmektedir (Kamber,2007).

Eğitim programı, ülkedeki eğitim ve öğretim aşamalarını istendik, standart bir hale gelmesini, ülkenin bütün eğitim faaliyeti yürüten kurumlarında eğitim gören öğrencilerin benzer özellikleri kazanmasını sağlar. Eğitim ve öğretimin bu süreçlerine uygun olarak hazırlanan öğretim programları; plan, uygulama ve sınav aşamalarında öğretmenler için rehber özelliği taşımaktadır. Öğretimin kalitesi ve niteliğini artırması, istendik kazanımları öğrenciye aktarması açısından öğretim programı önemli bir unsurdur. Ayrıca verilen eğitimi kazanımların sınamak açısından ölçüt görevi görerek öğretimin aşamalarını takip etmemizi ve değerlendirmemizi sağlamaktadır. Eğitim öğretim sürecinin sistemli bir plan dahilinde amaç ve kazanım odaklı sürdürülebilmesi için öğretim programları önemli bir araçtır (Yaz, 2015).

Öğretim programı, çok fazla eğitim ile ilgili kavramı ve anlamı içinde taşıyan bir kavramdır. Öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlerin eğitimin yönünü ve kalitesini öğretimini yapacakları dersin programını tanımaları, eğitim ve öğretimin kalitesini doğrudan etkileyen unsurlar arasındadır. Öğretmenlerin, akademisyenlerin ve öğretmen adaylarının öğretim programı hakkındaki bilgileri doğrultusundaki görüşleri, değerlendirmeleri, öğretim programlarının uygulanması aşamasında ve programın hedeflerine ulaşabilmesi açısından önemlidir. Akademisyenlerden, öğretmenlerden ve öğretmen adaylarından alınan geri bildirimler, programın uygulanabilirliği, işlevselliği açısından önemli verilerdir (Gültekin, 2013).

Bu araştırmada da 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programları ile ilgili; akademisyen, formatör öğretmen, öğretmen ve öğretmen adaylarından alınan görüşlerin incelenerek, programın bugünkü durumu ve eksiklikleri konusundaki görüşler saptanmış elde edilen bulguların nesnel bir değerlendirmesini yapabilmek amaçlanmıştır. Araştırma grubundan elde edilen verilerin ve buna ilişkin değerlendirmelerin, yeni sosyal bilgiler öğretim programının eksi ve artı yönleri

işlevselliği ve uygulanabilirliği yönünde bir fikir verecek olması bu araştırmanın yapılma sebepleri arasında yer almaktadır.

Araştırmayla ilgili bulgular ve öneriler problemin durumu hakkında farkındalık oluşturarak, bu durumla ilgili hareket kaynağı teşkil edebilir. Ayrıca farklı bir çalışma grubu ile yapılan bu araştırmanın; sosyal bilgiler öğretim programının önemi konusunda yeni bir bakış açısı sunacak olması yönüyle ileride yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- 1) Araştırma bulguları, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde Amasya ili Ortaokullarında görev yapan on dört (14) öğretmen, Amasya Üniversitesi Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde görev yapan iki (2) akademisyen ve Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan dört (4) öğretmen adayının görüşlerinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Varsayımlar

a) Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme sorularının araştırma grubunun, 2005 ve 2017 programlarına yönelik görüşlerini yansıtacak nitelikte olduğu varsayılmıştır.

b) Katılımcıların görüşme sırasında sorulan sorulara samimi ve doğru cevap verdikleri varsayılmıştır.

c) 2005 ve 2017 programlarının karşılaştırılması ve incelenmesine yönelik hazırlanan soruların katılımcıların görüşlerini belirlemeye yönelik olarak ölçülmek isteneni ölçtüğü varsayılmıştır.

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Eğitim Programı

“Eğitim programı” ile ilgili literatürde birden fazla tanım yer alabilmektedir. Eğitim programı kavramının tanımındaki çeşitliliği; yazarların eğitim felsefeleri, eğitim görüşleri ve ilgi alanları etkileyebilmektedir (Erden, 2000).

Kavramın ilk olarak M.Ö. birinci yüzyılda kullanıldığı bilinmektedir. Roma'da Julius Ceaser ve askerlerinin, yarış arabaları ile oval görünümlü koşu pistinin üstünde rekabet ettiği bu alan Latin dilinde curriculum (İngilizce track: koşu yolu) olarak adlandırmışlar. Koşu pisti olarak adlandırılan eğitim programı kavramı, bilinen ve algılanan somut bir kavramdan, soyut bir kavrama yani günümüzde de kullanılan ders programı anlamına dönüşmüştür.

Eğitim programı (curriculum) kavramı bu dönüşümle, “izlenen yol” anlamına gelerek eğitimde de yer almıştır. Bu nedenle, kelimenin kökeninden ve yapısından yola çıkarak bazı düşünürler ve yazarlar “izlençe” kelimesini kullanmışlardır. Eğitimcilerin bir kısmı ise yetiştirmek kavramına dayandırarak “yetişek” ifadesini kullanmışlardır. Bununla beraber günümüzde izlençe sözcüğünden ziyade eğitim programı kavramı daha çok kullanılmaktadır. (Demirel, 2004:1; Ertürk, 1998; Sönmez, 2005).

Tyler, eğitim programını; eğitimin amaçlarına ulaşabilmesi için öğrencilere yönelik okul tarafından planlanıp ve yönetilen amaçlı bir öğretim süreci olarak tanımlar (Tyler, 1949).

Taba' ya göre eğitim programı, öğrencideki öğrenme aşamalarının taslak haline getirilip uygulanmasıdır (Taba, 1962).

Variş ise, öğretmen faktörünü de işin içine katarak eğitim programını hem okulun hem de öğretmenin rehberliği doğrultusunda, öğrencinin okul içinde ve dışındaki tüm öğrenme faaliyetlerini içerdiğini belirtmiştir. Milli eğitimin hedefleri kapsamında eğitim faaliyeti yürüten kurum ya da kuruluşların teorikten ziyade uygulamaya daha yakın olduğunu ve öğrencilere yönelik bir çalışma olduğuna değinmiştir (Variş, 1985).

Sönmez eğitim programını; öğrenci kazanımına değinerek, öğrenciye kazandırılmak istenen kazanımların belirlenen hedefler doğrultusunda düzenlenmesi, eğitim ve sınav durumlarının belirlenmesi şeklinde yorumlamıştır (Sönmez, 2005).

Özçelik'e göre eğitim programı, öğretim sürecinin planlanarak, bu süreç içerisinde nelerin nasıl yer alacağını belirten bir kılavuz niteliği taşır (Özçelik, 1992:4).

Ertürk'e göre eğitim programı, önceden belirlenen öğretim aşamalarının planlanmış olan zaman dairesinde düzenli olarak öğrencilere aktarılması ve bu programın yetiştirilmesi durumudur (Ertürk, 1998).

Saylan, eğitim ve öğretim sisteminin bir başka kategorisi olan eğitim programının, toplum olarak yaşayabilmenin mezziyetlerini bireysel ya da toplu olarak zamansal yönden ekonomik bir şekilde aktarma sürecinin belirlenebilmesi amacıyla gerekli olduğunu belirtmiştir (Saylan; 1995:12).

Görüldüğü üzere, eğitim programı kavramı eğitimin ve öğretim faaliyetlerinin tümünü bir şemsiye gibi kapsar ve okulda yürütülen tüm eğitime dönük etkinlikleri içerisinde barındırır. Bu nedenle eğitim programı bu haliyle, herhangi bir eğitim aşamasında dersin verilmesi ile ilgili olan hem öğretim programını hem de ders programını kapsar. Bir başka deyişle okullarda belli konuların öğretiminin haftada kaç saatte verileceği, hangi öğretim yöntemleri ile verileceğini göstererek öğretmene öğretim mecrasındaki yolunda kılavuzluk eder. Öğretim programı, bir dersin belli bir plan dahilinde hazırlanan etkinlikler çerçevesiyle öğrenciye hem okulda hem de sosyal yaşamında, sağlanan öğretim ve kazanım yaşantıları düzeneği olarak bireye hangi kazanımların nasıl kazandırılacağını gösteren bir plandır (Büyükkaragöz,1997; Demirel, 2000; Gültekin, 2013).

Varış'ın da dile getirdiği gibi eğitim programı aktif bir kavramdır ve sürekli olarak güncellenmektedir (Varış, 1976). Eğitim programını tıpkı bir bireyin yaşamsal faaliyeti gibi düşünecek olursak, programda birey gibi sürekli olarak değişime maruz kalacaktır; çünkü bu değişimin bir sonu yoktur. İnsani faaliyetler olduğu müddetçe programın kendini yenilemesi kaçınılmazdır. İşte bu aşamada programcılarda araştırmalarında günceli yakalayabilmeli ve daha iyi olanı sunabilmek için yollarına devam etmelidirler. Unutmamalıdır ki; eğitim programının ne sonu ne de en iyi olanı vardır (Öztürk, 2012).

2.1.1. Eğitim Programının Öğeleri

Eğitim programlarının temel amacı nitelikli birey yetiştirmektir. Bu amaca hizmet eden dört temel öğe bulunmaktadır. Bunlar; hedef (kazanım), içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirmedir. Eğitim programının söz konusu unsurları arasında dinamik bir ilişki ve sistematik bir yapı vardır. Unsurlardan herhangi birinde yapılması öngörülen bir yenilik veya değişiklik diğer tüm öğelerin de değişimine sebep olmaktadır (Demirel, 2004).

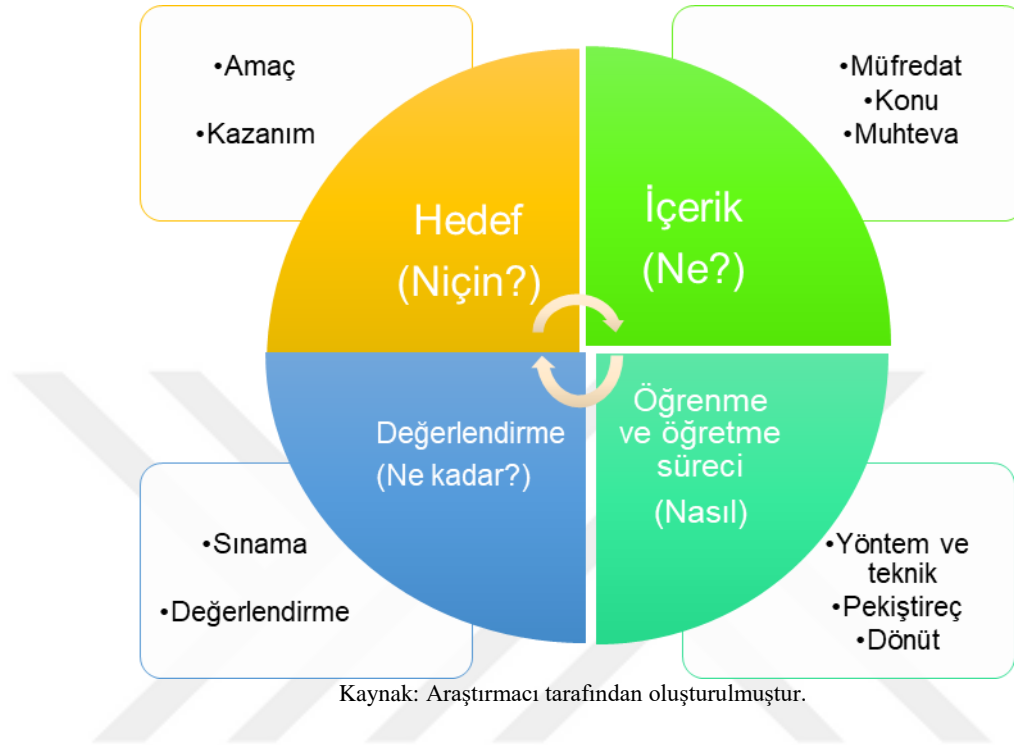
Toplumsal ve sosyal yaşamdaki değişimler ve gelişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni yaşam ve düşünme sistemlerine adapte olabilmek, ancak bu değişimlerin eğitim sistemine uyarlanması ile mümkündür. Toplumsal değişimlerin eğitim sistemine uyarlanmasıyla da yenilikçi, üretken, toplumsal sorunlara duyarlı ve problemlere çözümcül yaklaşabilen geleceğin temsilcisi gençlerin yetiştirilmesi mümkün olabilmektedir. Bu niteliklere sahip gençlerin yetiştirilebilmesi ancak etkili bir eğitim programının ortaya konulması ile gerçekleşebilecektir. Bu durum ancak eğitim programlarının, çağa uyum sağlaması ve güncellenmesi ile sağlanabilecektir (Karakuş, 2006).

Bulduğumuz çağda her geçen gün meydana gelen gelişmeler eğitim programlarının da güncellenmesini gerekli kılmaktadır. Bu güncelleme gereksiniminin nedeni, bilimsel-teknolojik hareketlilik, sosyo-kültürel farklılıklar ve nitelikli insan yetiştirebilmektir. Çağın gereklerine ve toplumun ihtiyaçlarına göre hazırlanan eğitim programları, bireylerin bu hedeflere uygun bir kimlikle yetiştirilmesini amaçlar (Çelenk, Tertemiz, ve Kalaycı, 2000).

Eğitim programlarının temelini teşkil eden, hedef (kazanım), içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme unsurları, programın içerisinde cevaplanmayı bekleyen dört temel soruyu barındırmaktadır. Bunlar, “niçin, ne, nasıl ve ne kadar” sorularıdır (Varış, 1996).

Bu sorular, öğretim programlarının değişen zamanın koşullarına göre, yeniden şekillenmesini ve sorulara farklı yanıtlar vermeyi gerektireceğinden programların da güncellenmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle programın zaman içinde sürekli sabit kalması mümkün değildir. Öğretim programından beklenen başarı, bireylerin eğitim programının unsurlarıyla ilişkili tüm kazanımları edinmeleriyle ilişkilidir (Demirel, 2004).

Şekil 1. Programın Dört Temel Ögesi

2.1.1.1.Hedef

Hedef, eğitim programının dört temel ögesinden biridir. Hedef, genel anlamda öğrenci için düzenlenmiş, önceden planlanmış olan kazanımlar ve daha önceki yaşantıların da katkısı ile bireyde istendik davranış değişikliği oluşturma olarak tanımlanabilmektedir (Demirel, 2006; Ertürk, 1998).

Eğitim programı düzenlenirken ya da hazırlanırken işe önce hedeften başlanılır. Çünkü yolun güzergahını hedef belirler. Diğer bir ifade ile hedef ögesi eğitimdeki diğer tüm öğelerin gerçekleştirilmesine katkı sağlamaktadır (Bilgili, 2010).

Bu temel öge eğitimde "neden öğretmemiz gerektiğine " yönelik sorulara cevap bulmaya çalışmaktadır. Hedef bu yönüyle eğitimin bireyin davranışlarında istendik olumlu bir değişiklik yaratması amacıyla da örtüşmektedir. Geçekleşmesini istediğimiz kazanımlar bilişsel, psikomotor ve duyuşsal becerilerle ilgilidir (Bilen,1999; Ertürk, 1998).

Eğitim yaşama dönük bir bilim olduğu için belirlenen hedefler bireyi hayata hazırlamak amacını taşır. Bu sebeple hedefleri belirlenmesi, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir husustur. Bu süreci, kâğıt üzerinde saptanan problemler ve

çözümlerle değil, günün koşulları da dikkate alınarak sorunların kaynağına yönelmek suretiyle yönetmek zaruridir. Milli Eğitim politikasına uygun olarak hazırlanan eğitim programında amaç gençleri hedeflenen niteliklere yönelik eğitmektir. Eğitim sisteminde ki herhangi bir yanlışlık öğrencinin bunu davranışa dönüştürmeden meydana gelen problemlerin çözümü için programların geliştirilmesine neden olmaktadır (Varış, 1976).

Bütün eğitim etkinlikleri hedeflere göre planlanmalıdır. Tüm formal eğitim aşamalarında derslerde kullanılacak olan öğretim yöntem, teknik ve stratejilerinin, değerlendirme durumlarının ve materyallerin hedeflere yönelik olması gereklidir. Belirlenen hedefler, sınıf ve öğrenci düzeyleri, dersler ve konulara göre değişebilmektedir (Yılmaz ve Sünbül, 2006; Demirel, 2005).

Her dersin farklı hedefleri vardır. Bunlar öğretim programları içerisinde belirtilir. Belirlenen bu hedefler öğrencilere verilecek olan dersin; hangi bilişsel boyutlarda ve bilgide olacağını öğrencinin bu dersle nasıl bir beceri ve tutuma sahip olacağını tanımlar. Dersin öğretmeni bu hedefleri bilmekle yükümlüdür (Fidan ve Erden, 1993).

Bireye kazandırmak istediğimiz hedef davranışlarda bazı niteliklere sahip olması beklenilmektedir. Bu nitelikler genel olarak dört gruba ayrılır. Bunlar;

Belirlenen hedefin öğrenciye göre olması,

Bu hedefin belli bir sınırı ve kapsamı olması,

Net ve seçili ifadelerin kullanılması,

Müfredat ile dinamik bir ilişkisinin var olması (Ertürk, 1998).

Eğitim programının temel unsurlarından olan hedeflerin kendi içerisinde belli bir sınıflandırma sistemi vardır. Eğitim programının önemli öğelerinden olan hedefin iki boyutu vardır. Bunlar; yatay ve dikey olarak belirlenmiştir. Yatay ve dikey boyutta olmak üzere iki ayrı kategoriye ayrılan hedefler, bu kategoriler altında da alt başlıklara ayrılır. Dikey boyutta nitelediğimiz hedefler kendi içerisinde üçe ayrılır;

Uzak hedefler,

Genel hedefler,

Özel hedefler,

Yatay boyutta nitelediğimiz hedefler kendi içerisinde üçe ayrılır;

Bilişsel (bilgi/ zihinsel) alan,

Duyuşsal (duygular/tutum) alan,

Psikomotor (devinişsel/beceri/davranış) alanlardır (Demirel, 2006; Erden, 2000).

2.1.1.1.1.Uzak Hedefler

Uzak hedefler; ülkenin siyasi görüşünü eğitime yansıtır. Genelde bu tarz hedefler, belli aşamalardan geçerek eğitimin politik yönünü bireye eğitim yoluyla yansıtarak istenilen becerinin, kazanımların ve bilginin gerçekleşmesini belirlemektedir. Uzak hedefler aynı zamanda okurken temel vizyonunu belirten hedeflerdir (Demirel, 2006; Özdemir, 2014; Abir, 2017). Diğer bir ifadeyle uzak hedefler genel ifadelerden oluşan ve ülkenin siyasi felsefesini yansıtan genel ve mevcut hedeflerdir (Ertürk,1988).

Türk Milli Eğitimi Temel Kanununun 2'nci maddesinin 1'nci fıkrasında, Türk Milli Eğitimi'nin uzak hedefi şu şekilde belirtilmektedir:

Türk Milletinin bütün fertlerini Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB],1973).

2.1.1.1.2. Genel Hedefler

Genel hedeflerin kapsamı, uzak hedeflere oranla daha sınırlıdır. Genel hedefleri, eğitimin genel hedefleri ile okulun genel hedefleri olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Genel hedefler, uzak hedeflerin bir alt basamağı şeklinde düşünülebilir (Özdemir, 2014; Abir,2017).

Yetiştirilmesi amaçlanan ideal bireyin niteliklerinin eğitimin ürünü olarak belirlenmesi genel hedefler çerçevesinde oluşturulur. Fakat genel hedefler hazırlanırken ideal nitelikli bireyin özellikleri belirtilmiş olmalıdır. Ülkenin menfaati ve geleceği için eğitimin genel hedeflerinin belirlenmesi bu sebeple büyük önem arz etmektedir (Özçelik, 1992).

2.1.1.1.3. Özel Hedefler

Bireye aktarılması uygun görülen belirtilmiş olan bir çalışma alanı ya da belirtilmiş olan bir disiplin üzerine oluşturulan hedeflere özel hedef denilmiştir (Demirel, 2004). Diğer bir ifade ile özel hedef; belli bir ders için önceden hazırlanmış olan hedefler

olarak özetlenmektedir. Kısaca; bireye kazandırmayı amaçladığımız davranışlardan okutulmakta olan herhangi bir ders ile kazandırmayı amaçladıklarımızdır (Tan, 2003).

Programın genel hedeflerine yönelik hazırlanan özel hedefler, belli bir ders ya da disiplin ile ilgili programı düzenler ve bununla ilgili etkinlikleri koordine eder. (Erden, 2000).

2.1.1.1.4. Bilişsel Alan

Bilişsel alan; zihinsel aktivitelerin geliştirildiği ve zihinsel öğrenmelerin gerçekleştiği alandır. Bireylerin bu alanda zihinsel gelişimine fayda sağlamak amacıyla bazı etkinlikler yapılmaktadır. Bu etkinlikler kolaydan zora doğru olmak üzere 6 basamağa ayrılmaktadır.

1. Bilgi,
2. Kavrama,
3. Uygulama,
4. Analiz,
5. Sentez,
6. Değerlendirme olarak sıralanmıştır.

Okul içindeki öğrenmeler bilgiye dayalı olduğu için bilişsel alana dahil edilmektedir (Fidan ve Erden, 2001).

2.1.1.1.5. Duyuşsal Alan

Duygu, değer, ilgi ve tutumlar duyuşsal alan ile ilgili hedefler içerisinde yer alır. Bilişsel alanda olduğu gibi duyuşsal alan da sınıflandırılmıştır. Bilişsel alan kapsadığı bilgi basamakları ile duyuşsal alan basamakları arasında ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle ki önceden karşılaşmadığımız herhangi bir durum ya da nesneye karşı duygusal hiçbir şey hissetmeyiz. Özetle hakkında bilgi sahibi olmadığımız olgu veya nesnelere karşı duygusal bir tepkide bulunamayız. Önce bilişsel olarak o nesneyle veya olguyla karşılaşmalıyız ki duyuşsal bir yönelimimiz olabilsin.

Duyuşsal alan;

1. Algılama,

2. Tepkide bulunma,
3. Örgütlenme,
4. Karakterize etme,
5. Değer verme olarak 6 aşamada sınıflandırılmıştır (Kemertaş, 2001).

2.1.1.1.6. Devinişsel Alan

Fiziksel ve zihinsel becerilerin ortak kullanıldığı alana devinişsel alan denilmektedir. Yetenek ön planda yer almaktadır. Bu alanın amaçları genel olarak duyuşsal alandaki duygu ve algılarımızın fiziksel harekete ve yeteneğe dönüştürülmesidir. Devinişsel alan basamakları üzerine kesin sınıflama yapılamadığını eğitimciler dile getirmektedir. Fakat bazı eğitimcilerin önerdiği devinişsel alan basamakları aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır;

1. Algılama, uyarılma,
2. Kurulma, hazır olma,
3. Kılavuzla yapma, yönlendirilme,
4. Mekanikleşme, durumu süreklileştirme,
5. Beceri haline getirme,
6. Uyum, uyarılma,
7. Yaratma, birleştirme ve özgünleştirme (Grobman,1970: Kemertaş, 2001).

2.1.1.2. İçerik (Kapsam)

Öğrenciye kazandırılması düşünülen bilgilerin içeriğini belirtir. İçerik oluşturmada önemli olan; kavramlar ve olgulara yönelik verilebilecek yanıtların programın yönünü belirtmesidir. Öğretim gerçekleştirilirken bazı davranışsal yeteneklerin hedefler ve amaçlar açısından önceden tespit edilmesi, içeriğin neden gerekli olduğunun yanıtını da vermektedir (Demirel, 2004).

Hedeflediğimiz davranışları, kazandırmak istediğimiz şekilde ünite içerisinde vermeyi içerik düzenlemede gerçekleştiririz. Her dersin kendi içerisinde belli bir aşama ilkesi vardır. İçeriği düzenlerken de bu aşamalara dikkat etmeliyiz. İçerik hazırlanırken dikkat edilmesi gerekenler;

- Öğrencinin düzeyini yansıtmamasına,
- Kolaydan zora olmasına,
- Basitten karmaşığa,
- Somuttan soyuta ilkesine uymasına,
- Hedeflenen davranışlarla tutarlı olmasına dikkat edilmelidir (Erdoğan, 2003).

İçeriği hazırlarken belirlenen konuların bireye ve topluma faydalı olmasına özen gösterilmelidir. İçerikte verilen bilgilerin bilişsel açıdan değerinin olmasına, evrensel olmasına ve güvenilir olmasına önem verilmelidir. Öğrencinin içerik dahilinde öğrendikleri kayda değer olmalıdır (Kemertaş, 2001).

Sosyal bilgilerin diğer derslerden farklı olarak ayırt edici özelliklerinden en önemlisi içeriğin kapsam ve yapısıdır. Sosyal bilgiler içeriğini sosyal ve beşeri bilimlerden alır. Başka bir ifadeyle, üzerinde çalışılan kavram, ya da tema ile ilgili içerik çok farklı disiplinlere ait olabilir. Bu yapılandırma, öğrencilere bir konunun birden fazla disiplini ilgilendiren boyutunu aynı anda görme olanağı sağlar (Öztürk, 2012).

2.1.1.3. Öğrenme ve Öğretme Süreci

Öğrenme ve öğretme süreci öğrenciye öğrenme yaşantıları ile hedef olarak belirlenen kazanımları aktarabilmek amacıyla belirlenen yaşantıları kapsamaktadır. Bu süreçte öğrencinin eğitiminde edindiği kazanımları davranışa dönüştürmesi ve yeterliliği üzerinde durulmaktadır. Ayrıca öğrencilerinin seviyesini belirleyecek olan eğitim hedeflerine ulaşılacak araçlar ele alınmaktadır (Başaran, 1994). Öğrenme ve öğretme sürecinde öğretim programında belirlenen içeriğin ve aktarılmak istenen hedeflerin nasıl öğretileceğine yanıt aramaktadır. Öğretim süreçlerinde farklı etkinlikler yardımıyla içerik öğretilmektedir. Belirlenen etkinlikler;

- Öğretim kuramlarının kullanımı,
- Öğretim ilke, yöntem ve teknikler,
- Sınıf içi yönetim,
- Öğretim araç ve gereçlerini içermektedir (Kemertaş, 2001).

Öğretimi planlarken ulaşılacak istenen hedefler için ne tür etkinliklerden faydalanılacağına, hangi kaynaklara yer verileceğine ve nasıl bir değerlendirmenin

yapılacağına yönelik hazırlıklar öğretim süreci içerisinde yer almaktadır. Öğrenme ve öğretim süreci içerisinde yer alanlar;

- Öğretim yöntem ve tekniklerin saptanması,
- Öğretim materyallerinin belirlenmesi,
- Öğretim etkinliklerinin planlanması, konuları bulunmaktadır.

Öğrenme ve öğretim süreci öğrencilerin düşünme yetilerini geliştirmeli; öğrencileri sorgulayıcı, eleştirel ve yaratıcı düşünmeye yönlendirmelidir. İşte bu yüzden, öğrenme ve öğretme süreci planlanırken öğrenme stratejileri, öğrenme stilleri ve öğretim tekniklerini dikkate alarak planlanmalıdır (Demirel, 2004).

2.1.1.4. Değerlendirme

Planlanan hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını veya ne derece ulaşıldığını değerlendirme açıklamaktadır. Başka ifade ile, bir niteliğin veya ölçülmüş olan nesnenin nasıl özellikte olduğuna karar verme durumudur (İşman, 2003).

Bir fabrikanın gerekliliğini ve çalışmasının niteliğini, yeterliliğini nasıl ki ortaya çıkardığı ürüne bakarak karar veriyorsak, öğretim programının da hedeflerini yansıtıp yansıtmadığına karar vermek için elbette öğrencide meydana gelen kazanım ve değişmelere bakmalıyız. Öğrenciye hedeflenen kazanımların aktarılıp aktarılmadığına bakmak işte bu yüzden önemlidir. Bu aktarımın gerçekleşip gerçekleşmediğine bakabilmek için değerlendirme boyutu gereklidir. (Ertürk,1998). Programlar bazı yaklaşımlarla değerlendirilebilir. Bu yaklaşımlar altıya ayrılmaktadır.

Bunlar;

1. Öğrenmeye bakarak,
2. Başarıya bakarak,
3. Ortama bakarak,
4. Erişiye bakarak,
5. Yetişek tasarısına bakarak,
6. Ürüne bakarak yapılan değerlendirmelerdir (Ertürk 1998).

En çok tercih edilen değerlendirme yaklaşımı arasında ürün ve sürece ağırlık veren yaklaşımdır. Öğretim programları değerlendirmesi iki temel amacı görev edinmektedir. Bunlar;

1. Geliştirilen öğretim plan ve materyallerinde varsa aksayan yönleri tespit ederek gerekli düzenlemeleri yapılmasını mümkün kılmak
2. Öğretimin bütün olarak etkililiğini belirlemektir (Yalın, 2004).

2.2. Öğretim Programı

Öğretim Programları “...ulaşılacak amaçları (hedefleri), bu amaçlara (hedeflere) ulaşabilmek için seçilecek ve belli ilkelere göre düzenlenecek içeriği, uygulanacak yöntemleri, destekleyici araç-gereçleri, amaçlara (hedeflere) ne kadar ulaşılabildiğini gösteren değerlendirme ölçütlerini kapsamaktadır” (Gözütok, 2003).

Okul içi deneyimlerle ve sadece okulda öğretilen dersleri içeren bir kılavuz kitap ya da doküman olarak öğretim programını tanımlayabiliriz. Öğrenciye verilen eğitimin planlı ve programlı olarak verilmesine öğretim denilmektedir. Bu eğitim programlarının düzeylere ayrılmasına örneğin; ilköğretim, ortaöğretim gibi aşamalara ayrılmasına öğretim programı denilmiştir (Kale,2011).

2.3. Sosyal Bilgilerin Tanımı

Bireyin algılayarak ya da yaşayarak kazanmış olduğu bilgi, beceri ve tutumlarına yaşantı denilmektedir. Kazanılan yaşantılar bireyde kalıcı değişiklikler ortaya çıkarmaktadır. Bu değişiklikler bireyin davranışlarında değişikliğe de sebep olduğunda ‘öğrenme yaşantısı’ meydana gelmektedir. Sosyal bilgiler dersi de yaşamla iç içe bir ders olduğu için öğrenciyi yaşama hazırlar ve bunu öğrenciye öğrenme yaşantılarını kazandırarak yapar (Rumevleklioğlu, 2003; Erden, 1998).

Herhangi bir disiplinin tanımını yapmak ne kadar zor ise sosyal bilgilerin tanımını yapmakta bir o kadar zordur. Bunun sebebi aslında sosyal bilgilerin içeriğinin genişliğinden ve disiplinler arası olmasından kaynaklanmaktadır (Doğanay, 2004).

“Sosyal Bilgiler nedir?” sorusuna karşılık geçmişten bugüne değin herkesin üzerinde ortak karara vardığı bir tanım yapılamamıştır. Yapılan tanımların hepsi de birbirlerinin eksik kalan yönlerini tamamlar niteliktedir. Bu anlaşmazlık sadece sosyal

bilgilerin tanımıyla sınırlı kalmamıştır. Okullarda okutulan sosyal bilgiler öğretiminin amaç, içerik ve yönteminin ne olduğu ya da ne olması gerektiği konusunda da uzun bir süre uzlaşmaya varılamamıştır (Öztürk, 2012). Bununla birlikte yapılan farklı tanımların tümünde, bu dersin birey ve toplum yaşamı ve geleceğini şekillendirmede büyük bir önem taşıdığına dair ortak bir vurgu yapıldığı görülmektedir.

Sönmez (1991) ve Kamber (2007), sosyal bilgileri, bireyin toplum içinde ki rolünü düzenleyen ve gerçeklerle bağ kurmasını sağlayan bilişsel beceriler olarak tanımlamaktadır. Diğer bir ifade ile sosyal bilgiler, bireyin kendini gerçekleştirmesine imkân sağlayarak bireyin daha mutlu ve rahat bir yaşam sürdürmesine olanak sağlayan bir olgudur.

(Güngördü, 2001; Sönmez, 2007; Kılıç,1996), Sosyal bilgileri, beceri, vatandaş yetiştirmek amacıyla yetişen kuşaklara toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, iyi ve sorumlu, tutum ve değerleri kazandırmakla yükümlü olduğunu dile getirmektedir.

Amerikan sosyal bilgiler konseyi, eğitimle ilgili çalışmalar yapan ve bu disiplinin temsilcisi olan bu uluslararası kuruluş, sosyal bilgilerin amaçlarını şöyle ele almıştır;

- Demokratik ilkelere dayalı olarak karar verme becerilesi kazanma,
- Toplumsal yaşam çerçevesinde bireysel ve kültürel kimliği tanımlama,
- Toplumsal olaylara vatandaş olarak katılma,
- Dünya ile ilgili önemli konulara ilişkin duyarlılık geliştirme,
- Okulda ve toplumda katılım ve gözlem etkinliklerini gerçekleştirme (Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [NCSS], 1993).

2.3.1. Sosyal Bilgilerin Yapısı

Sosyal bilgiler dersinin yapısını;

- Kavramlar,
- Kazanımlar,
- Değerler,
- Beceriler,
- Öğrenme alanları,
- Değerlendirme boyutları oluşturmaktadır (Dinç ve Doğan, 2010).

Öğrenme alanı, öğrencinin düzeyine göre değişerek birbiri ile ilişkili becerilerin, temaların, değerlerin ve kavramların öğrenmeyi organize bir yapı haline getirilip öğrenciye verilmesidir. Öğrenme alanlarının başka bir görevi de konuları bilimsel olarak sınıflandırmasıdır.

Öğrenme alanları arasında çok boyutlu bir ilişki bulunabilmekte ve aynı zamanda sosyal bilgilerin eksen bir ders olmasından ötürü diğer sosyal bilimlerin içeriği ile bağlantısı bulunabilmektedir.

Kazanım, planlanmış olan bilgi, beceri ve tutumların öğrenci tarafından özümsemesi ve yaşamında kullanması olarak açıklanır. Kazanımların gerçekleşebilme durumu öğrencinin verilmek istenen bilgi, beceri ve tutumları öğrenmesi ile ilgilidir.

Beceri, öğrencinin uygun öğrenme ortamında kendi seviyesine ve hazır bulunuşluk düzeyine göre bilişsel ve davranışsal bir çaba göstererek öğrendiklerini kullanabilmesidir.

Kavramlar, bilginin yapı taşı oluşturmaktadır ve bilginin en basit ve net haliyle öğrenciye verilmesinde önemli bir boyuttur. İyi bir kavram öğretimi ile öğrenciye bilgiye ulaşmanın yolları ve bilimsel araştırma yetisi kazandırılabilir.

Değerler, toplumsal hayatın sürekliliği, birliği ve sağlıklı bir şekilde devamlılığı için ortak düşünceler, ahlaki ilkeler ve yazılı olmayan kurallar bütünü olarak açıklanmıştır. Değerler öğretimi sosyal bilgiler içerisinde büyük önem arz etmektedir.

Değerlendirme, öğrencinin en başından itibaren tüm boyutlarda gösterdiği gelişme ve becerisinin yeterli olup olmadığının denetlenmesidir. Bu tek başına bir değerlendirme süreci olmayacağından dolayı bunun yanında sürece yönelik bir değerlendirmede gerekli olacaktır (Açıkgöz, 1996).

2.3.2. Sosyal Bilgilerin Önemi

Vatandaşlarının sorumluluk sahibi olması, bilinçli olması, kanunlara uyması ve saygılı olması tüm ülkelerin ulaşmak istediği ve bunun için çokça uğraştığı bir vizyondur. Ülkemizde bunun için çokça çaba sarf edilmektedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de bunun önemli bir kısmını gerçekleştirmeye çalışan okullar vardır. Değerler sosyal bilgiler dersinin amaçları içinde etkili ve sorumlu vatandaş

yetiştirebilmek amacıyla bu ders kapsamında doğrudan verilmektedir (Akar ve Yıldırım, 2004).

Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimler alanıyla ilgili disiplinleri belirli ölçülerde kapsayan ve öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine uygun olarak seçilmiş önemli bir derstir. Sosyal bilgiler dersi için bu disiplinler arası ilişkisinden dolayı büyük bağlantı (the great connection) tanımı yapılmıştır, yani sosyal bilgiler dersinin bir “kavşak” görevi gördüğü belirtilmiştir (Goodman ve Adler 1985).

Sosyal bilgiler dersinin önemine ilişkin NCSS ‘nin yaptığı başka bir tanımlamada; birden fazla sosyal bilimden oluşan sosyal bilgiler dersi, farklı çalgılar topluluğu olan bir orkestraya benzetilmektedir (NCSS,1994).

Martorella (1996) ‘da sosyal bilgiler dersinin yapı taşlarını sosyal bilim disiplinlerinin meydana getirdiğini belirtmiştir. Sosyal bilim disiplinleri kapsamında yer alan birçok bilgi, bir bütünlük içinde sosyal bilgiler dersinin çatısı altında verilmeye çalışılmaktadır. Bu yönüyle sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin araştırmalarını, bulgu, yöntem ve tekniklerini dikkate almaktadır. (Önal ve Kaya, 2006; Öztürk, 2012).

Sosyal bilgiler dersi, özel amaçları ve kazanımları itibariyle öğrencilerin iyi bir vatandaş olarak yetişmelerini, farklı kültürlerle açık olmalarını, diğer kültürleri tanımaya çalışmalarını ve özgür düşünebilmelerini sağlayarak, kendi öz değerlerinin tam yerleşmesini sağlamaktadır. Sosyal bilimlerle olan sıkı bağlılığı ve demokrasiye duyarlılığı açısından sosyal bilgiler öğretimi; laik ve ulusal eğitim uygulamalarında özgürlükçü, demokrat olma özelliği yönünden yol gösterici olması sebebiyle önem arz eder. Türkiye’de ve diğer ülkelerde sosyal bilimlerin giderek yükselen bir değer olması bu bilimlerin toplumsal yaşamdaki rolünün ne kadar önem arz ettiğini göstermektedir (TED,1987; Rumevlekioglu, 2003). Sosyal bilgiler dersinin önemi bu yönüyle 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda da ifadesini bulmuş, Türk Millî Eğitimi’nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerinde aşağıdaki şekliyle belirtilmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

1.Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,

2.Atatürk İlike ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,

3.Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp evre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir evre anlayışına sahip olmaları,

4.Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,

5.Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,

6.Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekleriyle bilmeleri,

7.Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,

8.Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,

9.Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,

10.İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,

11.Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,

12.Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,

13.Türkiye Cumhuriyeti vatandaşi olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,

14.Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların zm için görüşler belirtmeleri,

15.Farklı dönem ve meknlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve srekliiliği algılamaları,

16.Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,

17.Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,

18.Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır (MEB TTKB, 2017:5).

2.3.3. Dünyada Sosyal Bilgilerin Tarihçesi

Sosyal bilgiler kavramı ilk kez NCSS tarafından 1916 yılında kabul edilmiştir. Sosyal bilgiler, konusu doğrudan toplumun gelişimiyle ilişkili, toplumsal örgütlerin ve sosyal kurumların bir üyesi olması sebebi ile “insana dair bilgiler” olarak tarif edilmiştir. (Moffatt, 1957). Sosyal bilgiler kavramı olarak aynı yıl ABD’de orta kademe olarak yer alan okulların müfredatlarının yeniden hazırlanması ile görevli bir belirlenmiş komite tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Sosyal bilgilerin ders olarak eğitim kurumlarına girmesi ise yine bu tarihlere ABD’de toplumsal hayatın karmaşıklaşması, sosyal hayattaki değişim ve çatışmaların artmasıyla birlikte gerçekleşmiştir (Akar, 2001).

Sosyal bilgiler eğitimi bireylerin birbirleri arasında olan ilişkilerin gelişimini, ülkesini ve kendi ülkesinin dünya üzerindeki varlığının ne derecede olduğunu anlayabilme imkânı sağlamaktadır. Bir disiplin olarak ortaya çıkan sosyal bilgiler, zamanla değişen beklentiler ve farklılaşan ihtiyaçlar karşısında değişikliğe uğramış, olan sosyal bilgiler ders konularının içerikleri ve işlenişleri ile ilgili düzenlenmelere gerek duyulmuştur. Bu değişim rüzgârı dünya üzerinde meydana gelen siyasal, sosyal problemlerden dolayı kısa sürede diğer ülkelerde de gelişme göstermiş, farklı eğitim politikalarıyla ülkelere özgü biçim almıştır (Kan, 2010).

Sosyal bilgiler, Dünyada meydana gelen değişimlere ve gelişmelere dayanarak ülkenin siyasal boyutundan etkilenmesine rağmen, yaşananlar ve olaylar karşısında bireyi hayata hazırlamayı misyon edinmesi yönüyle her zaman önem arz etmiştir.

2.3.4. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihçesi

Türkiye’de dönem dönem program geliştirme ile ilgili çalışmalara yoğunlaşmış ve öğretim programlarının yenilenmesi ile alakalı araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar Cumhuriyetin ilanından itibaren yoğunluk kazanmıştır. Ülkemizde gerçekleşen sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal açıdan ciddi değişimlerin olduğu dönemlerde eğitim alanında öğretim programlarını geliştirme ile ilgili çalışmaların da yapıldığını söyleyebiliriz.

Gelişmekte olan ülkelerde, bazı dönemlerde eğitimde reform adıyla yapılmış çalışmalarda mevcut dönemde ki şartlara göre uygun hale getirilmesinden başka bir çözüm olmadığını ifade edebiliriz. Türkiye’de de Cumhuriyetin ilanından itibaren hazırlanmış ve geliştirilmiş olan öğretim programları incelendiğinde, 1924, 1936, 1948, 1968, 1998, 2004 ve son olarak 2017 yıllarında hazırlanmış olan öğretim programlarının daha önce hazırlanan programlara göre daha çok dikkat çektiği görülmektedir (Varış, 1996; Binbaşoğlu, 1999; Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

2005 sosyal bilgiler programı; yapılandırmacı anlayış ile, NCSS bünyesinde belirlenmiş olan tematik yaklaşımları kaynak alarak, diğer yaklaşımları da bünyesinde barındıran, disiplinler arası yaklaşımı hedefleyen, bilgiyi üretip kullanmak için gerekli olan beceri, kavram ve değerlerle donanmış olan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları yetiştirmek amacıyla yapılmıştır (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

2.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Sosyal Bilgiler Programı, her bakımından değişen dünya ve ülkelerde bilgiye dayalı karar alınması ve problemlere karşı çözüm üretebilen etkin vatandaşları yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimler ışığında bilgi ve yöntemleri sentezleyip kullanan öğretim programıdır (Öztürk, 2012).

Sosyal bilgiler dersi aslında verdiği öğretimin içeriği sayesinde öğrencilere hem sosyal yönden hem de kültürel yönden tecrübe kazandırması, açısından oldukça önemli ve kapsamlı bir ders olmaktadır. Bu dersin kapsamının geniş olması, insanlık tarihinin ortaya koyduğu zengin kültürel kazanımlarının olması yönünden gelmektedir. (Sözen ve Ada, 2018).

Bu yönüyle sosyal bilgiler dersi geçmiş ile yakın zaman arasındaki medeniyet hazinesini öğrencilere aktaran bir köprü görevi ile öğretimde yer almaktadır. Ülkeleri

güçlü yapan da bu kültürel mirası himaye etmeleri ve gelecek nesle aktarabilmeleridir. Medeniyetlerin gelişimi eğitimle doğrudan ilişkilidir. Bu durumda gelişimin amacı öğretim programlarını bir defaya mahsus bir etkinlik olmanın ötesinde sürekliliği öngören bir süreçtir. Buna bağlı olarak programların zaman ve koşullara göre değişebilen esnek programlar olarak planlanması ve programların toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilecek ölçüde değişime açık olması önemlidir (Büyükkaragöz,1997; Sözen ve Ada, 2018).

Türkiye’de programların temelden bir gelişme ve değerlendirme çalışmalarının süreklilik göstermediği, bununla birlikte, gerek duyuldukça mevcut program üzerinden yenileme ve düzeltme çalışmalarının yapıldığı tarihsel süreç incelendiğinde açıkça görülmektedir (Erden, 1998; Güven ve Alp, 2008).

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra Tevhid-i Tedrisat yürürlüğe girmiş ve 1924’ten itibaren bugüne kadar ilköğretimde eğitimde en iyiyi yakalayabilmek amacıyla buna yönelik çalışmalar yapılmıştır. Cumhuriyet döneminden itibaren sosyal bilgiler dersinin içerisinde yer alan konular, tarih, coğrafya ve yurt bilgisi adı altında 1924, 1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948 programlarında tek disiplin anlayışı ile ayrı ayrı okutulmuştur (Arslan,1999; Kamber, 2007; Öztürk ve Dilek, 2005; Öztürk ve Otluoğlu, 2005; Sönmez, 2005).

1962 program taslağında insanlık münasebeti, kişisel, toplumsal ve ekonomik hayat bakımından belirlenmiş, coğrafya, tarih ve yurt bilgisi derslerinin yerine toplum ve ülke incelemeleri dersi konulmuştur. 1968 programında ise, dersin adı sosyal bilgiler olarak değiştirilmiştir (Sönmez, 1991).

1968 ilköğretim programı içerisinde; sosyal bilgiler dersinin (yurttaşlık bilgisi, coğrafya ve tarih) hedefleri yer almış; daha sonra bunlara 1990 yılında çevre ve trafikle ilgili olanlar eklenmiştir.

Bu hedefler (amaçlar);

- Çevreyi, dünyayı ve yurdu tanıma yönünden,
- Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden,
- Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden,
- Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirme yönünden olmak üzere dört ana bölüme ayrılmış ve bunların alt basamakları belirlenmiştir.

Amaçların (hedeflerin) taksonomik olarak yazılmaması, öğrenci düzeyine uygunluk ve bir hedefte bulunması gereken özelliklere uygun olmaması, davranışa dönüşecek özelliklerle donanımlı olmaması, birbiriyle çelişen ve çakışan hedeflerin bulunması, sosyal bilgiler dersinin bilişsel, duyuşsal, devinişsel alanlarına uygun olmadığı görülmektedir (Sönmez, 1991).

1998 yılında tekrar düzenlenmeye alınan sosyal bilgiler programı ile 1968 ilköğretim sosyal bilgiler programının amaçları yüksek oranda uyum sağlamaktadır. Zorunlu eğitim süresinin 8 yıl olması ile yeniden düzenlenmiş olan programı da sıra ve içerik bakımından bazı değişiklikler yapılması gerekmiştir. Böylece, Sönmez (2005)'a göre, programda amaçlar konusunda değişiklik yapılmaması, programın anlam bütünlüğü ve uyumunun dengesini etkilemiştir. Ayrıca programın tutum, değer, bilgi ve beceri dengesi bakımından da pek paralel olmadığı açıktır. Zira bilginin ön planda olması gerekirken, beceri ve değer boyutlarında oldukça yetersiz kalmıştır.

Eğitim sisteminde çağı yakalayabilmek, değişimlere ayak uydurabilmek için bazı yenilikleri yapmak zorunluluk gerektirmektedir. Diğer derslerin öğretim programlarında olduğu gibi sosyal bilgiler dersinin de öğretim programları da zaman içinde değişikliklere maruz kalmıştır. 2005 öğretim programı Millî Eğitim Bakanlığının bu alandaki köklü bir değişim sürecinin yansımalarından biridir (Sönmez, 2007; Tay ve Öcal, 2015; Şimşek, 2016).

2005 yılına kadar hazırlanmış olan öğretim programlarının eğitim felsefeleri genel olarak ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık olarak hazırlandığı, ama programı uygulama aşamasında esasicilik ve daimicilik anlayışlarının öne çıktığı olduğu görülmektedir. 2005 yılında yürürlüğe girmiş sosyal bilgiler programı sosyal oluşturmecilik anlayışını benimseyerek hazırlanmıştır (Tay, 2017). Her ne kadar 2005 sosyal bilgiler öğretim programı daha önce hazırlanmış programlardan daha zengin bir içerikte olsa bile 2015 yılında program yeniden güncellenmiştir. 2015 yılında hazırlanan bu öğretim programı ön hazırlığında, veli ve öğretmen görüşlerini önemseyerek 2016 yılında yürürlüğe konulmuştur. Fakat program uzun ömürlü olmamış, 2017 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından paydaşların görüşlerine açılmıştır (Güler, 2018; Doğanay, 2008).

2017 sosyal bilgiler öğretim programının felsefesinin aynı olduğu, amaçlar, kazanımlar ve öğrenme alanlarının sayısının değiştirildiğinin ünite kavramının çıkarıldığı ve kısmi değişikliklere gidildiği görülmüştür.

Çağı yakalayabilmek amacıyla öğretim programlarının değişmesi kaçınılmaz, olduğu gibi yerine yenilerinin hazırlanması da kaçınılmaz olacaktır. Bu açıdan baktığımızda öğretim programlarının zamanının şartlarında en mükemmeli ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanana programlar, zaman geçtikçe teknolojinin kullanımı ve değişimlere bağlı olarak zamanın ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmektedir. Öyleyse her programın kendi zamanı olduğu ve zamanına uygun olarak değerlendirilmesini gerekli olmaktadır. (Tay,2017).

2.4.1. 1924 İlkokul Programı

1924 programı Türkiye Cumhuriyeti'nin planlı ilk eğitim programıdır. Bu program hazırlanırken, o sırada dünyada uygulanmakta olan eğitim sistemleri de incelenmiş, ülkemizin koşulları ve gereksinimleri dikkate alınarak 1924 ilkokul programı oluşturulmuştur (Binbaşıoğlu, 1999).

Programda temel amaç, öğretimden öte aktif cumhuriyet ideolojisine uygun insan tipini eğitmektir. Bu nedenle, programda hukuksal temelli kazanımlar, genellikle, birey-birey, birey-toplum, birey-kurum ve toplumsal kurumların birbiri üzerine hak ve ödevleri üzerine düzenlemelerden oluşur. Çünkü amaç, hukuk kavramını önce sorumluluk ekseninde içselleştiren bireyler yetiştirmektir. Aslında, 1924 programı, imparatorluklardan ulus devletine geçme döneminde yetki, hak ve sorumluluklar üçgeni çerçevesinde hukuksal kazanımlar topluma eğitim yoluyla kazandırıldığı ilk program olmuştur (Gökdemir, 2013).

1924 ilkokul programında ilkokulun temel hedefi, "genç kuşaktakilerin çevresinde etkili bir şekilde uyumunu sağlayabilmek için iyi bireyler yetiştirmek" olarak belirtilmiştir. "Sosyal bilgiler" kavramının kullanılmadığı bu programın temel amacı, milli cemiyet ve Türk Cumhuriyeti'ne ruhen ve bedenen faydalı, iyi vatandaşlar yetiştirmek olmuştur. Temel amacı açıklayan bu ifadeler, aynı zamanda "Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi" derslerinin hedeflerinin de belirleyicisi olmaktadır (Sönmez,1991).

2.4.2. 1926 İlkokul Programı

Bu dönemde tarih, hayat bilgisi, coğrafya derslerine yer verilmektedir. Hayat bilgisinin temel amacı toplumla bir arada olmak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin

önemini kavrayabilmek ve kavratılmaktır. Bu eğitimin verilmesine tarih, türkçe ve coğrafya dersleri yardımcı olmuştur (Ambarlı, 2010).

Bu dönemde ilkököl müfredatında bulunan tarih, coğrafya, ahlak sohbetleri ve yurttaşlık bilgisi, sağlık bilgisi ve ziraat derslerinin konuları sosyal bilgiler kapsamında bulunan disiplinlerdir (Şahin, 2009).

Bu açıdan değerlendirdiğimizde, 1926 yılında yapılan değişiklikle ziraat, sağlık bilgisi, ahlâk sohbetleri gibi dersleri eklenmiştir. Bu derslerin eklenmesi ile öğrencilerin sosyal hayatlarını etkileyen buldukları çevre ve sağlık ile ilgili bilgiler vererek ve buna yönelik kazanımlar sağlayan derslerin eklendiği olarak düşünülebilir. (Güler,2018).

1926 yılı ilkököl programı müfredatında Jhon Dewey'in çalışmalar yaptığı yeni kavramlar bulunmaktadır. Bu programda, "Hayat Bilgisi, Toplu Tedris, İş Okulu" gibi kavramlara yer ayrılmıştır. Bu yeni program ile öğrencinin gelişim sürecine de yer verilmiştir (Cicioğlu, 1985).

2.4.3. 1930 İlkokul Programı

1930 programında yer alan yurt bilgisi dersi, vatandaşlık aktarımının özellikleri açısından bakıldığında, öğrencinin kendi görev ve sorumluluklarını bilen; toplumsal hayattaki sorunlara duyarlı olan ve bu sorunlara çözümler üretebilen bir vatandaş olabilme anlayışının kazandırılmaya çalışıldığı söylenebilir. Bununla beraber, ilk mektebin temel amacının vatandaş yetiştirmek olduğu ayrıca gençlerinde içinde yer aldığı milletin temel değerlerinin öğrenilmesi üzerinde durulmuştur (Yalçın ve Akhan, 2019).

2.4.4. 1936 İlkokul Programı

1936 ilkököl programında 1926 ilkököl programında yer verilmiş amaçların bedence ve ruhça iyi alışkanlıklara sahip olma, bireylerin milli, medeni ve insani fikirlerle donatmak gibi amaçlar da eklenmiştir (Hayırsever, 2010).

1936 ilkököl programının ilkeleri genel olarak, öğrencilerin düşünme ve muhakeme etme, kendilerini ifade etme, görsel öğelerden yararlanma, ezbere dayalı öğrenme yerine kavramaya ve problem çözme becerisine önem verme gibi günümüz hedefleri ile uyumlu ilkelerdir (Hayırsever,2010).

Ezberci eğitimden uzaklaşabilmek amacıyla 1936 ilkokul programı ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar ile gözlem ve inceleme yoluyla öğrencilerin ulusal hedefleri edinmeleri amaçlanmıştır. Bu nedenle farklı öğretim ilkeleri ile hayat bilgisi dersi işlenmiştir (Seval, 2005). Buna göre, 1936 yılında verilen eğitim öğretim sayesinde öğrencilerin derste daha aktif olduğu ve farklı öğrenme yöntemlerinin kullanılmaya başlandığı söylenebilir.

1936 programında, her ders için belirlenen hedefler o dersin başında belirtilmiş, bu hedeflere yönelik ilkelerin öğretmen tarafından öğretimde dikkate alınacak olduğuna yönelik açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca, çocukların ezbercilikten kurtarılması, gözlemler, incelemeler yaparak milli konulara ağırlık verilmesi sağlanılmaya çalışılmıştır (Akbaba, 2004).

2.4.5. 1948 Yurttaşlık Bilgisi Dersi Öğretim Programı

1948 programında yer alan, İlkokul Eğitim ve Öğretim İlkeleri'nin 1936 programında ki amaçlara göre daha özenli ve daha ayrıntılı verilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca "Yurt Bilgisi" dersinin adı "Yurttaşlık Bilgisi" olarak değiştirilmiştir. 1948 programında, çocuğun bir birey olarak kişiliğini her yönden gelişmesi amaçlanmıştır (Tertemiz, 2000; Arslan, 1999).

Buna göre; "Ulus ve yurt işlerine karşı öğrencilerde yakın ilgi hissi uyandırmak, ulus ve yurt işlerini diğer işlerden daha üstün tutmayı özenli hizmet etmeyi; çocuklarda alışkanlık ve ülkü haline getirmek" ilke olarak kabul edilmiştir (MEB, 1948).

1948 ilkokul programında, vatandaşlık özelliklerinin genel bir değerlendirmesinde, kültür aktarımı ve milletin sahip olduğu tarihi şahsiyetlerin yaşamlarına, dayanışma ve birliktelik gibi kültürel değerlerin temelini oluşturan kavramlara dikkat çekildiği söylenebilir. Böylece öğrencinin, Türk ulusunun bünyesinde olan değerleri öğrenmesi üzerinde durulmuştur (Yalçın ve Akhan, 2019).

2.4.6. 1962 Taslak İlkokul Programı

1960 yılında İstanbul ve Ankara' da toplanan "Millî Eğitim Planının Hazırlığı ile görevli komisyon raporu" ile 1948 programının, öğrencilerin bireysel yetenekleri, psikolojik ihtiyaçları ve öğretim amaçları göz önünde bulundurulmuş ve yeniden düzenlenmesi üzerinde durulmuştur (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

1962 taslak ilkököl programı ile 1948 programındaki 14 ayrı ders, beş ana grupta birleştirilip, ders konuları ise geniş bir çalışma alanına göre düzenlenmiştir. İkinci devrede “Toplum ve Ülke İncelemeleri” ile “Fen ve Tabiat Bilgileri” başlıklarını iki ana ders olarak benimsemiş ve merkezler etrafında toplulaştırılması amaçlanmıştır. Farklı ders ve ders içerikleri arasında ilişki kurulmuş olup, bunların birbirini tamamlanması amaçlanmıştır. Taslağa, öğrencilerin demokratik bir yaşayış biçimini benimsemeleri için ihtiyacı olan bilgi, beceri, tavır ve alışkanlıkları kazandırarak toplumda önde gelen üyeler haline gelmeleri için büyük çaba sarf edilmiştir (Baysal, 2005). Ayrıca, ABD' de sosyal bilgiler ile ilgili yapılan çalışmalar, 1960'lı yıllarda Türkiye' de sosyal bilgilerin disiplinler arası bir ders olmasına ve vatandaşlık eğitiminin gelişimine yönelik yansımalarında bulunmuştur (Öztürk,2012).

1962 öncesi ilkököl programlarında coğrafya, tarih, yurt/yurttaşlık bilgisi adlarıyla müfredata girmiş olan bağımsız ve sosyal bilgiler kapsamına giren dersler yukarıda belirttiğimiz gibi 1962 tarihli İlkököl Programı Taslağı'nda “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir. 1968 tarihli İlkököl Programı'nda ise bu dersin ismi “sosyal bilgiler” olmuştur.

2.4.7. 1968 İlkököl Programı

1968 tarihinde “Toplum ve ülke incelemeleri” dersinin adı “Sosyal bilgiler” dersi şeklinde değiştirilmiş ve ilk kez okullarda bu isim altında okutulmaya başlanmıştır. 1968 tarihli ilkököl programı cumhuriyet döneminde ilan edilmiş olan ilkököl programları arasında en uzun ve önemli olanıdır (Keskin, 2012).

1968 programında “Türk Milli Eğitimin Amaçları” Toplumsal yönden, Kişisel yönden, Ekonomik hayat olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. “İlköğretimin amaçlarında ise; İnsan ilişkileri bakımından, Kişisel bakımdan, Ekonomik hayat bakımından, Toplum hayatı bakımından ele alınmıştır (MEB, 1968).

2.4.8. 1998 İlköğretim Programı

İlköğretim seviyesinde EARGED (Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi) önerisine uygun olarak hazırlanan hayat bilgisi ve fen bilgisi öğretim programları, 1998 yılından itibaren yürürlüğe alınmıştır. Bu programlar, sekiz yıllık olan ilköğretimin basamaklarına uygun olarak hazırlanmış programlardır (Seval, 2005).

Daha önce hazırlanmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarının içinde yer almayan “Özel Amaçlar” bu programda yer almıştır. Özel amaçlar, her sınıf uygun olarak ve ünite ünite belirtilmiştir. Ayrıca belirlenen dağılımlar içinde üniteye ait amaç sayılarının, ünite adlarının, ünite için belirlenen ders saati sayılarının olduğu tablolar sınıf düzeyinde belirlenerek özel hedeflerin sonunda verilmiştir (Dündar, 2008).

1998 yılında yeniden düzenlenen sosyal bilgiler programının amaçlarıyla 1968 ilköğretim sosyal bilgiler programının amaçları birbirine paralel olarak görülmektedir. Zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasıyla yeniden düzenlenen sosyal bilgiler programında içerik ve sıra yönünden bazı değişiklikler yapılmıştır. Bununla beraber, programda amaçlar hususunda bir değişikliğe gidilmemesi, programın bütünlüğünü ve uyumunu bozmuştur. Ayrıca programın tutum, değer, beceri ve bilgi dengesi bakımından pek uyumlu olmadığı görülmektedir. Zira bilgi ön planda iken, beceri ve değer boyutu yetersizdir (Baysal, 2005; Çatak,2015).

2.4.9. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

“Millî Eğitim Şûrası ve benzeri platformlarda sıklıkla, öğretim programlarının, öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine, sorun çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu dile getirilmektedir. Tüm bu ihtiyaçlar doğrultusunda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak, öğretim programlarında yeni yaklaşımlar dikkat çeker duruma gelmiştir. Bu nedenle program, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır” (MEB, 2005).

Bu anlayışla Millî Eğitim Bakanlığı 2005 yılı itibari ile köklü bir değişim içerisine girmiştir. Bu değişimle beraber programların yapısı, yaklaşımı, felsefesi değişmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımı amaç edinmiştir. Çoklu zekâ ve aktif öğrenme öne çıkarılmıştır. Öğrenci merkeze alınmış, öğretmene bilgiyi aktarma yerine, bilgiye ulaşmada rehberlik misyonu verilmiştir (Sözen ve Ada, 2018).

Müfredat Laboratuvar Okulları (MLO) 2005-2006 öğretim programlarının değerlendirilmesi için oluşturulmuştur. Bu okullar ile öğretim ve öğrenmeyi destekleyen materyaller ile birlikte öğretim programlarının denendiği pilot okullardır (MEB, 1998; Sönmez, 1991; Kamber, 2007).

2005–2006 öğretim yılından itibaren uygulanan bu programda, tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye vurgu yapan sosyal yapılandırıcılık esas alınmıştır (Öztürk, 2012; Polat,2012).

2005 sosyal bilgiler öğretim programı, ülkemize 1940'lı yıllarda giren ünite anlayışını devam ettirmiştir. Öte yandan bu programla Sosyal bilgiler dersi bir tarih ve coğrafya ünitesi, anlayışından kurtarılmaya ve hepsini kapsayan sosyal bilgiler dersi tasarlanmaya çalışılmıştır. 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı aynı zamanda kazanım, öğrenme alanı, beceri, kavram ve değer öğretimi, etkinlik ilişkilendirme, ara disiplinler gibi genel olarak yeni bir terminolojiyi de beraberinde getirmiştir. Programın bir başka özelliği daha öncekilerden farklı olarak yapılandırıcı eğitim yaklaşımını temel almasıdır. Bu anlayış çerçevesinde sosyal bilgiler dersinin tematik anlayış temelinde hazırlandığı ve daha önceki programlara kıyasla daha fazla farklılıklara sahip olduğu görülmektedir. Bu farklılıklardan biri ders kitaplarının bir sette dönüşmesi ve bu sette öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabının yer almasıdır (Koyuncu, 2015; Tay, 2017; Öztürk, 2012).

2.4.10. 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Eğitimin en önemli işlevi; sosyal, ekonomik ve kültürel değişimleri yönlendirebilmesidir. Bu işlevini yerine getirebilmesinde ki araçta öğretim programlarıdır. Dünyada ve ülkemizde gerçekleşen bilimsel, sosyokültürel ve teknolojik gelişmeler, öğrencilerin ileride toplumun üretken bireyleri olarak sahip olmaları gereken vasıfları ve niteliklerini de değiştirmiştir. Yaşadığımız çağdaş dünyada öğrencilerin sahip olması gereken temel bilgi, beceri ve değerlere ilaveten bunları edinme sürecindeki farkındalıklar da önem arz etmektedir. Ayrıca edinilmiş olan özelliklerin yaşamda kullanabilmesi için iyi bir donanım ve gerekli beceriye sahip olunması da bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu durum, ülkemizde bulunan bugünlerin ve gelecekteki nesillerin daha donanımlı bir biçimde gelişmesi için müfredatların yeniden düzenlenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Yenileme çalışmalarının başlamasında kalkınma planları, 64 ve 65. Hükümetin eylem planları, uluslararası ölçekte yapılmış olan

sınavların sonuçları, farklı kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmış olan raporlar ile gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar öncü olmuştur. Sonuç olarak müfredatlar, öğretme yaklaşımlarında bulunan yenilik ve gelişmeler ışığında çağın yeterliliklerini, toplumun değişen dinamiklerini karşılayabilecek şekilde değiştirilmiştir (TTKB, 2017).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2017 yılının ilk ayında taslak olarak hazırlanmış öğretim programları 18 Temmuz 2017 tarihinde ilan edilmiştir. İlkokul ve ortaokul düzeyinde 17, imam hatip ortaokulu ve imam hatip lisesi düzeyinde 10, lise düzeyinde 24 olmak üzere toplam 51; sınıflar bünyesinde ise 176 öğretim programı ilan edilmiştir. 2017-2018 eğitim öğretim yılında ilk olarak 1. 5. ve 9. sınıf düzeylerinde uygulamaya başlanmıştır. MEB, daha önce yayınlanmış olan öğretim programların farklı bir yol izleyerek, programların güncellenmesinde daha geniş bir yelpazenin görüşünü almayı hedeflemiştir.

Bu doğrultuda Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının internet sayfası üzerinden taslak programı için öğrenci ve velilerin öneri ve görüşleri alınmıştır. Ancak, görüş alma süresi için 20 gün gibi çok kısa bir zaman aralığı ayrılmıştır. MEB'in açıklamasına göre, mesaj yoluyla programların kapsamında bulunan görüş ve öneri sayısı 184 bin sayılarına çıkmıştır (ERG, 2017).

Öğretim programlarının çağa uygun hale getirilmesi çalışmalarına 2017 yılında yoğunluk gösterilmiştir. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı bir önceki programın sadeleştirilerek ve yenilenerek hazırlanarak belli sınıf düzeylerine verilmiştir. Hazırlanan bu program 2018 yılında yeniden revize edilerek bu sefer tüm sınıf düzeylerinde verilmeye başlanmıştır. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı ile getirilen anlayış 2018'de de devam ettiği söylenebilir (Selvi, 2018; Sözen ve Ada, 2018).

Millî eğitim bakanlığınca hazırlanan yeni programın tümüyle uygulanması 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla olmuştur ve bu uygulamanın sonuçlarının tespiti; izleme değerlendirme sonuçları, eğitim reformu gelişimi ile gereken yenilikler ve düzenlemeler mümkün olabilmektedir. Böylece öğretim programlarımızın gelişimi, güncelliği ve sürekliliği sağlanabilecektir.

2.4.11. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması

Tablo 1. Programların Vizyon Yönünden Karşılaştırılması

2005 SBÖP	2017 SBÖP
<p>Programının vizyonu 21. Yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir (MEB, 2005).</p>	<p>2017 Programında vizyon başlığı yer almamaktadır.</p>

Vizyon, uzun vadeli düşünme ve örgütsel değişmeyi başlatma ve başkaları ile öngörü oluşturma, okulu öngörülen görüş doğrultusunda geliştirecek fırsatları destekleme olarak da tanımlanabilir (Özdemir, 2014).

Tay (2017) tarafından yapılan araştırmada, 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programının bir vizyonu varken, 2017 sosyal bilgiler öğretim programında vizyona karşılık gelebilecek temel felsefenin olmadığı belirtilmiştir. İki programın karşılaştırıldığı çalışmada, 2005 programının vizyonunda yer alan bazı ifadelerin, 2017 sosyal bilgiler öğretim programında yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Can (2019) tarafından yapılan araştırmada, vizyon başlığının 2005 programında yer aldığı, Ocak 2018'de yayınlanan 2018 Sosyal Bilgiler Müfredatında yer almadığı belirtilmektedir. 2005 programının vizyonunda yer alan ifadelere benzer şekilde, 2018 programının özel hedeflerinin 1, 2, 12, 13 ve 15. maddelerine dahil edildiğini vurgulanmaktadır.

Turan (2018) yaptığı araştırmada, 2017 Sosyal Bilgiler programında vizyon başlığının yer almadığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte 2018 yılında güncellenen programda "öğretim programları perspektifi" başlığı altında programın vizyonunu ortaya koyan ifadelerin olduğu belirtilmektedir (Turan, 2018).

Tablo 2. Programların Temel Yaklaşım Yönünden Karşılaştırılması

2005 SBÖP	2017 SBÖP
<ol style="list-style-type: none"> 1. Sosyal Bilgiler her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder. 2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir 3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar. 4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir. 5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar. 6. Millî kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir. 7. Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır (MEB.2005) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, 2. Sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser. 3. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar. 4. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar. 5. Bu kazanımlar ve sınırlarını belirleyen açıklamaları, sınıflar ve eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle üst bilişsel becerilerin kullanımına yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleşmiş bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur (MEB,2017).

Ata (2006), 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programının temel yaklaşımının, bilgiyi üretme ve kullanmak için gerekli olan kavram, beceri ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkili olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmek olduğunu ifade etmektedir.

Turan (2018) yapmış olduğu araştırmada 2017 programında, programın vizyonu ve temel yaklaşımının açık ve net olarak belirtilmediğini ifade etmektedir.

Tay (2017) sistematik olarak programları karşılaştırdığı araştırmasında 2005 ve 2017 programlarının yaklaşım olarak benzediğini, her iki programda da öğrenci merkezli, toplu öğretim ve tematik yaklaşımın benimsendiğini belirtmektedir.

Çakmak, Kaçar ve Arıkan (2017) yaptıkları çalışmada; 2005 programında yapılandırmacı yaklaşımın vurgulandığına ve 2017 programı ile bu yaklaşıma değer, beceri ve kazanım boyutlarında daha yoğun olarak yer verildiğine dikkat çekmektedir. Araştırmada ayrıca 2017 sosyal bilgiler programında bilginin değeri ve bireyin mevcut deneyiminin göz önünde bulundurulduğu, programın hayata etkin bir şekilde katılmak, doğru kararı vererek problem çözme konusunda destekleyici bir yaklaşıma dayandığı ve bu yönüyle önceki müfredatın geliştirilmiş bir versiyonu olduğu sonucuna varmışlardır.

2005 ve 2017 programlarını yaklaşım boyutunda değerlendiren birçok araştırmacının ortak görüşleri; her iki programın toplu eğitim ve tematik bir yaklaşımı temel aldığı ve öğrenci merkezli olduğu yönündedir (Sözen ve Ada ,2018; Güler, 2018; Selvi, 2018; Can, 2019; Çoban ve Akşit, 2019; Taş,2019).

2.4.12. 2005 – 2017 Programların Beceriler Yönünden Karşılaştırılması

2005 programında becerinin tanımı kapsamlı olarak verildikten sonra doğrudan verilecek becerilerin bireye neler kazandırdığı ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Aşağıda bu becerilerden biri olan karar verme becerisinin bireye neler kazandırdığı örnek olarak belirtilmektedir;

1. Hipotezi test etme,
2. Çözüm yollarından uygun olanına karar verip, uygulamaya koyma,
3. Sorunun çözümü için hipotez ileri sürme,
4. Sorunun çözümü için veri toplama, düzenleme ve değerlendirme,
5. Sorunun farkına varma,
6. Çözüm yollarını öğrenme,
7. Sorunu tespit edebilme ve tanıma,
8. Çözümü değerlendirme (MEB,2005).

2017 programında, beceri ifadesinin yanı sıra yetkinlik ifadesine de yer verilmiş ve her ikisi ilişkilendirilerek önemine vurgu yapılmıştır. Bu alanla ilgili programda yer alan açıklama aşağıdaki gibidir;

Öğrencilerin öğrenme ve öğretmenlerin öğretme modellerini birbirine bağlamak için bilgiyi edinmek, becerileri geliştirmek ve yetkinlikleri artırmak şeklinde ifade edilebilecek üç durumun birlikte ele alınması gerekir. Bilginin edinilmesinin kolaylaştığı günümüzde bilgiyi kullanma ve üretme ön plana çıkarken diğer insanlarla birlikte mutlu bir yaşam sürdürebilmek için öğrencilerin temel becerilerinin de geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla okullarda gerçekleştirilen eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ana çerçevesi olarak nitelendirilebilecek programlarda temel beceriler konusuna gereken yeri ve önemi vermek gerekmektedir. Öğretim programlarında yer alan kazanımların kapsadığı temel beceriler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi esas alınarak ele alınmıştır (MEB 2017).

İfadelerden anlaşıldığı gibi beceri kavramının yanı sıra yetkinlik kavramı da kullanılmış ve her ikisinin de önemine vurgu yapılmıştır. Öte yandan TYÇ' de hayat boyu öğrenme bünyesinde bireylerin kazanmasını amaçlayan sekiz anahtar yetkinliklerden bahsedilmiştir. Bunlar; yabancı dillerde iletişim, ana dilde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, öğrenmeyi öğrenme, dijital yetkinlik, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler ve inisiyatif alma ve girişimcilik algısı, ifade ve kültürel farkındalık şeklinde sıralanmıştır. Anahtar yetkinlikler arasında önem olarak birbirleri arasında bir üstünlük olmadığı belirlenmiştir.

2017 Öğretim Programı'nda yer verilmesi gereken temel yeterlilikler ise yukarıda bahsedilen anahtar yetkinlikler bağlamında, kazanımların içinde örtük bir şekilde ve ayrıca kazanımların altındaki açıklamalarla desteklenecek mahiyette verilmiştir.

Anahtar yetkinlikler dışında kazandırılması amaçlanan beceriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3. Programların Beceriler Yönünden Karşılaştırılması

2005 SBÖP	2017 SBÖP
<p><i>Eleştirel Düşünme Becerisi: Eleştirel düşünme, kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma, yorum yapma ve karar verme becerisidir. Sebep-sonuç ilişkilerini bulma, ayrıntılarda benzerlik ve farklılıkları yakalama, çeşitli kriterleri kullanarak sıralama yapma, verilen bilgilerin kabul edilebilirliğini, geçerliliğini belirleme, analiz etme, değerlendirme, anlamlandırma, çıkarımda bulunma gibi alt becerileri içerir.</i></p> <p><i>Yaratıcı Düşünme Becerisi: Yaratıcı düşünme becerisi, öğrencilerin bir temel fikri ve ürünü değiştirme, birleştirme, yeniden farklı ortamlarda kullanma ya da tamamen kendi düşüncelerinden yola çıkarak yeni ve farklı ürünler ve bilgiler üretme, olaylara farklı ürünler ve bilgiler üretme, olaylara farklı bakabilme, küçük çaplı da olsa bazı buluşlar yapabilmeyi kapsar.</i></p> <p><i>İletişim Becerisi: İletişim becerisi, konuşma, dinlenme, okuma, yazma gibi sözel ve vücut dili, işaret dili gibi sözel olmayan iletişim becerilerini etkili ve bulunduğu ortama uygun olarak kullanmayı kapsar.</i></p> <p><i>Araştırma-sorgulama becerisi: Araştırma becerisi, doğru ve anlamlı sorular sorarak problemi fark etme ve kavrama, problemi çözmek amacıyla neyi ve nasıl yapması ile ilgili araştırma planlaması yapma, sonuçları tahmin etme, çıkabilecek sorunları kestirebilme, sonucu test etme ve fikirleri geliştirmeyi kapsar.</i></p> <p><i>Problem çözme becerisi: Problem çözme becerisi, öğrencinin yaşamında karşısına çıkacak problemleri çözmek için gerekli olan becerileri kapsar.</i></p> <p><i>Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi: Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, bilginin araştırılması, bulunması, işlenmesi, sunulması ve değerlendirilmesinde teknolojiyi kullanabilme becerilerini kapsar.</i></p> <p><i>Girişimcilik becerisi: Girişimcilik, sosyal ilişkilerde, iletişimde, iş dünyasında ve benzeri alanlarda gerekli ve etkili davranışları uygun bir şekilde ve uygun zamanda ortaya koymak veya talep görebilecek bir ürünü veya hizmeti daha iyi üretebilmek ya da pazarlayabilmek amacıyla yeni bir sistem kurmak için gerekli olan becerilerdir.</i></p> <p><i>Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi: Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi; okuduğunu, dinlediğini, gördüğünü, doğru, tam ve hızlı olarak anlayabilme; duygu, düşünce, hayal ve isteklerini açık ve anlaşılır bir şekilde etkisiz ifade edebilme becerilerini kapsar (MEB, 2005).</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Araştırma 2. Girişimcilik 3. Değişim ve sürekliliği algılama 4. Dijital okuryazarlık 5. Eleştirel düşünme 6. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma 7. Finansal okuryazarlık 8. İş birliği 9. Gözlem 10. Harita okuryazarlığı 11. Konum analizi 12. Çevre okuryazarlığı 13. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme 14. Zaman ve kronolojiyi algılama 15. Karar verme 16. İletişim 17. Medya okuryazarlığı 18. Mekânı algılama 19. Öz denetim 20. Kanıt kullanma 21. Problem çözme 22. Sosyal katılım 23. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama 24. Empati 25. Yenilikçi düşünme 26. Politik okuryazarlık (MEB,2017:8)

Yaptıkları araştırmalarda her iki programı beceriler yönünden karşılaştıran araştırmacıların tespitleri aşağıdaki gibidir;

Tay (2017) araştırmasında 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı içinde 15 becerinin olduğunu; bu becerilerden 13'ünün 2017 sosyal bilgiler öğretim programında olduğunu, toplamda 22 becerinin yer aldığı 2017 öğretim programında "Yaratıcı Düşünme" ve "Bilgi Teknolojilerini Kullanma" becerilerinin çıkarılarak ve 9 yeni becerinin programa eklendiğini tespit etmiştir.

Sözen ve Ada (2018) çalışmasında; 2005 sosyal bilgiler programında becerilerin doğrudan ve nasıl verildiğine yer verilmişken 2017 programında bu kısımların

olmadığını ve 'yaratıcı düşünme' ile 'sebep-sonuç ilişkisini belirleme' becerisinin programdan çıkarıldığını tespit etmiştir.

Selvi (2018) tarafından yapılan araştırmada; 2018'de güncellenen 2017 sosyal bilgiler programına "dijital okuryazarlık", "finansal okuryazarlık" ve "medya okuryazarlığı" adı altında 3 yeni becerinin eklendiği ifade edilmektedir. Bu becerilerin etkili vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan 2005 sosyal bilgiler programını bu yönüyle daha etkili kılmak amacıyla eklendiği düşünülebilir.

İlgili programların karşılaştırıldığı benzer araştırmalarda, becerilerle ilgili değerlendirmeler de yapılmıştır. 2005 sosyal bilgiler programında 15 temel becerinin doğrudan verilecek beceriler olarak yer almasına karşın 2017 programında 26 temel beceriye yer verildiği bununla beraber doğrudan verilecek beceriler biçiminde vurgu yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Can, 2019; Çoban ve Akşit, 2019; Karademir, 2019).

Tablo 4. Programların Ünite ve Öğrenme Alanları Yönünden Karşılaştırılması

2005 SBÖP	2017 SBÖP
1. Birey ve kimlik	1. Birey ve Toplum
2. Kültür ve miras	2. İnsanlar, Yerler ve Çevreler
3. Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler	3. Kültür ve Miras
4. Bilim, teknoloji ve toplum	4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim
5. Üretim, dağıtım ve tüketim	5. Küresel Bağlantılar
6. İnsanlar, yerler ve çevreler	6. Bilim Teknoloji ve Toplum
7. Zaman, süreklilik ve değişim	7. Etkin Vatandaşlık, (MEB, 2017).
8. Küresel bağlantılar biçimindedir (MEB, 2005).	

2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile meydana gelen terminolojinin kavramlarından biri olan öğrenme alanı, 2005 programında birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapı olarak tanımlanmıştır (MEB, 2005).

2017 öğretim programında, bu terime ilişkin olarak tanım yapılmamış ve öğrenme alanlarının ünite olmadığı, her öğrenme alanının farklı sınıf seviyelerinde farklı isimlerle üniteye dönüştürülebileceği belirtilmiştir.

2018 de güncellenen ğretim programında ise, öğrenme alanı tanımına yine yer verilmemiş ve programın içeriğinin burada sıralanan öğrenme alanlarına göre düzenlendiği ifade edilmiştir. Programda nite kavramının da geçtiği görülmektedir. Ders kitaplarını hazırlayanların, ünitelerin kapsamını bu öğrenme alanlarına göre düzenlemesi gerektiğinin ama her bir sınıf basamağına uygun olarak ünitelere farklı bir isimlendirmenin öğrenme alanlarının kapsam ve içeriğine uygun yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

ğrenme alanlarının bu temele dayanarak Tablo 4'de grldğu gibi her iki programda da yer almış olup, 2005 programında 9 öğrenme alanı bulunurken bu sayı 2017 sosyal bilgiler dersi ğretim programında azaltılmış ve 7 öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır.

2017 programında bazı öğrenme alanlarında ifade değişikliğine gidilmişken bazılarının tamamen çıkarıldığı görülmektedir. 'İnsan ve Mekân' ğrenme alanı 2017 programında 'İnsanlar, Yerler ve çevreler' olup; 'Ekonomi ve Sürdürülebilirlik' ğrenme alanı ise 'retim, Dağıtım ve Tüketim' olarak değiştirilmiştir. 2005 programında 'Gruplar, Kurumlar ve Sosyal rgtler' ve 'G, Yönetim ve Toplum' ğrenme alanları, 2017 programında 'Etkin Vatandaşlık' ğrenme alanıyla birleştirilmiştir (Sözen ve Ada, 2018; Karademir 2019; Can 2019).

Tablo 5. Programların Ölçme ve Değerlendirme Yönünden Karşılaştırılması

2005 SBÖP	2017 SBÖP
<p>1. 2005 öğretim programında değerlendirme ile sadece öğrenme ürünü değil, öğrencilerin öğrenme süreçleri de izlenir ve bu süreç değerlendirilerek gerektiğinde kullanılan sınıf etkinlikleri değiştirilir. Bu programda değerlendirme, öğrencilerin ne bilmediklerini değil ne bildiklerini görmeye yarayan bir araçtır.</p> <p>2. Öğrenmede bireysel farklılıkları dikkate alan, bireyin kendine özgünlüğünü ön plana çıkararak herkesin halihazırda sahip olduğu bilgilerle yeni aldığı bilgileri kendine özgü biçimde yapılandırdığını öne süren, bu nedenle de öğretim yöntem ve tekniklerinin mümkün olduğunca çeşitlendirilmesi gerektiğini</p> <p>3. Vurgulayan yapılandırmacı anlayış, ölçme değerlendirmede de öğrencilere bilgi, beceri ve tutumlarını sergileyebilecekleri</p> <p>4. Çoklu değerlendirme fırsatları sunulması gerektiğini savunmaktadır.</p> <p>3. 2005 öğretim programı, öğrencilerin entelektüel olarak gelişmelerinin yanı sıra beceri ve kişilik gelişimine odaklanmıştır. Bunların becerilerin değerlendirmesinde çoktan seçmeli, boşluk doldurma, eşleştirmeli, kısa cevaplı, açık uçlu sorulardan oluşan testlerin yanında, süreci değerlendirmeye yönelik olarak gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme ölçekleri, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, posterler vb. araç ve yöntemler kullanılabilir (MEB, 2005)</p>	<p>1. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.</p> <p>2. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılacak ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulayıcılara kesin sınırlar çizmez, sadece yol gösterir. Ancak tercih edilen ölçme ve değerlendirme araç ve yönteminde, gereken teknik ve akademik standartlara uyulmalıdır.</p> <p>3. Eğitimde ölçme ve değerlendirme uygulamaları eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve eğitim süreci boyunca yapılır.</p> <p>4. Bireysel farklılıklar gerçeğinden dolayı bütün öğrencileri kapsayan, bütün öğrenciler için genel geçer, tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek uygun değildir.</p> <p>5. Eğitim sadece "bilme (düşünce)" için değil, "hissetme (duygu)" ve "yapma (eylem)" için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez.</p> <p>6. Çok odaklı ölçme değerlendirme esastır. Ölçme ve değerlendirme uygulamaları öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilir.</p> <p>7. Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikleri zamanla değişebilir.</p>

Yukarıda Tablo 5' de görüldüğü üzere 2005 ve 2017 öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme ile ilgili açıklamaları benzerlik göstermektedir.

Yapılandırmacı değerlendirme, bilgiyi yeni durumlara uygulama, açıklama ve kestirimleri içermektedir. Yapılandırmacı program tasarılarının odağı bilgi üretme ya da kazanmak değildir. Yapılandırmacı sınıflarda öğretmen; kendi öğrenme ve nitelikli çalışma hazırlamaları konusunda öğrenenlere yardım etmektedirler. Değerlendirme, öğretimden ayrı olmamakla beraber iç içe olan, öğretime yön veren bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Yapılandırmacı program tasarılarında değerlendirme süreç bitiminde olmayıp, öğrenme ve program faaliyetlerinin ne şekilde ilerleyeceği hakkında sürekli güncellenmektedir. Bu yüzden değerlendirmeler sonraki öğrenmeler için de yol gösterici olmaktadır (Yurdakul, 2005).

Tay (2017) çalışmasında; 2005 sosyal bilgiler öğretim programında ölçme ve değerlendirme boyutuna nicelik olarak; 4 ve 5. sınıflar için toplam 18, 6. ve 7. sınıflar için toplam 37 sayfalık bir açıklamanın yer aldığını, 2017 sosyal bilgiler programında ise sadece 2 sayfalık kısa bir açıklamanın yer aldığına değinmiştir.

Sözen ve Ada (2018) tarafından yapılan araştırmada; 2005 ve 2017 programlarında, öğrencilerin neyi bilmediklerinden çok; neyi, nasıl bildikleri ve neler yapabildiklerine vurgu yapıldığını ve sürecin temel alındığı sonucuna varılmıştır. 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme boyutunda pek bir değişim olmadığı tespit edilmiştir.

Selvi (2018) yaptığı çalışma ile; 2005 sosyal bilgiler öğretim programında hemen hemen bütün kazanımların değerlendirilebildiği bir ölçme yönteminin olduğunu, 2018 sosyal bilgiler öğretim programında ise böyle bir ölçme yaklaşımının olmadığını tespit etmiştir. Araştırmada 2005 sosyal bilgiler öğretim programında etkinlik örneklerine yer verilerek uygulama aşamasında öğretmenin öğrencileri yönlendirmesi beklenmekte iken, 2018 sosyal bilgiler öğretim programında herhangi bir etkinlik örneğine yer verilmeksizin öğretmenden rol model olmasının beklendiğine vurgu yapılmıştır. Bu tespitler sonucunda 2005 programının ölçme ve değerlendirme açısından 2018 programından daha zengin olduğuna ve öğretmenin daha etkin ve verimli olduğu sonucuna varılmıştır.

2.4.13. 2005 – 2017 Programların Değerler Yönünden Karşılaştırılması

Değer eğitimi süreci insanların yaşamı boyunca hayatlarının ayrılmaz bir parçasıdır. Din eğitimi, aile eğitimi, çevre, farklı iletişim araçları verilen değerlerin ve davranışa dönüştürülmesinde önemli olmakla birlikte bu konuda başlıca sorumlu kurum eğitim kurumlarıdır (Şam, 2015). Millî, manevi ve evrensel değerleri tanıyan, benimseyen ve bunları içselleştirerek davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmede içeriği itibarıyla sosyal bilgiler dersinin katkısı son derece büyüktür.

2005 ve 2017 sosyal bilgiler programlarında değer tanımı ve değerlerin önemi üzerine kapsamlı açıklamalara yer verilmiştir. 2005 öğretim programında değerlerin öğretiminde programın vizyonu, demokratik değerlerle donanmış, insan haklarına saygılı, toplumdaki rolünü benimsemiş, haklarının ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirmektir (MEB, 2005). Birey yetiştirmede temel alınan bu ilkeler değer eğitimiyle doğrudan ilişkilidir.

2005 programında 2017'den farklı olarak değer öğretiminde yeni yaklaşımlar başlığı altında öğretmenlere rehberlik edecek açıklamalar ve etkinlik örnekleri yer almaktadır. Bunlar; değer açıklamak, ahlaki muhakeme, değer analizi gibi yaklaşımlardır.

2017 öğretim programında kazanımlar içinde yer alan değer ifadelerinin, öğrencilere hissettirilerek ve yaşantısal hâle getirilerek örtük bir biçimde kazandırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda kazanımların gerçekleştirilmesiyle değerlerin kazanılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yani kazanımlarla değerlerin ilişkilendirilerek verilmesi öngörülmüştür. Programda vurgu yapılan önemli hususlardan biri de öğretim programının uygulayıcısı olan öğretmenin değerler eğitimine ilişkin farkındalığının yanı sıra yeterliliği ve becerisinin bu süreçte büyük önem taşıyor olmasıdır. "Değerlerin kazanılması sürecinde rehber olan öğretmen, öğretim programında yer verilen bilgi ve becerileri kazandırmanın yanı sıra neyin iyi ve doğru olduğunu model olarak ve etkinlikler yoluyla sunabilmelidir" (MEB, 2017). 2017 programında öğretmenlerin model ve rehber olmasına vurgu yapılmakla birlikte, 2005 programında olduğu gibi değer eğitimine yönelik kullanılacak yaklaşımlara ve etkinlik örneklerine yer verilmemiştir.

Tablo 6. Programların Değerler Yönünden Karşılaştırılması

2005 SBÖP	2017 SBÖP
1. Vatanseverlik	1. Adalet
2. Sağlıklı olmaya önem verme	2. Bağımsızlık
3. Duyarlılık	3. Vatanseverlik
4. Barış	4. Estetik
5. Özgürlük	5. Bilimsellik çalışkanlık
6. Bilimsellik	6. Dayanışma
7. Çalışkanlık	7. Dürüstlük
8. Dayanışma	8. Yardımseverlik
9. Dürüstlük	9. Aile birliğine önem
10. Temizlik	10. Duyarlılık
11. Hoşgörü	11. Eşitlik
12. Misafirperverlik	12. Özgürlük
13. Saygı	13. saygı
14. Sevgi	14. Sevgi
15. Sorumluluk	15. Sorumluluk
16. Adil olma	16. Tasarruf
17. Bağımsızlık	17. Barış (MEB, 2017).
18. Aile birliğine önem verme	
19. Estetik	
20. Yardımseverlik (MEB, 2005).	

Tablo 6 'da görüldüğü üzere 2005 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan önem arz eden misafirperverlik ve adil olma gibi değerlerin 2017 sosyal bilgiler öğretim programında yer almadığı, eşitlik, etik, gibi değerlerin eklendiği görülmektedir.

Yaptıkları araştırmalarda her iki programı değerler yönünden karşılaştıran araştırmacıların tespitleri aşağıdaki gibidir;

Yiğittir ve Kaymakçı (2012), 2005 SBDÖP ile ilgili yaptıkları araştırmada değer öğretiminin sınıf basamaklarına göre dağılımının özellikle 4. ve 5. sınıflardaki etkinliklerde değer öğretimden ziyade programın kazanımlarına öncelik verildiği, bu sebeple değer öğretime gereken önemin verilmediğini, 6. ve 7. sınıflarda yer alan etkinliklerde ise kazanımların yanında değer öğretimi yaklaşımlarına da yer verildiği sonucuna ulaşmışlardır.

2005 sosyal bilgiler öğretim programında 20 olan genel değer sayısı ise 2017 sosyal bilgiler öğretim programı ile 18'e düşmüştür (Sözen ve Ada, 2018). Bu değerlerin 14'ü 2005 öğretim programındaki değerlerdir. 2017 programında duyarlılık değerinin çıkarılıp yerine doğal çevreye duyarlılık ve kültürel mirasa duyarlılıkla değiştirildiği, sevgi değerinin yerine doğa sevgisi değerinin eklendiği anlaşılmaktadır. Adil olma, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme ve temizlik değerlerinin programdan çıkarıldığı, yerine demokratik tutumu benimseme, eşitlik, etik, farklılıklara saygı, iş birliği, öz kontrol, özgüven, özsaygı, tarih bilinci ve tasarruf değerlerinin 2017 öğretim programına eklendiğini tespit etmiştir. (Tay, 2017).

Programın değerlerle ilgili noksanlıklarını ortaya koyan bir diğer araştırma Çakmak ve diğerleri (2017) tarafından yapılan çalışmadır. Araştırmada, 2017 sosyal bilgiler programında "adaletli olma ve düşünme eğitimi" değerlerinin yer almamasının program açısından önemli bir eksiklik olduğu ifade edilmiştir.

Tay (2017), araştırmasında, psikoloji biliminin kavramları olan ve programa değer olarak eklenen öz kontrol, özgüven ve özsaygı ifadelerinin karşımıza çıktığını ve bunların değer değil insani bir nitelik olduğuna dikkat çekmiştir. 2017 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan özellikle milli/ulusal bilinç değeri ile ilgili olan tarih bilinci değerinin ilkokul sosyal bilgiler programlarının tamamında yer aldığını ifade etmiştir.

Selvi, (2018) yaptığı araştırmada, 2005 programında yer alan hoşgörü ve misafirperverlik değerlerinin 2017 programında olmamasının olumsuz bir durum olduğunu belirtmiş, bu değerlerin programa eklenmesinin gerektiğini vurgulamıştır.

Karademir (2019) çalışması ile; "Kültür ve Miras" öğrenme alanında Türk Silahlı Kuvvetlerin önemini ve görevlerini kavrar" kazanımına 2017 programında yer verilmemesiyle milli ruh, birlik ve beraberlik, vatan sevgisi gibi değerlerin eksildiğine

aslında programdan çıkarılan bazı ünitelerin ve kazanımların beraberinde önemli değerlerinde eksilmesine sebebiyet verdiğiğine yönelik önemli tespitlerde bulunmuştur.

Can (2019); hoşgörü ve misafirperverlik değerlerinin 2017 programında yer almamasının büyük bir eksiklik olduğunu bu değerlerin Türk geleneklerinin ve toplumumuzun temel yapı taşı olduğunu ve bunların tekrardan programa eklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Taş (2019) çalışmasında ; 2017 sosyal bilgiler programında ki birçok değer çok kültürlü eğitim ile ilişkisinin olduğunu belirtmiş, dil, din ırk ayrımı gözetmeksizin herkese eşit ve adaletli davranma değerinin kazandırılması; toplumda bireylerin birbirlerine karşı duyarlı olmaları, bireylerin dayanışma ve yardımsever olmaları; farklı kültürlere, değerlere, geleneklere sahip bireylerin birbirlerine karşı saygı ve sevgi duymaları ile ilgili değerlerin aslında çok kültürlü eğitim ile ilgili değerler olduğunu vurgulamıştır.

2.4.14. 2005 – 2017 Programların Kazanımlar Yönünden Karşılaştırılması

Kazanım, sosyal bilgiler öğretim programında öğrencilere gösterilen her öğrenme alanında, o konuyu öğrenirken geçirilmesi gereken zamanı planlayan belli adımlardır (Ragan ve McAulay, 1964, Ata, 2009; Meray ve Keçe, 2011).

2005 sosyal bilgiler öğretim programında tüm sınıf düzeylerinde öğrenme alanları, üniteler alt başlığı altında tablo olarak kazanımlar, etkinlik örnekleri ve doğrudan verilecek değerler biçiminde ayrıntılı olarak verilmiştir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında 6. sınıf öğrenme alanları, üniteleri ve kazanımlar sınıf düzeylerine göre Resim 1’de görüldüğü gibi, öğrenme alanları ve ünitelerle birlikte verilmiştir.

Resim 1. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 6.Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteleri ve Kazanımları (MEB,2005)

1.5. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ KUŞBAKIŞI ÇİZELGESİ

ÖĞRENME ALANI: Birbiri ile ilişkili beceri, tema ve kavramların bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi sınıflandıran bir yapıdır.		KAZANIM: Öğrenme süreci içerisinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir.		AÇIKLAMALAR: Kazanımları ve etkinlikleri, üniteler ve diğer dersler arasındaki ilişkilendirmeyi; beceri, değer ve değerlendirmeyi açıklayıcı ifadeler içermektedir.			
6. Sınıf							
ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ		AÇIKLAMALAR			
SEMBOOLLER	Bu ünite sonunda öğrenciler; 1. Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder. 2. Olgu ve görüşü ayırt eder. 3. Olgu-kavram-genelleme zinciri oluşturur. 4. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar. 5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur. 6. Sosyal bilgilerin, Türkiye Cumhuriyetinin etkin bir vatandaş olarak gelişim katkısını fark eder. Türkiye'nin ülkemizi	“Neden Oldu?” (Güncel bir gelişme ile ilgili rapor hazırlama) “Olgu mu, Görüş mü?” (Metin karşılaştırma yoluyla, veya aynı metinden yararlanarak hangi ifadelerin olgu hangilerinin görüş olduğu tartışılır.) (2.kazanım) “Doğrudan Genelleme” (Olgu-kavram- genelleme zinciri oluşturulur.) (3.kazanım) “Bilimsel Araştırma Yapıyorum” (Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak sosyal bilgilerde araştırma yapılır.) (4.kazanım) “Semboller” (Dergi veya gazete resimlerinden bir kolaj hazırlanarak bir kültürün özelliklerini tanıtmaya yönelik bazı sorulara cevap verilir.) (4.kazanım) “Ben Olsaydım” (Sosyal bir sorunun nasıl çözüleceği ile ilgili öneriler içeren sınıf panosu hazırlanır.) (5.kazanım) “Hayalindeki Ülkem” (Hayalindeki Türkiye’deki kişilerden tasvir eden bir metin oluşturulur.) (5.kazanım) “Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi” (5.kazanım)	DİĞER DERSLERLE İLİŞKİLENDİRME Bu kazanım genellemeden olguya geçebilir. (3. kazanım) [1] Dilekçe ve bilgi edinme hakkı kazanım) İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi (5.14.18)	DÜZEY ARA DİSİPLİNLERLE İLİŞKİLENDİRME DERS İÇİ İLİŞKİLENDİRME DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ: Bilimsel Genelleme Yapma DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Bireysel Vatandaşlık Bu üniteye öz değerlendirme uçukular, projeler, performans değerlendirme, kavram haritası, soru seçmeli, boşluk doldurmalı testler, değerlendirme araçları kullanılarak değerlendirme yapılabilir.	ÖRNEK ETKİNLİKLER: Bu etkinlikler size yol göstermesi için konulmuştur. Okulunuzun bulunduğu çevreye ve imkânlarınıza göre örnek etkinliklerden seçebilirsiniz. Yalnız etkinliğin özelliğine göre bir ya da iki hafta önceden gerekli hazırlık yapılmalıdır.	DEĞER: Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birikim, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır.	ÖNERİLEN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇ VE YÖNTEMLERİ

2005 sosyal bilgiler öğretim programında ayrıca programın çatısını oluşturan ve 6. Sınıf Birey ve Toplum öğrenme alanına göre düzenlenmiş, Resim 1’de kuşbakışı bir çizelgeye yer verilmiştir. Birey ve Toplum öğrenme alanına ilişkin verilerin yer aldığı çizelge, her birinin tanımının da yapıldığı kazanımlar, etkinlik örnekleri ve açıklamalardan oluşmaktadır. Kazanımlar kısmında ünite sonunda öğrencinin edineceği kazanımlar açıklanmıştır. Etkinlikler kısmı öğrenci merkezli öğretim yaklaşımına uygun olarak hazırlanmış olup öğrenciyi derste aktif kılacak etkinliklere yer verilmiştir. Açıklamalar kısmı ise öğrencinin bu ünite ile edineceği beceriler, doğrudan verilecek değerler ve ölçme ve değerlendirmeye ilişkin açıklamalardan oluşmaktadır. Dikkati çeken husus öğretmenlere yol gösterici olması yönüyle ilgili öğrenme alanındaki tüm bu bilgilerin detaylı olarak verilmesidir. Bu türden ayrıntılı açıklamaların 2017 programında bulunmadığı dikkati çeken bir diğer husustur.

Resim 2. 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 6. Sınıf Birey ve Toplum

6. SINIF KAZANIM VE AÇIKLAMALARI

1. BİREY VE TOPLUM

Bu öğrenme alanı işlenirken dayanışma ve yardımseverlik gibi değerlerle eleştirel düşünme ile zaman ve kronolojiyi algılama gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.6.1.1. Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.

SB.6.1.2. Bireyin gelişiminde ve toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal, kültürel ve tarihi bağların etkisini analiz eder.

Din, dil, tarih gibi kültürü oluşturan unsurlar ele alınır.

SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklı cinsiyet, sosyo-ekonomik ve kültürel gruplara karşı ön yargıları sorgular.

SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.

SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.

Öğrenme Alanı ve Kazanımları (MEB,2017)

2017 programında kazanımın tanımı doğrudan yapılmamıştır. Bununla beraber programın girişinde kazanım ifadesi becerilerle ilişkilendirilmiş ve öğretim programlarında yer alan kazanımların kapsadığı temel beceriler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi esas alınarak ele alınmıştır. Öğretim Programında yer alması gereken temel beceriler, yukarıda bahsedilen anahtar yetkinlikler bağlamında ayrı bir başlık olarak değil, kazanımların içinde örtük bir şekilde ve ayrıca kazanımların altındaki açıklamalarla desteklenecek mahiyette verilmiştir. (MEB,2017).

2017 programında özetle anahtar yetkinlikler, beceriler ve kazanımların birbiriyle ilişkili olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca programda tüm düzeylerdeki kazanımlara, öğrenme alanlarına göre değerlerle ve becerilerle ilişkilendirilmiş biçimde yer verilmiştir.

Resim 2' de görülen 6. Sınıf Birey ve Toplum öğrenme alanına ilişkin kazanım çizelgesi de buna örnek olmaktadır.

Yaptıkları araştırmalarda her iki programı kazanımlar yönünden ayrıntılı olarak karşılaştıran araştırmacıların tespitleri aşağıdaki gibidir;

2005 sosyal bilgiler öğretim programında bulunan her öğrenme alanındaki üniteler 2017 sosyal bilgiler öğretim programında yer almamış ünite yerine doğrudan öğrenme alanları ve kazanımlara yer verilmiştir. 2017 sosyal bilgiler öğretim programında ünite anlayışına son verilmiştir (Sözen ve Ada, 2018).

Çakmak ve diğerleri (2017); 2017 öğretim programında belirlenen ders kazanımların yeterli olduğunu ancak özellikle 7. sınıf düzeyinde ders kazanımlarının daha somutlaştırılması ve sadeleştirilmesi gerektiğine 4. ve 5. sınıflarda ise kazanımlara odaklanıldığına vurgu yapmıştır.

Tay (2017); 2017 öğretim programında 4. ve 5. sınıflarda Atatürk ya da Atatürkçülük ile ilgili hiçbir kazanım, açıklama ya da konun olmadığını 6. ve 7. sınıfta ise sadece ikişer kazanım olarak Atatürk ya da Atatürkçülük ile ilgili olduğunu tespit etmiştir.

Selvi (2018) çalışmasında; kazanımların 2005 sosyal bilgiler programında yeterli olarak verildiğini 2018 sosyal bilgiler öğretim programında ise azaltıldığını bunun neticesinde kazanım sayısının öğrencilere kazandırılmayacak kadar fazla olmasının olduğu sonucuna varmıştır. Kazanımların ne kadarının hangi seviyede kazandırıldığına belirlenmesinin ileride hazırlanacak olan öğretim programlarında kazanım sayısı tespit edilirken bu duruma dikkat edilmesi gerektiğine yönelik bir çıkarımda bulunmuştur.

Güler (2018); 2017 sosyal bilgiler öğretim programında coğrafya kavramı, mekân kavramı, ekonomik ve kültürel faaliyetler hakkındaki konularda, öğrencilerin çevrelerinden bilgiler edinebildiği kazanımların ve hedeflerin açık ve net olmasından dolayı öğrenciler açısından daha anlaşılır bulmuştur. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında kazanımların verilişinde gereğinden fazla kelime verilmesinden ötürü sınıf defterlerini doldurma konusunda düzensizlik oluşturduğu tespit edilmiştir. Bazı kazanımların öğrenci seviyesine uygun olduğu fakat bazı kazanımların olduğundan daha da basite indirildiğine değinmiştir. 2005 ve 2017 programlarının her ikisinde de kazanımların ve hedeflerin öğrencilerin beklentilerini yeterince karşılamadığına vurguda bulunmuştur.

Taş (2019); 2017 tarihli sosyal bilgiler dersi öğretim programında ise 4 öğrenme alanının ve bu kademedeki 66 kazanımdan 8 kazanımın çok kültürlü eğitime olduğunu 1998 tarihli sosyal bilgiler dersi öğretim programında 4. sınıf konularının neredeyse onda bir gibi kısmının çok kültürlü eğitim kısmını karşılamaktadır. 2017 tarihli sosyal bilgiler dersi öğretim programında 4. sınıf konularının ise kazanımların yaklaşık sekizde bir kısmının çok kültürlü eğitim ile ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Karademir (2019); 2017 programında milletçe bizi en çok yansıtan kazanımların çıkarılması ile değerler eğitiminde eksikliklerinde meydana geldiğine yönelik önemli tespitlerde bulunmuştur.

Çoban ve Akşit (2018) ve Can (2019) çalışmalarında; gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler öğrenme alanlarının, güç, yönetim ve toplum öğrenme alanı olarak verildiğini, aktif vatandaşlık öğrenme alanlarında ki kazanımların 2017 sosyal bilgiler öğretim programına eklendiğine değinmiştir. 2017 programında kazanımların büyük ölçüde sadeleştirildiğini bu durumun dersin işlenişini hızlandırdığını ama konunun öğrenilmesinde boşluklara sebebiyet verdiğine değinmişlerdir.

2.4.15. 2005 – 2017 Programların Kavramlar Yönünden Karşılaştırılması

Sosyal bilgiler programı, bireyin kendinden yola çıkarak yaşadığı topluma ve dünyaya kabul edilebilir bir anlam yükleyebilmesinin yollarını belirlemeye çalışmaktadır. İnsan ya da kendine, hayata ve dünyaya verdiği 'dil' aracılığıyla, yapılandırır, ifade eder ve başkalarıyla yine dil ile paylaşır. Bu anlamın yapılandırılması, dört evreyi içermektedir. Bu evreler 'olgu- kavram- genelleme ya da ilke- kuram' olarak belirlenebilir. Sosyal hayatı oluşturan insan deneyimlerinin bütünlüğü, bu evrelerin tek başlarına ele almalarını engellemektedir. Sosyal bilgiler programında ne olgu ne kavram ne genelleme/ilke ve ne de kuram tek başına ele alınamamaktadır. Denilebilir ki bu dört evre, dünyaya bakan insanın ona bütüncül bir anlam verebilmesi yolunda sergilediği hiyerarşik zihinsel etkinliklerdir. Olgular, kavramlarla tanımlanmaya, ihtiyaç duyarlar. Doğru belirlenen kavramlar genellemeler/ilkeler türetirler. İlkeler hayatın sürekliliği içinde anlamlar açıklayıcı yapılara dönüşerek kuramları oluştururlar (MEB, 2005)

2005 sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde olgu, kavram ve genelleme ilişkisini tüm boyutlarıyla verilmiş ve bunları hayata nasıl yansıtılabileceği açıklanmıştır. Sonrada kavram öğretimi yapılırken, kullanılabilecek olan yöntemler teker teker açıklanmıştır. Daha sonrada bunlara yönelik yapılandırmacı yaklaşımın desteklediği örnekler yer almıştır. En sonda tüm sınıf düzeylerine uygun olarak belirlenen

aşamalarda verilebilecek olan kavramlar listelenmiştir, bu listeleme giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeyleri olarak belirlenmiştir.

“2017 sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde kavram öğretimine önemine dikkat çeken kısa bir açıklama yer almaktadır. Programda kavram öğretimi önemli bir konumda bulunmaktadır. Bu yüzden kavram öğretiminde sınıflama ve kavram öğretimi yaklaşımları konuları üzerine düşülmelidir. Anlam yoğunluğu, kavram yoğunluğu ve kavram yanlışlarının önüne geçilmelidir” (MEB, 2017).

Program içerisinde kavram öğretiminde kullanılabilecek yöntemlere, disiplinler arası ilişkilendirmelere ve kavram listelerine yer verilmemektedir. Bu durum öğrencilerin sınıf düzeylerine uygun olan kavramları öğrenmesine engel olabilir, kavram öğretimine programda gereken önemin verilmemesinden dolayı anlam karmaşasına ve kavram yanlışlığına sebebiyet verilebileceği şeklinde ifade edilebilmektedir.

Yapılandırmacı yaklaşımın kavram öğretimi için uygun gördüğü öğrenme yorumlamasına göre; öğrenciler bir kavramı doğrudan değil de kendi kendilerine keşfederek öğrendiklerinde o kavram onlar için daha kalıcı ve heyecan verici olacaktır, böylece bilgiyi daha iyi özümseyeceklerini ve bilgiyi farklı yerlerde yansıtacaklarını açıklamaktadır (Yılmaz, 2011).

Yaptıkları araştırmalarda her iki programı kavramlar yönünden ayrıntılı olarak karşılaştıran araştırmacıların tespitleri aşağıdaki gibidir;

Tay (2017) ve Selvi (2019) çalışmalarında; 2017 sosyal bilgiler öğretim programında kavramlar ile ilgili bir başlık ve açıklamanın olmadığını kavram öğretiminin önemli olduğuna yönelik “...ilgili temel kavramları öğrenir” şeklinde açıklamaların verildiğini tespit etmiştir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında öğretim süresince verilecek olan kavramlar ve bu kazanımların hangi sınıf düzeyinde giriş, geliştirme ve pekiştirme boyutları ile kazandırılacağı belirtildiğine yönelik önemli bir tespit bulunmuştur.

Sözen ve Ada (2018); 2005 programında yer alan kavram öğretimine uygun olan etkinlik örnekleri yer alırken 2017 programında etkinliklerin olmadığına dikkat çekmiştir.

Çoban ve Akşit (2019) ve Karademir (2019) ve Can (2019); 2004 programında sınıflar bazında 4. sınıflarda 91, 5. sınıflarda 121, 6. sınıflarda 124 ve 7. sınıflarda 121 kavram olmak üzere 457 kavram verildiği görülmüştür. 2017 programında kavramla ilgili bir bölüm ya da başlığa yer verilmediği 2017 programında kavram öğretimi ile ilgili bir bölümün olmaması, öğretilecek kavramların sınıflar ve öğrenme alanlarıyla

ilişkilendirilmemesinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı için eksiklik olduğu 2004 programında yer alan kavram haritaları ve kavram listelerinin programa eklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 7. Programların İçeriği Yönünden Karşılaştırılması

	2005	2017
Amaçlar	☺	☺
Ünite	☺	--
Kazanımlar	☺	☺
Öğrenme alanları	☺	☺
Temel yaklaşım	☺	--
Beceri	☺	☺
Değer	☺	☺
Ölçme değerlendirme	☺	☺
Vizyon	☺	--
Kavramlar	☺	--
Felsefesi	☺	--
Kök değerler	--	☺

Tablo 7'de görüldüğü üzere; 2005 programında yer alan birçok başlık çıkarılmış ama bunlar 2017 programında başlık olarak yer bulmamış olsa bile öğrenme alanları içerisinde serpiştirilerek verilmiştir. 2005 programında olmayan ama 2017 programında yer alan kök değerler bulunmaktadır. Ünite başlığının ismi değişmiş, öğrenme alanı olmuştur. Vizyon mesela programda başlık olarak yer almamış ama perspektifler olarak programın içerisinde yer almıştır.

Güler (2018); 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağını içerikte sadeleştirilmeye gidildiğine ders kitaplarının 2005 sosyal bilgiler öğretim programında kullanılan ders kitaplarına kıyasla daha net ve kullanışlı olduğunu tespit etmiştir.

Selvi (2019); çalışmasının sonucunda boyutlar bağlamında iki program arasında belirgin bir farklılığın olmadığını yapı ve içerik olarak küçük farklılıklarla 2005 sosyal bilgiler öğretim programına benzer bir program olduğunu ve bu programın olumlu bir netice ortaya koyamayacağını dile getirmiştir.

Çoban ve Akşit (2019); 2005 programında içerik olarak belirgin olan tarih, coğrafya ve vatandaşlık disiplinleri 2017 programında disiplinler arası bir yaklaşımla tüm sosyal bilim disiplinlerini içerecek bir şekilde içerik hazırlama sürecine gidildiğine vurguda bulunmuştur.

2.5. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu kısmında yerli ve yabancı literatürde yapılan benzer çalışmalara yer verilmiştir. 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programları karşılaştırılmıştır. Programlar karşılaştırılırken genel olarak; kazanımlara, hedeflere, öğrenme alanlarına, kavram, içerik ve değer boyutlarına dikkat edildiği tespit edilmiştir.

2.5.1. Yurt içinde Yapılan Çalışmalar

Sarıcan (2006) tarafından yapılan “1998 ile 2004 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının vatandaşlık değerleri açısından karşılaştırılması” isimli araştırma, 2004–2005 öğretim yılında 9 ilde yer alan toplam 120 okulda görev yapan 50 sınıf öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılmasıyla ulaşılan verilerin analiziyle araştırma sonuçlarına göre, 1998 sosyal bilgiler öğretim programının ezbere dayalı, bireysel değerlerin ikinci planda tutulduğu, bireyin devlet ve topluma karşı sorumluluklarının çok fazla olduğu, buna karşılık, 2005 sosyal bilgiler öğretim programında bireyin kendisini ve kendi özelliklerini keşfetmesine olanak sağlayan vatandaşlık değerlerinin ön planda olduğu sonucuna varılmıştır.

Kamber (2007) tarafından yapılan; ‘2005-2006 yeni öğretim programında sosyal bilgiler dersi etkinliklerinin uygulanabilirliğinin incelenmesi’ başlıklı araştırmasında etkinliklerin programın amaçlarına ulaşmasındaki başarısını öğretmen görüşleri ile değerlendirmeye çalışmıştır. Tarama modeli ile gerçekleştirilen araştırmada öğretmenlerin programın yapısı ve uygulanması konusunda olumlu görüşe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Hayırsever (2010) tarafından yapılan; “Sosyal bilgiler ders, öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler öğretim programında kazandırılması hedeflenen temel beceriler açısından değerlendirilmesi” başlıklı araştırmasında betimsel ve ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Çalışma çerçevesinde 9 alt amaç belirlenerek her bir amaç doğrultusunda nitel ve nicel veriler kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre; ders kitaplarının öğrenci çalışma kitabı ile eleştirel düşünme, araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım ve iletişim becerileri arasındaki tutarlılığa ilişkin öğretmen görüşlerinin, öğretmenlerin görevli oldukları bölgenin sosyoekonomik düzeyi ile aralarında ilişki olduğu yargısına varılmıştır.

Gün (2007), "Türkiye ve İngiltere İlköğretim 4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması" konulu çalışmasında, İngiltere 'deki ve Türkiye'deki 4 ve 5. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının benzerlik ve farklılıklarını tespit etmeyi amaçlanmıştır. İngiltere' de sosyal bilgiler dersinin üç disiplinli olan tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersi olarak ayrı ayrı verilmekte olduğundan dolayı araştırmayı yaparken bu üç derse ait öğretim programları incelenerek benzerlik ve farklılıklarını değerlendirmiştir. Araştırmada durum tespiti yapabilmek amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Her iki ülkenin sosyal bilgiler öğretim programları eğitim ve sınav boyutlarıyla incelenmiştir. Bu boyutları karşılaştırırken içerik, nitelik, nicelik ve dersin işlenişine olan etkisi dikkate alınmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar kısaca şu şekildedir: iki ülkenin sosyal bilgiler öğretim programlarının, içerik ve yöntem açısından çok farklı eğitim sistemlerine sahip olduğu, İngiltere sosyal bilgiler öğretim programının, Türkiye'nin sosyal bilgiler öğretim programından içerik olarak daha zengin ve esnek olduğu, Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programının geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerektiği sonucuna varmıştır.

Şeker (2014), "Singapur Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve bu Programın Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile Karşılaştırılması" konulu çalışmasında, Türkiye ve Singapur'u, gelişmekte olan ülkeler sınıfında yer alan ülkeler olarak program geliştirme çabaları çerçevesinde hazırladıkları sosyal bilgiler öğretim programlarının içerik yönünden benzerlik ve farklılıklarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada doküman incelemesi metodu kullanılmış, resim, film, belgesel, yayınlanmış kitap, dergi, çeşitli dokümanlar vb. yazılı materyaller kullanarak her iki ülkenin öğretim programları karşılaştırılarak durum tespiti yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar kısaca şu şekildedir: Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programının öğrenme alanları; kavram ve değer boyutlarıyla ele alındığını ve yaklaşım olarak "Sarmal Yaklaşımın" benimsendiği, Singapur'da ise, "Genişleyen Çevre Yaklaşımı" merkeze alınarak öğretim programlarının hazırlandığı tespit edilmiştir. Her iki ülkenin değerler, kazanım, etkinlikler, bilgi, beceri ve kavram gibi konularla zenginleştirdiği bu boyutlarda benzerlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır, ölçme ve değerlendirme programı boyutunda ise farklılık olduğu Singapur 'un genellikle süreç odaklı değerlendirmeyi tercih ettiği tespit edilmiştir.

Tay ve Baş (2015), "2009 ve 2015 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması" konulu araştırmalarında doküman inceleme yöntemini kullanmışlardır. Hayat Bilgisi dersi 2009 ve 2015 öğretim programları; hedefler,

vizyon, içerik, program yaklaşımı, eğitim durumları ve değerlendirme boyutları açısından karşılaştırılmıştır.

Gürel (2017) çalışmasında; 2017 yılında hazırlanan sosyal bilgiler programını yapısal olarak incelemiştir. Çalışmasında nitel betimsel araştırma yaklaşımından olan doküman incelemesini kullanmıştır. Çalışmasının sonunda 2017 programının aslında 2005 programından ayrılan bir yönünün olmadığını herhangi bir farklılığının tespit edilemediği sonucuna varmıştır.

Bursa ve Köse (2017),” Türkiye ve Kanada sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi bakımından karşılaştırılması” konulu çalışmalarında, Türkiye ‘nin 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ile Kanada ‘nın 2005 sosyal bilgiler öğretim programını sınıf düzeylerine göre değerler ve değer eğitimi boyutunda benzerlik ve farklılıklarını tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Türkiye’de uygulanmakta olan 4., 5., 6. ve 7. Sınıf düzeylerinde 2005 yılından beri kullanılmakta olan sosyal bilgiler öğretim programı ile Kanada’nın Alberta eyaletinde uygulanmakta olan 4., 5., 6. ve 7. Sınıf düzeylerinde 2005 yılından beri kullanılmakta olan sosyal bilgiler öğretim programı incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar kısaca şu şekildedir: Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretim programlarında öğrencilere kazandırılmak istenen değer sayılarının sınıf düzeyleri arasında farklılık olmadığı, Kanada’daki sosyal bilgiler öğretim programlarında öğrencilere kazandırılmak istenen değer sayılarının fazla ve farklılık teşkil ettiği, Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretim programında tüm sınıf düzeylerine verilen değerlerin soyut ve somut değerlerin ilişkilendirilerek birlikte verildiği, Kanada’daki sosyal bilgiler öğretim programında 4. ve 5. Sınıf düzeylerinde somut değerlerin ağırlıkta verildiği sınıf düzeyi arttıkça soyut değerlere yoğunluk verildiği sonucuna varmışlardır.

Sözen ve Ada (2018), “2005 ve 2018 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının (SBDÖP) Karşılaştırılması” konulu bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada, öğretim programı değişikliklerine dikkat çekilmiştir. 2005 ve 2017 yıllarında öğretim programlarında yer alan öğrenme alanlarına, kazanımlara, değerlere ve bunlar hakkında meydana gelen değişikliklere yer vermişlerdir

Çoban ve Akşit (2018) tarafından yapılan, “2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Kazanım, Kavram, Değer, Öğrenme Alanı ve Beceri Boyutları Açısından Karşılaştırılması” isimli çalışmada 2005 ile 2017 yıllarında hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılmıştır.

2.5.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Macy ve Ollia (2018), İlkokullarda sosyal bilgiler öğretim programı entegrasyonu: Pennsylvania Kırsal Okulu üzerine bir vaka çalışması konulu araştırmalarında öğretmenlerin yetersiz sosyal bilgiler öğretimi problemini nasıl algıladıklarını ve müfredat değişimine yönelik algılarını değerlendirmeye çalışmışlardır. Nitel çalışmanın amacı, 14 ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenin sosyal çalışmalarını öğretim programına nasıl entegre ettiğini araştırmaktır. Ayrıca, diğer bir amaç, bütünlük bir sosyal bilgiler müfredatı kullanmanın sonuçlarını değerlendirmektir. Bu nitel çalışma doğrultusunda odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Veriler analizi sonucunda öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin öğretim süresinin artırılması gerektiğine ve konuyu bütünlük için yeterli zamana ve planlamaya ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır. Çalışma grubundaki 14 öğretmende dersten ve programdan en iyi verimi ancak ders süresinin artırımı, sosyal bilgileri sınıf projelerine ve etkinliklerine dahil etmek olduğunu tespitine varmışlardır.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama aracı ve verilerin analizi başlıklarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. 'Nitel araştırma' gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşımla ortaya konulmasını amaçlayarak nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı oldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı amaçlayan bir yaklaşımdır. İnsan davranışı ancak esnek ve bütüncül bir yaklaşımla araştırılabilir ve bu yaklaşımda araştırmaya dahil olan bireylerin görüşleri ve deneyimleri büyük önem taşır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Nitel araştırmalar psikolojik ölçümler ve sosyal olaylar ile ilgili daha derinlemesine bilgi sağlama imkânı sunarlar (Özdemir, 2014).

Bu araştırmada kullanılan nitel araştırma yöntemi ile 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının ayrıntılı şekilde incelenmesi, karşılaştırılabilirliği ve çalışma grubunun programlar hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi ile her iki programın benzerlik ve farklılıklarının tespit edilebilmesi, 2017 programının 2005 sosyal bilgiler öğretim programına göre zayıf ve güçlü yönlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Nitel araştırma yapmanın süreci, çalışmanın farklı boyutları arasındaki içsel bağlantıların araştırmacı tarafından yönetilmesi sonucu ortaya çıkan veriler ve analizlerin yer aldığı diyalektik bir süreçtir (Miller, 1997; Büyüköztürk ve arkadaşları, 2008). Nitel veri analizi yoluyla verilerini analiz etmek isteyen bir araştırmacı araştırma yaptığı sahadan elde ettiği verilerden yola çıkarak bu veriler içerisindeki saklı duran hayati bilgiyi keşfetmeye gün yüzüne çıkarmaya çaba gösterir. Bu yönüyle nitel veri analizi yönteminde, denemelerin sınındığı nicel verilerin analizinden çok farklı bir yöntem dahilinde hareket edildiği söylenebilir (Özdemir, 2000).

Bu çalışmada, araştırma sürecinde elde edilen veriler doküman analizi ve olgu bilim (fenomenoloji) desenleri kullanılarak yapılandırılmıştır. Birinci aşamada, 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programları arasındaki benzer ve farklı yönlerin tespit edilmesi amacıyla 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programları kuramsal çerçeve kısmında, doküman analizi deseniyle incelenmiştir.

Doküman analizi, araştırılması amaçlanan olgular hakkında yazılı ve görsel materyallerin bilgi içeren analizidir (Karasar, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmacı çalışmada öncelikle doküman analizinin ilk aşaması olarak mevcut tüm kaynaklara ulaşmaya çalışır ve bu kaynakları dikkatlice okur, daha sonra gerekli bilgileri not alır ve bu notların ışığında bazı değerlendirmelerde bulunur (Çepni, 2012).

Genel bir yönerge dikkate alınarak yapılan doküman analizinin birden fazla aşamaları bulunmaktadır. Bu aşamalar araştırmayı ortaya çıkaran problemin niteliğine, doküman incelemesi sonucunda ulaşılmaması hedeflenen veriye veya dokümanların ne kadar kapsamlı ve derinlemesine incelemeyi amaçladığına bağlı olarak tekrardan yorumlanabilir. Doküman analizi;

- Hedeflenen dokümanlara ulaşma,
- Ulaşılan dokümanların orijinalliğinin kontrol edilmesi,
- Bulunan dokümanların anlamlandırılması,
- Ulaşılan sonuçları analiz etme,
- Analiz edilen bu sonuçları kullanma olmak üzere beş aşamadan oluşur (Forster, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Araştırmanın ikinci aşamasında katılımcıların yeni hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programı ve her iki programın karşılaştırılmasına ilişkin görüşleri olgubilim deseni kullanılarak ortaya konulmuştur.

“Olgubilim (fenomolojik) araştırmalar birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanan tecrübelerinin ortak anlamlarını tanımlar” (Creswell, 2014). Olgubilim deseni farkında olduğumuz ama derinlemesine ve ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Günlük yaşantımızda çeşitli biçimlerde bu olgularla karşılaşabiliriz. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını bilemediğimiz bu olguları araştırmayı

amaçlayan çalışmalar için uygun bir araştırma zeminini olgu bilim oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda birey temelli bir veri analizi söz konusudur ve elde edilen bulguların ilgili bireyin özellikleri çerçevesinde algılanması ve yorumlanması amaçlanır. Nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçları olgubilim araştırmaları ortaya koymayabilir ancak bir olguyu daha iyi kavramamıza ve anlamamıza yardımcı olarak daha iyi sonuçlar elde etmemizi sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

3.2. Çalışma Grubu

Nitel araştırma sürecinin en önemli basamaklarından birisi de örneklem seçimidir. Bu araştırmanın çalışma grubunu 20 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılar; 2017-2018 eğitim öğretim yılında Amasya üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında görevli 2 akademisyen, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında okuyan 4 aday öğretmen ve Amasya il merkezindeki ortaokullarda görev yapan 4'ü formatör öğretmen olmak üzere 10 öğretmen oluşturmaktadır.

Araştırmanın çalışma grubunu oluştururken nitel veri analizinde kullanılan amaçlı örneklem yönteminin alt örneklemelerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örneklem yöntemi araştırmaya dahil edilen katılımcıların belirlenmesi için tercih edilmiştir. Crewsell (2013)'e göre, amaçlı örneklem araştırmacının çalışmada görüşlerinden yararlanacağı bireyleri seçmesi anlamına gelir. Bu kişilerin çalışma probleminin ve çalışma merkezindeki fenomenin anlaşılmasına yönelik istekli olarak bilgi vermesi beklenmektedir. Patton (1987)'a göre, amaçlı örneklem zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasını sağlamaktadır. Nicel verilerde kullanılan olasılık mantığının tersine, amaçlı örneklem sürecinde araştırmanın amacı dahilinde, en derin bilgiye ulaştırıcı kişilere odaklanılır.

Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde kullanılan örneklem yöntemi maksimum çeşitlik örnekleme yöntemidir. Maksimum çeşitlilik, çalışma problemine taraf olabilecek katılımcıların çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Böyle bir araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve sonuçlar herhangi başka bir yöntemle ulaşılan sonuçlara oranla daha zengin olabilir. Maksimum çeşitliliğe dayalı bir örneklem oluşturmadaki amaç genelleme yapmak için bu çeşitlilikten yararlanmak değil aksine çeşitlilik gösteren durumlar arasında ortak olguların olup olmadığını bulabilmek

problemin farklı boyutlarını ortaya koyabilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Sosyal bilgiler öğretim programı elbette görev yapan öğretmenlere hitap etmektedir ve onların kullanması gereken bir kılavuzdur. Ama bu sadece görev yapan öğretmenlerin başvuracağı bir kaynak değildir, sosyal bilgiler eğitimi ile ilgilenen her kesimi alakadar etmektedir. Sosyal bilgiler eğitimi ile ilgilenen beş farklı kesim bulunmaktadır.

Bu nedenle bunların hepsinin görüşü önem arz etmektedir. Bu çerçevede araştırmada Amasya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında görevli akademisyenlerin, sosyal bilgiler öğretmenliği programında okuyan öğretmen adaylarının ve Amasya il merkezindeki ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ve formatör öğretmenlerin oluşturduğu maksimum çeşitlik örnekleme kullanılmıştır. Katılımcıların 2 'si Amasya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında görev yapan akademisyen, 4'ü Amasya Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği programında öğrenim gören aday öğretmen ve 4'ü formatör ve 10'u sosyal bilgiler öğretmeni olmak üzere toplam 14'ü Amasya ili merkez ortaokullarında görev yapmakta olan öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında görüşleri alınan katılımcıların; görevleri, mesleki kıdemi, eğitimi, cinsiyeti, katılımcı kodlaması ve görüşme süresi gibi bilgiler Tablo 8 'de belirtilmiştir.

Tablo 8. Katılımcı Profili

Kişi No	Katılımcı Kodlaması	Cinsiyet	Görüşme Süresi	Eğitim	Mesleki Kıdem
1	A1	E	45 dk	Doktora	7
2	A2	E	30 dk	Doktora	13
3	FÖ1	E	30 dk	Yüksek lisans	14
4	FÖ2	E	35 dk	Yüksek lisans	19
5	FÖ3	E	25 dk	Lisans	21
6	FÖ4	E	50 dk	Lisans	16
7	Ö	E	45 dk	Lisans	17
8	Ö	E	30 dk	Lisans	23
9	Ö	K	30 dk	Lisans	21
10	Ö	E	25 dk	Lisans	7
11	Ö	E	25 dk	Lisans	16
12	Ö	K	45 dk	Lisans	24
13	Ö	K	30 dk	Lisans	25
14	Ö	E	35 dk	Lisans	21
15	Ö	K	40 dk	Lisans	17
16	Ö	E	25 dk	Lisans	20
17	LÖ	K	70 dk	Öğretmen adayı	0
18	LÖ	K	45 dk	Öğretmen adayı	0
19	LÖ	E	75 dk	Öğretmen adayı	0
20	LÖ	K	45 dk	Öğretmen adayı	0

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın birinci aşamasında doküman analizi ile 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu karşılaştırma yapılırken program geliştirmenin aşamalarında yer alan eğitim programının amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler ve bir programda yer alması gereken temel öğeler dikkate alınmıştır. Program tasarımları; hedefleri belirlemek, içerik düzenlemek, kullanılacak yöntem-tekniklerin seçilmesi ve kullanılacak olan ölçme-değerlendirme işlemleri için temel teşkil etmektedir (Saylor, Alexander ve Lewis, 1981; Demirel, 2006).

2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci, değerler, kazanımlar, kavramlar ve ölçme değerlendirme boyutları açısından karşılaştırılması için yapılan doküman analizinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı” ve “2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı” incelenmiş ve karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasını yarı yapılandırılmış görüşme formu ile katılımcılardan alınan veriler oluşturmaktadır. Bu aşamada kullanılan görüşme tekniği son zamanlarda sosyal bilimler alanında çoklukla kullanılan etkili bir veri toplama yöntemidir. Patton (1987)' a göre; görüşme başta kolay bir veri toplama tekniği olarak görülse de görüşme, beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü ve zihinsel uyanıklık gibi birden fazla boyutu içermesi nedeniyle aslında hem sanat hem de bilim olarak nitelendirilebilir. Görüşmenin amacı, bireyin içselliğine girerek onu anlayabilmektir. Görüşme sonucunda deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, algılar ve tepkiler gibi somut olarak saptanamayan durumlar anlaşılmaya çalışılır. Araştırmacı, araştırmakta olduğu konu hakkında önceden hazırlamış olduğu soruların kılavuzluğunda sorular yönelterek seçilmiş olan kişilerin düşüncelerini ve duygularını sistematik olarak ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. (Türnüklü, 2000).

Patton (1987), üç tür görüşme yaklaşımı vardır. Bunlar sohbet tarzı, görüşme formu yaklaşımı ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme olmaktadır. Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte araştırmacı önceden sormayı planladığı görüşme formunu hazırlar. Buna karşılık araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir (Türnüklü, 2000).

Eğitim bilim çalışmaları için daha uygun bir araştırma tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sunduğu en büyük kolaylık görüşme için önceden hazırlanmış görüşme formuna bağlı olarak sürdürülmesi nedeniyle daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Yapılan görüşmelerde yarı yapılandırıcı görüşme tekniği uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar, ancak görüşme sırasında sonda soru olarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesi ve görüşmenin esnekliğine izin verilir (Ekiz, 2003).

Çalışmanın araştırma problemi ve alt problemleri temelinde, katılımcıların 2017 sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin görüşlerini belirlemek ve 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programları arasındaki benzerlik ve farklılıklarına ilişkin fikirlerini ortaya

koymak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Katılımcılara yöneltilen sorular aşağıdaki gibidir;

1. Yeni ğretim programı kullanılmaya başlanıldığı andan itibaren programla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katıldınız mı? (Nerede, ne kadar süre, ne hakkında?)

2. 2005 ve 2017 sosyal bilgiler ğretim programında belirlenen değerlere yönelik görüşleriniz nelerdir?

3. Yeni ğretim programı ile birlikte kullanılmaya başlanan ders kitapları ile kaldırılmış olan kılavuz kitaplar hakkında ne düşünmektesiniz?

4. 2005 ile 2017 sosyal bilgiler ğretim programının kavram boyutuna bakacak olursak ne gibi değişikler yapılmıştır, bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

5. Sizce 2005 ve 2017 sosyal bilgiler ğretim programları arasında ne gibi benzerlikler bulunmaktadır?

6. Kendinizi yeni ğretim programını uygulamada yeterli ve rahat hissediyor musunuz? Yeterli ya da yetersiz hissetmenizden nedenleri nelerdir?

7. 2005 ile 2017 sosyal bilgiler ğretim programları arasında sizce nasıl fark/farklar vardır?

8. 2017 sosyal bilgiler ğretim programının da belirlenen kazanımlarda 2005 programına kıyasla değişiklik olmuş mu /olmamış mı?

9. 2005 ve 2017 sosyal bilgiler ğretim programlarının lme değerlendirme süreçleri açısından yapılan değişiklikler ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

10. 2017 sosyal bilgiler ğretim programının yeterliliği hakkında ki görüşleriniz nelerdir?

11. 2017 sosyal bilgiler ğretim programının ğrenci düzeyine yönelik düşünceleriniz nelerdir?

12. 2005 ile 2017 sosyal bilgiler ğretim programının genel amaçlarına yönelik görüşleriniz nelerdir?

13. 2017 sosyal bilgiler ğretim programının içeriğine yönelik düşünceniz nelerdir?

14. 2005 ile 2017 sosyal bilgiler ğretim programlarının eğitim felsefelerinde ki değişimi üzerine ne düşünmektesiniz?

15. 2017 sosyal bilgiler öğretim programının sosyal bilgiler dersinin vizyonunu yansıta bilirliliğine yönelik düşünceleriniz nelerdir?

16. 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik görüşleriniz nelerdir?

17. 2017 sosyal bilgiler öğretim programından beklentileriniz nelerdir?

Katılımcılara yöneltilen ve 17 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlığı aşamasında alanyazında yapılmış benzer araştırmalar, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmalar ayrıntılı olarak incelenmiş ve taslak olarak hazırlanan form uygulamaya geçilmeden evvel uzman görüşüne sunulmuştur. Eğitim ve ölçme değerlendirme alanındaki uzman akademisyenlerin görüş ve önerileri doğrultusunda veri toplama aracına uygulanmak üzere son şekli verilmiştir.

Çalışma grubunu oluşturan katılımcıların görev yaptıkları kurumlardan Amasya Valiliği ve İl Millî Eğitim Müdürlüğü vasıtasıyla gerekli izinlerin alınmasından sonra verilerin toplanması sürecine geçilmiştir. Bu amaçla ilk olarak, katılımcıların görev yaptıkları okullara gidilerek görüşme için gerekli planlama yapılmıştır. Ayrıca bu planlama sırasında araştırmanın amacı, ilkeleri ve süreçle ilgili bilgilendirme yapılmış ve katılımcıların görüş ve tespitlerinde daha emin cevaplar verebilmeleri için 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarını gözden geçirmeleri istenmiştir. Görüşme sırasında etik sözleşme ilkelerine uyulacağı belirtilmiştir. Katılımcılara çalışma süresi boyunca istedikleri anda çalışmayı bırakabilecekleri ve istemedikleri soru veya sorulara cevap vermemekte özgür oldukları belirtilmiştir. Görüşme randevularının daha verimli olması için katılımcıların müsait oldukları zamana dair ayarlama yapmaya dikkat edilmiştir.

15-28 Aralık 2018 tarihleri arasında yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmanın çalışma grubunu temsil eden 20 katılımcıya uygulanmıştır. Tüm katılımcılarla verilen randevu saatlerinde ve yerlerinde 30 ile 75 dakika arasında değişen sürelerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların görüşleri alınırken ses kayıt cihazından yararlanılmıştır.

Nicel araştırmalarda çoğunlukla “geçerlilik ve güvenilirlik” terimleri kullanılmasına rağmen birçok araştırmacı nitel araştırma için daha uygun olduğunu düşündükleri “İnandırıcılık”, “Onaylanabilirlik”, “Aktarılabirlik”, “Güvenilebilirlik” ve “Özgünlük” gibi terimleri tercih etmektedirler (Lincoln ve Guba, 1985; Creswell, 2014).

Nitel araştırmalarda geçerlilik ve inandırıcılık temelinde, araştırmacının varsayımlarından ve n yargılarından uzaklaştırılmış olan verilere ulaşma ve bu verilerin belirli olan doğasına uygun bir analiz yöntemi benimseyerek anlamlı sonuçlara ulaşmak esastır. Araştırmacının yansız bir yaklaşımla araştırmaya katılan grup tarafından oluşturulmuş öznel verileri toplaması ve analiz etmesi bu verileri diğer verilerle ilişkilendirebilmesi önem arz eder (Yıldırım ve Şimşek, 2005) Bu erevde bu araştırmada da geçerlilik ve gvenirilik güvence altına alındığı düşünülmektedir. Zira araştırmanın inandırıcılığını arttırmak için katılımcılarla yapılan görüşmelerin yazıya geirilmif dökümlerini okumaları teklif edilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerin yazılı hale getirilen halleri okunarak çıkarmak istedikleri ya da eklemek istedikleri yönünde açıklama yapılmıştır. Tüm katılımcılara isimlerinin yerlerine geçecek kodlar verilerek gizlilikleri nemslenmiştir. Ayrıca yapılan çalışmaya dair ses kayıtlarının araştırmacı dışında kimse ile paylaşılmayacağı ve başka hiçbir bir amaçla kullanılmayacağının teminatı verilmiştir. Genel olarak yapılan görüşmeler katılımcıların kendi okullarında ve uygun yerlerde görüşmeci ile araştırmacı arasında yapılmıştır. Aynı okulda yapılan görüşmeler katılımcıların birbirinden etkilenmemesi için farklı zamanlarda olmasına zen gösterilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada, görüşme verilerinin üzümünde nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, bir olayı ya da bir olay ile ilgili söylenilenleri anlamlandırmada ve durum hakkında akıl yürütmede sistemli bir Şekilde hareket edildiğini ve nesnel yöntemlerin kullanıldığını gösteren araştırma yöntemidir (Bilgin, 2006).

İçerik analiziyle elde edilmiş verilerin detaylı incelenmesi hedef olarak belirlenmiştir. İnceleme sonucu elde edilen bulguların düzenli ve yorumlanmış bir biçimde sunulması mümkün olur (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Bu araştırmada içerik analizi yapılması planlanırken öncelikli olarak araştırmadan elde edilmiş olan bulgular, görüşme soruları işığında bilgisayar ortamında analiz edilebilmek için uygun hale getirilen bir metine dönüştürülmüştür. Araştırmada, görüşmeler sonucunda elde edilen içerik analizleri, bulguların sunulmasında bulgularda yoruma yer verilmeden ve ayrı ayrı başlıklar altında, genellikle doğrudan alıntılara yer

vererek okuyucunun anlayabileceği formatta sunulmuştur. Alıntılar tırnak işareti ve italik yazı stili ile gösterilmiştir.

İçerik analizinde temel amaç, ulaşılan verilerin açıklanabilecek kavram ve ilişkilerini belirleyebilmektir. Betimsel analiz ile özetlenmiş ve yorumlanmış veriler, içerik analizinde daha ayrıntılı bir işlem yapılır ve betimsel bir yaklaşımla anlaşılmayan kavram ve temalar bu analiz sonucu bulunulabilir. Toplanan verilerin önce bu amaçla kavramsallaştırılması ve mantıklı bir şekilde düzenlenmesi, son olarak da veriyi açıklayan temaların belirlenmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Bu çerçevede, içerik analiziyle verilerin tanımlanmasını, verilerin içinde saklı olabilecek olan gizli bilgileri gün yüzüne çıkarmayı çalışırız. Analizde temel olarak yapılan işlem, birbirine yakın olan verileri belirli kavramlar ışığında bir araya getirmek ve bu verileri okuyucunun anlayabileceği bir düzeyde düzenleyip yorumlamaktır.

Bu araştırmada öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen veriler, araştırmacı tarafından incelenerek içerik analizine tabi tutulmuş ve katılımcıların araştırma problemini ve alt problemlerini oluşturan sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda temalar oluşturulmuştur.

Yapılan görüşmeler sonucunda toplanan verilerden yola çıkılarak oluşturulan temalar;

- 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik ön hazırlıkları,
- 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik farkındalıkları,
- 2005 ve 2017 SBDÖP'nin genel amaçlarının karşılaştırılmasına ilişkin görüşleri,
- 2005 ve 2017 SBDÖP'nin eğitim felsefelerinin karşılaştırılmasına ilişkin görüşleri,
- 2005 ve 2017 SBDÖP'nin kavram boyutunda karşılaştırılmasına yönelik düşünceleri,
- 2005 ve 2017 SBDÖP'nin değerler boyutunda karşılaştırılmasına yönelik düşünceleri,
- 2005 ve 2017 SBDÖP'nin kazanımlar boyutunda karşılaştırılması yönelik düşünceleri,

- 2005 ve 2017 SBDÖP'nin ölçme-değerlendirme boyutunda karşılaştırılması yönelik düşünceleri,
- 2005 ve 2017 SBDÖP'nin ve kaynakların uyumuna ilişkin görüşleri,
- 2005 ve 2017 SBDÖP'nin benzerliklerine yönelik düşünceleri,
- 2005 ve 2017 SBDÖP'nin farklılıklarına yönelik görüşleri,
- 2017 programının değerlendirilmesine yönelik düşünceleri,

Aynı tema altında benzer ifadeler birleştirilerek kodlanmıştır. Birden fazla temanın altında yer alan benzer cümleler içeriğinde yer aldığı temanın altında da gösterilmiştir. Temalar haline getirilen katılımcıların benzer cevaplarından yola çıkılarak kodlamalar yapılmıştır. Her bir tema altında oluşturulan kod sayılarının fazlalığından ötürü verilerin değerlendirilmesi sonucunda hazırlanan kodlar sadece tablo ve modeller içerisinde verilebilmiştir.

Miles ve Huberman (1984), nitel verilerin analizinde kullanılması gerekli olan unsurların başında, elde edilen verilerin görsel hale getirilme süreci yattığını ileri sürmektedir. Bu süreç dahilinde modeller, tablolar gibi bilgiyi görselleştirici araçların kullanımı, karışık haldeki bilginin derli toplu halde görülmesini sağlaması yönünden önemlidir.

Bu kapsamda katılımcılardan elde edilen veriler, Nvivo 9 Paket programı kullanılmak suretiyle oluşturulan temalar ve temaların altındaki kodlamalar dikkate alınarak, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sadeleştirilmiş, modeller ve tablolar haline getirilmiştir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarına ilişkin araştırmanın çalışma grubunu oluşturan katılımcıların görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda katılımcılardan elde edilen veriler, Nvivo 9 Paket programı kullanılmak suretiyle oluşturulan temalar ve temaların altındaki kodlamalar dikkate alınarak, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sadeleştirilmiş, modeller ve tablolar haline getirilmiştir. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin tablolar ve modeller yorumlanırken katılımcıların verdiği cevaplardan öne çıkan örneklerle yer verilmiştir.

4.1. Katılımcıların 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Ön Hazırlıklarına İlişkin Görüşleri

Katılımcıların 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programının kullanılmaya başlanıldığı andan itibaren bu programla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katılıp katılmadıklarına veya yeni programla ilgili bilgi düzeylerinin ne aşamada olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların ön hazırlıklarına yönelik verilen cevaplar, Şekil 2 ve Tablo 9'daki gibi alt temalara ayrılmıştır.

Tablo 9 incelendiğinde; 2 akademisyen katılımcının 2017 sosyal bilgiler programına bireysel olarak akademik hazırlık yaptıkları, 4 Formatör öğretmenin seminere katıldıkları ve bu sebeple programı inceleyebildikleri, 4 sosyal bilgiler öğretmen adayının, programı lisans derslerinde inceleme fırsatı buldukları, 4 sosyal bilgiler öğretmenin okulda verilen hizmet içi eğitime katıldıkları, 6 sosyal bilgiler öğretmenin programa yönelik hiçbir eğitim almadıkları görülmektedir. Bu verilere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin görüşleri;

Şöyle oldu aslında program değişirken ben yeterlilik sınavına girecektim yüzden de program değişikliği önemli bir gündem maddesi olduğu için potansiyel sorular oradan gelecekti. O yüzden o yönde bir çalışma yapmışlığım var ama akademik olarak herhangi bir yayınım olmadı. (A1)

“Bu programla ilgili çalışmam makalem, incelemem oldu.”(A2)

Yukarıda A1 ve A2'nin görüşleri doğrultusunda akademisyenlerin alana özgü çalışmalarından dolayı programa yönelik farkındalıklarının ve ön hazırlıklarının olduğu sonucuna varılabilir.

Formatör öğretilerin görüşleri;

“Evet, katılmışım tam tarihini hatırlamıyorum ama 3 gün sürmüştü. Kuşadası'ndaydı. Güncellenen sosyal bilgiler dersi programının tanıtımına katılmışım...” (FÖ1)

“Evet aldım Aydın Kuşadası'nda 1 gün süren yeni müfredatın tanıtımı seminerine katıldım. Bu seminerde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yeni müfredatın hazırlanmasında bizzat görev almış olan akademisyenler tarafından verilmiştir.” (FÖ2)

“Evet Kuşadası'ndaki seminere katılmışım, aslında çok kalmadım ben erkenden geri döndüm, aslında program hakkında pek bir şey bilmiyorum çünkü okul müdürüyüm derslere girmiyorum ki.” (FÖ3)

“Evet aldım. Aydın'da Kuşadası'nda bir haftalık bir eğitim aldım. Gerçi tatil gibi geçti. Yeni müfredatın tanıtımı ile ilgiliydi. Seminer çalışması akademisyenler tarafından yapıldı.” (FÖ4)

MEB tarafından yürütülen ve programın hazırlanmasında görev almış akademisyenler tarafından yapılan bu eğitim 3-26 Mayıs 2018 tarihleri aralığında Aydın Kuşadası'nda verilmiştir. Yenilenen öğretim programı ile ilgili hazırlanan sunular ve dokümanlardan yararlanılarak her ilden belli kriterler ölçüsünde seçilmiş öğretmenlere

eğitim verilmiştir. Formatör /koordinatör öğretmen olarak seğilen bu öğretmenler, buldukları il/ilçede görev yapan diğer öğretmenlere bakanlık tarafından verilen dokümanları da kullanarak yeni programı anlatmaları amacıyla görevlendirilmişlerdir.

FÖ1, FÖ2, FÖ4 adlı katılımcılar eğitime tam olarak katılım sağlamışlardır. Programa dair bilgi sahibi olduklarını ve programın tanıtımının akademisyenler tarafından yapıldığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan FÖ3 ise, bulunduğu görevden ötürü programın tanıtımı görevini yerine getiremediğini ve verilen eğitimin de tamamına katılım sağlayamadığını belirtmiştir.

Öğretmelerin görüşleri;

“Görev yaptığım okulda Formatör iki tane arkadaşımız vardı, aralarından bir hocamız seminer çalışması yaptı bizlere, yeni müfredatla ilgiliydi ve yanlış hatırlamıyorsam dönem başındaydı.” (Ö1)

“Evet, Programla ilgili bir eğitime katıldım. Plevne Ortaokulunda yaklaşık bir haftalık programın uygulanışı ile alakalı bir eğitime katılmıştım. Çok da aman aman bir eğitim değildi ama yeni program hakkında az buçuk fikir sahibi oldum yani ”(Ö2)

“Evet, programla alakalı bir eğitim düzenlendi. Plevne Ortaokulunda bir haftalık yeni programla ilgili bir eğitim aldım.”(Ö3)

“Yok, herhangi bir program eğitimine katılmadım”(Ö4)

“Hayır, katılmadım”(Ö5)

“Hayır, herhangi bir eğitime ya da programa katılmadım.”(Ö6)

“Evet, katılmıştım. 2018 eylülde yeni programın tanıtıldığı bir haftalık bir seminer düzenlenmişti, ona katıldım. Plevne Ortaokulundaydı, orda seminer verildi.”(Ö7)

“Yok, hayır bir eğitime katılmadım. Kendi merakımla ve programın çıktılarını okuyarak program hakkında belli bir kaniya vardım, diyelim.”(Ö8)

“Yok, herhangi bir eğitim verilmedi bize.” (Ö9)

“Evet, katılmıştım. MEB tarafından yapılan bir çalışmada yer aldım. Bu seminer öğretmen arkadaşlarımız tarafından verildi.” (Ö10)

Yukarıda verilen Ö1, Ö2, Ö3, Ö7 ve Ö10 adlı katılımcılara yetiştirilen formatör öğretmenler tarafından seminerler verildiği ve bu seminer sayesinde öğretmenlerin 2017 sosyal bilgiler öğretim programına yönelik farkındalıklarının oluştuğu söylenebilir.

Ö4, Ö5, Ö6 ve Ö9 kodlu katılımcılar programla ilgili seminer ya da eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Ö8'de programla ilgili bir eğitim almamış fakat yayınlanmış olan 2017 sosyal bilgiler öğretim programını kendi imkanları dahilinde incelemiştir.

Lisans öğretmen adaylarının görüşleri;

"Yeni programı okudum ve derste de gördüm." (LÖ1)

"Her iki programda 'net ve açık bir şekildeydi zaten okudum ve yeterliydi." (LÖ2)

"Öğretim ilke ve yöntemleri dersini aldığımız için programları okudum her ikisini de biliyorum." (LÖ3)

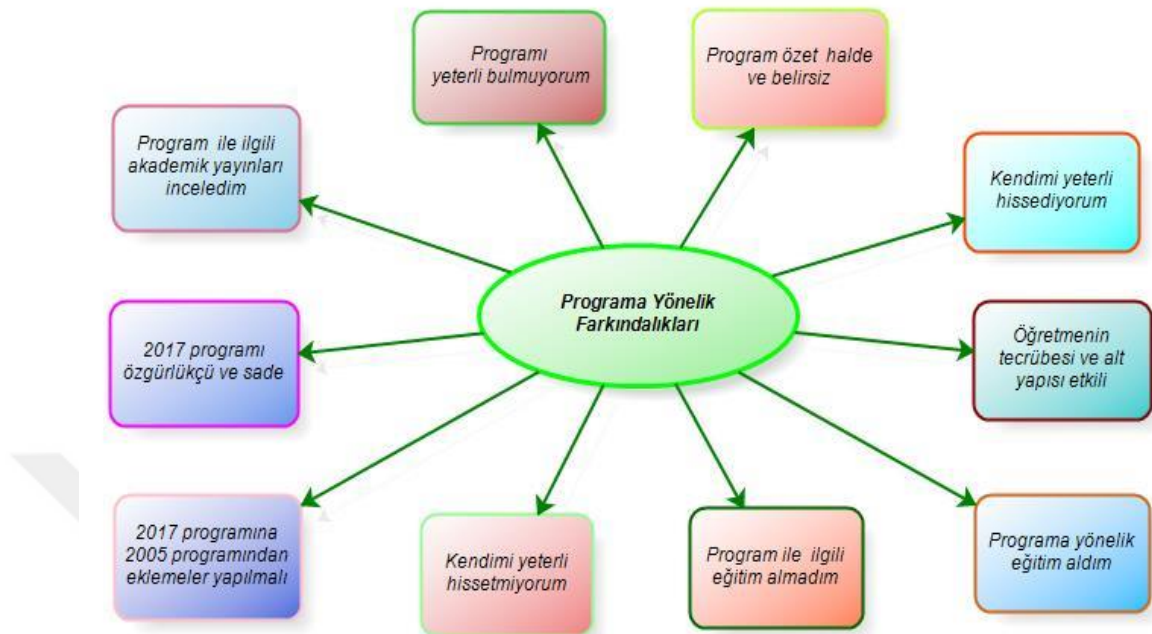
"Çok detaylı olmasa da 2 programı da okudum fazla olmasa da bilgim var." (LÖ4)

Öğretmen adayı olan 4 katılımcının 2017 sosyal bilgiler öğretim programına yönelik ön hazırlıklarını, lisans öğretiminde verilen dersler ile yaptıkları anlaşılmaktadır.

4.2. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Katılımcıların Farkındalıklarıyla İlgili Bulgular

Bu alt problem ile katılımcıların 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik farkındalıkları değerlendirilmek istenmiştir ve Sosyal bilgiler öğretim programının derslerde uygulanabilirliği, programın yeterliliği ve programa yönelik düşünceleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların görüşlerinden yola çıkılarak programa yönelik farkındalıklarına ilişkin verilen cevaplar doğrultusunda Şekil 3 ve Tablo 10'daki gibi alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 3. 2017 SBDÖP 'na Yönelik Katılımcıların Farkındalıkları

Şekil 3' de görüldüğü gibi, katılımcıların 2017 sosyal bilgiler öğretim programına yönelik farkındalıkları 10 alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalar katılımcıların 2017 programının derslerde uygulanabilirliği, programın yeterliliği ve programa yönelik düşüncelerine yönelik sorular çerçevesinde oluşturulmuştur.

Tablo 10. 2017 SBDÖP 'na Yönelik Katılımcıların Farkındalık Düzeylerinin Frekans dağılımı

	A1	A2	FÖ1	FÖ2	FÖ3	FÖ4	LÖ1	LÖ2	LÖ3	LÖ4	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Kendimi yeterli hissediyorum		1	1	1										1	1					
Kendimi yeterli hissetmiyorum							1	1	1				1							1
Öğretmenin tecrübesi ve alt yapısı etkili				1																1
Programı yeterli bulmuyorum	1	1									1	1								
Programın özet halinde ve belirsiz olması		1							1		1	1								1
Programla ilgili akademik yayınları inceledim	1	1																		
Programla ilgili eğitim aldım					1	1														1
Programla ilgili herhangi bir eğitim almadım										1										1
Yeni program 2005 programı ile biraz daha desteklenmeli		1				1				1										
Yeni program özgürlükçü ve sade		1														1				1

Tablo 10 incelendiğinde; katılımcılardan 5'i 2017 programını uygulamada kendilerini yeterli bulduklarını, 5'i programı uygulamada kendilerini yeterli bulmadıklarını, 2'si öğretmenin tecrübesi ve alt yapısının 2017 programının uygulanabilmesinde etkili olduğunu, 4'ü 2017 programını yeterli bulduklarını, 5'i programın özet halde ve belirsiz olduğunu, 2'si programla ilgili akademik yayınları incelediklerini, 3'ü programla ilgili eğitim aldığını, 2'si programla ilgili herhangi bir eğitim almadığını, 3'ü yeni programın, 2005 programı ile biraz daha desteklenmesi gerektiğini, 3'ü 2017 programının daha özgürlükçü ve sade bir program olduğu yönünde görüşlerini belirtmişlerdir. Bu ifadelere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin görüşleri;

Çok yeterli hissedebileceğimi düşünmüyorum çünkü 2005 programı ile yeni programa baktığımızda eski program biraz daha kılavuz gibiydi örneğin işte değerleri veriyor kavramları veriyor bunlar gerekli diyor ama bunları nasıl uygulayacağımıza çeşitli fikirlerde veriyordu yeni programda bunlar çok fazla yer kaplamadığı için hani biraz sıkıntıya düşülebilir. İşte bu sebeple rahat olunmaya bilindir. (A1)

Çok yeterli bulamıyorum maalesef. Çünkü birincisi; öğretmene yeterince yol göstermiyor, ikincisi; bir önceki programın içinden damıtılıp bir özet gibi çıkması üçüncüsü; çok fazla şeylerin değer anlamında eklenip bazı kavramlarında çıkartılması yani bu kavramı niye öğretmiyoruz kavramı öğreteceksek nerde öğreteceğiz, öğretmen buna nerde yer verecek yani işte bir belirsizliğin olması. Bu üç şeyden ötürü yeterli göremiyorum. Yani öğretmenlerin görüşlerine bağlı olarak yapılan çalışmalar da görüyorum ki idareden, velilerden, öğrencilerden vs. çekinmek suretiyle hani ne olacağı belli olmaz diyerek verilen işin dışına ben asla çıkmam diyen öğretmenler için ortada yararlanabileceği bir kılavuzu kitap yok ve biraz daha kapsamlı bir program yok. Yani aslında bunu kılavuz kitapla verme zorunluluğu yok bildiğim kadarıyla akademisyenler tarafından sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik bir akademik bir kitap yapılabilir bağımsız olarak öğretmenlerimiz de bundan da yararlanabilir maksat öğretmene fikir versin, ufkunu genişletsin, neyin ne olduğunu görsün. Sosyal bilgiler öğretmenliği yapmış birisi olduğum için rahat hisseder ve uygulayabilirdim diyebilirim. Yani programda sosyal bilgiler adına ekstra bir şey olmadığı için sosyal bilgiler öğretmenleri uygulayabilir. (A2)

Yukarıda; A1'in görüşü doğrultusunda 2005 programının açıklayıcı olmasından ötürü öğretmenlerin programı derste daha iyi yansıtabildiği ve yeni fikirler üretebildiği

anlamına varılmaktadır. 2017 SBDÖP 'nın ise yeterince açıklayıcı olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

A2, 2017 SBDÖP 'nın uygulamada sıkıntı olduğunu belirtmektedir. Buna sebep olarak da programın kısa ifadelerden oluşması ve açıklayıcı olmaması gösterilmiştir. 2017 programının kendi içerisinde bir karmaşasının olduğunu bunun sebebinde neyin nerde verileceğinin programın içerisinde net olarak verilmemesinden dolayı meydana geldiğini belirtmiştir.

A1 ve A2; 2017 SBDÖP 'nın programının yeterli olmadığını, programın özet olarak verildiğini ve net olmayan ifadelerden oluştuğuna dikkat çekmişlerdir.

Formatör öğretmenlerin görüşleri;

Evet yeterli buluyorum ve rahatta hissediyorum kendimi bu programda. Yeterli hissetmemin nedeni program hakkında seminer almam ve bu programın eski programa göre daha sade olması daha kolay olması. 2005 programı daha çok öğretmeye yönelik anlayışla uygulanmakta oysaki 2017 programın TYÇ ve AYÇ kapsamında hazırlanmış olması bu kapsamda belirlenen beceri öğretimi yapılması gerekmektedir. Günümüzde bilgiye erişim konusunda sıkıntı olmayıp doğru bilgiye ulaşma konusunda sıkıntılar mevcuttur. (FÖ1)

Yeni program bizlere uygulama da daha fazla özgürlük tanıyor. Eski program sınırları çizilen etkinlikler yöntemler ölçme ve değerlendirme yöntemleri düzenlenmiş bir yapıdaydı. Ancak yeni müfredat ise bu sınırlamaların kaldırıldığı, bizlere daha değişik ve farklı uygulamalar kullanma fırsatı yaratan bir çerçeve çizmektedir. İçinin boşaltıldığı izlenimi verildiği söyleniyor ki içinin boşaltıldığı izlenimi verdiği de doğrudur diyebilirim. Ancak bu durum tecrübeli ve işi bilen eğitimciler için bence bu bir avantajdır çünkü öğretim de kendine has uygulamaları gerçekleştirme imkânı vermiştir. Tecrübesi az olan bilmeyen ya da işe yeni başlayan arkadaşlar için ise bir boşluk doğurması kaçınılmazdır. Bu durumda mutlaka mesleki eğitim şarttır bence yoksa faydalı olamayacak. İşte bu yüzden ki geçen yıl uygulamaya koyulan iş başında stajyerlik kariyer uygulaması tam da bu noktada bu sebeple işe yarayacaktır. (FÖ2)

“Yeterli hissetmiyorum çünkü programı pek anlayamadım...Ülkemizde ki ve dünyada ki gelişmeler dikkate alınmış. Yerelden evrensel güzel sağlanmış.” (FÖ3)

Öğretmeni daha özgür bırakan sınıf ortamının yönetilmesini sağlayan yenilikçi bir müfredattı. Yeterliyim bence. Yeni mezun için eğer lisans eğitiminde program incelenmeden yani eski programı temel alarak öğrenmeden göreve gelmişse yeni programı uygularken zorlanacaktır hizmet içi eğitim ve seminerlere katılıp kendini geliştirmesi gereken bir durum var... (FÖ4)

FÖ1 ve FÖ2; 2017 SBDÖP'nin çağa uygun yenilikçi olduğunu, bilgiyi sınırlandırarak ve doğrudan aktararak değil bireye yetkinlik kazandırarak aktardığına dikkat çekmişlerdir.

FÖ3; 2017 programının özelden genele doğru bir anlatımının olduğunu ve güncel gelişmelere yer verdiğini belirtmektedir. Ancak programı pek anlayamadığı için programı uygulamakta kendini yeterli bulmamaktadır.

FÖ2 ve FÖ4; Görev tecrübesi olan bir öğretmenin 2017 SBDÖP'nı uygulamakta sorun yaşamayacağını çünkü 2005 programı ile zaten belli bir alt yapısının oluştuğundan bahsetmişlerdir. Yeni göreve başlayan bir öğretmen için 2017 programının yeterli olarak kılavuzluk edemeyeceğine dikkat çekmişlerdir.

Öğretmenlerin görüşleri;

“Uyum sağlayabildiğimi düşünüyorum. Tek başına yeterli değil daha açıklayıcı olmasını beklerdim. Program çok kısa ifadelerden kurulmuş. Tek başına kullanılsa dersi götürmeyi zorlaştırır”. (Ö1)

Yeni programın uygulanmasında kendimi yeterli ve rahat hissediyorum çünkü birkaç aya hizmet sürem yirmi dört yıl olacak yani bir programı uygulamada ya da bu dersi uygulama da birilerinin ya da bir programın itelemesine gerek yok ki tecrübe bazen olması gerekeni öyle ya da böyle oluruyor ki. (Ö2)

Yeni öğretim programını dersimde uygulamada kendimi yeteri kadar rahat ve donanımlı hissediyorum. Sebebi de önceki programdan pek bir farkı yok ki aynı sadece daha kısa ve net yani biz öğretmenler daha serbest takılıyoruz bu program ile yeterli ama daha da geliştirilebilir. (Ö3)

Rahat ve de yeterli hissettiğimi söyleyebilirim. Programın hedef noktasının neresi olduğunun farkındayım. Eksikliklerim ve çalışmam gereken yerleri biliyorum. Eksikliklerimi giderdiğim için herhangi bir problemde yaşamıyorum. Ayrıca Eba, MEB vitamin, okulistik ve morpa kampüs” gibi uygulamalarla işi görselleştirmede, kalıcı bilgi almada, geribildirim almamıza yardımcı oluyor. Eksikliklerimizi tamamlamada yeterince yardımcı olduğunu söyleyebilirim. Ben bu konu da yaklaşım tarzının önemli olduğunu düşünüyorum. Öğretmen merkezde olacaksa sıkıntılı ama öğrenci direksiyonunu ele alacaksa gayet başarılı bir program öğrencinin çevresini, ülkesini, dünyayı, değerlerini anlaması, yorumlaması açısından gayet yeterli bir program olarak düşünüyorum. (Ö4)

Evet, yeterli hissediyorum. Araştırmayı, çocukları eğlendirerek derse katmayı, kitap, dergi, akıllı tahta, vb. kullanarak dikkatlerini yüksek tutmayı, merak duygularını uyandırarak

öğrenme isteklerini sınıfla sınırlı tutmamayı seviyorum. Öğrencilerimin zil çaldığı zaman ders ne çabuk bitti, çok eğlenceliydi demeleri beni çok motive ediyor. Yeni müfredat programına da değinecek olursam benim bütün bu isteklerimi gerçekleştirme konusunda yardımcı oluyor. Ders kitaplarının özellikle elbet Yeni program çağın gereklerine uygun yenilikçi ve yeterince de çağdaş bir program diyebilirim ama sürekli tekrara düşüyorum farkındayım ama gerçekten Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkan, vatanını, milletini seven, manevi, değerlerini bilen, yeni ve çağa ayak uyduran, kendini geliştiren, çevresine duyarlı insanların yetişmesine hizmet edecektir elbet tabi dediğim diğer eksikler noksanlarda göz önüne alınırsa. Ama bilakis mevcut ders saatleri ile bu programında uygulanması zor olacaktır muhakkak. (Ö5)

“Evet, yeterli olduğumu rahat bir şekilde de dersimi işlemeye çalıştığımı düşünüyorum. Bu konu da sene başında hazırladığımız ünitelendirilmiş yıllık planların çok faydası oluyor aslında. Vermemiz gereken her bir kazanımın süresi, değinilecek kavramlar, hissettirmemiz gereken duygular konusu okulumuzun yaptığı bu planda mevcut bu da kendimi yeterli hissetmemi ve derse gitmeden konuyu anlatmadan önceki hazırlığımı sağlıyor zaten. Ayrıca EBA da gereken videolarla oldukça sade de olsa anlatılıyor. Ders kitapları da konuları işlerken, resim, tablo, slogan, gazete manşeti vs. ile gereken desteklemeleri yapıyor. Gerek öğrenciyi gerekse öğretmeni, konunun muhteviyatında tutuyor ve kazanımın sağlanmasında gereken bilgilendirmeler yapıyor. Yeni program öğrencinin kendini tanımasını, nereye kadar ulaşabileceğini, yeterliliğini bilmesini amaçlamış. Vatansever, öz değerlerini sahiplenmiş ama tabi çağa da uymuş vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamış buna uygun olarak hazırlamaya çalışmışlar. Kısaca günümüz Türkiye'sine ve dünyaya da uygun yenilikçi olarak hazırlanmış. (Ö6)

“Yeterli hissediyorum neden yetersiz hissedeyim ki çok bir değişen yok bildiğimizi aktarıyoruz sonuçta yani program çok önemli değil vermem gerekeni biliyorum ve öğretiyorum. Bence yeterli önceki sorduğunuz sorularda söylediğim ufak tefek eksiklikler var onlar dışında yeterlidir. (Ö7)

Rahat hissediyorum. Bir önceki programdaki konu ve kazanımların temelde yeni programda da benzer olması bazı konuların yerinin değiştirilmesi ve kazanımların birleştirilmesi dolayısıyla çok büyük farklılıklar söz konusu değil. İki programın arasında tema boyutunda bir fark var yok ki. Dolayısıyla rahatım. Ve de yeterliyim. Çünkü fazla değişme yok önce ne yapıyorsam yine aynı. Ayrıca 7. Sınıf ders saatinin süresi arttırılmalıdır. Programın iyi uygulanması için okul-aile iş birliğinin daha iyi düzeye getirilmesi gerekir. Öğrencilerin gelişim dönemlerinde bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalı ve öğrenci ön bilgiler ile bir sonraki dönemdeki kazanımlara hazırlanmalı. (Ö8)

Evet, kesinlikle, çünkü programın uygulanabilirliği ve daha geniş düşünme becerisi kazandırmış öğrenciye ve bu açıdan çok özgün bir program olarak gördüm. Sınırları öğrenci ve öğretmen derste kendisi belirliyor. Diğer program yani 2005 programı derste kullanılacak

yöntem ve tekniklere kadar öğrenciye yönlendirme yaparken bu programda işi biraz daha öğretmene bırakıyor. Öğrenme şekillerini bile örtük öğrenme ile öğrenci yaşayarak öğrenmeyi öğreniyor diye gördüm. Yani az öncede dediğim gibi programı yeterli buluyorum ama kesinlikle işini yapan öğretmenin kontrolüyle de alakalı. Belki daha iyi denetlenmesi gerekir ve denetim mekanizması arttırılabilir. (Ö9)

Rahat gibiyim yani aslında her zaman ki gibi. Müfredat çocukların anlayabileceği ve algılayabilecekleri düzeyde hazırlanmış olması öğretmen açısından olumludur bu da bizi rahatlatıyor aslında. Yeni program daha özgürlükçü sınırları daha da geniş ve esnek olması bizler için olumlu bir durum sonuçta.2017 programı bence yeterli ki önceki de yeterliydi ki. Program öğrencilerin anlayabileceği ve algılayabileceği düzeydedir. (Ö10)

Katılımcılardan;

Ö1 ve Ö3 2017 programının kısa olduğunu ve yeterince açıklayıcı olmadığını bu sebeple dersi ve öğretimi destekleyecek bir ek kaynağa ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Ö2, mesleki kıdeminden dolayı iyi veya kötü bir programın yeterliliğinin onun için bir öneminin bulunmadığını tecrübesinden dolayı dersi yeterli düzeyde işleyebildiğini belirtmiştir.

Ö4, programın hedeflerini özümsemiş olduğunu ama öğretim rolünde öğrencinin aktif olmasını tercih ettiğini ama programın bunu yeterli olarak açıklayıcı bir biçimde belirtmediğini dile getirmiştir. Programın MEB destekli uygulamalar ile öğrencilere aktarıldığı zaman daha verimli olduğunu belirtmiştir.

Ö5, yeni programa yönelik hazırlanan ders kitaplarının içerik zenginliğinden dolayı programdan olan beklentisinin karşılandığını, 2017 programında eksiltildiğini düşündüğü bazı değerlerin yeniden eklenmesi ve ders saatlerinin yeterli düzeye getirilmesi ile programdan maksimum düzeyde bir fayda görüleceğini ve öğretmenin de kendini daha yeterli bulacağını belirtmiştir.

Ö6, teknoloji çağının getirilerinden dolayı MEB tarafından hazırlanan sosyal ve eğitsel içerik olan EBA 'nın desteğiyle ve yeni çağa uygun hazırlanan yeni programın temel değerlerle harmanlanarak yeterli hale getirildiğini belirtmiştir.

Ö7, yeni programın 2005 programından çok bir farkının olmadığını belirtmiştir. Öğrencilerine ne öğretmesi gerektiği bilincinde olduğunu, bunun için program desteğine gerek duymadığını ifade etmiştir. Ders kitabı ile ilgili bir eksikliğe dikkat çekmiştir.

Ö8, programda pek bir değişiklik olmadığını, okul aile iş birliği ve kazanımların biraz daha geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Ö9, yeni programın öğretmeni ve öğrenciyi belli kalıplar içerisinde sıkıştırmadığı, daha özgür bıraktığını ama bu özgürlüğün doğru kullanılıp kullanılmadığının MEB tarafından daha sıkı bir şekilde denetlemeye tabi tutularak gözlem altında bulunması gerektiğini çünkü programın bu noktada ucu açıldığını belirtmiştir.

Ö10, yeni programın 2005 programından farklı olmadığını sadece biraz daha özgür bir program olduğunu bu durumun onlar için çok iyi olduğunu belirtmiştir.

Genel olarak öğretmen olan 10 katılımcı programı uygulamada kendilerini yeterli bulmaktadırlar ve yeni programın eksik olan kısımlarına vurguda bulunmuşlardır.

Lisans öğretmen adaylarının görüşleri;

Yüzde yüz yeterli diyebilir diyemem daha açık anlaşılır olabilirdi ya da öğretmenin öğrenciye neyi nasıl vereceği biraz daha yer alabilirdi. Eski programdaki açıklık ve ayrıntı bu programda kullanılabilir ve eklenebilirdi. Yeni programa göre işte orda ki buluş yoluyla mı öğretmem gerekiyor ya da hangi öğretim tekniklerini kullanmam gerekiyor. Bunları kendim uyarlayabilirim ama her konuya yapabilir miyim o teknikleri onu bilmiyorum açıkçası. Hani biraz eksiklik de var. Programda kazanımlar var, ama kazanımları öğretmen nasıl uygulayacak ya da nasıl etkinlik hazırlayacak, hangi yöntemi kullanacak buna karşılık herhangi bir şey yok, yeni programda öğretmen hem derse gitmeden önce çok aşırı bir şekilde hazırlık yapması gerekiyor. Zaten bir öğretmenin bunu yapması gerekiyor ama her konu için olabilir mi bunu bilmiyorum ne yazık ki. Yani yeterli ya da yetersizlikte tam bilmiyorum aradayım aslında. Konu anlatacağım konuyla ilgili bir şeyler geliyor aklıma buluş yoluyla yapabilirim geliyor aklıma kazanımı da veriyorum ama kazanımda öğrencinin bunu kavraması isteniyor kavratıyorum ama konunun hepsini vermem gerekiyor mu gerekmiyor mu çelişki içerisindeyim. Hani bizim önceden gördüğümüz şeylerle şu an öğrencilere gösterilen şeyler de biraz hani daraltma var, program çok fazla açık olmadığı için bilemiyorum. (LÖ1)

2017 programını pek te yeterli bulmuyorum. Çünkü kazanımlarla bence biraz daha oynamaları lazım. Kazanımlarda inanın ben bile okuduğumda anlamıyorum. Öğrenciye o kazanımı nasıl vereyim sıkıntı. Yani çok ta yeterli bulmuyorum yeni programı kazanımlar öğrenci seviyesine indirgenmeli. Öğrencilerin gelişim seviyelerine pekte uymuyor. (LÖ2)

Aslında kendimi yeterli hissediyorum fakat yeni programda kavramı direkt öğrencinin bulmasını istediği için yani buluş yoluyla olduğu için insan biraz tedirgin oluyorum. Çünkü bazı kavramlar soyut olduğu için mesela ders varken yarın ben bunu planlayamam, bir hafta öncesinden düşünüp konuyu öğrenciye nasıl vereceğimi tasarlamam lazım. Ondan sonra nasıl

bir plan yapıp sonra bunu öğrenciye nasıl bulduracağımı derste uygulamam için biraz zaman gerekiyor. Sadece bu yönden tedirgin ediyordum. Ama kendimi hazır hissediyordum yeni program da. Kendimi bu program da yeterli hissetmemin nedenleri ise yaratıcı olduğumu düşünüyordum ve öğrenciyi aktif kılmak için neler yapabileceğimi tahmin edebiliyordum ve öğrencinin yaş seviyesine göre nasıl ve neler yaptırabileceğimi biliyordum çünkü yeni müfredat buna yeterli zemini hazırlıyor. Ben şu an üniversite son sınıftayım bunu da zaten staja gittiğimiz de uygulamalı derslerle orda ders anlatımı yaptığımız günler de mesela bazı kavramları ben çocuğa buldurabiliyorum ve öğrenciye direkt kavramı değil de kavramı bulmasını sağlıyorum. Aslında programda da öğretmende olması gereken yetkinlikler var ve programda bu yetkinliklere göre hazırlanmış. (LÖ3)

Yeni programı önceki senede okuduğumda öğrenme alanlarının ne anlattığı ve nasıl anlatılacağını kısa bir şekilde ve gayet güzel anlatmıştı. Bana göre yeterli. Becerileri kısa kısa anlatmıştı fakat bu ilk başta böyle bana yeterli gibi gözüküyordu. Sizin 2005 programını da okumamız için verdiğiniz çıktıyı da incelediğimde başta size anlatmak istediğim yere geldim. Keşke 2005 programı tam olarak bu şekilde üniversite de sosyal bilgiler öğretmenlerine öğretilse daha sonra 2017 programına geçtiğimiz zaman çok daha rahat ve yeterli oluruz diye düşünüyordum. Yani demek istediğim lisans eğitiminde öğretmen adayı 2005 programını çok iyi ve destekli olarak öğrense atanıp göreve başladığı zaman da 2017 programını uygulamaya başlasa bence çok rahat olarak işlenebilirdi ve öğretmene büyük rahatlık sağlardı. Yani ben şimdi mesleğe başlarsam ilk önce sizden aldığım bu 2005 programını iyice bir okuyup ardından 2017 programı ile desteklemeyi düşünüyordum. 2017 programı bence yeni mezun bir öğretmen için yeterli değil bu program ile öğretmen bence rahat olmazdı şahsen ben bu program ile kendimi rahat ve yeterli bulmuyordum. Hocam şimdi bu yetersiz fikri de şuradan geldi 2005 programını gördükten sonra yetersiz dedim dediğim gibi 2005 programı her şeyi adım adım belirtmiş açıklamışlar her şeyi detaylı bir şekilde anlatmışlar yeni programda bunlar yok. Ama yani lisans ta 2005 programını okumuş olarak gelirsiniz sıkıntı yaşamazsınız ama programı tam olarak öğrenmemişseniz yeteri kadar incelememişseniz işiniz zor yani 2017 programını uygulamak için desteğe ihtiyacınız olacaktır yani tek başına yeterli olmayacaktır. (LÖ4)

LÖ1 ve LÖ2, programın içerisinde öğrenme alanları öğrencilere öğretilirken kullanılacak olan öğretim tekniklerinin, kazanım ve becerilerin önceden verilmemesinden, yeterince açıklayıcı olmamasından dolayı kendini yeterli hissetmediğini belirtmiştir. 2005 programında öğretmenin konuyu işlerken hangi kazanımların aktarılacağı ve o konu ile hangi kavramların öğretileceği aynı zamanda konuyu hangi yöntemlerden işlenmesi gerektiğinin açıklayıcı bir çerçevede programda yer aldığını, bu durum göreve yeni başlayan öğretmenler için, bunun faydalı olduğunu ifade etmişlerdir.

LÖ3 ve LÖ4, programın daha çok buluş yoluyla öğretim ile uygulanabilir olduğunu ama öğretmenin dersi bu yöntem ile işleyebilmesi için önceden hazırlık yapmasını gerektiğini ve bunun öğretmenin kendi çabasına bağlı olduğunu ,2017 programının öğretmen yetkinliklerine önem verdiğini ve buna göre düzenlendiğini belirtmiştir belirtmişlerdir. LÖ4, 2017 programının göreve yeni başlayan bir öğretmen için yeterli olmadığını çünkü 2005 programı gibi ayrıntılı bir program olmadığını ifade etmiştir. 2005 programını inceleme ve uygulayan öğretmenin, 2017 programını uygulamakta zorluk yaşamayacağını belirterek eski programın, yeni programa temel teşkil ettiğini ifade etmiştir.

4.3. Katılımcıların 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Genel Amaçlarına İlişkin Görüşleri

Katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının genel amaçlarına yönelik görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların programların genel amaçları ile ilgili sorulara yönelik verdikleri cevaplar, Şekil 4 ve Tablo 11'deki gibi alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 4. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin Genel Amaçları

Şekil 4' de görüldüğü gibi, katılımcıların programların genel amaçlarının karşılaştırılması teması altında yer alan açıklamaları 6 farklı kategoride kodlanmıştır. Görüşme verilerine göre, katılımcıların amaçlarına ilişkin görüşler; 'genel amaçlarda herhangi bir değişiklik olmadığı', 'ifade farklılığının olduğu', 'yeni programda genel amaçların tüm sınıf seviyeleri için aynı olduğu', 'öğrencinin temele alındığı' 'milli ve manevi değerlerin ön plana alındığı', 'birbirini tamamlayacak nitelikte' olduğu yönünde ki alt temalardan oluşmaktadır. Katılımcıların programların genel amaçlarına yönelik dağılımı Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. 2005 ve 2017 SBDÖP' nın Genel Amaçlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Frekans Dağılımı

	A1	A2	FÖ1	FÖ2	FÖ3	FÖ4	LÖ1	LÖ2	LÖ3	LÖ4	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
2017 programının genel amaçları bütün sınıf seviyelerinde ortak						1				1										
Herhangi bir değişme olmamış	1	1	1						1		1									1
İfade farkı olmuş					1				1											
Milli ve manevi değerler ön planda							1						1	1		1				1 1 1
Öğrenen öğrenci merkezde																	1	1	1	
Yeni programda birbirini tamamlayacak şekilde								1			1									

Tablo 11 incelendiğinde; katılımcılardan 2'si 2017 sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçlarının tüm sınıf düzeyleri için ortak olarak verildiği yönünde, 6'sı 2005 programı ile 2017 programları arasında genel amaçlar yönünden bir değişme olmadığı yönünde, 2'si her iki programın da genel amaçlarının aslında aynı olduğu sadece ifade farkı olduğu yönünde, 7'si genel amaçların içerisinde ağırlıklı olarak milli ve manevi değerlerin ön plana çıkarıldığı yönünde, 3'ü öğrencinin merkezde olduğu

yönünde, 2'si 2005 ve 2017 programlarının birbirlerini tamamlayacak nitelikte olduğu yönünde görüş belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu verilere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin Görüşleri;

Programın amaçlarına ulaşip ulaşmadığını zaman gösterecek. Genel amaçlarda birkaç madde çıkartılmış birkaç madde de eklenmişti. Bazı maddelerde kelime değişikliği olmuştu. Ama yani genel amaçlarda çok bir değişiklik yok o yüzden çok hatırlamıyorum. Çok kayda değer değişiklik göremedim. (A1)

"Bildiğim kadarıyla yok genel amaçları genelde milli eğitimin temel yasasından hareketle yazıyorlar ama birebir kıyaslamadım genel amaçları. Fakat genel amaçlar böyle klişedir programcıdan alırlar oraya yapıştırırlar tam birebir incelemedim ama yüzde doksan dokuz aynıdır onlar. (A2)

Yukarıda; A1'in görüşü doğrultusunda 2005 programının açıklayıcı olmasından ötürü öğretmenlerin programı derste daha iyi yansıtılabildiği ve yeni fikirler üretebildiği anlamına varılmaktadır. 2017 SBDÖP 'nin yeterince açıklayıcı olmamasından dolayı programın aktarılmasında yeterli olmadığını ve 2017 programının amaçlarına ulaşip ulaşmadığını zamanın göstereceğini ifade etmiştir.

A2, 2017 SBDÖP 'nin uygulamada sıkıntı olduğunu belirtmektedir bunun sebebinin de programın kısa ifadelerden oluşması ve açıklayıcı olmamasına bağlanmaktadır. Ayrıca 2017 programının kendi içerisinde bir karmaşasının olduğunu neyin nerde verileceğinin programın içerisinde net olarak verilmediğini belirtmiştir.

A1 ve A2; 2017 SBDÖP 'nin programının yeterli olmadığını, programın özet olarak verildiğini ve net olmayan ifadelerden oluştuğuna dikkat çekmişlerdir.

Formatör Öğretmenlerin Görüşleri;

18 tane genel amaç oluşturulmuş 4. ve 7. sınıflarda süreç sonunda öğrencilerin bu amaçlara ulaşmasını beklemişler ancak bu amaçlara ulaşmada ve kazandırmada problem yaşanıyor ve çocuklar bu amaçlara ulaşmadan sosyal bilgiler dersini bitiriyor ne yazık ki. Günümüzde yaşanan toplumsal sorunların artması da bence bunun göstergesi ve sonucudur. (FÖ1)

Genel amaçlara genel olarak baktığımda ilk gözüme çarpan durum 2005 programındaki genel amaçlar geniş zaman kipi ve istek kipi ile ifade edilmiş. Oysa ki 2017 programında genel amaçlar dilek kipi ile dile getirilmiş yani değiştirilmiştir. 2005 amaçlarında olup 2017 programı amaçlarında yer almayan 3 adet amaç vardır. 2017 programına ise yeni olarak 4 yeni amaç

eklenmiş. Genel olarak eklenen amaçlar daha çok milli ve manevi değerleri ön plana çıkarabilen amaçlar. Darbe girişimi olayından sonra milli duygular kabarmış ya da bu duygulara hitap etmek istemişler. (FÖ2)

“...Her iki programda iyi insan yetiştirmeyi hedefe almıştır.”(FÖ3)

“...Milli ve manevi değerleri ön plana çıkarmayı amaçlamışlar.”(FÖ4)

FÖ1, genel amaçların uygulanması konusunda zaman yetersizliğine dikkat çekmiştir.

FÖ2, 2005 programında toplamda genel amaç başlığı altında 17 tane genel amaç olduğunu, 2017 programında bu sayının yeni eklenen “Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları” maddesiyle 18 maddeye çıkarıldığını belirtmiştir.

FÖ2, FÖ3 ve FÖ4, güncel olaylardan dolayı genel amaçların içerisinde önemli değerlerimizin ağırlıklı olarak yer verildiğini belirtmişlerdir. FÖ3, 2005 ve 2017 programlarının genel amaçlarının ortak bir amaç çerçevesinde iyi insan yetiştirmeyi temel aldığına vurguda bulunmuştur.

Öğretmenlerin Görüşleri;

Sosyal bilgiler programının genel amaçları etkin vatandaşlık geliştirmek anlamında yeterlidir. Ancak coğrafya konularının daha kapsamlı ve Atatürkçülük konularının her sınıf amaçları içinde kapsamlı olabilir. Sonuçta tek ve genel amacımız Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı bireyler yetiştirmek değil mi bu yönden eksik ve gedikler giderilmeli ve bu amaca uyumlanmalıdır. (Ö2)

Bence Türk milli eğitiminin genel amaçlarına uygun hazırlanmış. 2005 programında olmayıp 2017 programın da yer alan amaçlarda günümüzde en çok ihtiyaç duyduğumuz ‘doğru bilgiye nasıl ulaşırım’ ‘çevre sorunları’ ‘eleştirel düşünme’ gibi ihtiyaçları karşılamaya yönelik olmuş yani olması gereken bazı yeni şeyler eklemişler diyebilirim yeni müfredatla. (Ö5)

Genel amaçlar benzerlik göstermek te hatta 2005 ve 2017 öğretim programı madde sıralaması karışık olmak şartı ile aynı amaçları kapsıyor. Yani hemen hemen pek bir değişiklik yok, 2017 programı daha çok milli ve manevi değerlere daha açık vurgu yapılmış özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerini ilgi ve isteklerinin farkına varması amaçlanmıştır. Böyle bir madde özel olarak eklenmiş yeni eklenmiş bu madde eleştirel düşünme becerisine sahip olan bireyler yetiştirilmeli maddesi eklenmiş bu iki madde 2005 programında yoktu bu iki madde 2017 programının genel amaçlarına yeni eklenmiş. (Ö9)

Katılımcılar genel olarak; 2017 programının Türk milli eğitiminin genel amaçlarına uygun olduğuna, milli manevi değerlerin ağırlıkta olduğuna, öğrenciyi bilgiyi keşfetmeye ve sorgulamaya sevk ettirdiğine dikkat çekmişlerdir.

Lisans Öğretmen Adaylarının Görüşleri;

"... 2017 'inin genel amaçları daha uzun ömürlü, uzun vadeli olarak daha uğraşılarak hazırlanmış gibi. "(LÖ3)

"İkisinin de genel amaçlarında zaten etkili vatandaş yetiştirmek temel olarak var ... Türkiye Cumhuriyeti'nin genel hedefleri genel amaçları doğrultusunda vermişler ve bunu belirtmişler. Sıralama değişmiş sadece. "(LÖ4)

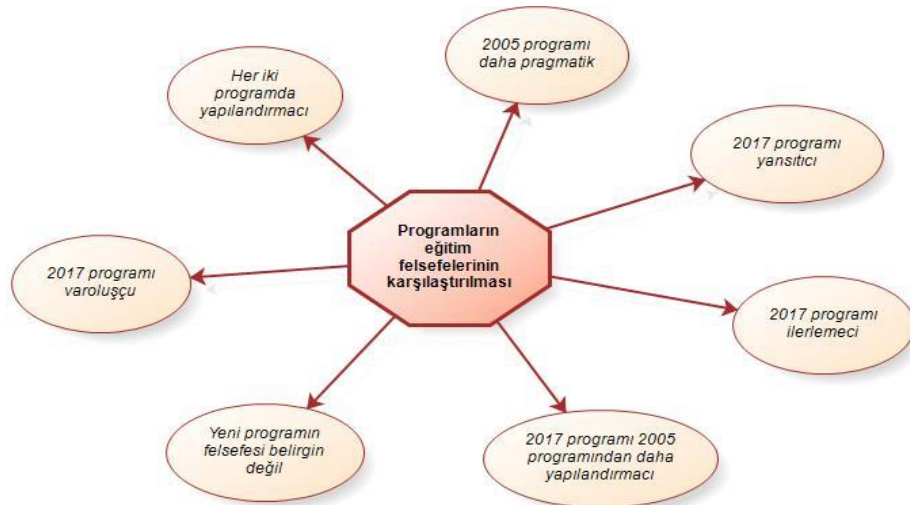
LÖ3, 2017 programının genel amaçlarının 2005 programının genel amaçlarından daha ileriye dönük olduğunu belirtmiştir.

LÖ4, her iki programında sosyal bilgilerin temel hedeflerinden olan etkili vatandaş yetiştirme amacı çerçevesinde oluşturulduğunu belirtmiştir.

4.4. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Eğitim Felsefelerinin Karşılaştırılmasına İlgili Bulgular

Katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının eğitim felsefeleriyle ilgili düşünceleri ve bilgi düzeylerinin ne aşamada olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların eğitim felsefelerine yönelik verilen cevaplar, Şekil 5 ve Tablo12'deki gibi alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 5. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Eğitim Felsefelerinin Karşılaştırılması

Şekil 5’ de görüldüğü gibi, katılımcıların 2005 ve 2017 SBDÖP’nin eğitim felsefelerinin karşılaştırılması teması altında yer alan açıklamaları 7 farklı kategoride kodlanmıştır. Görüşme verilerine göre, katılımcıların her iki programın eğitim felsefeleri ile ilgili görüşlerinin “her iki programda yapılandırmacı”, “2005 programı daha pragmatik”, “2017 programı yansıtıcı”, “2017 programı 2005 programından daha yapılandırmacı”, “yeni programın felsefesi belirgin olmadığı” “2017 programı varoluşçu”, olduğu yönünde anlaşılmaktadır. Katılımcıların hazırlıklarına ilişkin dağılım Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. 2005 ve 2017 SBDÖP ’nin Eğitim Felsefelerinin Karşılaştırılmasının Frekans Dağılımı

	A1	A2	FÖ1	FÖ2	FÖ3	FÖ4	LÖ1	LÖ2	LÖ3	LÖ4	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
2005 programı daha pragmatik	1															1			1	
2005 yapılandırmacı 2017 yansıtıcı			1	1													1			
2017 eski programdan daha yapılandırmacı						1		1											1	
2017 varoluşçu								1												1
Her iki programda yapılandırmacı		1	1				1		1	1		1	1							1
Yeni program ile öğrenci ilerlemeci							1	1					1	1	1					1
Yeni programın felsefesi belirgin değil		1	1									1		1						

Tablo 12 incelendiğinde; katılımcılardan 3’ü 2005 programının 2017 programından daha pragmatik olduğu yönünde, 3’ü 2005 programının yapılandırmacı yaklaşım ile 2017 programının ise yansıtıcı yaklaşımla hazırlandığı yönünde, 3’ü 2005 programının 2017 programından daha yapılandırmacı olduğu yönünde, 2’si 2017 programının varoluşçu bir yaklaşımla hazırlandığı yönünde, 8’i her iki programında yapılandırmacı yaklaşımla hazırlandığı yönünde, 6’sı 2017 programının felsefesinin belli olmadığı yönünde görüş belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılardan 8’inin aynı görüşte olduğu konu programın yapılandırmacı olduğu, 2017 programının öğrenciyi daha ilerlemeci bir yaklaşımla eğittiği yönündedir. En az katılımcı ile kodlanan ise 2017 programının varoluşçu bir yaklaşım ile hazırlandığı yönünde olduğu görüşüdür. Bu nedenle her iki programın aslında geleneksel olduğunu ve yapılandırmacılıkta

bağdaşmadığını ifade etmektedir. Bu verilere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin görüşleri;

Baktığınızda eski programın pragmatik bir duruşu var. Pragmatizmde yani kendi içinde tartışılması gereken bir şey yani felsefe değildir diyen birçok pragmatik insan var bu sadece bir düşünce tarzıdır aslında sizin düşüncenizi daha optime hale getirmek için yapılan bir şey ama yani bu faydacılık felsefesi ya onun iyisini alayım bunun iyisini alayım falan yani o zaman ortam çok karmaşık bir hale geliyor. Amerika da sosyal devlet anlayışı çok güçlü olmadığı için insanlar kendi kaynaklarını kullanarak geleceğini kurmak zorunda işte hastane masrafı üniversite masrafı gibi. Bizde neyse ki tamam biraz aksaklıklarımız var ama nispeten sosyal bir devletiz. O yüzden Amerikalı bireyler kendi yatırımını yapmak zorunda ve çok fazla yatırım aracı var bu onlar için kaos yaratıyor işte finansal okuryazarlık olsun, insanlar kendi parasını düzgün yatırım yapabilsin diye çıkmış bir fikir bu da çok eleştiriliyor aslında. Türkiye sosyal devlet ve insanların finansal kaynakları son derece sınırlı. Bütün bunları anlatmamın sebebi Amerika'da ortaya çıkmış bir ihtiyaç bir bakın bakalım Türkiye'de benzer şekilde bir ihtiyaç mı, büyük bir sorun mu? ama orda var hadi alalım dediğiniz de bu kaosa sebep olur. Bu sebeple eğitim felsefemiz pragmatik yaklaşmış ama pragmatizm bizim eğitim felsefemize terstir. Mevcut programda da adı bile geçmiyor. Programın felsefesi maalesef yer almıyor ...(A1)

Her ikisinde de yapılandırmacılık anlayışı ile hazırlanmışlar. Fakat tarz kavramları vurgulaması belli bir anlayışa göre hazırlanması bu yapılandırmacılığın da özüne ters bir anlayış. Hani yapılandırmacılık dediğimiz anlayışta madem öğrenci bilgiyi kendisi yapılındıracak öğrenciye alan sunulacak niye böyle hazır kalıp kimlikleri öğrenciye dayatıyorsunuz o zaman. Yani aslında burada geleneksel bir anlayış söz konusu yapılandırmacılığa bile sokamazsın programı. (A2)

A1, 2005 programının diğer ülkelerde ihtiyaç dolayısıyla ortaya çıkan bir pragmatik bir anlayışla hazırlandığının ve bunun aslında bizim ihtiyacımız olmayan bir yaklaşım olduğunu 2017 programında ise herhangi bir eğitim felsefesi ibaresinin olmadığını ve bununla ilgili bir açıklamanın program içerisinde yer olmadığını belirtmektedir.

A2; 2005 ve 2017 programlarının eğitim felsefelerinin yapılandırmacı olduğunu belirtmiştir. Yapılandırmacı anlayışa göre öğrencinin belli kalıplar içerisine alınamayacağını, öğrencinin kendisinin bilgiyi keşfedip işlemesi gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle de A1 ve A2 kodlu akademisyenlerin görüşlerinden programın eğitim

felsefesinin tam olarak oturtulmadığı ve belli eksiklikleri olduğu sonucuna varılmaktadır.

Formatör öğretmenlerin görüşleri;

Geleneksel eğitim anlayışından kurtuluşu yapılandırmacı ve yansıtıcı eğitim anlayışına dönüşüm sağlamış ancak uygulama konusunda halen eski anlayışla eğitim ve öğretim devam ediyor ve beceri, değerler sonuç odaklı değerlendirilmekte bu durum yani sizin sorduğunuz işte bu eğitim felsefesinin uygulanmasında engel teşkil ediyor. (FÖ1)

Daha çok milli ve manevi değerlere bağlı, günümüz sosyo ekonomik koşullarda etkin rol oynayabilecek, ülkesine ve milletine faydalı kişi hak ve hürriyetlerine saygılı, uzlaşmacı bireyler yetiştirmek programın ana felsefesini oluşturmaktadır. 2017 programında bence, en öne çıkan düşünce, ülkesine ve toprağına samimi bir şekilde hisle bağlı, var gücü ile çalışan, ülkesine faydalı işler yapan bireyler yetiştirmektir. Programların ana felsefesine baktığımızda ise 2005 programı yapılandırmacı yaklaşıma yani öğrenci merkezci bir yapıda 2017 programı yansıtıcı bir yaklaşım temeli üzerine kurgulanmıştır. Ana farkta burada yatmakta tabi. Yansıtıcı yaklaşım ile öğrenciyi daha da merkeze almışlar. (FÖ2)

FÖ1 ve FÖ2, 2005 programının yapılandırmacı bir anlayışla hazırlandığını ancak 2017 programının yansıtıcı yaklaşımı temel aldığını bunun sebebinin öğrencinin süreç içerisinde daha aktif olmasını sağlamak olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin görüşleri;

"Düşünen üreten etkili bir vatandaş olabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlayan amaçlı bir yol çizimi var yapılandırmacılığın bir devamı olmuş bence."(Ö1)

"2005'te eğitim vizyonu şeklinde bir tanımlama vardı ve programın felsefesi zaten açık bir şekilde belirtilmişti ama yeni programda eğitim felsefeleri şeklinde listelenmiş olsa bile açık olarak felsefe yok. Önceki programın devamıdır."(Ö2)

"Eğitim felsefesinde bir değişim yaşanmamıştır yapılandırmacılığın devamı olmuş ama eski programda bu açık olarak verilmişken yeni programda yapılandırmacı olduğu verilmemiş sezdirilmiş."(Ö3)

"2017 de işe az öncede dediğim gibi yaparak yaşayarak öğrenme modelinde öğretmen tasarlayıcı, öğrenci ise uygulayıcı olmuş. Dersi idare eden öğrenciye rehberlik eden koruyan ise öğretmen olmuş..."(Ö4)

“2005 teki programa baktığımızda gemiyi yönlendiren öğretmen idi yardımcısı da öğrenciydi. Bu vizyon artık dünyada kabul görmeyen bir anlayış. İşin içinde ne kadar varsan o kadar öğrenebiliyorsun.”(Ö5)

“2005 de öğrenciyi yönlendiriyorduk. Yani çok ta işin içine sokmuyorduk ama istekli olması sağlanıyordu. Şu an uygulananda ise yaparak yaşayarak öğrenme her iki tarafında olduğu bir yaklaşım olmuş.”(Ö6)

İşbirliğine dayalı öğretim önemli öğretmen, öğrenci, veli, okul iş birliği var. İnovatif düşünme önemli. Yeni bakış açıları, olayları farklı yönleriyle yorumlama, eleştirel düşüncenin önemini, insanların eleştirilere açık olması gerektiğini ve bunun kazanım olarak öğrenciye örtük ya da açıkça öğretilmesi taraftarıyım. Tüm bu söylediklerim elbette yansıtıcı eğitim felsefesinin gerekçelerini de karşılıyor. (Ö7)

2005 sosyal bilgiler programının felsefesi öğrenci merkezli (etkinlik-merkezli) toplu öğretim yaklaşımı ve tematik yaklaşım varken, 2017 programlarında da aynı durum söz konusu. 2005 ile 2017 programlarının yaklaşım olarak benzer olduğunu söyleyebilirim. 2017 programın da ki şu ana kadar ilk kez gördüğüm şey tartışma kültürü, dijital vatandaşlık, disiplinler arası bakış ve meslek seçimi kavramlarıyla, çağa ayak uyduran vatandaşların sahip olması gereken özellikler olarak gibi farklılıklar gördüm. Bunlar da bence ileri düzeyde yapılandırmacılığa giriyor. (Ö8)

Dünya değişiyor programlarda değişip öğrenciyi elde tutabilmeli. Bilgiye ulaşmak artık çok kolay bundan hareketle esas hedeflenen beceri ve değer vermek olması elbette. Bunların da bilgi ile birlikte verilmesi doğru olanıdır kanımca. Öğretmen yeni felsefede düşündüren, yol gösteren ve rehberlik eden olmuş bu yeni program ile. Yeni program ile etkin vatandaşlık konusu ile topluma yön veren bir durum ortaya da çıkmış. Sanki program yeniden kurmacı gibi ama tam da değil yapılandırmacılıkta ağır basıyor. (Ö10)

Yukarıda verilen Ö1, Ö2, Ö3 ve Ö8 kodlu katılımcılar 2017 programının, 2005 programının devamı ama ileri yapılandırmacı bir anlayışla hazırlandığını belirtmişlerdir. Ö4, Ö5, Ö6 ve Ö9 kodlu katılımcılar programda değişen bir yaklaşımın olmadığını her iki programın da yapılandırmacı yaklaşımla hazırlandığını belirtmişlerdir. Ö7, programın yansıtıcı yaklaşımla yazıldığını Ö10 ise 2017 programının yapılandırmacı olduğunu ama yeniden kurmacı bir yaklaşımın sezdirildiğini belirtmiştir.

Lisans öğretmen adaylarının görüşleri;

Eski programda öğrenci merkezdeydi ama öğretmen etkiliydi daha fazla. Yeni programda öğrenci merkezde ama öğrenci bunda çok etkili. Davranış olarak öğretmen-öğrenci olarak öğretmenden beklentiler ilgili açıklamalar falan öğrenciye yönelikti ama yine ne yazık ki

öğretmen üzerinden ele alınıyordu bunda da yani yeni programda öğrenci üzerinden ele alınıyor ama işte yeni programda öğrenciye görelilik var öğrenci daha baskın. Yeni program yapılandırıcılıktan, varoluşçuluğa doğru kaymış gibi sil baştan yapılmış çok şey var. Önceden öğrenciyi araştırmaya sevk eden yöntemler vardı öğretmenler kullanırdı bunları yapın falan diyen yönergeler falan vardı. Ama şimdi öğretmen bu teknikleri falan kullanıyor, öğrencinin farklı bir şeyler ortaya çıkarmasına yardımcı oluyor. Felsefi olarak bir ilerleme var ve ben yeni programın felsefesini daha çok beğendim. Şöyle söyleyeyim önceki programda öğretmen etkinlikleri öğrencilere yaptırıyordu yani böyle bir öğrenci merkezlilik vardı, ama şimdi öğretmen etkinliği sınıfa getiriyor ve herkesin kafasından farklı düşünceler farklı yollar, fikirler oluyor böyle çok güzel. İşbirlikçi öğrenme ve üreten olma yeni programda daha fazla...(LÖ1)

"...2005 yapılandırmacı 2017 varoluşçuluğa kaymış. "(LÖ2)

LÖ1 ve LÖ2, 2005 programının yapılandırmacı olduğunu 2017 programının ise, öğrenciye özgür düşünme ortamı sağlaması, bilgiyi işleyip üretme imkânı vermesi ve onu daha aktif kılmasından dolayı programın varoluşçu olduğunu belirtmişlerdir.

2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında 2005 programında olduğu gibi vizyon ve temel felsefe gibi açıklamalar yer almamıştır. 2005 programında programın temel felsefesinin yapılandırıcılık olduğu belirtilmiştir ama bunun sebebi yeni bir eğitim felsefesine bir geçiş yapılmış ve program en baştan restore edilmişti. 2017 programında ise programın temel felsefesi yapılandırmacı bir anlayışla hazırlandığı öğrenci merkezli olmasından, toplu öğretim ve tematik yaklaşımın benimsenmesinden anlaşılmaktadır.

4.5. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Kavram Boyutunda Karşılaştırılmasıyla İlgili Bulgular

Katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarını kavram boyutuyla ilgili bilgi düzeylerinin ve düşüncelerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların her iki programın kavramlarla ilgili sorulara verdikleri cevaplar, Şekil 6 ve Tablo 13'deki gibi alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 6. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Kavram Boyutunda Karşılaştırılması

Şekil 6' da görüldüğü gibi, katılımcıların 2005 ve 2017 SBDÖP'nin kavram boyutunda karşılaştırılması teması altında yer alan katılımcıların açıklamaları 5 farklı kategoride kodlanmıştır. Görüşme verilerine göre, katılımcıların her iki programların kavram boyutu ile ilgili görüşleri ile ilişkili olarak "kavramların verilmiş şekli değişmiş", "2017 programında milliyetçi kavramların ön planda olduğu", "2017 programında kavram sayısının az olduğu", "2005 programında yer alan kavramların 2017 programında aynen yer aldığı", "2017 programında kavramların öğretiminin öğretmene bırakıldığı", yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların 2005 ve 2017 SBDÖP'nin kavram boyutunda karşılaştırılmasına ilişkin dağılım Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin Kavram Boyutunda Karşılaştırılmasının Frekans Dağılımı

	A1	A2	FÖ1	FÖ2	FÖ3	FÖ4	LÖ1	LÖ2	LÖ3	LÖ4	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
2005 de ki kavramları sadeleştirerek 2017'ye serpiştirmişler			1	1				1												
2017 programında milliyetçiliğin daha ön planda			1																	
Kavram öğretimi öğretmene bırakılmış									1	1	1		1		1			1	1	
Kavramlar azaltılmış		1				1	1	1			1			1	1		1	1	1	
Kavramların verilmiş şekli değişmiş		1			1			1			1			1	1		1	1	1	

Tablo 13 incelendiğinde; katılımcılardan 3'ü 2005 programındaki kavramların sadeleştirilerek 2017 programının içerisinde yer aldığı yönünde, 1'i 2017 programının içerisinde yer alan kavramların daha milliyetçi ifadeler olduğu yönünde, 6'sı 2017 programında yer alan kavramların öğretiminin öğretmenin inisiyatifine bırakıldığı yönünde, 10'u 2017 programında yer alan kavramların az olduğunu 2005 programındaki kavramların azaltıldığı yönünde, 9'u 2017 programında kavramların verilmiş şeklinin 2005 programından farklı olduğu yönünde görüş belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların ortak olarak cevaplandığı kod kavramların sayısının azaltıldığı ve verilmiş şeklinin değiştirildiği yönünde olduğu, en fazla katılımcı ile kodlanan kavramların sayısının azaltıldığı, en az katılımcı ile kodlanan ise 2017 programının içerisinde yer alan kavramların daha milliyetçi ifadeler olduğunu yönünde olduğu, yönünde olduğu görülmektedir. Bu verilere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin görüşleri;

Kavrama dair yeni programda ben bir şey hatırlamıyorum. Benim hafızamın zayıflığından ileri gelmiyor sanırım. Eski programda şeyde vardı, işte giriş düzeyinde hangi sınıfta, hangi kavramın verileceği pekiştirme düzeyi vs. belliydi. Şimdi bunların hiçbirisi yok hangi kavramların öğretilceği de yok bu yüzden çok karışık geliyor bana. (A1)

Benim gördüğüm 2005 programı biraz daha insan haklarından, demokrasiden, hukukun üstünlüğünden yani demokratik değerlerden biraz daha fazla bahsediyordu sanki 2017 programında bu anlam da daha bir geriye gidiş söz konusu. Bunun dışında kavramsal açıdan gene 2017 programında milliyetçiliğin daha ön plana çıktığını söyleyebilirim. Fakat şu var yani 2005 programı da ders kitaplarına çevrilince sahneye farklı bir şey çıkmış gibi yani özellikle Türk İslam merkezli bir tarih gibi anlatısı çok merkezde yani sanki Müslüman olmayan Türk olamaz gibi bir anlayış bir milli kimlik var. 2005 ders kitaplarında. Malazgirt, Pasinler, Selçuklular, Osmanlılar vb. biz bugün biliyoruz ki Gagavuz Türkleri olsun farklı Türkler olsun farklı dini inançları olan Türkler de var. Başka bir konu hani bu milli kimlik konusu son derece önemli bir konu. Çünkü öğrencilere hangi tarihi anlatıyı sunarsanız ona göre bir kimlik inşa ediyorlar. Yani sanki şey havası var Türk kimliği, Türk kelimesi böyle etnik ve aynı zamanda dini yani sanki başkaları isterse de olamaz. Kısaca legal bir vatandaşlık gibi değil sanki bir soy adı gibi kullanılıyor. Bu kullanım programda çok yok 2005 programında ise ders kitaplarında var. Ama şimdi programda da var. Bakalım ders kitaplarında olacak mı tam bilmiyorum henüz

yayınlanmadı çünkü özellikle 7. sınıflarda bu tarih konuları var 7.sınıf ders kitapları henüz yayınlanmadı ama programa bakacak olursak daha yoğun olabileceğini kestirebiliriz ama programlarla ders kitapları arasında ki bağlantı her zaman çok güçlü olmayabiliyor. Örneğin 2005 programında bunlar çok yok ama ders kitaplarında var. Dolayısıyla şimdi programda var belki ders kitabında olmayabilir, o yüzden şimdi bilemiyorum. Kısaca İslam'ı çok soy temelli bir kimliğe dönüştürmüşler, diyebilirim. Bunun ben içermeci, kapsayıcı bir milli kimlik olmadığını bunun biraz etno-kültürel bir kimlik olduğunu dolayısıyla dışlayıcı bir kimlik olduğunu düşünüyorum. Anayasal vatandaşlık gibi değil biraz daha farklı bir yerlere kaydırılabilir bir anlatım hâkim olduğunu söyleyebilirim. (A2)

A1, 2005 programında yer alan kavram tablosunun 2017 programında olmamasının eksikliğine ve bu durumun ortaya çıkardığı belirsizliğe vurguda bulunmuştur.2005 programı içerisinde kavramların verişişlerinin sınıf düzeylerine uygun olarak listelendiğini bu durumun 2017 programında olmadığına dikkat çekmiştir. Bu yüzden kavram öğretiminin yeni program ile yeterli olmadığını ifade etmiştir.

A2, 2005 programının demokratik kavramların olduğu ve milli kimlik vurgusunun daha az vurgulandığı bir program olduğunu, programın bir yansıması olması gereken ders kitaplarının ise buna tezat bir şekilde hazırlandığını belirtmiştir. 2017 programının ise milli kimlik ile ilgili kavramların vurgusunun ağırlıkta olduğunu, etnik kimliğin ön planda olduğunu ifade etmiştir.

Formatör öğretmenlerin görüşleri;

“Kavram öğretimi konusunda 2005 programı daha ayrıntılı olup öğretimi konusunda çeşitli etkinliklere yer vererek kavram öğretimini vurgulamıştır.2017 programında kavram öğretiminde sadeleştirmeye ağırlık vermiştir. Daha çok beceri ağırlıklı.”(FÖ1)

2005 programında kavramlara çok geniş bir şekilde, tabiri caizse sayfalarca methiler dizmişler abartmışlarda abartmışlar ve kavramları öğretirken kullanılması gereken teknikler tek tek anlatılmış hatta bunların nerelerde nasıl kullanılacağı belirtilerek bizleri dar kalıplara sıkıştırmışlardı. Oysaki 2017 programında kavram öğretiminin öneminden genel kapsamında sade ve öz bir anlatımı yapılmış ve daha çok beceri ortaya koyulması amacıyla şöyle ifade edilmişti kavram karmaşası ve yanılığsı olmayacak şekilde kavram öğretimi yapılmalıdır diye denilmişti. (FÖ2)

“Eski programdan kavramlar kademeli olarak verildiğinden bağlanmada kopukluklar yaşanıyordu. Yeni programda kavramlar direkt verilmediğinden bize bırakıldığından daha etkili oluyor.”(FÖ3)

“2005 programı sanki daha çok kavram odaklıydı. 2017 ise sade ve daha öz bir anlatıma dayalı”(FÖ4)

FÖ1 ve FÖ2, 2005 programında yer alan kavram öğretiminin etkinlik merkezli, ayrıntılı ve yoğun olduğunu, 2017 programında ise kavram öğretiminin sadeleştirildiğini ve öğrenci becerisini ön plana çıkaracak şekilde olduğunu belirtmiştir. FÖ1, 2005 programının kavram boyutunda daha ayrıntılı ve etkinlik merkezli olduğunu, 2017 programında ise kavram boyutunda sadeleştirmeye gidildiğini belirtmiştir.

Ö3 ve FÖ4, 2005 programında yer verilen kavram öğretimine yönelik öğretmenlere verilen öneriler ve bilgilerin yoğunluğunun öğretmeni kısıtladığını 2017 programında verilen ibarelerin yeterli olduğuna öğretmenin yeni programda daha özgür olarak kavram öğretimini yapabildiğine ve bu kavram öğretiminin beceri ağırlıklı bir öğretim olduğunu belirtmiştir. FÖ4, 2005 programının kavram öğretimini merkeze aldığını 2017 programının kavram öğretiminde sadeleştirme yapıldığına dikkat çekmiştir.

Öğretmelerin görüşleri;

“Yeni programda kavramların yeterli kullanımı aslında sağlanmış bence. Eğer ki eğitimde kavramlara dayandırılırsa ezbercilik olur ve zaten aynı kavramlar yeni programda var. Kavramdan ziyade konunun olayların anlaşılması gerekiyor.”(Ö1)

2005 yılındaki öğretim programında kavramlar tek tek listeliydi, kazanımlarında hangi sınıfta giriş, gelişme, pekiştirme düzeyinde verileceği belirtilmişti. 2017 programında ise açıkça belirtilmemiş. Kavramları ne düzeyde vereceğimiz belli değil yani. Kavramların düzeylerinin belirtilmemiş olması bence kavram kargaşasına sebebiyet verir. (Ö5)

“2017 de ise bu duruma dair hiçbir şey yok yani muallak. Bu kavramlara ait önceki yıllara ait kavramlar ve ilgili öğrenme alanlarına ait kazandırılacak düzey ile ilgili ünite ile sınırlandırma var ki ben bu konuda eski programa dayanarak ilerliyorum diyebilirim.”(Ö6)

2005 programında 4 yıl süresince kazandırılacak kavramlar bir bir listelenerek verilmiş bu çok iyiydi, hangi sınıf düzeyinde giriş, gelişme ve pekiştirme boyutları ile kazandırılacağı verilmişti. 2017 programında kavramlarla ilgili olarak kavram öğretiminin önemli olduğu var ama listeleme yok anlatım yok. (Ö7)

2005 programında sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanma hedefine temel iletişim becerileri eklenerek yazılmıştı kavram anlatımı ve tanımları verildiği için buna uyarak derste anlatım aslında rahattı. 2017 programında temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin

temel kavram ve yöntemlerini kullanmamızı istemişler ama bu hedefe uyacak kavram tanımlamaları ve kavram belirtilmesi yok ki anlatılsın ya da değinilsin derste. (Ö8)

Kavram boyutunda özellikle eski programda 2005 programında yöntem ve teknikler tek tek sıralanmış, kazandırılacak davranışlar öğretilecek kavramlar her şey böyle emir kipiyle çok baskın bir şekilde böyle yapmalı öğretmen şöyle yapmalı diye sıralanmış ve öğretmen yönlendirilmiş. Ama yeni programda öğretmenin inisiyatifine bırakılmış ama öğretmenin inisiyatifine bırakılırken de bu işi gerçekten işin ehli öğretmen kurtarabilir. İşin ehli öğretmen olmadığı zaman zor tabii. 2005 programı elbette öğretmeni iyi yönlendiriyordu. Yeni programda işte bu yok. 2017 programı yaratıcı düşünmeyi isteyen yani daha tecrübeli öğretmen için işe yarayabilecek bir programdır. Yani bilen öğretmen için 2017 programı iyidir. Ama bilmeyen öğretmen hangi kavramı vermeliyim hangi yöntemi kullanmalıyım diyen öğretmen için yetersiz ve zorlayıcıdır. 2017 programında kavram öğretimi kargaşa yaratmayacak şekilde öğretmene bırakılmış. (Ö9)

Yeni programda kavram öğretimi önemli yer tutuyor gerçekten. Kavram öğretiminde kavram kargaşasına ve anlam karmaşasına dikkat edilmeli elbet. Bunları somutlaştırmaya yönelik etkinlikler yapılmamış bu eksik var. Birde eskiden vardı hangi kavramın hangi üniteden öğrenileceği ya da öğretileceği yeni programla bu es geçilmiş görünüyor. (Ö10)

Ö1, 2017 programında verilen kavramların yeterli olduğunu kavram fazlalığının öğrenciyi ezber öğrenimine sebep olacağını belirtmiştir.

Ö5, 2005 programında listeli olarak kavramların öğretilmesinin daha doğru olduğunu 2017 programında bu şekilde verilmemesinin kavram kargaşasına sebep olacağını belirtmiştir.

Ö6, 2017 programında kavram öğretiminde eksiklikler olduğunu ve dersini işlerken 2005 programının kavramlarını kullandığını belirtmiştir. 2017 programı içerisinde kavram eğitiminde sınırlamaya gidildiğini, kavram öğretimi yaparken 2005 programının kavramlarını derste kullandığını ifade etmiştir.

Ö7, 2017 programında kavram öğretimin önemli olduğuna dair bir vurgulamanın olduğunu ama bununla ilgili program içerisinde bir açıklama ya da bölüm olmadığını belirtmiştir. 2005 programında sınıf düzeyinde kazandırılacak kavramların, giriş, gelişme ve pekiştirme aşamalarında listelendiğini, 2017 programında kavram öğretiminin önemli olduğuna dair bir ibare olmasına rağmen kavram listelerinin yer almadığını belirtmiştir.

Ö8, 2005 sosyal bilgiler programında sosyal bilgilerin temel disiplinlerinden yararlanma ve bunlarla ilgili verilecek kavramların belli olduğu ve bu kavramların düzeylerinin neler olduğunun belirtildiğini 2017 programında ise bunların verilmediğini

bunun program için özellikle diğer bilimlerle bağlantılı olan bu ders için büyük bir eksiklik olduğunu belirtmiştir.

Ö9, 2005 programının tecrübesi olmayan göreve yeni başlayan bir öğretmen için iyi bir kılavuz olduğunu belirtmiştir. Ama kendinden bir şeyler katmak isteyen ya da öğretirken daha yaratıcı olmak isteyen bir öğretmen için çok sınırlandırıcı olduğunu belirtmiştir. 2017 programının ise öğretmeni yaratıcı olmaya sevk ettiğini ve öğretmenin birazda vicdanına kaldığını belirtmiştir.

Ö10, 2017 programında kavram öğretimini somutlaştırmaya yönelik etkinliklerin bulunmadığını, öğrenme alanları içerisinde kavram belirtkelerinin olmadığını belirtmiştir.

Lisans öğretmen adaylarının görüşleri;

Önceden mesela adil olma kavramı vardı ama yeni programda onu adalet diye ele alarak biraz daha genişletmişler. Kavramlar sanki biraz daha genişletilmiş diye düşünüyorum yeni kavramlar geldi, işte hoşgörü, tasarruf vs. mesela beceri anlamında o kavramlara bakarsak okuryazarlık kavramı getirilmiş önceden mesela bilgi teknolojileri kullanma diye vardı ama şu an baktığımızda okuryazarlık var. Kavramların derinine inilmiş, kavramların kavranmasına önem verilmiş ve kavram haritaları falanda farklı...(LÖ1)

2005 in kavramları biraz daha öğrenciyi düşündürücü değil ama 2017 in ki öğrenciyi değer, beceri hakkında daha böyle düşünmeye böyle sevk edici bir program olmuş. 2005 in kavramları daha fazla 2017 de o kadar da fazla kavrama değinilmemiş. İşte egemenlik, bağımsızlık, kültür, göç daha çok kavramlar öne çıkmış. Sanki 2005 de ki kavramları sadeleştirerek 2017' e serpiştirmişler. (LÖ2)

Yeni programda ise sadece öğrenme alanları var. Kavramlar konuyu öğrenme alanları ile beraber vermemişler. Yani kavramları eski programda konu veriyordu yeni programda bu yok. Mesela bir örnek verecek olursak; eski programda öğrenme alanları birey ve toplum ünite ise haklarımı öğreniyorum bu 2005 müfredatında böyle yer alıyor ve bunun kavramları da buna has olarak ayrı olarak veriliyor. Ama yeni programda ise öğrenme alanı birey ve toplum ve kazanımı olarak veriliyor kavrama dair bir ibaresi yok belirtmemiş yani. Karşılığında bir kavram yok yani. Veriliş şekli değişmiş kavramların. Bence kavramların bolluğundan ise azlığı daha iyi yeni programda kavramlar azaltılmış ve bu iyi olmuş diye düşünüyorum. Fazla kavram olursa daha kafa karışıklığı olur. (LÖ3)

LÖ1, 2017 programında kavram haritalarına ve zihin haritalarına yer verilmediğini, bazı önemli konuların kavramlarının eksik olduğunu, yeni kavramların

eklendiğini, var olan kavramların daha genel anlamlarına başvurularak verildiğini belirtmiştir.

LÖ2, kavram sayılarında sadeleştirmeye gidildiğini, egemenlik, kültür, göç, bağımsızlık kavramlarının daha çok öne çıktığını ve öğrencinin kendi becerisi ile keşfederek öğrenmesinin amaçlandığını belirtmiştir. 2005 programında yer alan kavramların sadeleştirilerek, 2017 programı içerisinde yer aldığını belirtmiştir.

LÖ3, kavramların konu içerisinde yer almadığını, yer verilen kavramların 2005 programından farklı bir şekilde verildiğini, kavram sayısının azaltılmasının kavram kargaşasını önlediğini belirtmiştir. 2005 programında kavram öğretiminin ünite ve öğrenme alanları içerisinde yer aldığını, 2017 programında ise kavramların öğrenme alanları içerisinde verilmediğini ve üniteleştirmenin kaldırıldığını belirtmiştir.

2005 sosyal bilgiler öğretim programında 4. ve 5. sınıflarda verilecek olan kavram sayısı 121; programında 6. ve 7. sınıflarda verilecek olan kavram sayısı 131 adet kavram listesi giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeylerinde belirlenerek verilmiştir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kavramların etkinlik merkezli olması, uygulamaya dönük olması ve sadece bilişsel boyutta bir öğretimin olmamasından dolayı ezbere yöneltmediği söylenebilir.

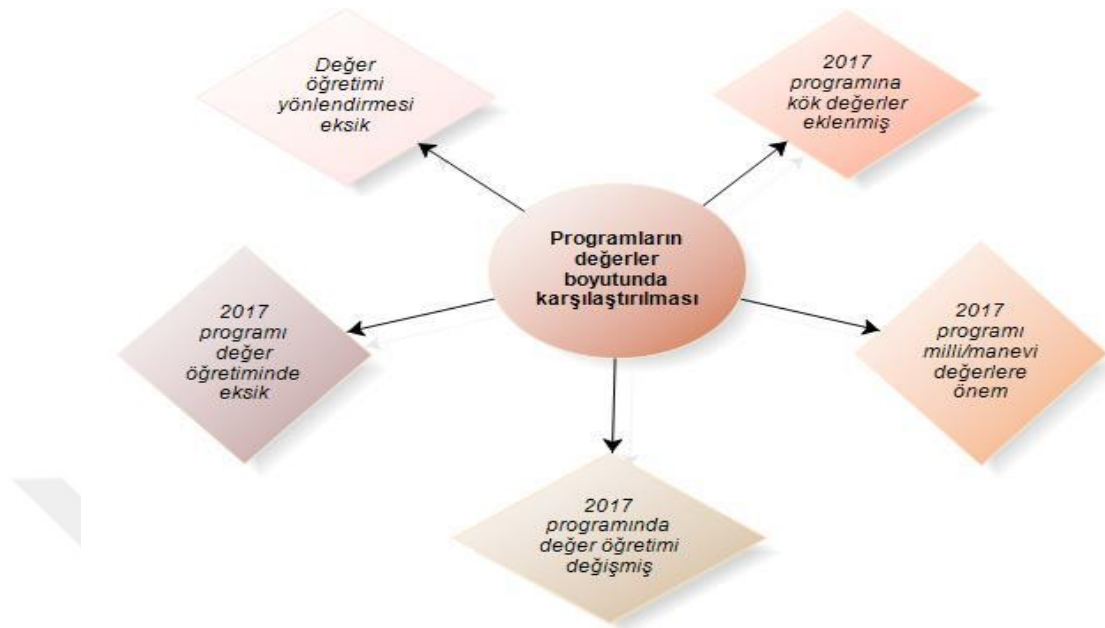
2017 sosyal bilgiler öğretim programında, hangi kavramların hangi sınıf düzeyinde verileceğine yönelik bir listeleme yer almamıştır. 2017 programında konu içerisine serpiştirilen kavramlarda etkinlik örneklerine yer verilmemiştir. Böylelikle 2017 sosyal bilgiler öğretim programında kavramların programın temel boyutu olmaktan çıkarıldığı anlaşılmaktadır. 2017 sosyal bilgiler öğretim programında kavram öğretiminin önemine sadece bir cümle ile yer verildiği ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar başlığında 5. maddede programda kavram öğretimi önemlidir şeklinde bir ibarenin yer aldığı anlaşılmaktadır.

4.6. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin Değerler Boyutunda Karşılaştırılmasıyla İlgili

Bulgular

Katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarını değerler boyutuyla ilgili bilgi düzeylerinin ve düşüncelerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların her iki programın kavramlarla ilgili sorulara verdikleri cevaplar, Şekil 7 ve Tablo 14'deki gibi alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 7. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Değerler Boyutunda Karşılaştırılması

Şekil 7’de görüldüğü gibi, katılımcıların 2005 ve 2017 SBDÖP’nin değerler boyutunda karşılaştırılmasına ilişkin görüşleri 5 farklı kategoride kodlanmıştır. Görüşme verilerine göre, katılımcıların her iki programın değerler boyutu ile ilgili görüşlerinin ‘değer öğretiminin yönlendirmesinin eksik olduğu’, “2017 programında değer öğretiminde eksikliklerin olduğu”, “2017 programında değer öğretiminde değişikliklerin olduğu”, “ 2017 programında milli ve manevi değerlere önem verildiği”, “2017 programına bazı kök değerlerin eklendiği”, yönünde olduğu görülmektedir.

Katılımcı görüşleri 2005 ve 2017 SBDÖP’ nin değerler boyutunda karşılaştırılmasına ilişkin dağılımı Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Değerler Boyutunda Karşılaştırılmasının Frekans Dağılımı

	A1	A2	FÖ1	FÖ2	FÖ3	FÖ4	LÖ1	LÖ2	LÖ3	LÖ4	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Yeni programda değer öğretimi yönlendirmesi eksik	1	1	1		1			1						1					1	1
Yeni program değerler açısından eksik			1	1				1						1					1	1
Yeni programda değerlerin verilmesi değişmiş				1	1				1	1		1	1				1			
Yeni programda kök değerler eklenmiş							1				1				1	1		1		
Yeni programda milli ve manevi değerlere önem							1				1			1	1	1		1		

Tablo 14 incelendiğinde; katılımcılardan 8'i 2017 programında değer öğretimi yönlendirmesinin eksik olduğu yönünde, 6'sı 2017 programında yer alan değerlerin eksik olduğu yönünde, 7'si 2017 programında verilen değerlerin verilişinin değiştiği yönünde, 5'i 2017 programına yeni kök değerlerin eklendiğini, 6'sı 2017 programında milli ve manevi değerlere önem verildiği yönünde, görüş bildirdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Katılımcıların ortak görüş belirttiği konu, 2017 programına kök değerlerin eklendiği ve bu programda ağırlıklı olarak milli ve manevi değerlere önem verildiği yönünde ki görüştür. En az katılımcı ile kodlanan ise 2017 programına kök değerlerin eklendiği yönündeki görüştür. 2017 programının katılımcıların 8'nin ortak görüşü ise değer öğretimi yönlendirmesinin eksik olduğu yönündeki görüştür. Bu verilere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin görüşleri;

"Yeni değerler eklenmiş ama benzer şekilde değer öğretimi nasıl yapılacağına dair hiçbir fikir vermiyor. Bunlar nerde, ne zaman olacak yani o da biraz ortada yani değer eğitimi sadece Türkiye'de değil yurtdışında da benzer sorunlar var..."(A1)

2005 teki programda değerler eğitimi olarak bir bölüm vardı. Çünkü 2005 programı 135-140 sayfaydı şimdiki 20-30 sayfa sadeleştirilmiş biraz daha özetlenmiş hali. Eski programda değerler eğitimi ile ilgili bir bölüm vardı. Bildiğim kadarıyla verilmesi öğretilmesi diye bir liste yoktu, o açıdan tam incelemediğim için yanılıyor olabilirim, 2005 programında da değerler listesi yoktu. 2017 de ise değerlerimiz diye bir bölüm var, bütün öğretim programlarında da var. İşte orda bir değer listesi veriliyor işte bu değerleri çocuklara kazandırın tarzında ve kök değerlerden bahsediliyor. Bu anlamda bir değişiklik var... (A2)

A1, 2017 programına yeni değerler eklendiğini fakat 2005 programında olduğu gibi değerler ile ilgili yönlendirmelerin olmadığına, 2005 programının 135-140 sayfa olduğunu ve programda değerler eğitimi olarak bir bölümün yer aldığını, 2017 programının ise 20-30 sayfa olduğunu ve değerlerle ilgili ayrıntılı bilginin olmadığına vurguda bulunmuştur. A2, 2017 programına yeni olarak eklenen bir kavram olan kök değerlerin eklendiğini, 2005 programında yoğun olarak değerlerle ilgili bir bilgilendirmenin olduğunu, 2017 programında sadeleştirmeye gidildiğini belirtmiştir.

Formatör öğretmenlerin görüşleri;

İlk bakışta fark olarak eşitlik ile tasarruf değerlerinin eklendiği görülüyor. 2017 programının temel özelliği, değerlerin kazanımlarla birlikte örtük olarak serpiştirilerek

verilmesidir. Özellikle kazanımlarla birlikte verilmesi istenen değerler belirtilmişken bizlere de bu değerlere farklı başka değerler ekleme obsiyonu bırakılıyor elbette...(FÖ2)

FÖ2, 2017 programında değerlerin, kazanımlar içerisinde öğrencilere aktarıldığını ve öğretmen gerekli gördüğü değerleri ekleyebilmesi, çıkarabilmesi gibi yenilikler yapıldığını belirtmiştir. Eşitlik ve tasarruf değerlerinin programa eklendiğini, verilmesi gereken değerlerin başka değerlerle ilişkilendirilmesi imkanının bulunduğu vurguda bulunmuştur.

Öğretmelerin görüşleri;

“Eski programda değerler daha temel ve belirgindi ve açıklamalarla verilmişti. Yeni programda kök değerlerimiz eklenmiş değerler listesi çıkarılmış. Var olan değerleri anlamsal olarak genişletmişler. Kazanımlar ile değerleri ortak vermişler.”(Ö1)

“2017 programında toplam 27 değer var, bu değerlerin 14 tanesi 2005 programından alınmış, geriye kalan 13 değer yeni eklenmiş. Değerlerin veriliş biçimine bakarsam değerler 2017 programında 2005’e göre daha baskın verilmiş. Yeni program ana odağını değerler oluşturuyor yeni programda değerler üzerinde çok durmuşlar.”(Ö3)

“Eski programa göre yeni programda değerler olarak baktığımda değerleri arttırmışlar. 2017 programında değerlere daha çok önem verilmiş gibi. Fark ettiğim kadarı ile 2017 programında merkezde değerler var. Millî ve manevi değerlerin bireyin yani öğrencinin gelişiminde önemlidir. Yani kendini tanımayan kişi topluma nasıl faydalı olacak. İnsana değer katan unsurların açık ve örtülü olarak verildiğini görmekteyim yeni programda. Bireyin bazı değerlere kendi ulaşması hedeflenmiş ...”(Ö4)

Var yeni değerler eklenmiş, örneğin; ‘tasarruf’ değerinin eklenmesi özellikle ‘doğal kaynaklarımız’ konusu işlenirken verilmesi yönünden gayet olumlu oldu. ‘Misafirperverlik’, ‘temizlik’, ‘sağlıklı olmaya önem verme’ gibi değerlerin çıkarılmasa iyi olurdu yani bu değerler önemli değerlerdi niye çıkardılar eskidiler mi ki niye çıkardılar. (Ö5)

“ Temizlik, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme gibi yani aslında önemli temel değerlerimizden sayılan bu değerlerimizin çıkartılmaması gerekirdi. Ama olumlu olarak ta şunu diyebilirim; tasarruf değerinin eklenmesi iyi olmuş.”(Ö6)

Değerler eğitimi ile ilgili kavramlara konuların içinde yer verilmesi çok isabetli olmuş. Özellikle akademik dürüstlüğün vurgulanması güzel ama Atatürkçülük ve Atatürk’ün örnek fikir ve davranışlarının konularda yer alması, ülkemizin değerlerine sahip çıkma üzerinde durulması üzerine değerlerde olsa daha güzel olurdu. (Ö7)

“2017 programında kök değerlerden adalet, dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine açık olarak programda yer verilmesine rağmen kardeşlik, dostluk, öz denetim ve sabır değerlerini açık olarak vermemişler.”(Ö8)

2005 programında değerleri Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik, insan haklarına saygılı bireyler yetiştirilmesine daha çok vurgulanırken 2017 programında ise; sağlıklı, mutlu, iyi vatandaş olmalarını sağlayacak tutum ve davranışlara katkı kazandırmak ifadeleri kullanılmış ama Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik, insan haklarına saygılı bireyler yetiştirilmesine önem daha az. Yine 2017 programında eşitlik ve adil olmak kavramlarına çok vurgu var yani öğretim programında derslerin doğasına uygun kazanımlar içinde yer alan ifadeler öğrencilere hissettirilerek yaşatılarak örtük bir biçimde öğrenme hedeflenmiş. Diğer programla çok bir fark yok aslında ama ben 2017 programını biraz daha basit ama öğretmenin yönlendirilmesine de açık bir program olarak gördüm yani yalın ve ucu açık bir program...(Ö9)

“...Yeni programda adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, değerleri kök değerler olarak verilmiş bu değerler açık ya da örtük kazanımlar ile birleştirmişler.”(Ö10)

Ö1 ve Ö3, 2005 programında yer alan bazı değerlerin çıkarıldığını kök değerlerin eklendiğini ve bazı değerlerin anlamsal olarak genişletildiğini, kazanımlar içerisinde örtük olarak verildiğini ve 2017 programında değerler eğitime önem verildiğini belirtmişlerdir.

Ö4, 2017 programının merkezinde değerlerin olduğunu ve değer sayılarının arttırıldığını, milli ve manevi değerlerin daha da önem kazandığını ve değerlerin kazanımlar içerisinde örtük olarak verilmesi ile öğrencinin aktif olmasını ve beceri kazanması amaçlandığını belirtmiştir.

Ö5 ve Ö6, 2017 programına eklenen tasarruf değerinin eklenmesinin doğal kaynaklar konusuna olumlu etkilerinin olduğunu, temel değerlerimizden; misafirperverlik, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme gibi kök değerlerimizin programdan çıkarılmasının doğru olmadığını belirtmişlerdir.

Ö7, 2017 programında, temizlik, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme gibi temel değerlere yer verilmediğini belirtmiştir.

Ö7 ve Ö9, 2017 programında değerlerin öğrenme alanları içerisine serpiştirilerek kazanımlarla ortak verildiğini, akademik dürüstlük, etik, eşitlik ve adil olmaya vurguda bulunduğu belirtmişlerdir. Fakat programda Atatürkçülük ve Atatürk'ün fikir hayatının önemi ile ilgili değerlerin azaltıldığı, bunlara önem verilmesi gerektiğine

vurguda bulunmuşlardır. Ö7, Atatürk'ün örnek fikir ve davranışlarının öğrenme alanlarında yer alması gerektiğini belirtmiştir.

Ö8 ve Ö10, 2017 programında 'adalet, dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, sabır, öz denetim, dürüstlük' kavramlarını kök değer olarak nitelendirildiğini ve bunların öğrenme alanları içerisinde örtük ya da açık değer olarak verildiğini belirtmişlerdir.

Lisans öğretmen adaylarının görüşleri;

"Yeni programda kök değerler eklenmiş hani bu kök değerlerin öğrencilere kesinlikle aktarılması gerekiyor Sayı olarak 4 tane yeni eklenmiş kök değer var tasarruf değer olarak eklenmiş..."(LÖ1)

2017 programında değerler doğrudan verilmemiş yani programın içinde değerler direkt olarak verilmiyor. Öğretmen şu ünite de şu değere önem versin diye kesin bir yönlendirme yok. Kültür ve miras konusunda eşitlik, miras, hak değerlerine vurgu yapar demiş ama değerlerin hepsini direkt olarak konunun başında şu değeri ver diye bir şey yok yani gizil olarak istemiş. 2005 programında ise değerler direkt öğrenme alanları başında estetik, eşitlik, duyarlılık gibi değerler verilir... (LÖ3)

2017 programında değerlerin çok az olduğunu hatırlıyorum ki değerleri programa bakarken, incelerken fark etmedim bile hatta sınavda program incelemesi ile alakalı idi. 2005 programında hangi değerlerin olduğu tek tek gösterilmiş. 2017 programında 18 adet değer vermişler, 2005 programında değerler 4. sınıf, 5. sınıf değerleri diye ayrı ayrı belirtilmiş. 2017 programında ise hazırlandığı gibi temel olarak verilmiş. İşte kaçınıcı sınıfta hangi değerler verilecek diye bir belirtme yok...(LÖ4)

LÖ1, 2017 programına kök değerlerin eklendiğini ve doğrudan verilecek değerler kısmının çıkarıldığını belirtmiştir. Bu durumun daha doğru olduğunu öğrencinin konu içerisinde örtük olarak verilen değerleri keşfederek öğrenmesi ile daha iyi bir öğrenme gerçekleştireceğini belirtmiştir. 2005 ve 2017 programlarında ortak değerler olduğunu ve bu değerlerin sadece veriliş şeklinin değiştiğini ve bazı yeni değerlerin eklendiğini belirtmiştir. 2017 programında kök değerler olarak verilen değerlerin aslında 2005 programında doğrudan verilecek değerler başlığının görevi ile aynı olduğunu belirtmiştir. 2005 programında yer alan doğrudan verilecek değerlerin yerine 2017 programında kök değerler olduğunu ve bu değerlerin hikayeler ya da etkinlikler içerisinde öğrenciye örtük olarak verildiğini bu durumun daha doğru olduğunu ve değer sayısının arttırıldığını belirtmiştir.

LÖ3; 2017 programının içerisinde konu ile ilgili değerlerin önceden belirlenmesinin ve gerekli yönlendirmelerin olmasının daha net ve doğru bir anlatım olacağına vurguda bulunmuştur.

LÖ4, 2005 programında 20 tane değer verildiğini bu değerlerden 2'sinin çıkarıldığını belirtmiştir. Örneğin; 'misafirperverlik' değerinin çok önemli bir değer olmasına rağmen 2017 programında bu değer yer almadığını ifade etmiştir. 'Sağlıklı olmaya önem vermenin' değeri de 2017 programından çıkarıldığını belirtmiştir.

2005 programından 20 tane değerimiz vardı, 2017 programında bunlardan sadece 18 tanesine yer verilmiş programa ilave olarak eşitlik ve tasarruf değerleri eklenmiştir. 2005 programından çıkarılan hoşgörü ve misafirperverlik değerleri hakkında görüşlerini belirten katılımcılar, bu değerlerin toplumumuzdaki önemini ve sosyal bilgiler programında bu değerlere sahip olmamanın Türk sosyal yapısı üzerindeki etkilerini ele almıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu, sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin değerleri öğrenmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. 2017 programından çıkarılan değerlerin ise çok önemli olduğunu belirtmişlerdir.

4.7. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin Kazanım Boyutunda Karşılaştırılmasıyla İlgili Bulgular

Bu kısımda katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının kazanım boyutuyla ilgili bilgi düzeylerinin ve düşüncelerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların her iki programın kazanımlarla ilgili sorulara verdikleri cevaplar, Şekil 8 ve Tablo 15'de görüldüğü gibi alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 8. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Kazanım Boyutunda Karşılaştırılması

Şekil 8'de görüldüğü gibi, katılımcıların 2005 ve 2017 SBDÖP'nin kazanımlar boyutunda karşılaştırılması teması altında yer alan görüşleri 4 farklı kategoride kodlanmıştır. Kategorilere göre, katılımcıların her iki programın kazanımlar boyutu ile ilgili olarak, 'Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili konu kazanımlarının azaltıldığı', 'sınıf seviyelerine göre olan kazanımlarda değişikliklerin olduğu', 'kazanım ve açıklamaların azaltıldığı', 'belirli konulara ağırlık verildiği' yönündedir.

Katılımcıların 2005 ve 2017 SBDÖP'nin kazanımlar boyutunda karşılaştırılmasına ilişkin dağılım Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Kazanım Boyutunda Karşılaştırılmasının Frekans Dağılımı

	A1	A2	FÖ1	FÖ2	FÖ3	FÖ4	LÖ1	LÖ2	LÖ3	LÖ4	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili kazanımlar azaltılmış				1							1				1				1	1
2017 programında belli konularda daha ağırlıklı		1									1				1					1
2017 programında kazanımlar ve açıklamaları kısalmış	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Sınıf seviyelerine göre kazanımlarda değişme var									1	1							1	1		

Tablo 15 incelendiğinde; katılımcılardan 5'i 2017 programında verilen kazanımlar içerisinde Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili konu kazanımlarının sayısının azaltılmış olduğu yönünde, 4'ü 2017 programında belli konuların kazanımlarının daha ağırlıklı olarak verildiği yönünde, 12'si 2017 programında kazanımların ve açıklamalarının kısaltılmış olduğu yönünde, 4'ü 2017 programında verilen kazanımların sınıf seviyelerine göre verilen kazanımlarda da değişikliklerin olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Programların kazanım boyutuna ilişkin karşılaştırılmasına ilişkin görüşlerde en fazla " 2017 programında kazanımlar ve açıklamalar kısalmış" görüşü dikkat çekmektedir ve 11 katılımcının bu görüşte olduğu anlaşılmaktadır. " 2017 programında sınıf seviyelerine göre kazanımlarda değişme olduğu hususunda ise sadece 4 katılımcı görüş belirtmiştir. Bu verilere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin görüşleri;

Programda kazanımlar ve açıklamalar kısaltılmış, her bir ünitenin içinde çeşitli kazanımlar var ama bunlar da son derece sınırlı göründü gözüme çünkü açıklaması eksik. Öğrenme alanları içerisinde verilen kazanımlar öğrenciye verildikten sonra ölçmek zor. Programı çok fazla kazanımla doldurursak bu seferde işte hiçbir şekilde verim alamama ihtimali ortaya çıkıyor, yani şunu da düşünebiliriz kazanımlar, kavramlar, değerler, bunların sayısını azaltalım az olsun ama etkili olsun çalışsın sistem...(A1)

Programda ki kazanımlar orta Asya Türklerine ile ilgili kazanım sayısı daha fazla gibi. Bu durumla ilgili 3-4 tane böyle bir belirgin kazanım var. Türk devletleri, orta Asya Türk devletleri ile alakalı olarak bunun daha fazla öne çıkarıldığı ve bunun daha fazla vurgulanacağı havası var. 2005 programı içerisinde milli kimlik ve dini kimlik çok entegre değildi ama yeni programda bu durum biraz daha iç içe geçmiş...(A2)

A1, 2017 programında kazanımların ölçme ile tutarlı olmadığını ve nicelik olarak fazla olduğunu belirtmiştir. Programın içerisinde yer alan kazanımların mevcut ölçme yöntemleri ile okulda ölçülebilecek boyutta olmasına ve kazanımlar yönünden sayıca az ve öğrenciye aktarımının daha mümkün olmasının önemine vurguda bulunmuştur.

A2, 2017 programında kazanımlarda daha çok etno-kültürel kavramların öne çıktığını, 2005 programında ise bu durumun diğer kazanımlarla doğru dengelendiğini belirtmiştir.

Bu görüşler doğrultusunda; 2017 programında kazanımların ve açıklamalarının yetersiz olduğu, öğrenme alanlarını belirleyebilecek kazanımların olmadığı sonucu çıkmaktadır.

Formatör öğretmenlerin görüşleri;

“Kazanımlar daha da sadeleşti ama kazanım sayısında azalma oldu ve de üniteler arasında kazanımlar değişmiş.”(FÖ1)

Kazanımlardan bazıları programdan tamamen çıkartılmıştır. Mesela 2005 programında 5. Sınıfta ‘Kültür ve Miras’ öğrenme alanındaki ‘kanıt kullanarak ‘Atatürk inkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır’ kazanımı 2017 programında yer almadı. Bazı kazanımlar ise beceri faktörü açısından değiştirilmiş. Mesela 2005 programının uygulandığı zamanki 6. sınıflarda ‘Küresel Bağlantılar’ öğrenme alanında yer alan ‘Ülkemizin diğer ülkelerle ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir’ kazanımı 2017 programında ‘ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder’ şeklinde değiştirilmiş. Ayrıca 2005 programındaki aynı kazanımdaki ‘kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından’ ifadesi 2017 programındaki aynı kazanıma açıklama olarak eklenmiş. Bazı kazanımlar ise tamamen yeni eklenmiştir. İnkılap tarihine ‘Avrupa’daki gelişmelerin yansımaları bağlamında, Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar’ kazanımı da eklenmiş... (FÖ2)

“Kazanımlar azaltılmış bence buda iyi olmuş.”(FÖ3)

“ ... Kazanım sayısının azaltılmış. Güncel olmayan konular ile ilgili olan kazanımlar çıkarılmış. Kazanımlar öğrenci seviyesine göre hazırlanmış.”(FÖ4)

FÖ1 ve FÖ3 adlı katılımcılar 2017 programında kazanımların azaltıldığı ve sadeleştirildiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan FÖ2, bazı kazanımların programdan tamamen çıkarıldığını ve bazı kazanımların ise ifade değişikliğine uğradığını ya da program içerisinde o kazanımın açıklama ya da beceri olarak verildiğini belirtmiştir.

FÖ3, 2017 programında kazanımların verilişi ve ifade edilmesinde değişikliğe gidildiğine dikkat çekmiştir. Kazanım sayılarının azaltılmasını olumlu bulmuştur.

FÖ4 ise kazanım sayılarının azaltıldığını ve 2017 programında yer alan kazanımların güncel olmasına dikkat edildiğini belirtmiştir. Formatör öğretmenlerin kazanımlar boyutundaki görüşlerine genel olarak bakıldığında, 2017 programında kazanımların azaltıldığı, güncellendiği, bazı kazanımların beceri olarak verildiği yönünde görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

Öğretmelerin görüşleri;

Çıkarılan kazanımlar ve yeni eklenmiş kazanımlarda var. Örneğin, 8. sınıflarda birinci üniteye eklenmiş olan Osmanlı devleti ile ilgili olan kazanımlar, yeni eklendi. Osmanlı devleti ile Avrupa devletlerinin yirminci yüzyıldaki durumunun haritalaştırılması ve sömürgeleştirme, Fransız ihtilali gibi kazanımlar eklenmiş bunlar yoktu. 2005 programında 8. sınıflarda birinci üniteye ağırlıklı olarak Atatürk ile ilgili kazanımlar vardı. (Ö1)

Az öncede dediğim gibi kazanımlarda ciddi bir azaltılma var, bu çok mühim bir durum. Eski programda 174 kazanım vardı, bu yeni program ile beraber kazanım sayısı 136 ya düşürülmüş. Genel anlamda yeterli olmakla beraber disiplinler arası bağlantıların daha iyi olabilmesi için kazanımların disiplinler arası yaklaşımla ele alınması daha iyi olabilirdi. ...(Ö2)

Kazanımlar 2017 programında azaltılmış. Ancak kazanımların kapsamı geniş geniş verilmiş. Kazanımları yeterli olarak öğrenciye kazandıracak süre tanınmamış. Bir kazanımın oldukça geniş, özele inecek şekilde açıklamaları var. Güncel konular işleniyor. Öğrencimin hayatta karşılaşacağı sorunları çözme, kendini tanıma. Çevresini tanıma ve kendini geliştirme alanları olduğundan ders içeriği de genelde ilgi çekici ve öğrencimin dikkatini çekip, dersin anlaşılmasını kazanımların gerçekleştirilmesini kolaylaştırıyor. Programda verilmiş olan ve belirlenmiş olan esaslar yeterlidir. Ancak uygulama yönünden bu esaslar da iyileştirmeler yapılmalı. Ders kazanımları yeterli. Ancak 7.sınıf düzeyindeki kazanımlar düzenlenmeli. (Ö3)

"2005 programına göre azaltılmış. Ancak yeni programda her bir kazanımın kapsamı geniş tutulmuş. Programdaki kazanımları öğrenciye kazandıracak yeterli süreyi de tanımışlar..."(Ö4)

Kazanımlar 2005 programına kıyasla azaltılmış görünmekle birlikte bir kazanım altında birkaç kazanım birleştirilerek verilmiş. Kazanımların bazılarının sınırları oldukça da geniş. Kazanım içeriklerinin net bir şekilde belirtilmesi gerekiyor. Kazanımlara verilen sürede konuları anlatmamız kavratmamız çok zor yani...(Ö5)

Atatürkçülükle ilgili önceden verdiğimiz kazanımlar azalmış hatta verilmesi gereken yerde verilmemiş buda bize kalmış vermek isteyen veriyor. 15 Temmuz darbe girişimi yeni olarak 6. sınıfta vermeye başladık. Toplumsal hayatta demokrasinin önemi kazanımı da gelmiş..."(Ö6)

"Kazanımlarda değişiklikler olmuş ayrıca şunu söyleyebilirim; kazanımların verilmesi farklı yeni programda hafif kalıyor sanki sınıf düzeyinde. 7. sınıflarda ve 8.sınıflarda işlenen kazanım sayısı konuların ağırlığına göre çok fazla verilmiş."(Ö7)

2017 sosyal bilgiler programında kazanım sayısı azaltılmış ve güncel olmayan konular ile ilgili olan kazanımlar programdan çıkarılmış. Kazanımlar öğrenci seviyesine göre tekrar düzenlenmiş. Ayrıca yatay ve dikey olarak birbirini takip eden kazanımlarda programdan çıkarılmış...(Ö8)

2005 programı ile 2017 programı arasında kazanımlara baktığımız da çok büyük bir fark yok ama 2017 programı daha genel başlıklar içeriyor. 2005 programı ayrıntılara varıncaya kadar hangi konu, hangi kazanımla, nasıl verilecek çok net olarak veriliyor. Böyle olunca kazanımlar da karışıklık hiç olmuyordu. Genel olarak etkin vatandaş, sorumluluklarını bilen hak ve sorumluluklarını bilen, kültür ve mirasına sahip çıkan, eleştirel düşünebilen vatandaşlar, yetiştirilmesi iki programda da hedeflenmiş...(Ö9)

Ö1, Ö2, Ö3 ve Ö5; 2017 programında kazanım sayılarının azaltıldığını bu durumun sosyal bilgilerin temel mantığına aykırı olduğunu belirtmişlerdir. Buna neden olarak sosyal bilgilerin disiplinler arası bir ders olduğunu birden fazla sosyal bilimle etkileşimi olduğunu belirtmişlerdir.

Ö1 ve Ö5, 2017 sosyal bilgiler programında, 8. sınıflarda Atatürk ilke ve inkılapları ile ilgili konu kazanımlarının azaltıldığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Ayrıca Ö1, Osmanlı devleti ile ilgili kazanımların ağırlıkta olduğu yönünde görüş belirtmiştir.

Ö2, bu durumun bu dersin kazanım ve kavram sayısının fazlalığına sebebiyet verdiğini belirtmiştir. Kazanım sayılarında azaltılmaya gidildiğini, 2005 programında yer alan kazanım 174 kazanımının, 2017 ile 136 düşürüldüğünü ifade etmiştir.

Ö3, kazanımların açıklamalarında yeterince net verildiğini, kazanımlar için ayrılan sürenin yetersiz olduğunu, kazanımlar için güncel konulara ağırlık verildiğini, dersin genel kazanımlarının yeterli olduğu ama 7.sınıf kazanımlarının yetersiz olduğunu belirtmiştir. 2017 programında kazanımların kapsamının genişletildiğini ders süresinin yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Ö4, programda verilen kazanımların anlamca kapsamlı olduğunu ve bu kazanımların öğrenciye doğru olarak aktarılabilmesi için gerekli sürenin program tarafından yeterli olarak verildiğini belirtmiştir.

Ö6, 2017 programı içerisinde bazı kazanımların eksik kaldığını bu eksiğin tamamlanması öğretmene bırakıldığını belirtmiştir.

Ö7, kazanım ve açıklamaların verilmesinde değişikliklerin olduğu ve 7. ve 8. sınıflarda verilen kazanımların artışındaki olumsuzluğunu belirtmiştir.

Ö8, kazanımların güncel olmasına, öğrenci ve sınıf düzeylerine uygun olmasına önem verildiğini, kazanımlar arasında anlamsal bağlantı olanları ilişkilendirdiklerini, belirtmiştir.

Ö9, kazanımların niceliğinde ne kadar değişiklik olursa olsun aslında her iki programında temel amacında bir değişiklik olmadığını, sadece programların içerisinde kazanımların gösterilmesi yani ifade ediliş şeklinin değiştiğini belirtmiştir.

Öğretmenlerin kazanımlar boyutundaki görüşlerine genel olarak bakıldığında, 2017 programında birbiri ile bağlantılı kazanımların ilişkilendirilerek verildiği, kazanımların açıklamalarının yeterli olmadığı, Atatürk ilke ve inkılapları ile ilgili konu kazanımlarının azaltıldığı, kazanımlar için verilen sürenin yeterli olmadığı, güncel konuların programa kazanım olarak eklendiği yönünde görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

Lisans öğretmen adaylarının görüşleri;

"... Kazanımların sayısı düşmüş ama kazanımlar birleştirilerek yani kapsamı geniş tutularak verilmiş. Yeni programda kazanımlar daha az bence. Kazanımlar az ama kapsam olarak geniş..."(LÖ1)

" Bence 2005 programında ki kazanımlar daha oturaklı ve açıklayıcıydı. 2017 'nin ki soyut kalmış. ..." (LÖ2)

Eski program da 5.sınıflarda 6 tane kazanım verilirken yeni programda 4 tane verilmiş. Sınıf seviyelerine göre kazanımlar da azalmış. Kavramlar öğrenciye yönelik ama yine öğretmen yaptırıyor. Eski programda işte öğrenci bu konu sonunda bunu bunu yapmalı diyor. Yeni programda ise öğrenci örnek verir, öğrenci açıklar, öğrenci tartışır gibi kazanımlar kısa ve net ve öğrenciye hitap eder şekilde ve kısa vadede gözlemlenebilecek davranışlar verilmiş. Kazanımların sayısında azalma var ve veriliş şeklinde de değişme var. Kazanımlar da değişme de var. Eski program da kazanımlar daha karmaşık ama yeni programda kazanımlar daha sade ve net. (LÖ3)

5. sınıfların kazanımları eski program ile yeni programda aynı. Kazanımlar aslında hemen hemen aynı sıralama ve verildikleri yerler değiştirilmiş. Yeni programda kazanımların altında bazı yerlerde açıklamalar yapılmış muhtemelen ihtiyaca yönelik düşünülmüş. Eski programda kazanımlar tek verilmiş yanında etkinlikler verilmiş. Yeni programdaki o verilen açıklamalar da verilen dersin konunun içeriğine dönük yapılmış ... (LÖ4)

LÖ1, LÖ2, LÖ3 ve LÖ4; 2005 programındaki kazanımların biraz daha açıklayıcı olduğunu, 2017 programında kazanımların soyut kaldığına dikkat çekmişlerdir. Her iki programda da kazanımların hemen hemen aynı olduğunu sadece açıklamalarında ve veriliş şeklinde değişikliğe gidildiğini belirtmişlerdir. 2005 programında kazanımların

ayrıntılı olarak etkinlik örnekleri ile birlikte verildiğini ancak 2017 programında kazanımların öğrenme alanına dönük olmadığını belirtmişlerdir.

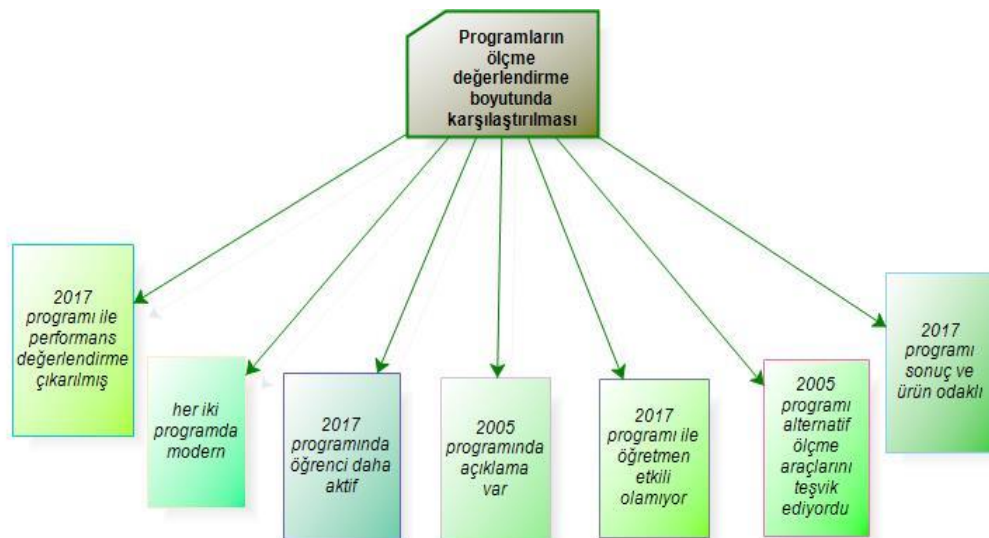
Katılımcılardan alınan görüşlere göre; doğrudan 2005 programından alınan kazanımlarda anlam değişmesi olmadığı sadece kazanımların kapsamının değiştiği, bazı kazanımların 2017 programında açıklamalar kısmında yer aldığı, Atatürkçülükle ilgili kazanımların sayılarının azaltıldığı, bunların yerine Orta Asya Türkleri ve Osmanlı devleti ile ilgili kazanımların ağırlıkta verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2005 sosyal bilgiler öğretim programında 4-7. sınıf düzeyinde 174 kazanımın yer aldığı 2017 programında ise 132 kazanımın yer almıştır ama aslında kazanım sayısında bir değişiklik olmuştur sadece çünkü kazanımların kapsamı genişletilmiş ve birbiri ile bağlantılı olan kazanımlar birleştirildiği tespit edilmiştir.

4.8. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Karşılaştırılmasıyla İlgili Bulgular

Katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarını ölçme ve değerlendirme boyutuyla ilgili bilgi düzeylerinin ve düşüncelerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların her iki programın ölçme ve değerlendirme ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar, Şekil 9 ve Tablo 16'daki gibi alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 9. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Karşılaştırılması

Şekil 9' da görüldüğü gibi, katılımcıların 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin ölçme değerlendirme boyutunda karşılaştırılması teması altında yer alan, katılımcıların açıklamaları 7 farklı kategoride kodlanmıştır. Görüşme verilerine göre, katılımcıların her iki programın ölçme ve değerlendirme boyutu ile ilgili görüşleri ile ilişkili olarak, '2017 programından performans değerlendirmenin çıkarıldığı', 'her iki programında modern ve çağa uygun olduğunu', '2017 programı ile öğrencinin daha aktif olduğu', '2005 programının ölçme kısmında açıklamaların olduğu', '2017 programında öğretmenin etkisinin azaltıldığı', '2005 programının alternatif ölçme araçlarını kullanmaya teşvik ettiğini', '2017 programının sonuç ve ürün odaklı olduğu' yönünde alt temalara ayrıldığı görülmektedir.

Katılımcıların 2005 ve 2017 SBDÖP 'nin ölçme ve değerlendirme boyutunda karşılaştırılmasına ilişkin dağılım Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. 2005 ve 2017 SBDÖP' nin Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Karşılaştırılmasının Frekans Dağılımı

	A1	A2	FÖ1	FÖ2	FÖ3	FÖ4	LÖ1	LÖ2	LÖ3	LÖ4	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
2005 programı Alternatif ölçme araçlarını teşvik eden	1	1					1													
2005 programında ayrıntılı olarak belirtilmişken 2017'de belirtilmemiş				1															1	1
2017 programı sonuç ve ürün odaklı			1				1	1			1		1	1	1					
2017 programında Ölçme de öğretmen etkili olamıyor							1													
Her iki program da çağa uygun daha modern										1	1								1	
Performans değerlendirme kaldırılmış				1	1															
Yeni programda öğrenci daha aktif								1	1											

Tablo 16 incelendiğinde; katılımcılardan 3'ü 2005 programının alternatif ölçme araçlarını teşvik ettiğini yönünde, 3'ü ölçme ve değerlendirmenin 2005 programında ayrıntılı olarak verildiği, 2017 programında ise yeterli ayrıntının olmadığı yönünde, 7'si 2017 programının sonuç ve ürün odaklı olduğu yönünde, 1'i 2017 programında ölçme ve değerlendirme kısmında öğretmenin etkili olamadığı yönünde, 3'ü her iki programın da çağa uygun ve modern olduğu yönünde, 2'si 2017 programında performans değerlendirmenin kaldırılmış olduğu yönünde, 2'si 2017 programı ile öğrencinin daha aktif olduğu yönünde görüş belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Sadece 2 katılımcı 2017 programında ölçme ve değerlendirmede öğretmenin etkili olmadığını, katılımcıların

çoğu 2017 programı ile öğrencilerin daha aktif olduğunu ifade etmişlerdir. Bu verilere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin görüşleri;

Her insan birbirinden farklıdır bu yüzden farklı şekillerde ölçülmesi gerekir. Bu şekilde bir açıklama yer almıştı programda. Soru hazırlamaya geldiğinde bu zor bir şey yani boşluk doldurma sorusu hazırlamak, ucu açık soru hazırlamak, test soruları bana bu çok ihmal edilen bir alan gibi geliyor, soru hazırlamak ayrı bir yetenek. Müthiş bir hocanın berbat soruları olabilir ya da doğru düzgün ders veremeyen bir hocanın çok iyi soruları olabilir. Bu yüzden ölçmenin program ile ve kılavuz ile gerçi kılavuzda kalmamış ama hizmet içi eğitimlerde vs. soruların nasıl çeşitlendirilebileceği bu soruların nasıl kazanımlara ve konulara dağıtılabileceğine dair açıklayıcı bir şeyler olması lazım yoksa öğretilenler havada kalıyor maalesef. Kısacası bu meşakkatli bir iş, öğretmenin ders saati, öğrenci sayısı bunlarda çok önemli yani şimdi 100-150 öğrencisi olan bir öğretmenle 300-400 öğrencisi olan öğretmenlerin ölçmeye bakış açılarında çok farklılaşmak zorunda. Mesela gözlem yeteneği çok önemli diyoruz, öğrencinin sınıf içindeki hareketleri vs. ama sayı çok arttığı zaman öğretmen bunları gözünden kaçırabilir. Öğretmen pratik olsun diye test ya da tek tip soru ile sınamak zorunda kalabilir. Burada önemli olan öğretmenin iş yükü ve öğrenci sayısıdır. Bu işi ne kadar biliyor öğretmenliği çok iyi yapabiliyor olabilir ama soru hazırlamak ayrı bir meziyet olduğu için bunu ne kadar yapabiliyor. (A1)

Yani 2005 teki son derece yapılandırmacılığa yönelik olarak tasarlanmış bir öğretim programıydı ve ölçmeyle alakalı öğrencilerin kendilerini değerlendirmesi için rubrikler yani alternatif ölçme araçlarını teşvik eden bir programdı ve 2017 programında da bu durum devam ediyor ve ekstra bir şey görmedim. 2005 yeterince ileriye o anlamda yani şu anda akran değerlendirmesi zaten tavsiye ediliyor bildiğim kadarıyla programda 2005 'in bu anlamda bayağı bir devamı olmuş önemli bir değişiklik görmedim ben. (A2)

A1, her öğrencinin farklı yönleri olsa bile ölçme ve değerlendirme sürecinde öğrendiğinin tek bir kriterle değerlendirilemeyeceğini, öğrenci sayısının öğretmenin iş yükünü arttırdığını ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenin ölçme ve değerlendirmedeki becerisinin hizmet içi eğitimlerle ya da doğru bir yönlendirmeyle desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

A2, 2005 programının yapılandırmacı olduğunu bu yüzden alternatif ölçme araçlarını kullanmaya öğretmeni teşvik ettiğini, 2017 programı da yapılandırmacı olduğu için aynı ölçme tekniklerine öğretmeni ve öğrenciyi yönlendirdiğini bu yönden bir değişiklik olmadığını belirtmiştir.

Formatör öğretmenlerin görüşleri;

Ölçme değerlendirme 2017 programı ile sonuç ve ürün odaklı olmuş. Öğrencinin test mantığı ile değerlendirilmesini temel alarak oluşturulmuş. Bu durum öğrenciyi ciddi olarak kısıtlıyor bazı öğrencilerde bu sorunu fark ediyorum, derste başarılı olduğunu gördüğüm bazı öğrencilerimin sınavlarda kendini yeteri kadar ifade edemediğini söyleyebilirim. (FÖ1)

2005 programında ölçme değerlendirme aşamaları çeşitli ve ayrıntılı olarak belirtilmişken, 2017 yılı programında ise ölçme ve değerlendirmenin nasıl ve ne zaman yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca 2017 programında konu işlenmeden önce sözlü değerlendirme ile öğrencinin mevcut durumu ortaya çıkarmaya çalışılmış ve bu durum yazılı değerlendirme ile yapılması isteniyor. Bunun nedeni bizlere geri bildirim sağlamaktır. Öğrenme sonrasında ise kazanımların ne kadar gerçekleştirildiğini, niçin gerçekleştirilemediğini ortaya çıkarmak için yapılması gerektiği söylenmiş. Bu şekilde genel çerçeve çizilmiş olup, kullanılacak ölçme aracının seçimini bizlere bırakmışlar. (FÖ2)

"Performans değerlendirme ölçekleri kaldırılmış bence buda iyi olumlu olmuş yani."(FÖ3)

"2005 programı ile öğrenci değerlendirmesi vardı ve öğrenciler için alternatif ölçme araçlarını teşvik eden bir programdı ve 2017 programı da bu yönde devam ediyor. Yeni programda bu yönde bir değişiklik yok ekstra bir şey görmedim ..."(FÖ4)

FÖ1, 2017 programı ile ölçme ve değerlendirmenin, sonuç ve ürün odaklı olmasından dolayı, daha çok öğrencinin çoktan seçmeli tekniklerle değerlendirildiğini bu durumda öğrencinin gerçek başarısının yeterli olarak ölçülemediğini ve kendini ifade edemediğini belirtmiştir.

FÖ2, 2005 programında konu bazında hangi ölçme araçlarının kullanılacağını, alternatif olarak öğretmenin kullanması gereken ölçme araçlarının program içerisinde yer verildiğini, 2017 programında ise ölçme araçlarına yönelik yeterli bilginin verilmediğini ifade etmiştir.

FÖ3, öğrencilerin bilgi ve becerisini ölçen, portfolyolar, performans ödevleri ve projeler ile ortaya çıkardıkları ürünlerden yapılan değerlendirme ile her öğrencinin ayrı olarak değerlendirilmesine imkân veren performans değerlendirmenin 2017 programından çıkarıldığını belirtmiştir. Bu durumun öğretmenin iş yükünü her ne kadar azaltsa bile öğrencilerin gerçek kazanımlarının ve öğrendiklerinin ortaya çıkarılmasını engellediğini belirtmiştir.

FÖ4, 2005 programı ile 2017 programı arasında ölçme ve değerlendirme açısından pek bir değişikliğin olmadığını, yapılandırmacı öğrenmenin gereği olan ölçme araçlarının her iki programda da tavsiye edildiğini öğrenciyi daha aktif kılan akran değerlendirmenin daha öncelikli olarak bu programda da yer aldığını ve öne çıktığını belirtmiştir.

Öğretmelerin görüşleri

"2005 programı ile temelden bir yenilik yapılmıştı ama 2017 programıysa eski programın sadeleştirilmiş ve yenilenmiş bir hali olduğuna göre ölçme değerlendirmesi günümüze uyan, modern, ezberden ve klasik yöntem sınamalarından uzaklaşmıştır." (Ö1)

"Her iki programda da sonuçtan ziyade ürün odaklı yaklaşıma önem verilmiş. Programların ölçme değerlendirme tarzlarında pek bir değişiklik yok." (Ö2)

2005 programı ile öğrencinin neyi, nasıl bildiği üzerinde duruluyordu ve bunlar üzerine bir sınav vardı. 2017 programında ise belli öğrenme hedefleri belirlemişler, bunları karşılayıp karşılamadığı üzerine bir sınav ve de özellikle sürece takılarak bir değerlendirme yoğun olarak vardır. Öğrenciyi yargılama değil de desteklemek adına ölçme kısmı geliştirilebilir, öğretmen ve öğrenci paydaş bir şekilde ilerletilmelidir. (Ö3)

Her iki programda da süreç değerlendirilmesi yapılmış. Ölçme ve değerlendirmede kullanılacak yöntem ve teknikler çok var ama bunlar fazlasıyla zaman alıyor, malum süremiz de sınırlı. Bireysel farklılıklara göre sınav yapmak istediğimizde de bu sefer kalabalık sınıfta bunu uygulayamıyoruz. Ayrıca ülkenin, velilerin, okulun beklentilerini dikkate aldığımızda objektif değerlendirme yapmak zor oluyor. Ölçme değerlendirme işi programın en zor ve en uygulanamaz kısmı olarak kalıyor... (Ö4)

Her iki programda süreç değerlendirmesi var. Ancak ölçme değerlendirme de kullanılacak yöntem ve teknikler çok mühim. Ve bireysel farklılıklara göre ölçme değerlendirme yapılmalı, tabi bireysel farklılıklara göre ölçme değerlendirme yapmak istediğimizde de sınıfın kalabalık olmaması gerekiyor ki bu da çok zor. Kısıtlı ders saatin de ölçme değerlendirme etkinliklerini gereği gibi uygulamamızı güçleştiriyor. (Ö5)

Her ikisinde de süreç sınavı var. Fakat ölçmede çağdaş yaklaşıma göre gidip, ders içinde de geleneksel olarak ölçme yapmak çok ters oluyor. Hele birde buna sınıfların kalabalığı ile öğrencinin hazırbulunuşluklarını eklediğimizde ilgi ve tutumda hesaba katınca tabi bu sefer sınav yapmada biz zorlanıyoruz. İşin içine tabi bir de velinin istekleri eklenince çok da gerçekçi olmayabiliyor. (Ö6)

İşlediğimiz her konu ile ilgili etkinliklerin olması çok güzel bu da ölçme değerlendirme sürecini kolaylaştırıyor, sınav yaparken önceden kullandığımız bu etkinlikleri pekiştirmek için

kullanıyorum. Ders kitabındaki ünite sonu değerlendirme soruları güzel bir ölçme bu boyutta. Ders kitabındaki öğrenciler için seçilmiş araştırma konuları da olumlu, öğrenciyi iyi yönlendiriyor. 7. ve 8.sınıflarda işlenen kazanım sayıları konuların yoğunluğundan dolayı program içerisinde çok fazla yer kaplıyor. Bu durum ölçme değerlendirmede olumsuz etkiliyor. (Ö7)

2017 programından geleneksel ve çağdaş ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının bir arada uygulanabileceği söyleyebilirim. Bu programda değerlendirmenin sadece not vermek amacıyla yapılmayıp, aynı zamanda öğrencinin hazırbulunmuşluk düzeyinin belirlenmesi ve öğretimin verimliliğinin ölçülmesi ve öğrencilerden dönüt alınarak sağlanabileceğini düşünüyorum. Ayrıca öz, akran ve grup değerlendirmesinin önemi ön plana çıkarılmış. Değerlendirmenin olabildiğince tarafsız olması için derecelendirme ölçekleri ve rubriklere de önem verilmiş. Ölçme değerlendirme, öğrenciden gelen dönüte göre yapılmış, burada üç alan gözümü çarptı o da objektiflik, geniş kapsamlılık, öz değerlendirme. Yeni program bu yönden son derece önemli ve verimli sonuçlar ortaya koymaktadır. (Ö8)

2005 programında öğrencinin sadece bildiği üzerinde durulmuş. 2017 programında ise ölçmenin amacı, öğrenme hedeflerinin karşılanıp karşılanmadığı, belirli alanlarda değişiklik yapıp yapılmayacağı hakkında karar vermeye yönlendirmiş öğrenciyi. Öğrenciyi yargılamak değil akademik, sosyal ve kültürel alanda desteklemek için ölçme yapılır diyor. 2005'te diyor ki; öğrenciyi neyi bilip bilmediğini ölçmek için ölçme yapılır, bilgi temelli bir sınava yap diyor. Ama 2017 de diyor ki; öğrenciyi yargılamak için kesinlikle sınav yapılmaz öğrenciyi geliştirecekse onu destekleyecekse sınav yap. Yani ölçme aracı yine öğretmene bırakılmış, 2017 programında öğretmenin tecrübeli ve deneyimli ve işini vicdanen çok iyi yapması gerek yoksa kötü sonuçlar olacağı aşikâr. Öğretmene çok iş düşüyor. Âmâ işini vicdanen iyi yapan öğretmen hatta çok güzel bir bölüm vardı o dikkatimi çekmişti. 2017 programında sadece hedefi değil yolu da inşa eden bir içerik planlanmış. Yani öğretmen öğrenciyi öğrenmeyi öğretirken hem hedefini planlar ve bu yoldan gideceksin diye öğretmenin yönlendirmesine çok açık. (Ö9)

"...2017 programında ölçme ve değerlendirme aşamaları ayrıntılı olarak belli değilken 2005 programında ölçme ve değerlendirmenin ne zaman ve nasıl uygulanması gerektiği nasıl yapılması gerektiği çok güzel belirtmişti."(Ö10)

Ö1 ve Ö2, her iki programın ölçme ve değerlendirme boyutlarının aynı olduğunu, programın öğrenciyi aktif kılan, ürün odaklı bir yaklaşım olduğunu belirtmiştir.

Ö3, Ö4, Ö5 ve Ö6, 2005 programı ile öğrencinin öğrenmesinin ve kazanımların aktarılması üzerinde özel bir değerlendirmenin olduğunu, 2017 programında ise programın ölçmeyi ayrıntılı olarak ele almadığını, genel bir çerçeve belirlediğini, süreç odaklı olduğunu, verilen ders süresinin yetersizliği ve sınıf mevcutlarından dolayı farklı ölçme tekniklerine başvuramadıklarını belirtmişlerdir. Ö4, Ölçme değerlendirme kısmının bir programın en uğraştırıcı kısmı olduğunu ve 2017 programının ölçme

değerlendirme boyutunun beklentileri karşılamadığını, öğrencilerin bireysel farklılıklarına yönelik bir değerlendirme imkânı sağlamadığını ifade etmiştir.

Ö7, 2017 programına uygun olarak hazırlanan ders kitaplarının içerisinde yer alan etkinliklerin ve test sorularının değerlendirme aşamasında kullanılabilir olduğunu, ama kazanım sayılarının çokluğunun ölçme ve değerlendirmeyi olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Ö8, 2017 programının öğrenci performansını, hazırbulunuşluk ve kazanım düzeyinin belirlenmesini akran ve öz değerlendirmeleri tarafsız ve kapsamlı olarak ölçebildiğini belirtmiştir.

Ö9, 2005 programının yapılandırmacı yaklaşımı temel almasına rağmen bilişsel boyutta sorgulamaya ağırlık verdiğini, 2017 programının yapılandırmacı yaklaşımı öğrencinin performansını temel alarak, öğretmeni ölçme araçlarını kullanmada serbest bıraktığını, bu durumda öğretmenin inisiyatifine kaldığını ve iş yükünü arttırdığını belirtmiştir.

Ö10, 2005 programında ölçme ve değerlendirme boyutunda çok fazla ayrıntıya yer verildiğini, 2017 programında ise bunun yüzeysel geçildiğini belirtmiştir.

Lisans öğretmen adaylarının görüşleri;

Öncesinde sadece öğrenme bir sınav sonucu ile değil aynı zamanda portfolyo, öz değerlendirme dosyaları ve performans ile değerlendirme oluyordu ama yeni programda yok. Alternatif olarak az diyebilirim. Öğretmenin de nasıl ölçme değerlendirme yapacağını dair ipuçları falanda verilmemiş. Kazanımı öğrenciye aktarmamız gerekiyor, şimdiki yeni müfredatta ise kazanım içerisinden yola çıkılarak ölçme yapıldığını düşünüyorum, süreç içinde var. Bu durumda öğretmenin payı azalmış...(LÖ1)

Eğitimde tek nokta atışının olmasını istemem çünkü hiçbir zaman öğrencilerin hiçbiri aynı değildir, her biri farklı dönemlerde çok farklı şeyler yaşayabilirler farklı tepkileri farklı algılayışları olabilir. Benim için yeni programın değerlendirmesi ve bunları dâhil etmesi daha doğru ve daha güzel olmuş. Çünkü tüm bu süreci değerlendirmesi ve en sonuna gelene kadar ki kısmı ve en sonunda da öğrencinin ne yaptığına bakabilmesi açısından daha mantıklı. Mesela tanıma-izleme-biçimlendirme ve sonuç değerlendirme ile programın hem süreç hem de sonuç odaklı değerlendiriyor. Süreci değerlendirmesinden dolayı öğrencinin emeği de göz önüne alınmış oluyor ve böylece öğrencinin de performansı çöpe atılmamış oluyor. (LÖ3)

Ölçme değerlendirme de çok bir şey değişmemiş diye düşünüyorum. 2005 programı Modern öğretim, tekniklerine göre hazırlanan bir programdı, ölçme araçlarında modern

yöntemler kullanarak hazırlanılmış bence klasik yöntemlerin üzerine çağdaş sınamaya doğru bir yönelimle oluşturulmuş. 2017 programı da eski programın güncellenmiş bir versiyonu olduğuna göre yeni programın ölçme değerlendirme çağa uygun daha modern, ezberden ve klasik yöntem sınamalarından tamamen kopma eğilimindedir. (LÖ4)

LÖ1 ve LÖ3, 2017 programı içerisinde ölçme araçlarına değinilmediğini ve alternatif ölçme araçlarının olmadığını kazanımlar üzerinden ve süreç odaklı olduğunu belirtmiştir.

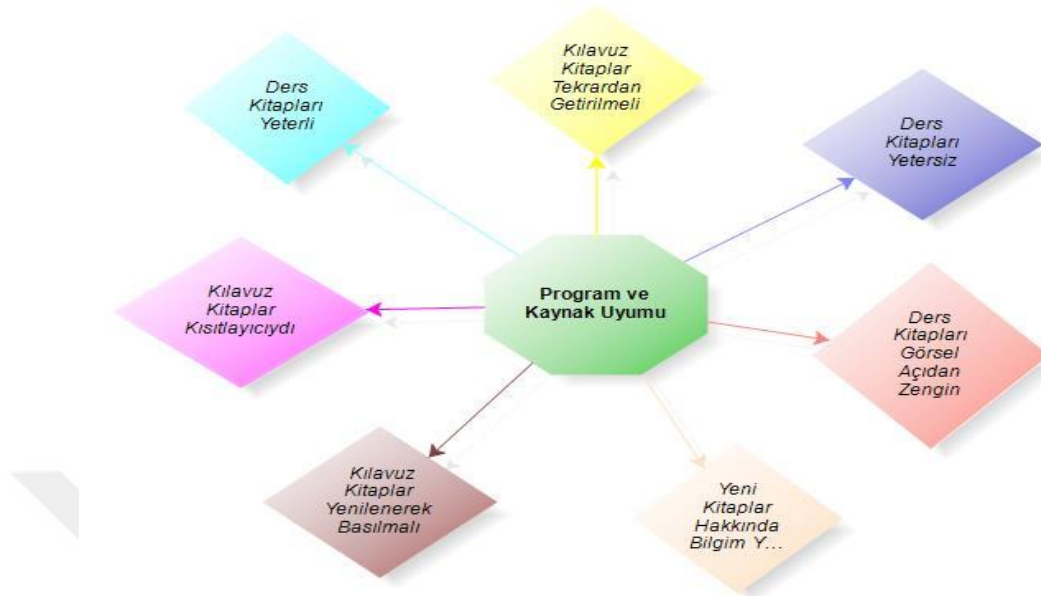
LÖ4, 2017 programının 2005 programının güncellenmiş ve çağa uygun hale getirilmiş versiyonu olduğunu program içerisinde çok fazla değişikliğe gidilmeden sadece modernize edilerek sadeleştirildiğini belirtmiştir.

Katılımcılardan alınan görüşlere göre; her iki programda da ölçme etkinliklerine yer verildiği, ürün ve sürece odaklı olduğu görülmüştür. 2017 programının 2005 programının sadeleştirilmiş ve revize edilmiş hali olduğu, 2005 programı içerisinde 4.-5. sınıflar için toplam 18 ve 6-7. sınıflar için 37 sayfalık bir ölçme değerlendirme kısmı ile ilgili açıklama olduğu 2017 programı içerisinde ise birkaç paragraflık genel ifadelerden oluşan bir açıklamanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca 2005 programında kazanımların her biri için alternatif ölçme araçları açıklandığı halde, 2017 programı içerisinde böyle bir açıklamaya yer verilmediği, öğrencilerin bireysel farklılıklarına vurguda bulunulmasına rağmen programda buna ilişkin ölçme araçlarına yer verilmediği katılımcıların görüşleri arasındadır. Kazanımlarla ilgili belirtilen bu görüşlere göre 2017 programının içerisinde öğretmenin iş yükünün arttırdığı ve kullanışlı olmadığı söylenilebilir.

4.9. 2005 ve 2017 SBDÖP'lerinin Ders Kaynakları Açısından Karşılaştırılması İlgili Bulgular

Bu tema başlığı altında, katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programları çerçevesinde hazırlanan ders kitapları ve kaynakların karşılaştırılmasına yönelik düşüncelerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların her iki programın ders kitapları ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar, Şekil 10 ve Tablo 17'deki gibi alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 10. 2005 ve 2017 SBDÖP 'nın ve Kaynak Uyumunun Karşılaştırılması

Şekil 10' da görüldüğü gibi, katılımcıların 2005 ve 2017 SBDÖP'nin ders kitaplarının karşılaştırılması teması altında yer alan açıklamalar 7 farklı kategoride kodlanmıştır. Görüşme verilerine göre, katılımcıların her iki programın ders kitaplarının ve kaynaklarının karşılaştırılması ile ilgili görüşleri, 'ders kitaplarının yeterli olduğu', 'kılavuz kitapların tekrardan getirilmesi gerektiği', 'ders kitaplarının yetersiz olduğu', 'kılavuz kitapların kısıtlayıcı olduğu', 'kılavuz kitapların güncellenerek tekrardan basılması gerektiği' 'yeni müfredata yönelik hazırlanan ders kitaplarına yönelik bir bilgilerinin olmadığı', 'ders kitaplarının görsel açıdan zengin olduğu' yönündedir.

Katılımcıların 2005 ve 2017 SBDÖP'nin ders kitaplarının ve kaynaklarının karşılaştırılmasına yönelik düşüncelerine ilişkin dağılım Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. 2005 ve 2017 Kaynakların Uyumunun Karşılaştırılmasının Frekans Dağılımı

	A1	A2	FÖ1	FÖ2	FÖ3	FÖ4	LÖ1	LÖ2	LÖ3	LÖ4	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Çağa uygun kılavuz kitap hazırlanmalı	1	1	1	1		1	1		1		1								1	1
Ders kitapları görsel olarak zengin bilgi açısından zayıf								1												
Ders kitapları yeterli												1			1	1	1			
Ders kitaplarının içi boşaltılmış									1	1	1									
Kılavuz kitap geri gelmeli		1	1			1	1		1		1								1	1
Kılavuz kitap kısıtlayıcıydı					1			1				1	1	1						1
Yeni kaynaklar hakkında bilgim yok											1									

Tablo 17 incelendiğinde; katılımcılardan 10'u kılavuz kitapların modernize edilip çağa uygun hale getirilerek yeniden hazırlanması gerektiği yönünde, 1'i 2017 programına yönelik hazırlanan ders kitaplarının görsel olarak zengin ama bilgi olarak eksiklerinin olduğu yönünde, 4'ü 2017 programına yönelik hazırlanan ders kitaplarının yeterli olduğu yönünde, 3'ü 2017 programına yönelik hazırlanan ders kitaplarının yetersiz olduğu yönünde, 8'i kılavuz kitapların yeniden hazırlanıp kullanılması gerektiği yönünde, 6'sı kılavuz kitapların kısıtlayıcı olduğu yönünde, 1'i 2017 programına yönelik hazırlanan ders kitapları hakkında bilgisinin olmadığı yönünde görüş belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu verilere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin görüşleri;

2005 programı da çok kapsamlıydı ama öğretmenlerimiz bunu ne kadar okudu ne kadar hâkim. Göreve yeni başlayan öğretmenler için genel olarak bu tarz kılavuzların çok faydalı olabileceğini düşünüyorum. Bu kaynakların yokluğunda buna ihtiyaç duyan insanlar olacaktır illaki. Aynı zamanda mesleki kıdemi yüksek olan bir öğretmen için de kendi alıştığı bir sistem olur ama siz yeni kılavuzlarla yeni programlarla ondan daha farklı bir şey beklediğinizde onları

gösterme imkânı sağlıyordunuz kılavuz kitapla ama böylelikle oda ortadan kalktı. Herkes aslında bildiğini okuyacak gibi bir durum var. (A1)

Detaylı bir şekilde ders kitaplarını inceledim öğretim programlarını inceledim. Ders kitaplarının bildiğim kadarıyla 4. ve 5. sınıfın yeni program versiyonları yayınlandı, 6. ve 7. sınıf ders kitapları eski programa göre devam ediyor, henüz yayınlanmadı. Aslında sosyal bilgiler eğitimi Türkiye'de programlar sürekli olarak yenilenmese, hani yenilenince de bir öncekinin devamı şeklinde, az değişikliklerle yenilenmese öğretmenler 2-3 sene öğretmenlik yaptıktan sonra kılavuz kitaba da çok ihtiyaç duymadan kendi etkinliklerini kendi pedagojik pratiklerini geliştirirler. Örneğin konu olarak özgür düşünce, düşünce özgürlüğü işleniyor; bilimsel düşünceye etkisi mesela bu konu ile alakalı bir öğretmen bu konuya hazırlanınca etkinliklerini bulunca neyi yapacağını planlayınca öğretmen kılavuz kitabına hatta ders kitabına da çok ihtiyaç duymadan günümüzde ki akıllı tahtalarla ya da işte sunumlarla veya kendisinin hazırlayacağı materyallerle rahatlıkla işleyebilir ve öğretebilir. Dolayısıyla kılavuz kitaplarının olması şart değil fakat yeni başlayan öğretmenler için bir fikir vermesi adına önemli olabilir. Yani sen bunu kesin kullanacaksın diyerek değil de kitap orda rafta ihtiyaç duyuyorsan kullan şeklinde yaklaşılabilir. (A2)

A1, kılavuz kitapların göreve yeni başlayan öğretmenler ve bu tarz bir sisteme alışan öğretmenler için zor olacağını, buna ihtiyaç duyacaklarını ve öğretmenlerin dersi işleyiş tarzlarında farkların meydana geleceğini belirtmiştir.

A2, kılavuz kitabın göreve yeni başlayan bir öğretmen için faydalı olduğunu, mesleki kıdemi arttıkça ve öğretmen tecrübe kazandıkça kılavuz kitaba ihtiyaç duymayacağını belirtmektedir.

Formatör öğretmenlerin görüşleri;

"Kılavuz kitaplar bize ders planını hazırlarken zaman kazandırıyor. Şimdi her kazanımı, beceriyi ezberleyemeyiz tabi, işte bu beceri ve kazanımları ders planına yazarken kılavuz kitaba bakarak yazıyordum bu konuda bana yardımcı oluyordu..."(FÖ1)

Kılavuz kitaplarının tekrar kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Tabi yeni müfredatın ruhuna uygun olarak düzenlenerek, yenilenmesi şartıyla... ders kitaplarımız çok sade ve etkinlikleri çok az bir yapıda, mutlaka içerik açısından daha da zenginleştirilmeli, kazanımları verirken daha çok etkinliktir, değişik ölçme ve değerlendirme yöntemleriyle zenginleştirilmiş olmalıdır...(FÖ2)

"Kılavuz kitaplar öğretmeni sınırlandırdığı için iyi değildi kaldırılması isabetli olmuş. Kılavuz kitapların kaldırılması ile öğretmen kendine özgü plan yaptığı için daha yararlı olduğunu düşünüyorum."(FÖ3)

“Kılavuz kitaplarla daha planlı bir yol çiziyorduk hiç değilse bir şey bize çeki düzen veriyordu faydalıydılar yani niye kaldırıldı ki kaldırılmamalıydı yanlış oldu bu.”(FÖ4)

FÖ1, kılavuz kitapların ders planlarının sisteme girilmesinde bilişsel boyutta faydası olduğunu ders içerisinde kullanmadığını belirtmiştir.

FÖ2, kılavuz kitapların, yeni müfredatın kazanımlarına uygun bol etkinlikli ve alıştırmalı zengin içerikli uygulamaya dönük modernize edilerek tekrardan kullanılması gerektiğini belirtmiştir.

FÖ3, kılavuz kitapların kullanımının kendilerini kısıtladığını kılavuz kitapların kaldırılması ile öğretmenin daha özgür olduğunu belirtmiştir.

FÖ4, kılavuz kitapların kullanımının dersin planlanmasında öğretmen için faydalı olduğunu, kaldırılmasının öğretim için olumsuz bir durum olduğunu belirtmiştir.

Öğretmelerin görüşleri;

Kılavuz kitapların öğretmene yol göstermesi açısından yararlı olduğunu daha planlı bir hareket noktası sağladığını düşündüğümü söyleyebilirim. Ders kitapları ise bence çok vasat, içerik olarak geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. (Ö1)

Yeni kullanılmaya başlanan ders kitapları önceki kitaplara göre bence daha iyi olmuş, yani ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabının ayrı olması öğrenciye fazla, yükü, şu anda kullandığımız kitaplarda etkinliklerin konu içine yerleştirilmesi kolaylık sağlamakta ve konunun daha iyi pekiştirmesine imkân sağlıyor. Kılavuz kitaplar öğretmeni kısıtlıyordu. Her sınıf düzeyi, her öğretmen farklı olduğundan öğretmenin kendine, sınıfına göre plan hazırlaması kaliteyi arttırmaktadır. (Ö2)

Kılavuz kitaplar öğretmeni kısıtlamaktaydı. Her sınıf düzeyi her öğretmen farklı, tabii öğretmenin kendi tarzı vardır ders anlatmada şimdi kılavuz kitapsa belli yöntemleri sınırlar çerçevesinde kısıtlıyordu öğretilmekte mecbur buna uymak zorunda kalıyordu, yani gereksizdi kaldırılması isabetli bir karar olmuş, yani sonuçta her öğretmen kendi metodunu uygular ki derste buda değişiklik oluşturur. Yeni kullanılan ders kitapları önceki programla oluşturulan ders kitaplarına göre daha iyi ve kullanışlı hem çalışma kitapları da kaldırılmış böylelikle öğretimdeki ikileme kaldırılmış oldu, öğrencinin yükü hafifledi. (Ö3)

Kılavuz kitaplarda, MEB'in ve kitabın yönlendirmesiyle hareket ettiğimiz için okulun ve çevresinin ihtiyaçları konusunda sıkıntı yaşıyorduk. Ama yeni modelde günlük planı kendimize, çevremize ve MEB'in isteklerine göre düzenleyebiliyoruz. Bu modelin öğretmenin etkinliğini arttırmada daha faydalı olacağına inanıyorum. (Ö4)

Yeni ders kitapları fiziksel ve görsel tasarım olarak oldukça güzel. Öğrencilerin baskı kalitesi iyi, görselliği dikkat çekici olan kitapları sevdikleri bir gerçek. Ders kitaplarımız öğrencilerin derse bakış açılarını değiştirmesine neden oldu. Kitapların içeriği de gelişimlerine uygun, görsellerle gazete haberleriyle desteklenerek konuları vermeye çalışmışlar ki bu bence çok iyi. Etkinliklerin konuların içerisine yerleştirilmesi de derste yapılmasını kolaylaştırmış. Ünite değerlendirme bölümlerinde, konuların tekrarı sağlanmış ama yeterli değil. Her konu sonunda 'konu kazanım testi' olursa öğrenilen konular daha iyi pekiştirilmiş olur. Kılavuz kitaplarının kaldırılması da günlük plan yapma ihtiyacını doğurdu. Bu da biz öğretmenlerin daha çok yükün altına girmemize neden oldu açıkçası. Kullanılabilirliği yüksek, öğretime gerçekten yardımcı olacak kılavuz kitaplar gönderilmesi şahsen çok iyi olur. (Ö5)

Yeni ders kitapları konuları çok bütünsel olarak bir bakış açısıyla öğrenciye sunuyor. Etkinlikler ve ünite sonu değerlendirmeler biraz az olmakla birlikte kazanımları karşılayacak düzeyde sorular ve seçenekli sorular olarak öğrenciye sunulmuş. Eskiden kullanılan çalışma kitaplarında ki etkinlikler hacimce bol olmasına rağmen çokluğu öğrenciyi zorluyordu eğer hepsini yaptıracaksa bu sefer de öğretmeni zorluyordu. Kılavuz kitapları belli bir şeyden sonra aynı cümlelerin tekrarı gibiydi. Ancak bize hususi olarak genel ve özel bilgilendirici konular seçiliyordu ve bu da bizim için duruma göre çok faydalıydı. (Ö6)

Ders kitaplarında ki bu yeni format iyi ve güzel olmuş. Özellikle fazlaca etkinliklerin olması ve aynı kitapta olması yeterince mantıklı olmuş. Biz öğretmenler açısından tabii kılavuz kitap yararlı oluyordu ama kaldırılmış. Günlük plan çok eski bir yol yani kâğıt israfı ve zaman kaybı bizim için bunun için ek bir zaman ayırmamız gerekiyor inanın eve gidince insan uzaklaşmak istiyor işten. (Ö7)

Kılavuz kitapların kaldırılması; sosyal bilgiler dersinde olması gereken dikkat çekme, güdüleme, öğretim ilkelerine uygun ders etkinliğinin gerçekleştirme, ölçme ve değerlendirme yapma gibi işler, tüm eğitim ve öğretim süreci öğretmenlere bırakılmış. Öğretmenler; öğrenci ders kitabında yer alan etkinlikleri ne zaman ne amaçla ve nasıl yapacaklarını kendisi belirliyor. Ayrıca öğretmen kılavuz kitaplarının verimli bir şekilde kullanılmadığını düşünüyorum aynı zamanda. Kılavuz kitaplarının kaldırılmasıyla sınırlandırmada kaldırıldı doğrusu. Öğretmenlere çevresel faktörleri dikkate alarak kitapta yer alan etkinlikleri değiştirebilecekleri farklı dikkat çekme, güdüleme ve ölçme değerlendirme yapabilecekleri imkân sağlanmıştı. Ders kitapları; ünitelerin farklı renklerde ki sayfalarından olması daha iyi olurdu. Ünite başlıklarının da öğrenme alanlarının başlıkları ile yazılmış olması öğrencilerin doğrudan öğrenecekleri alandan haberdar olması açısından iyi olmuş. Ders kitaplarında önemli yerlerin daha belirgin hale getirilmesi sözlük kısmının daha geniş olması gerekli. Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılması buradaki etkinliklerin ders kitabında yer alması izlenen konulardan hemen sonra etkinliklerin yapılmasını sağlamakta dolayısıyla öğrenilenleri daha kalıcı hale getiriyor. (Ö8)

Kılavuz kitapların mutlaka yeniden kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü kılavuz adı üstünde yol gösterici. Öğretmene yol gösterecek bir kitap. Kitabın içerisinde çalışma kitabının ve ders kitabının bir arada olması da öğretmen için büyük avantaj. Çünkü tek kaynakla derse girmiş oluyor öğretmen. Ama tabii ki de kılavuz kitabı da yeni öğretim programına uygun daha kullanışlı daha sınırları geniş olan daha özgürlükçü bir kılavuz kitabın tüm öğretmenlere uygun olacaktır, yol gösterecektir diye düşünüyorum. (Ö9)

Kılavuz kitapların kaldırılmış olması olumlu bir durum. Çünkü kılavuz kitaplar varken öğretmen derse hazırlıksız olarak gelebiliyor neticede bir yönlendirici var ne gerek var hazırlanmaya diyebiliyor, yani hiç değilse diyen var. Şimdi öyle mi öğretmen hazırlıklı gelmek zorunda kalıyor, hele birde tecrübeli değilse mecbur hazırlanacak. (Ö10)

Ö1, kılavuz kitapların öğretmene yol gösterdiğini dersin planlanması konusunda yardımcı olduğunu, ders kitaplarının ise içerik yönünden geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Ö2 ve Ö3, 2017 programına yönelik hazırlanan ders kitapları ile öğrenci çalışma kitapları ve ders kitapları birleştirildiğini, artık öğrenci uygulama etkinliklerini ders kitabı içerisinde öğrenme alanları sonunda verildiğini belirtmişlerdir. Kılavuz kitapların öğretimi sıradanlaştırdığını ve öğretmeni kısıtladığını kılavuz kitapların kaldırılması ile öğretmenin özgünlüğünü ortaya koyduğuna vurgulamışlardır.

Ö4, kılavuz kitapların kullanımının kaldırılması ile öğretmenlerin daha etkili olduğunu belirtmiştir.

Ö5, 2017 ders kitaplarının öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olduğunu, görsel olarak ve konu içerisinde etkinliklerin verilmesinden dolayı öğrencilerin derse etkin katılım sağladığını bununla beraber konu kazanım sorularının ünite sonunda verilmesinin gerektiğini değerlendirme sorularının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Ö5, ayrıca kılavuz kitapların dersin planlanmasında ve öğretimde faydalı olduğunu tekrardan gelmesi gerektiğini ifade etmiş ve 2017 öğretim programına yönelik basılmış olan ders kitaplarının fiziksel ve tasarım yönünden güzel olduğunu, etkinliklerin çalışma kitabı yerine ders kitabında öğrenme alanları içerisinde verilmesinin öğretimi kolaylaştırdığını belirtmiştir.

Ö6, 2017 programına yönelik hazırlanan ders kitaplarının öğrencilere geniş bir perspektif kazandırdığını, değerlendirmelerin kazanımları karşılayacak düzeyde olduğunu ama yeterli olmadığını belirtmiştir. 2005 programının bilgileri verirken tekrara düştüğünü ve çok ayrıntıcı olduğunu ama kılavuz kitapların kaldırılması yerine öğretmene kısa ve öz nitelikte bir rehber kaynak olmasının gerektiğini belirtmiştir.

Ö7, buna ilaveten kılavuz kitapların kaldırılmasından dolayı kullanılmaya başlanan günlük planların vakit ve kâğıt israfı olduğunu bu durumun gereksiz bir uğraş olduğunu ifade etmiştir

Ö8, 2017 programı ile dersin akışını belirlemenin öğretmene bırakıldığı bu durumun öğretmeni özgür bıraktığını belirtmiştir. Ders kitaplarının öğrencinin dikkatini çekebilecek düzeyde olmasının ve sözlük kısmındaki kavramların nicelik olarak artırılmasının gerektiğini ifade etmiştir.

Ö9 ve Ö10, kılavuz kitapların öğretmene dersi planlamada rehberlik ettiğini güncelleştirilip, modernize edilerek tekrardan kullanıma sunulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca Ö10, öğrenci çalışma kitaplarının ders kitaplarına öğrenme alanı sonuna eklenerek tek kitap haline getirilmesinin faydalı bir çalışma olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenlerin ders kaynakları boyutundaki görüşlerine genel olarak bakıldığında, 2 farklı görüş ortaya çıkmıştır; kılavuz kitapların yol gösterici olduğu bu yüzden tekrardan kullanılması gerektiği, diğer görüşte ise kılavuz kitapların kaldırılması ile öğretmenin gelişime açık hale getirdiğine ve derse hazırlıklı gelmeye teşvik ettiği yönünde görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

Lisans öğretmen adaylarının görüşleri;

Öğrenci kesinlikle ezbere yönlendiriliyor. Derse, konuya başlamadan önce ilgi çekici resimler öğrenci resimlerle konuyu gördüğü için onun daha iyi anlamasını sağlıyor. Ama bilgi açısından çok ezbere yöneltici şeyler var, bir şeyi öğrencinin kavraması isteniyor ama kitaptaki bilgilere baktığım zaman ezber. Ezberle kavrama farklı şeyler o yüzden hani birbiri ile çelişiyor diye düşünüyorum. Kılavuz kitapların bence kaldırılmaması gerekiyordu, konu ile ilgili öğretmenin nasıl bir yöntem izleyeceği nasıl sorularla karşılaşacağı önceden belli oluyordu. Nasıl etkinlikler yapılacağı açıkça orda vardı. Öğretmen için çok iyi bir kaynaktı ama öğretmende bunu yanlış kullanıyorsa hani zaten orda var ben hazırlık yapmayayım tarzında kullanıyorsa oda olumsuz bir durum. Kaldırılması bence olumlu bir şey olmadı öğretmene faydalıydı diyebilirim. Ben yani inşallah öğretmen olduğumda umarım geri getirilir çünkü faydalanabileceğim bir kaynak olur diye düşünüyorum. Kaldırılmaması gerekiyordu yani orda etkinlikler var orda öğretmenin nerde nasıl üzerinde duracağı var, bütün Türkiye genelinde de öğretmene ait olduğu için ortak bir ders akışı sunabiliyordu ve başka kaynağa da ihtiyaç doğmuyor. Hani herkes aynı şeyi aynı ölçüde öğreniyor aynı şekilde öğrenebiliyordu...(LÖ1)

Bence kılavuz kitapların kaldırılması daha iyi oldu, çünkü öğretmenler kılavuz kitaplara bakarak öğrenciye bilgi aktarımı yapıyordu. Şimdi kılavuz kitapların kaldırılması ile öğretmen kendinden de bir şeyler derse katıyor. Böyleceazardan anlatmıyor, kendisi çalışarak geliyor, bence bu daha da mantıklı oldu. Ders kitaplarının yetersiz olduğunu düşünüyorum uygulama okuluna gidiyorum ben mesela madenler konusunu işledim, ders kitabının verdiği iki madeni anlattım ama kitapta diğer madenlerle ilgili herhangi bir bilgi yok başka kaynaklardan yararlandım, örnekler ve etkinlikler olarak çok eksiklikler var bu yüzden ders kitaplarının yetersiz olduğunu düşünüyorum. (LÖ2)

Bizim kitap inceleme dersimiz vardı ve yeni basılmış sosyal bilgiler kitaplarına baktık. Yanlış bilgiler vardı ve yeterli değillerdi çünkü bilginin verilışı açısından ve bilgi açısından çok sınırlıydı. 4 yapraklık bir dersi 3 saate koymuşlar. Müfredatta bu konu aslında 1 saatte anlatılabiliyorken neden 3 saat vermişler. Kitapta içerik dar bunu öğretmenin zenginleştirmesi lazım geliyor. Örnekleri az ve 3 saate yaymışlar. Demek istediğim bilgiyi çok az vermişler boş gibi aslında ders kitapları. Bence kılavuz kitaplar kalkmamalıydı çünkü öğretmene bir yol gösterici oluyordu. Mesela biz atanınca ne yapacağız bilmiyoruz atandıktan sonra ışık görmüş tavşan gibi kalabiliriz, bize bir yönerge kılavuz lazım. Çünkü üniversitelerde çok uygulamalı olmadığı için teorik olduğu için ve sadece 4. Sınıfın bir döneminde ders anlatabilme uygulama imkânımız olduğu için ki o da KPSS hazırlık sürecine denk geliyor ve biz çokta stajı ciddiye alamıyoruz. Yani atandıktan sonra okulda pratik yapamıyorsun acemi olarak direkt sahaya iniyorsun bu acemiliğe kılavuz kitaplar yeterince çare olurdu keşke kaldırılmasaydı, yani ben gidip branş öğretmenine diyemem ki hocam dersi nasıl anlatayım, nasıl işleyeyim yani ben onunla aynı kıdemde oluyorum ancak hani belli bir zaman sonra iletişimimiz olduktan sonra ondan fikir falan alabilirim. Yani kılavuz kitap kullanımı hiç değilse isteğe bırakılarak güncellenerek basılabilirdi, kaldırılmasını çokta doğru buluyorum açıkçası. (LÖ3)

Bana göre kitaplar yeterli geldi. Görsellerle aslında desteklemişler, kâğıt kalitesi de iyi görsel olarak çok zengin kitaplar gayet güzeldi, konu içeriği kısmında ufak tefek sıkıntılar var, yeterli değil, bu yönden mesela geçen gün en son ki stajda sanayi devriminden sonrasını işledik, orda özgür düşüncenin gelişmesini işledik, mesela orada daha güzel bir içerik olabilirdi örnek kısmı evet yeterliydi ama konu kısmında eksiklik vardı daha zengin olabilirdi diye düşünüyorum. Konuların verilış tarzı olarak yetersizdi yani ben kendim şöyle düşünüyorum kendim öğretmen olursam kullanacağım yöntem olarak kitap okumayı seven birisi olarak betimleme yöntemini çok severim kitapların da özellikle anlatmaya çalıştığı şeyi ayrıntısına göre anlatsalar, ders kitaplarında da bu yöntemin olmasını aslında isterdim. Onun dışında kitaplar yeterliydi, içerik kısımlarında bana göre sıkıntı vardı. Öğretmen kılavuz kitaplarının kaldırılması aslında gereksiz yanlış bir uygulama olmuş. Sonuçta öğretmenin de ne kadar alanında uzman sayılsa bile onların da destek alması gerekebilir diye düşünüyorum. (LÖ4)

LÖ1 ve LÖ4, 2017 programına göre hazırlanan ders kitapları ile Bloom taksonomisinin bilgi basamağında kaldığını kavrama aşamasına ulaşamadığını, bu

sebeple öğrenciye doğrudan bilgi verdiğini ve ezbere yönlendirdiğini belirtmiştir. Kılavuz kitapların ise öğretmenin doğru kullanımı ile iyi bir yönlendirici olabildiğini, kılavuz kitapların standart bir öğretim sağladığını ve bu durumun öğretimi Türkiye'nin her yerinde eşit hale getirdiğini, kaldırılmasının doğru olmadığını ifade etmiştir.

LÖ2, öğretmenlerin dersi sadece kılavuz kitaplara dayanarak işlediğini bireysel bir çaba ve özveri göstermediğini kaldırılmasının doğru bir adım olduğunu ifade etmektedir. Kazanım ve kavram sayılarının azaltılmasından dolayı öğrenme alanları içerisinde verilmesi gereken bilgilerde eksiklik olduğunu ve kılavuz kitapların olmamasından ve ders kitabında öğrenme alanında ki eksikliklerden dolayı konunun yeterli düzeyde verilemediğini ve başka kaynaklardan yararlanma gereksinimi duyulduğunu belirtmiştir.

LÖ3, ders kitaplarının içerisinde konu ve kazanım sayılarının program içerisinde verilen süre ile tutarlı olmadığını, verilen bilgilerin yetersiz olduğunu, bilgi yoğunluğunun olduğunu, etkinliklerin ve örneklerin yeterli olmadığını belirtmiştir. Kılavuz kitapların göreve yeni başlayan öğretmenler için başucu kitabı olduğunu kaldırılmasının doğru olmadığını güncellenerek kullanımının öğretmenin inisiyatifine bırakılarak tekrar kullanıma sunulması gerektiğini ifade etmiştir.

Katılımcılardan elde edilen görüşlere göre; ders kitaplarının içerikleri müfredata göre zenginleştirilmeli, etkinlik örnekleri ve ünite sonu değerlendirmelerinin arttırılması gerekmektedir. Öğretmen kılavuz kitapları, müfredatın uygulanmasında öğretmenlere rehberlik etmesi yönünden çok önemlidir. Bu bağlamda kılavuz kitapların yeniden revize edilmesi gerektiği sadeleştirilerek zorunluluk esası olmadan tekrar kullanıma sunulması gerekmektedir.

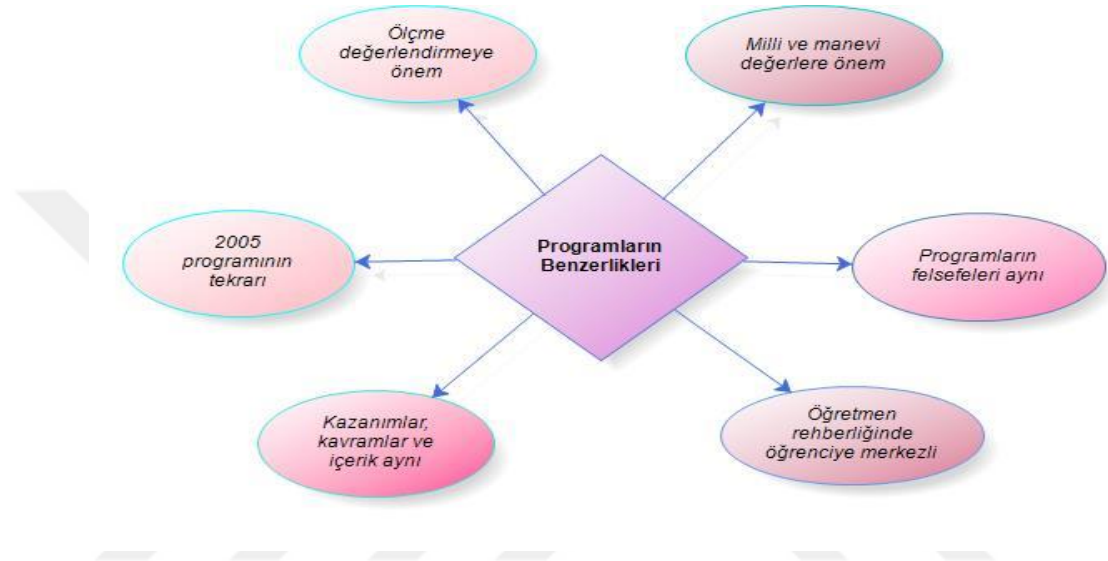
Kılavuz kitaplar 2005 yılından itibaren öğretim programlarının uygulanmasını desteklemek amaçlı kullanılmaktadır. Kılavuz kitaplar öğretmenlerin programın eksik kaldığı yerde başvuracağı başucu kitabı olmaktadır.

2005 programına yönelik hazırlanmış olan kılavuz kitaplar ile; ünitelerin hangi haftalarda ne kadar sürede verileceği, ara disiplin kazanımları, ders içi ve diğer derslerle ilişkilendirmeleri, hangi ölçme ve değerlendirmenin kullanılacağı, belirli uyarılar ve üniteye uygun araç gereçler bunların hepsi kılavuz kitap ile veriliyordu, böylece öğretmen dersin akışını rahatlıkla planlayabiliyor ve yardım alabiliyordu. Okullarda öğrenci çalışma kitabı, ders kitabı ve kılavuz kitabı olmak üzere çalışma seti verilmekteydi. 2017 programı ile tek kitap anlayışına gidilmiştir, ders kitabı ile çalışma kitabı birleştirilmiştir ve kılavuz kitap kaldırılmıştır.

4.10. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Benzerliklerine Yönelik Görüşleri

Katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının benzerliklerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının benzerliklerinin neler olduğuna yönelik verilen cevaplar, Şekil 11 ve Tablo 18'deki gibi alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 11. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Benzerlikleri

Şekil 11' de görüldüğü gibi, katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının benzerlikleri teması altında yer alan açıklamaları 6 farklı kategoride kodlanmıştır. Görüşme verilerine göre katılımcıların görüşleri; 'ölçme ve değerlendirmeye önem verildiği', 'milli ve manevi değerlere önem verildiği', '2017 programının 2005 programının tekrarı olduğunu', 'her iki programında felsefelerinin aynı olduğu', 'programların öğretmenin rehber olduğu, öğrencinin ise merkezde olduğu bir yaklaşımın temele alındığı', 'her iki programında kazanım, kavram ve içerik yönünden benzer olduğu' yönündedir.

Katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının benzerliklerine yönelik düşüncelerine ilişkin dağılım Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Benzerliklerine Yönelik Frekans Dağılımı

	A1	A2	FÖ1	FÖ2	FÖ3	FÖ4	LÖ1	LÖ2	LÖ3	LÖ4	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Eski programının özeti gibi	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1			1	1	1	1
Kazanımlar, kavramlar ve içerikte benzerlik		1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1			1			
Milli ve manevi değerlere önem					1															
Öğretmen rehberliğinde bir öğrenci merkezlik							1			1					1					
Ölçme değerlendirmeye önem										1					1					
Programların felsefeleri aynı		1	1	1	1						1	1	1	1	1				1	

Tablo 18 incelendiğinde; katılımcılardan 15'i 2017 programının 2005 programının devamı özetlendirilmiş hali olduğu yönünde, 11'i her iki programında kazanım, kavram ve içerik yönünden benzer olduğu yönünde, 1'i her iki programda da programı ile milli ve manevi değerlere önem verildiği yönünde, 3'ü her iki programda da öğretmenin rehber olduğunu ve öğrencinin programın merkezinde olduğu yönünde, 2'si her iki programında ölçme ve değerlendirmeye önem verdiği yönünde, 10'u programların felsefelerinin aynı olduğu yönünde görüş belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Tabloda da görüldüğü gibi sadece bir katılımcı 2005 ve 2017 programlarında milli ve manevi değerlere önem verildiğini belirtirken, katılımcıların büyük çoğunluğu 2017 programının aslında 2005 programının özet ve revize edilmiş hali olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu verilere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin görüşleri;

Yani 2005 programı çok kapsamlıydı epey bir yazılmıştı, bu biraz böyle cümleler kelimeler değiştirilerek kısa bir özeti gibi olmuş. Onun içinden türetilmiş, programın girişinde değişen çağda artan bilgi ve teknolojilerin içinde buna uyum sağlamak şeklinde bir cümle yazıyordu. Programda aslında bu amaçla yenilendi değişen çağa uygun olmak amacıyla vs. fakat 2005'in içinden böyle bazı özler alınmış oraya yani 2017'ye aktarılmış gibi. Yeni bir şeyler de var, ama aslında özü 2005...(A1)

2017 programı 2005'in derlenmiş sadeleştirilmiş kısaltılmış halidir. Çünkü öğrenme alanları bildiğim kadarıyla 2005'te 9 taneydi, 2017'de 7'ye düşürmüşler. 2005 programında aktif

etkin vatandaşlık vardı, ama ünite halinde değildi ders kitabında, 2017 programı ile öğrenme alanları üzerinden şekillendiği için ünite kavramı çıkarmışlar ve etkin vatandaşlık bir üniteye dönüşmüş. Yeni ifade ile öğrenme alanına dönüşmüş ders kitabında. Bu tarz ekleme çıkarmalar var. Sosyal bilgiler milli konseyinin sosyal bilgiler için oluşturduğu öğrenme alanları var, sosyal bilgiler eğitimcileri kongresinin aldığı karar olarak o öğrenme alanları oradan geliyor biraz. İçerikte var ama yani genel bir çerçevede pek bir değişiklik yok. (A2)

A1 ve A2, 2017 programının 2005 programının özetlenmiş ve çağa uygun hale getirilmiş versiyonu olduğunu, program içerisinden ayrıntıların çıkarıldığını ve güncelleştirildiğini belirtmişlerdir. A2, program içerisinde ki konuların değiştirilerek öğrenme alanına dönüştürüldüğünü ve ABD'nin sosyal bilgiler ulusal konseyinin temel kriterlerinin örnek alındığını ve içerik olarak benzer olduğunu ama genel çerçevede farklılıkların olduğunu ifade etmiştir.

Formatör öğretmenlerin görüşleri;

“Birçok yönden benziyor, yani bu yeni program eski programın 2005'in sadeleştirilmiş, net ifade edilmiş halidir ve bu onu daha anlaşılır yapmıştır.”(FÖ1)

Temel olarak bakarsak eğer, benzerlik bulabiliriz içinde, tabi gerek kazanımlarda ve gerekse kavramların verilmesinde ya da yetkinliklerde ancak temel fark 2017 programında fazla ayrıntıya girmeden bizleri belli kalıplara sokmadan o dar pencereden çıkararak özgür bırakarak öğrenmenin en kalıcı haliyle verilmesini hedeflemektedir. (FÖ2)

“Her iki programda Türk geleneklerine uygun hazırlanmıştır. İkisi de milli ve manevi değerlere önem vermiştir.”(FÖ3)

Programlar arasında pek fark yok ki aslında bilgi aynı bilgi birinde aşama olarak anlatmış diğerinde yüzeysel olarak anlatmış. Her iki programı sayfa sayıların olarak kıyaslasanız evet çok fark var diyor insan, ama bilgi aynı bilgi pek bir değişim yok. Mesela kazanımların pek çoğu birbirine benziyor. (FÖ4)

Genel olarak formatör öğretmenlerin çoğu her iki programında aynı nitelikte olduğunu, nicelik olarak değişimlerin olduğunu 2017 programı ile sade ve net bir anlatımın olduğunu program içerisinde fazla ayrıntıya girmeyerek öğretmeni kısıtlamadığını ve böylece öğretmenin öğretimde özgür bırakıldığını belirtmektedirler.

Öğretmenlerin görüşleri;

“ Kavramsal benzerlikler var, eski programda da aynı kavramlar vardı, şimdiki program da aynı kavramlar var. Bir de ölçme değerlendirme yöntemleri aynı benzer...”(Ö1)

“Her iki programda da hedeflerimiz sayısal olarak aynı değişimimiz yok. Program yaklaşımımız da aynı buda benzer. Öğrenme alanlarından becerilerden değerlerden bazıları her iki programda aynı...”(Ö2)

“Ünite içerikleri konu olarak benzerlik gösterse de 2017’deki programda yüzeysellik var ve öğretmen tecrübesine ve yeteneğine bırakılmıştır. Programlar yaklaşım olarak aynılar...”(Ö3)

“Programın hedefinde etkin vatandaş isteği var. Yani 2005 programı da 2017 programı da etkin vatandaş yetiştirmeyi hedeflemiş. Kazanımlar hem tek disiplin hem de disiplinler arası yaklaşımlar şeklinde verilmiş. Ağırlıklı olaraktan tarih ve coğrafya üzerinde durmuşlar.”(Ö4)

Öğrenme alanları ve temalar açısından iki program değerlendirildiğinde belirgin bir yapı farklılığı yok. İki programda da araştırma, girişimcilik, gözlem karar verme, mekân algılama, sosyal katılım, zaman ve kronoloji algılama, değişim ve sürekliliği algılama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ortak olan becerilerdi. (Ö5)

2005 programında 20 adet değere yer verilirken 2017 programında 18 adet değere benzer olarak yer verilmiş. Yani değer sayıları hemen hemen aynı ufak ekleyip çıkarmalar yapılmış. İki programda da aile önemli, bağımsızlık, barış bilimsellik, estetik, çalışkanlık, dürüstlük, kültürel mirasa duyarlılık, özgürlük, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik gibi değerler aynı kalmış. Eğer anlam değişmesi olmadan farklı bir şekilde ifade edilen ya da iki değer tek bir ifade ile birleşik olarak verilen değerler var mı var onlarda zaten çok değil adalet, saygı ve bilim etiğini değerlere ortak değerlere dahil edersek 17 değer ortaktır diyebiliriz. (Ö8)

Ünitelerin içerikleri konu olarak benzerlik gösteriyor. 2017 programı daha yüzeysel gözükse de anlatma şekli öğretmenin maharetine bırakılmış. Öğretmenin kullanacağı yöntem ve teknikler çeşitlendirilmiş. Mesela programda şunu demiş; öğretmen kullanacağı yöntem ve tekniklerini çeşitlendirebilir. Öğretmen kendi yine maharetini kullanacak diyor. 2017 programı öğretmeni inisiyatif almaya yönlendirmiş, 2005 programı ise öğretmenin tecrübe ve bilgisi için temel olabilecek bir nitelikte olduğunu söyleyebilirim...(Ö9)

Aslında öğretim programları aynı 2017 programı ile kazanım sayılarında farklılıklar yapmışlar, örneğin; 5. sınıflarda 46 olan kazanımı 2017 ile 34’e düşürmüşler. 6. ve 7. sınıflarda da kazanım sayıları eski programa göre düşürülmüş. Aslında bu program değiştirilmekten ziyade güncellendi diyebilirim. Mevcut olan program sadeleştirilmiş. (Ö10)

Ö1, programların kavram ile ölçme ve değerlendirme boyutlarının benzer olduğunu belirtmiştir.

Ö2, Ö4 ve Ö5, genel amaçlardaki maddelerin benzer olduğunu, konu içerisinde ortak değerler ve becerilerin olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Ö4 ve Ö5, her iki programında sosyal bilgilerin temel amaçlarından olana etkin vatandaş yetiştirme

amacına yönelik olduğunu, kazanımların veriliş şeklinin ve ağırlıklı disiplinlerin aynı olduğunu belirtmişlerdir.

Ö3 ve Ö9, her iki programın da yaklaşımının aynı olduğunu yapılandırmacı yaklaşımı temele aldıklarını, konuların yani öğrenme alanlarının benzer olduğunu sadece 2017 programının ayrıntıya girilmediğini ve konuların öğretiminin yönlendirilmesinde eksikliklerin olduğunu bu görevin tamamen öğretmenin inisiyatifine bırakıldığını ve böylece öğretmenin iş yükünü arttığını belirtmişlerdir. Ö3, 2005 ve 2017 programlarının ünite içeriklerinin konu olarak benzerlik gösterdiğini ama 2017 programında ayrıntıya girilmediği için yüzeysel kaldığını belirtmiştir.

Ö8, programların değerler kısmında ufak değişikliklerin yapıldığını benzer değerlerin verildiğini sadece ifade değişikliklerine gidildiğini belirtmiştir. 2005 ve 2017 programlarında aile, bağımsızlık, barış bilimsellik, estetik, çalışkanlık, dürüstlük, kültürel mirasa duyarlılık, özgürlük, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik gibi değerler ortak olarak yer almıştır.

Ö10, programda kazanımlar boyutunda kısıtlamaların yapıldığını genel olarak revize edildiğini, program içerisinde çok fazla değişikliklerin olmadığını belirtmiştir.

Lisans öğretmen adaylarının görüşleri;

Aslında ikisi de öğrenci merkezli gibi ama birincisi biraz daha öğretmen etrafında, öğrenci merkezli ama sanki öğretmen daha hâkim sanki. Ama yenisinde ise öğrenci merkezli. Yeni programda öğrenci iş birliğine daha fazla önem verilmiş gibi. Öğretmen çokta müdahale edici gibi değil. Kazanımlar açısından da benzer, belli başlı şeyler değiştirilmiş sadece. Diğer disiplinlerle bağlantılı...(LÖ1)

“Öğrenme alanları aynı, değer ve becerilerde aynı kalmış. Süreçte aynı yani pek bir değişim olmamış.”(LÖ2)

Her programda da değer ve beceri var, birbirini içeren ve kapsayan konular var, 4.sınıf, 5.sınıf, 6.sınıf diye kategorileştirilmişler, kazanımların verilişinin şekli her iki programda da öğretmene bırakılmış. İkisinde de aynı derecede öğretmene yönelim var. Öğrenme alanları olarak verilen konular ve içerik kısmı aynı programlarda. (LÖ3)

2005 programında da 2017 programında da ölçme değerlendirmeye ağırlık verilmiş. Programın girişinde becerilere her ikisinde de yer verilmiş ve özellikle 2017 programı içerisinde becerilere yer verilmiş hatta açıklanmış. Öğrenme alanlarının açıklaması da var, sadece biraz daha az açıklanmış yeni programda. Programın temel felsefesine ikisinde de yer verilmiş ikisi de benzerlik gösteriyor. Genel amaçlara her ikisinde de yer verilmiş. Beceriler yanlış değilsem

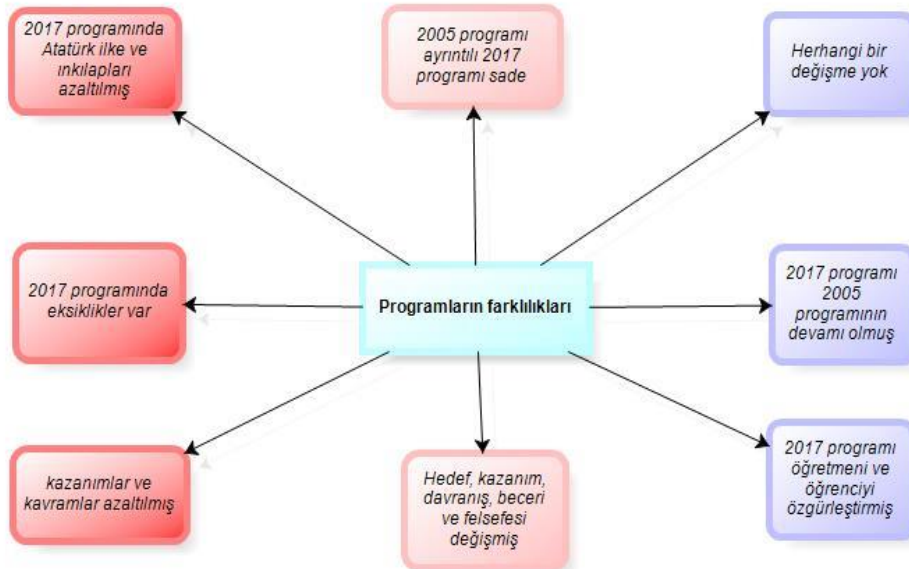
2005 programında biraz daha detaylı verilmiş, 2017 programında ise beceriler var. Ama eski programda ki gibi çok ayrıntılı değil ve okuma becerisine önem verilmiş. 2005 programında kavramlarda şöyle yapmışlar hangi kavramın hangi sınıfta olduğunu açık açık vermiş ve hangi sınıfta nasıl verileceğini tablo şeklinde vermiş ama 2017 programında öyle bir şey yok. (LÖ4)

Katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda 2005 ve 2017 programlarında, ünitelerin öğrenme alanına dönüştürüldüğü, ama ismen bir değişikliğin olduğu konu başlıklarının aslında benzer olduğu, öğrenme alanı sayılarının aynı olduğu, programların yaklaşımının aynı olduğu her iki programda yapılandırmacı yaklaşımın temele alındığı ancak 2017 programı ile öğretmenin biraz daha geri plana bırakılarak öğrenci merkezli öğretimin temele alındığı, genel amaçların sayısının düşürüldüğü, değer ve kazanımların ifade edilmesinde değişikliklerin olduğu ama içerikte benzer olduğu ve ölçme değerlendirme öneminin korunduğu bu yönde bir değişikliğin olmadığı sonuçları tespit edilmiştir.

4.11. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Farklılıklarına Yönelik Görüşleri

Katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının farklılıklarına yönelik görüşlerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının farklılıklarının neler olduğuna yönelik verilen cevaplar, Şekil 12 ve Tablo 19 'da ki gibi alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 12. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Farklılıkları

Şekil 12' de görüldüğü gibi, katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının farklılıkları teması altında yer alan açıklamaları 8 farklı kategoride kodlanmıştır. Görüşme verilerine göre, katılımcılar, her iki programın farklarının değerlendirilmesi ile ilgili görüşleri ile ilişkili olarak, '2017 programı ile Atatürk ilke ve inkılaplarının azaltılmış olduğu', '2005 programının 2017 programından daha ayrıntılı olduğu', 'her iki program arasında bir farklılığın olmadığı', '2017 programı içerisinde eksikliklerin olduğu', '2017 programı ile kazanımların ve kavramların azaltıldığı', '2017 programının, 2005 programının devamı niteliğinde olduğu', '2017 programının öğretmeni ve öğrenciyi özgürleştirmiş olduğu', '2017 programı ile yapılan değişikliklerin hedef, felsefe, davranış, beceri ve kazanım boyutlarında olduğu' yönünde görüş belirtmişlerdir.

Katılımcıların 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının farklılıklarına yönelik düşüncelerine ilişkin dağılım Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 19. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Farklılıklarına Yönelik Frekans Dağılımı

	A1	A2	FÖ1	FÖ2	FÖ3	FÖ4	LÖ1	LÖ2	LÖ3	LÖ4	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
2005 daha ayrıntılı 2017 daha sade			1	1	1	1														
2005 in devamı olmuş	1	1								1										
2017 programı eksik							1	1												
2017 programı öğretmeni ve öğrenciyi özgürleştirmiş											1									
2017 programın da Atatürk ilke ve inkılapları azaltılmış														1	1				1	
Güncellenmiş değişiklik yok	1	1																		
Hedef kazanım, davranış, beceriler ve felsefe değişmiş								1	1		1	1	1				1			1
Kazanımlar ve kavramlar azaltılmış							1	1			1	1	1	1				1	1	

Tablo 19 incelendiğinde; katılımcılardan 4'ü 2005 daha ayrıntılı 2017 programının ise daha sade olduğu yönünde, 3'ü 2017 programının 2005 programının aslında

devamı olduğu yönünde, 2'si 2017 programı içerisinde belirgin eksikliklerin olduğu yönünde, 1'i 2017 programının öğretmeni ve öğrenciyi özgürleştirdiğini yönünde, 3'ü 2017 programı ile Atatürk ilke ve inkılapları konusunun sayıca azaltıldığı yönünde, 2'si 2017 programının güncelleştirilmiş bir program olduğunu aslında 2005 programından farkının olmadığı olduğu yönünde, 7'si 2017 programı ile kazanım, kavram felsefe ve beceriler boyutunda değişikliklerin yapılmış olduğu yönünde, 8'i 2017 programı ile kazanım ve kavramlarda nicelik olarak azaltma yapılmış yönünde görüş belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. En fazla katılımcı ile kodlanan 2017 programı ile kazanım ve kavramlarda nicelik olarak azaltma olduğu yönünde en az katılımcı ile kodlanan ise 1'er katılımcı ile kodlanan 2017 programının öğretmeni ve öğrenciyi özgürleştirmiş olduğu, belirtmişlerdir.

Bu verilere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin görüşleri;

Bir önceki programın kısaltması olmuş. Benim burada ki eleştirim kısaltmasından dolayı, eski programın göbek metinlerini birebir nerdeyse kullanıp, bir iki tane değeri ya da kelimeyi çıkartıp yerine bir şeyleri ekleyerek temelde ki fikri yansıtamazsınız yani oluşturamazsınız. Temel sorun nedir işte dünyamız değişiyor, yeni eğitim teorileri, yöntemler ve stratejiler var bizim bunlara uyum sağlamamız lazım o yüzden bunu yapıyoruz diye yola çıkıldığında bir önceki programın kısa bir özetini yaparsanız ana amacı ıskaladınız demektir. Yani o zaman tamam madem 2005 programı, bu kadar yine daha kullanacaktıysak bu kadar tantanaya gerek yok 2005 ile devam et. 2005 yılından gelmişiz artık 2017'ye 12 yıldır kullanıyoruz bir şey yapmadı demesinler diye aslında yani burada milli eğitim bakanlığının bu programları hazırlarken temel sorunlarından bir tanesi bu işte çalışan bir sürü akademisyen var sahada çalışan kıymetli öğretmenler idareciler var yani bunların toplanıp bir istişare edip kendi aralarında toplanıp konuşacağı bunun sonucunda çıkacak bir şeyler olsa bunları şuan konuşmuyor olurduk çok daha farklı şeyler ortaya çıkardı ama yani artık bir değişiklik lazım bir şeyler yapalım diyen birkaç kişi hazırladığı zaman bir öncekinin tekrarı oluyor. (A1)

A1, 2017 programının bir önceki programın temel noktaları üzerinden yeniden yazıldığını nitelik olarak pek bir değişimin olmadığını nicelik olarak değiştirildiğini belirtmiştir. Program değişikliği gerektiği için değil de mevcut düzenin getirdiği yeniliğe ve çağa uyum sağlayabilmek amacıyla akademik tecrübesi olan ve öğretmenlerden gelen isteklere yönelik bir program yeniliğine gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Formatör öğretmenlerin görüşleri;

“2005 programı daha ayrıntılıydı ama 2017 daha sade ama günümüze uyarlanmış ve daha çağdaş beceri alanlarına sahiptir. Başkada bir farklılık göremedim.”(FÖ1)

Çok büyük farkların olduğunu söyleyemeyiz. Yeni programın geneline baktığımızda daha sade, beceriye dayalı, doğal ve özgürlükten yana bir yapıya kavuştuğu söylenebilir. 2005 programı sınırları kalın çizgilerle çizilmiş bizlerin ne zaman ne yapması gerektiğini aynı bir robot gibi komutları belli olarak söyleyen, bunların dışına çıkmamızı istemeyen bir yapısı varken, 2017 programının uygulanması az öncede anlattığım gibi bizlere bırakılmıştır. (FÖ2)

“ 2017 programı daha evrenseldir ve manevi değerlere katkısı daha fazla ve buna önem gösteriyor. 2005 programı sıkıcıydı çok fazlaydı içindekiler...”(FÖ3)

“ Yeni program daha sade ve daha anlaşılır...”(FÖ4)

FÖ1 ve FÖ4, 2017 programının, 2005 programının biraz daha özetlenmiş, modernize edilmiş hali olduğunu ve çağa uygun hale getirilebilmek amacıyla yapılan değişikliklerin olduğu bir program olduğunu belirtmişlerdir.

FÖ2, 2017 programının öğretmeni daha özgür bıraktığını sade ve net ifadelerden oluşan öğretimi daha esnek kılan bir yapının olduğunu, öğrenciyi aktif kılan bir felsefesinin olduğu için beceri ve etkinlik merkezli olduğunu ifade etmiştir. 2005 programının ise öğretimi ve öğretmeni çok sınırlı tuttuğunu, belli kalıpların dışına çıkılamadığını felsefesi yapılandırmacı olmasına rağmen esasici bir yaklaşımı benimsediğini belirtmiştir.

FÖ3, 2005 programının çok ayrıntıcı olduğunu bu durumun bilgi fazlalığına sebebiyet verdiğini, 2017 programının daha esnek olduğunu, evrensel ve manevi değerlere önem verdiğini belirtmiştir.

Öğretmelerin görüşleri;

Üniteler yerine öğrenme alanları getirilmiş, biz öğretmenlerin kontrolüne bırakılmış, aslında bu program ile daha da geniş bir öğrenme alanı oluşturma fırsatı var. Yeni programla öğretmene fırsat tanınmıştır ya da fırsat görünömlü bir yük bindirmişler yani uyguladıkça fark edip hep beraber öğreneceğiz...(Ö1)

“...2005 programının bir vizyonu vardı ama bu yeni programda vizyona karşılık gelebilecek ifade ve programın felsefesi yer almıyor. 2017 programı ile kazanımlar ve öğrenme alanları azaltılmış.”(Ö2)

Yeni programda kazanımlar ve öğrenme alanları azaltılmış bazı değerlerde çıkartılmış ve bazılarının da yerleri değiştirilmiş kavram bilgisi hemen hemen hiç yok birde kılavuz kitap olayı kaldırılmış öğrenci çalışma kitabı kaldırılmış biz öğretmenlere daha geniş bir anlatım olayı ve yönlendirme imkânı verilmiş gibi görünüyor. (Ö3)

2017 programında kazanımlar azaltılmış. Zaten bazı kazanımları tamamen çıkarmışlar. Yeni kazanımlar da eklenmiş. 2005'deki yaklaşık 17 kazanımı 2017'deki yeni getirdikleri kazanımlarla birleştirmişler. Buradan hareketle vermemiz istenilen öğrencinin ulaşması istenilen kazanımlar aslında artmış. Yani demem o ki programa kabaca baktığımızda basitleşmiş, azaltılmış gibi ama aslında üzerinde bayağı bir uğraşmışlar, günümüze uygun hale getirmişler. (Ö4)

Yeni programda kazanımlar azaltılmış, değerler arttırılmış gibi. Öğrenme alanları 7 öğrenme alanı çerçevesinde oluşturulmuş. 2005'te 9 öğrenme alanı vardı. 5.sınıf Atatürk ilke ve inkılapları konusu programdan çıkartılmış, yani niye böyle bir konunun daha yolun başında verilmesi gerekirken çıkartılıyor ki bence olmamış bu. Bir de 7. sınıf konularının bir kısmı da 8. sınıflara alınmış. (Ö5)

" Kazanım sayıları değişmiş, çıkarılan ve yeni eklenen konular var. 2005 programında öğrencilere ders kitabı haricinde çalışma kitabı da veriliyordu. Yeni programda tek kitap var. Daha ekonomik ve kullanışlı, ders kitabı formatında da değişiklik olmuş."(Ö7)

2017 programı ile kazanımlarda bir önceki programa 2005'e nazaran bir azaltma var. Mesela 4. ve 7. sınıflar düzeyinde toplamda 174 kazanım vardı, 2017 programında bunu 132 ye düşürmüşler. 38 kazanımı erittikleri görülebilir. Ancak gerçekte 38 kazanımın çıkarılmış olmasına karşın 29 yeni kazanım eklemişler. Dikkatlice programlara baktığımda aslında şunu fark ettim, programlarda yeni programda bazı kazanımları birleştirmişler, çok büyük bir çıkarma yapılmamış. Ya da kazanımları anlamı aynı ama biçimce değiştirerek vermişler. Ayrıca, 2005 programından 9 adet kazanım 2017 programında bir kısmının kazanım bölümüne diğer kısmının ise ilgili kazanıma ait açıklamalar kısmına yazarak tek kazanım gibi vermişler.2005 programının güncellenmiş halidir. Çünkü iki program arasında yapı ve içerik olarak belirgin bir fark yok ki. (Ö8)

2017 programı daha genel başlıklar içeriyor, 2005 programı ayrıntılara varıncaya kadar hangi konu hangi kazanımla nasıl verilecek çok net olarak veriliyor karışıklık hiç olmuyordu. Kazandırılacak hedefler, kullanılacak yöntem ve teknikler açısından daha keskin emir kipleri taşıyor. 2017 programında genelde öneri ve istek kipi şeklinde tasarımlar dikkate alınmış, yönlendirmeye açık olmalı şeklinde ifadeler kullanılmış. İçerisindeki bazı kazanımlar çıkarılmış. Ünite başlıkları değişmiş komple. 4,5,6. sınıflarda hepsinde aynı ünite başlığı var, kültür ve miras ünitesi, mesela 2. ünite 4. ve 7. sınıfa kadar kültür ve mirasın içerisinde 4. sınıflarda kurtuluş savaşını anlatıyor. 5. sınıflar da Anadolu uygarlıklarını anlatıyor. 4-7 Sınıf aralığında göreceği ünite başlıkları aynı. Sadece içerikleri değişiyor. 5. sınıfta Atatürk ilke ve inkılapları

müfredattan çıkarılmış onun yerine Anadolu uygarlıkları Hititler, Frigler getirilmiş eklenmiş. 7.sınıflarda Osmanlı devleti konusu biraz daha daraltılmış ama Osmanlı yani kültür ve miras konusunda biten Osmanlı bilim ve teknoloji konusunda tekrar coğrafi keşifler ile Rönesans ve Reform Avrupa'da ki gelişmelerde yeniden eklenmiş. Biraz yerleri karıştırılmış ama en çokta 5. sınıfta Atatürk ilke ve inkılapları tamamen çıkarılmış en dikkat çekici buydu benim gördüğüm ama çıkarılmaması gerektiğini düşünüyorum en azından çocukların da bir ön fikri oluyordu zaten 8.sınıfta biz bunu ayrıntılı olarak işliyoruz ama bir temel oluyordu ben onun çıkarılmasını uygun bulmadım. (Ö9)

Çok büyük farklar yok aslında. Değerler konu içerisinde verilmiş. Konu ve kazanım ile birlikte değerler örtüştürülerek verilmiş. Bunun yanında da yeni programla öğrencilere beceri eğitimi de verilmiş. Problem çözme, yenilikçi düşünme, empati, eleştirel düşünme, iş birliği ve gözlem gibi sayabiliriz...(Ö10)

Ö1, 2017 programı ile ünite yerine öğrenme alanı içerisinde konuların yer aldığını, öğrenme alanları aktarılırken kullanılan yöntem, teknik, disiplinler arası etkileşim, örnek etkinlik kullanımı, ders içi ilişkilendirme ve materyal kullanımının tamamen öğretmenin inisiyatifine bırakıldığı, bu durumun olumlu ya da olumsuz sonuçlarını zamanın göstereceğini belirtmiştir.

Ö2, Ö3 ve Ö7, 2017 programı içerisinde vizyon ve programın temel felsefesi olan yapılandırmacılığa yönelik bir açıklamanın olmadığını, değerler, kazanım ve öğrenme alanlarının sayısının azaltıldığını, kılavuz ve çalışma kitaplarının kaldırıldığını ve kavram bilgisinin program içerisinde yer almadığını belirtmişlerdir. Ö7, çalışma kitaplarının kaldırılması ile tek kitap kullanımına geçilmesinin öğrencinin kitap yükünü azalttığını belirtmiştir.

Ö4, Ö8, 2017 programı ile kazanım sayılarının nicelikte az görünse bile aslında arttırıldığını ve program içerisinde alt kazanımlar ya da açıklamalar içerisinde verildiğini, programı modernize ederek çağa uygun olarak revize edildiğini belirtmişlerdir. Ö8, kazanımların yoğunlaştırılarak verildiğini veriliş şeklinin değiştirildiğini ifade etmiştir.

Ö5 ve Ö6, öğrenme alanlarının ve kazanımların sayısının azaltıldığını, değerlerin sayısının arttırıldığını, Atatürk ilke ve inkılaplarının aslında önemli ve temel konular olduğunu erken yaşlarda verilmesinin uygun olduğunu, 2005 programı içerisinde 5.sınıflarda başladığını ama 2017 programı ile bu durumun kaldırıldığını bazı öğrenme alanlarının sınıf düzeylerinin değiştirildiğini belirtmiştir.

Ö9, 2017 programının üslubunun daha esnek olduğunu, çok ayrıntıya gidilmediğini , kavram, kazanım sayılarının az olduğunu ve konuların genel öğrenme alanı olarak verildiğini ifade etmiştir 4. sınıftan 7. sınıfa kadar öğretilen bazı konuların öğrenme alanı başlıklarının değiştiğini ama içeriklerinin hep sabit kaldığını öğrenci düzeyine uymadığını, 5. sınıfta verilmeye başlanan Atatürk ilke ve inkılapları programdan çıkarıldığını onun yerine Anadolu uygarlıkları Hititler, Frigler getirildiğini, 7. sınıflarda öğretilen tarih konularının sıralamasında çelişkilerin olduğunu belirtmiştir.

Ö10, öğrenme alanları içerisine değerlerin, kazanımlarla kaynaştırılarak verildiğini, beceriye ve beceri öğretimine önem verildiğini ifade etmiştir.

Lisans öğretmen adaylarının görüşleri;

2005 programının çok açık ve anlaşılır olduğunu düşünüyorum ben. Öğrenci ve öğretmenin derste dikkat çekmeyi güdülemeyi şunu bunu nasıl kullanacağını diğer dersler ile nasıl ilişki kurulacağını falan vermiş aynı zamanda ölçme değerlendirme yapılacağı zaman hangi ölçme metotlarının kullanılacağı da verilmiş. Ama yeni programda yok, yeni program çok kısıtlı bir de bu programda öğretmenin hem kılavuz kitabı yok, önceki program çok anlaşılırdı, bilmeyene de yeterince yol gösteriyordu. Yeni programda yönlendirme yok, mesela nüfus konusunda öğrencinin grafiği yorumlaması isteniyor, bu grafiği yorumlarken nüfusun dağılımını ve nitelik olarak nicelik olarakta bilmesi gerekiyor. Öğrenci ve öğretmenin bu duruma birlikte baktıklarında anlayabilirler. 2005 programını da uygulamış olan öğretmen bence bu programla faydalı olabilir. Çünkü eski programla yetişmiş öğretmen neyi nerde vereceğini zaten biliyor ve yeni programda belirtilmese bile zaten bunu uygulayabilir. Ama yeni programla gelen öğretmen ise zorlanabilir yanlışlıklar olabilir diye düşünüyorum ben...(LÖ1)

Öğrenme alanları hemen hemen aynı ancak hedef ve kazanımlarda kullanılan simgelerde tamamen değişiklik yapılmış. 2005 de harflendirme sistemi yapmışlardı, 2017'de ise kesinlikle harflendirmeye yer vermemişler. Hedeflerde değişme olmuş. Kazanımlar ise 2005'de 174 tane iken 2017'de 136'ya düşürülmüş. 2005'de tartışma kültürü, dijitallik, vatandaşlık, disiplinler arası bakış ve meslek seçimi yokken 2017'ye bu kavramlar getirilmiş. (LÖ2)

2005 programında mesela gruplar kurumlar ve sosyal örgütler, güç yönetim ve toplum öğrenme alanları eski adıyla üniteleri varken yeni programda bunlar yok. Hedef ve kazanım, davranış ve beceri bunlar mesela isim olarak değişmiş ama içerik olarak aynı. Değerlendirme kısmında eski program sonuç değerlendirmesi yaparken, yeni programda hem süreç hem de sonuç değerlendirmesi yapıyor. Bir de öğrenci merkezli olma durumu baskın, yeni program öğrenciye bilgiyi buldurmaya çalışıyor, eski programda bu yoktu eski program öğretmen merkezliydi. (LÖ3)

2005 programının bayağı bir içeriği kalın yani dolu dolu gözüküyor. 2017 programına baktığımda ise dörtte biri belki de o kadar bile değil. Yani daha hiç kapağını açmadan bile diyorsunuz ki 2005 programın da ne olmuşta bu kadar detaylı bu kadar çok yazmışlar. 2017'ye neden bu kadar az şey yazmışlar diye düşünüyorsunuz daha hiç açmadan ben şu varsayıma vardım. Galiba dedim 2017 de bu program çok kısa bir sürede hazırlandı. 2005 programında ders saatini hangi konuya ne kadar süre verileceğini, kazanımları, hedefleri, pekiştirme düzeylerini vs. her şeyi vermiş. Yeni programda bu kadar açıklama, bilgi, haftalık kaç saat alacağı, hangi kavramı ne düzeyde, nasıl verileceği hakkında açıklama ve sınıf sınıf verilme yok. Eski programa sosyal bilgiler öğretmenliği mezunları da artık hâkim. 2005 de bu yoktu mesela sil baştan olduğu için öğretmenler bilmiyordu. 2005 programı temelli bir değişim olduğu için programı hazırlayanlar, mezun olan öğretmenler de bu programı nasıl uygulayacaklarını bilmedikleri için bu kadar açık ve net bir anlatım da bulunma gereği hissedilmiş diye düşündüm. Çünkü her şey en ince ayrıntısına kadar açıklanmış. Kavramlarda, öğrenme alanlarında ders saati belirlemede değişiklikler olmuş. (LÖ4)

LÖ1, 2005 programı bilgi yoğunluğunun olduğu bir program olduğunu ama öğretmenin dersi yürütmesinde son derece faydalı olduğunu, 2017 programında disiplinlerarası bağlantının zayıf olduğunu öğretmeni yönlendirmede eksiklerin bulunduğunu belirtmiştir.

LÖ2, öğrenme alanlarının başlıklarının aynı olduğunu, hedef, kazanım açıklamalarının uyarı sembollerinin 2017 programında olmadığını, tartışma kültürü, dijitallik, vatandaşlık, disiplinler arası bakış ve meslek seçimi gibi kavramların programa eklendiğini ve kazanım sayılarının azaltıldığını belirtmiştir.

LÖ3, ünite yerine öğrenme alanı kavramının kullanıldığını, gruplar kurumlar ve sosyal örgütler, güç yönetim ve toplum, öğrenme alanlarının çıkarıldığını, ölçme değerlendirmede 2005 programından farklı olarak sonuç ve süreç odaklı olduğunu, programın yaklaşımının da farklılaştığını öğrenci merkezli olduğunu belirtmiştir.

LÖ4, 2005 programının çok teferruatlı ile hazırlandığını, 2017 programının ise, 2005 programının paralelinde hazırlanmış ve revize edilmiş bir program olduğunu ifade etmiştir. 2017 programın daha kısa olmasının kısa ve az açıklanmış detaysız olmasının ve akademik bilgi yoğunluğunun az olmasının sebebi olarak, 2005 programının 12 yıldır uygulanan bir program olarak varolması ve hem öğretmenlerin hem de öğretmen adaylarının bu programı öğretmeye ve kullanmaya alışmış olduklarını ifade etmiştir.

Katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda; 2005 programı içerisinde yer alan öğrenme alanı başlığı altındaki ünitelerin çıkarıldığını bunun yerine doğrudan öğrenme alanı kullanıldığını öğrenme alanlarının kapsamının genişletilerek sayıca azaltıldığı,

kazanımların öğrenme alanları ile birlikte verildiği ve kavramların program içerisinde konu içerisinde örtük olarak verildiği, 5. Sınıfta başlayan Atatürk ilke ve inkılapları öğretiminin çıkarıldığı, beceri ve değer sayılarının artırıldığı, yapılandırmacı öğretimin gereği olarak öğrenci merkezli yaklaşımın temele alındığı, ölçme değerlendirme boyutunda ise süreç ve sonuç odaklı bir yaklaşımın olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

4.12. 2017 SBDÖP'nin Değerlendirilmesine Yönelik Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların, 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının genel bir değerlendirmesine yönelik görüşlerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programının genel bir değerlendirmesi ile ilgili verilen cevaplar, Şekil 13 ve Tablo 20 'deki gibi alt temalara ayrılmıştır.

Şekil 13. 2017 SBDÖP'nin Değerlendirilmesi

Şekil 13' de görüldüğü gibi, katılımcılar, 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının genel bir değerlendirmesi altında yer alan açıklamaları 12 farklı kategoride kodlanmıştır. Görüşme verilerine göre, katılımcıların 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının genel bir değerlendirilmesi ile ilgili olarak, ' Atatürkçülükle ilgili konuların azaltılmış olduğu', ' Öğrenci gelişim seviyelerinin üzerinde olduğu',

'İçeriğin basitleştirilmiş olduğunu', 'Konu içeriklerinin yoğun olduğu', 'Milli ve manevi değerlere önem verdiği', 'Öğrenci düzeylerine uygun olduğu', Öğrenci düzeylerine uygun olmadığı', 'Etnik ve dini kimliğin baskın olduğunu', 'Sosyal bilgilerin ruhunu yansıtmadığı', 'Dersin akışını öğretmene bıraktığını', 'Program ve ders kitabının çelişkili olduğu' yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 20. 2005 ve 2017 SBDÖP'nin Değerlendirilmesine Yönelik Frekans Dağılımı

	A:1	A:2	F:Ö1	F:Ö2	F:Ö3	F:Ö4	L:Ö1	L:Ö2	L:Ö3	L:Ö4	Ö:1	Ö:2	Ö:3	Ö:4	Ö:5	Ö:6	Ö:7	Ö:8	Ö:9	Ö:10
Atatürk ile ilgili konular azaltılmış	1	1	1	1						1	1									1
Ders akışını öğretmene bırakmış			1					1												1
Gelişim seviyelerinin çok üstünde								1												
İçerik basite indirgenmiş ama öğretmene seviyeyi belirleme imkânı vermiş			1					1												1
Konu sayısı ve içerik bilgisi yoğun													1		1	1				1
Konuların diziliminde hatalar var																		1	1	
Milli manevi değerlere sahip yaşadığı ülkenin farkında öğrencilerin yetişmesi				1				1						1						
Öğrenci düzeyine uygun	1										1									1
Öğrenci düzeyine uygun değil				1	1				1										1	1
Program etnik ve dini kimliği çok baskın tutmuş		1		1												1				
Program ve ders kitapları arasında farklar var							1		1											1
Sosyal bilgilerin ruhuna ve özüne uymuyor	1				1	1														

Tablo 20 incelendiğinde; katılımcılardan 7'si Atatürk ile ilgili konular azaltılmış olduğu yönünde, 3'ü programın ders akışını öğretmene bırakmış olduğunu, 1'i programın öğrenci gelişim seviyelerinin çok üstünde olduğu yönünde, 3'ü içeriğin basite indirgenmiş olduğunu ama öğretmene seviyeyi belirleme imkânı vermiş olduğu yönünde, 4'ü konu sayılarının fazla olduğunu ve içerik bilgisinin çok yoğun olduğu yönünde, 2'si konuların diziliminde hataların olduğu yönünde, 3'ü milli manevi

değerlere sahip yaşadığı ülkenin farkında olan öğrencilerin yetişmesini amaçladığı yönünde, 3'ü programın öğrenci düzeyine uygun olduğu yönünde, 5'i programın öğrenci düzeyine uygun olmadığı yönünde, 3'ü programın etnik ve dini kimliği çok baskın tutmuş olduğu yönünde, 3'ü programın ve ders kitaplarının arasında farkların olduğu yönünde, 3'ü programın sosyal bilgilerin ruhuna ve özüne uymuyor olduğu yönünde görüş belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. En az katılımcı ile kodlanan 1'er katılımcı ile kodlanan 2017 programının öğrenci gelişim seviyelerinin çok üstünde olduğu görüşüdür. En fazla katılımcı ile kodlanan ise 5'er katılımcı ile kodlanan 2 alt temanın olduğunu 2017 programı ile Atatürk ile ilgili konuların azaltılmış olması ve programın öğrenci düzeyine uygun olmadığını yönünde olduğu görülmektedir.

Bu verilere ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Akademisyenlerin görüşleri;

2005 programına baktığımda bir sıkıntı görmedim yayınlar çalışmalar itibari ile sahada olmadığım için dışarda okuduklarımdan yola çıkarak öğrenci düzeyine uygun, kronoloji olarak açık bir şekilde Atatürkçülük konusuna dair bir şey yok. Bu konu sosyal bilgilerin dallarından ayrı kendi içinde özünde olması gereken bir konu. Yeni kitaplarda da maalesef o anlamda içerik zayıfladı. Bunun haricinde ders materyallerini destekleyecek güncel konularda gazete kullanımı vs. bunlarda çok şey yazılmamış, içerikte yok. İçerik anlamında daralma var. Programdan beklentim değişmesi oluyor aslında. Milli eğitimin genel amaçlarına uyması, birde sosyal bilgilerin özel amaçlarına uyması nedir bunlar işte bunlar belirtilmişti. Ama bu amaçlara ne ölçüde ulaşılır bu biraz öğretmenin programa uygunluğu hem programı ile uyumluluğu ile olabilecek bir şey ama sakat ilerleyen bir şeyin uzun vadede büyük faydalar doğurabileceğine pek inanmıyorum. (A1)

Program öğrenciler için biraz daha komplike hale getirilebilir çünkü öğrenciler gerçekten kavramsal açıdan bayağı bir düşünüyor ve Piaget 'in çok kabul gören konveksiyonlarına göre, soyut işlem dönemine geçmiş oluyorlar. 4,5,6,7. sınıflar zaten bayağı bir müsaitler kavram öğrenmeye. Mesela çocuk hakları ile ilgili tek bir ifade var 4.6.1 kazanımı çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir diyor, altında çocuk haklarına bağlı olarak sözleşme bir şerh olarak geçiyor başka zaten sözleşme insan hakkıymış, çocuk hakkıymış vs. referans yoktur ama mesela diyor ki Türkiye ve Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar. Kültürler arası bir eğitim vereceğiz biz burada; Türkiye'nin komşularını önce koyuyor daha sonra Türk cumhuriyetlerini veriliyor. Farklı kültürlerle ait kültürel unsurlara geçiyor sonra. Türklerin İslamiyet'i kabulleriyle ile birlikte siyasi ve sosyal alanda meydana gelen değişimleri fark eder. Türklerin Anadolu'yu yurt edinme süreci, işte Selçuklular İslamiyet'in ortaya çıkışı falan işte dini kimliği ön plana çıkarma var. Sosyal bilgilerin ruhunu bence

yansıtmıyor bana göre sosyal bilgiler dersinin vizyonu demokratik vatandaş yetiştirmektir. Demokratik vatandaş yetiştirmek ise yani bugün biz vatandaş, yurttaş kelimesini kullanıyorsak ileri versiyonu insan hakları ile temellendirilmiş bir vatandaşlık anlayışıdır. İnsan hakları ise evrensel değerlere dayanır. Dolayısıyla insana haklarını öğreten, düşünceyi öğreten bu terimin özgürlüğü öğreten, haklarının ihlali durumunda bunu nasıl yenebileceğini öğreten, mücadele edebileceğini öğreten, hak savunuculuğunu ön plana alan demokratik vatandaşlığı durmadan öğreten ve bu değerleri vurgulayan bir program değil. 2017 sosyal bilgiler programının evrensel değerleri veya insan hakları temelli bir vatandaşlık anlayışı teşvik etme noktasında oldukça zayıf ve eksik olduğunu düşünüyorum. Ders kitabına çevrilirken biraz daha bu dediğim bahsettiğim eksikliklerin giderilerek ders kitabına çevrilmesidir hatta mümkünse yenilenmesidir. (A2)

A1, Atatürkçülük konularının program içerisinde yer almadığını, kitaplarda ise eser miktarda olduğunu, öğrenme alanlarının sınıf düzeylerine göre dağılımında kronolojik bir sıkıntı olduğunu, Atatürk ilke ve inkılaplarının aslında sosyal bilgiler temeli olduğunu, sosyal bilgiler öğretmenleri için inkılap tarihi konularının sadece genel kültür düzeyinde bir ders olmaması gerektiğini, güncel konuların ve materyal kullanımının program içerisinde desteklendiğini, programdan beklentisinin aslında değiştirilmesi ya da eksikliklerin düzeltilmesi yönünde olduğunu uzun vadede programın olumsuz neticelerin ortaya çıkabileceğini belirtmiştir.

A2, 2017 sosyal bilgiler programının evrensel değerleri veya insan hakları temelli bir vatandaşlık anlayışının teşvik etme noktasında oldukça zayıf ve eksik olduğunu, sosyal bilgiler ruhunu yansıtmadığını, öğrenme alanları içerisinde etnik ve dini kimliğin ön planda olduğunu öğrenme alanı sıralamalarında öğrencinin konuları kronolojik olarak öğrenmesine önem gösterilmediğini, programın değiştirilmesini ya da programın ders kitaplarına yansıtılırken eksik olan taraflarının tamamlanarak yansıtılması gerektiğini belirtmiştir.

Formatör öğretmenlerin görüşleri;

Öğrenci düzeyine daha da yakınlaştırılarak kavram öğretimi yerine yaşamsal beceri kazandırma konusunda daha da ön plana çıktığını söyleyebilirim. İçerik gayet zengin ve güncel konulara sahip amaca da hizmet etmeye çalışmaktadır. Programın amaçları genel ve modern çağa uygun hale getirilmiş. TYÇ ve AYÇ yetkinliklerine sahip bireyler yetiştirilmesini sağlamasını ve toplumsal yaşamda insan niteliği ve kalitesinin de artırılmasını bekleyebilirim aklıma bunlar geliyor. (FÖ1)

Öğrenci düzeylerine uygun olduğunu düşünüyorum. Öğrencilere daha kalıcı ve daha bilgilendirici yapı sunmaktadır. Kazanımlar incelendiğinde her kazanımın altında konu

kapsamları açıklama olarak belirtilmiştir. Bu durumda o kazanımların çerçevesini çiziyor böylece öğrenciye fazla bilgiler sunmayı engelliyor zannımca. Ayrıca kazanımlarla ilişkilendirilecek beceriler ve değerler verilmiş eğer bunlara ekleme yapılması gerekiyorsa bu da öğretmene bırakılmış. Ünite başlıkları hep aynı başlıkta alınmış. 5. sınıflarda Atatürk ilke ve inkılapları 6. sınıflarda Atatürk ve sosyal bilimler 7. sınıflarda Atatürk ve iletişim konularının çıkarılması bence hiç ama hiç uygun olmamıştır. Vizyon çağdaş medeniyetler seviyesinin de üstüne çıkmaksa, işte bunu gerçekleştirmek için oluşturulacak misyonu ortaya koymak gerekir. Bilim ve teknolojiyi etkin bir şekilde kullanarak gerekli teknik bilgi, birikim, beceri ve yeteneklere sahip bireyler yetiştirme hedefi işte tamda bu vizyona ulaşmadaki en önemli misyondur. 2017 programında da bu hedeflenmiş. Bu yeni program fikri hür, vicdani hür nesiller yetiştirmek için biz öğretmenlere yol gösterici olması en büyük beklentimdir aslında. Ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün dediği gibi; yeni nesillerin bizim eserimiz olacağı hususundan hareketle, bize yol gösterecek programlar, daha özgürlükçü olmalıdır. Ben 2017 programının bunu sağlayacağını umut ediyorum. (FÖ2)

“Öğrenci merkezli olmuş öğrencinin düşünmesine, eleştirmesine ve yaratıcılığına önem verilmiş. Kültürümüzü iyi yansıtmışlar. Sosyal vizyonu çok geniş ama iyi yansıtıyor bu program. Özgür bireyler yetiştirmeyi daha çok öne almaları gerekiyor bence.”(FÖ3)

Genel olarak bakıldığında öğrencilerin anlayabileceği düzeyde olduğunu söyleyebilirim. Tüm sınıf seviyelerinde program sadeleştirilmiş ve öğrencilerin seviyelerine göre uygun olarak hazırlanmış. 2017 programında en öne çıkan düşünce ülkesine ve toprağına samimi bir hisle bağlı, çalışkan ve üreten bireyler yetiştirmek, ülkemizin milli hedeflerine uyum sağlamış çalışkan gençler yetiştirmemize yardımcı olması. (FÖ4)

FÖ1, programın kavramdan ziyade beceri odaklı olduğunu, öğrencinin becerilerini hayata aktarması ve onu yaşama hazırlama odaklı olduğunu, genel amaçların modernize edildiğini, TYÇ ve AYÇ yetkinliklerinin getirildiğini belirtmiştir.

FÖ2, 2017 programının öğrenci düzeyine uygun olduğunu programın içerisinde kazanım açıklamalarının yer aldığını, programın içerisinden 5. Sınıflarda verilmeye başlanan Atatürk ilke ve inkılaplarının çıkartılmasının doğru olmadığını programın vizyonun ve misyonunun tutarlı olmasının gerektiğini bu yönden programdan beklentilerinin olduğunu belirtmiştir.

FÖ3 ve FÖ4, programın öğrenci merkezli olduğunu, öğrencinin aktif olmasını, sorgulamasını ve keşfetmesini sağladığını, sosyal bilgilerin vizyonunu yansıttığını, milli ve manevi değerlere önem verdiğini öğrencinin gelişim düzeylerine uygun olduğunu, sade ve net ifadelerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmelerin görüşleri;

Aslında olması gerektiği gibi yaş gruplarına gelişim seviyelerine uygun bir program yani zor bir program değil, her öğrencinin seviyesine indirgenebilecek bir program. Etkin, üretken birey yetiştirmek üzere oluşturulmuş bir program olmuş bireyi değerli kılmışlar. Konuların diziliminde hatalar vardı, oda çok sıkıntı değil yani hallolur bir şekilde. Konular arasında kronolojik sıkıntı vardı. Bilim ve teknolojiyi etkin bir şekilde kullanarak gerekli teknik bilgi, birikim ve beceri ve yeteneklere sahip bireyler yetiştirme hedefi işte tamda bu vizyona ulaşmadaki en önemli misyondur. Yeni programdan beklentim demokrasi bilinci yüksek bilime meraklı, toplumsal yaşama bilinci yeterli, üretken ve etkin bireyler yetiştirmeye olanak tanınması...(Ö1)

Öğrenci düzeyine uygun mu uygun bu yönde bir sıkıntısı yok. Ama coğrafya alanına yönelik daha fazla kazanım olabilirdi. Bu yönden eksik bence. Programın içeriği gayet iyi hazırlanmış bunda bir diyecek yok ama dediğim gibi Atatürk konu dağılımları öğrenme alanları içine serpiştirilmelidir. Sosyal bilgiler dersinin vizyonunu yansıtıyor. Sosyal bilgiler dersinin amaç ve ilkelerine yönelik bir vizyonu var. Atatürk ilke ve inkılaplarının programa daha çok yerleştirilmesini beklerim elbet. Bir de değerler üzerinde daha çok durulmalı. (Ö2)

Öğrenci düzeyine uygun, yaratıcı ve eleştirel düşündürten bir program olduğunu düşünüyorum. İçerik basite indirgenmiş ama öğretmen istese bunu daha da genişletebileceği imkânı sağlamışlar. Etkin vatandaş, dünya vatandaşı yetiştirme gibi vizyona uyuyor ve de öğrencinin sorgulayıcılığı eleştireliliği tam bir sosyal bilgiler vizyonuna uygundur bence. (Ö3)

Titiz bir çalışmanın ürünü olarak ortaya konulmuş bir program bence. Öğrencinin yaşam alanlarına uygun, hayatından kesitler süren, milli ve manevi değerleri öğrencinin kendi yaşantısıyla anlamasını hedefleyen bir öğretim programı olmuş. Ülkenin ve değişen dünyanın şartlarına öğrencinin adapte olmasını sağlama açısından gayet faydalı görüyorum. İçerik azaltılmış gibi görünse de önceki yıllara göre kazanımların içine öğrenme alanları koyulmuş durumda öğrencinin bilgiye ulaşması hedeflenmiş. İşin tamamında başrol oyuncusu öğrenci olarak hedeflenmiş ve öğrencinin bilgi yolculuğuna çıkması istenmektedir elbet. Ekonomiklik açısından da öğrencinin işine yarayacak bilgiler içerikte yer bulmuş. Bu da gayet olumlu zannımca. Hedef etkin vatandaşlıksa, özgüven geliştirmekse, hedefin vizyona, vizyonunda hedefe uygun olduğunu düşünüyorum. (Ö4)

Sosyal bilgilerde öyle yani biz bu dersle öğretirken geçmişte nasıl yaşadığımızı ilerde ya da bir vatandaş olarak nasıl doğru ve etkili olabileceğimizi öğretiyoruz yani böylelikle etkili vatandaşlık çerçevesinde bireyi topluma entegre ediyoruz ama bunu en doğru şekilde yapmaya özen gösteriyoruz. Program içeriği açık anlaşılır az önce de dediğim gibi amaçlara uygun ezbercilikten uzak, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun, ulusal ve evrensel olaylara dengeli yer veriyor. Ancak konu sayısı ve içerik bilgisi çok yoğun. Türk tarihini ve kültürünün kavrayan Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş, eleştirel düşünen, bilimsel araştırma yapabilen, haklarını ve sorumluluklarını vs. bilen vatandaşlar yetiştirmek için öğrenme alanlarını ve

kazanımlarını belirlemiş. Amaçlar, içerik, kazanımlar ve vizyon ile uyumlu zaten. Program da görülebilecek eksikliklerin bizden alınan eleştirilerin cevaplanmasını beklerim. Atatürk ilke ve inkılaplarının programdan çıkarılmaması gerektiğini düşünüyorum çünkü 8.sınıfa hazırlık oluyordu. Sonuçta müfredatin içinde uygulama içerisinde merkezde biz varız bir sorun ya da eksiklik olduğunda bununla direkt mücadele eden kesim bizleriz. Hazırlanacak kılavuzlarla bizlere daha iyi rehberlik yapılmasını beklerim. (Ö5)

İnkılap tarihi ve Atatürkçülük konularında ki olaylar günümüz devletlerinin politikaları, siyasi amaçları bazı gelişmeler devletimiz üzerine oynanan oyunlarla bağlantılı olarak ilişkili olarak kısa kısa açıklansa örnek ve bağ kurarak resimle verilseydi fena olmazdı, sonuçta birey yetiştiriyoruz bilinçlendirmemiz lazım. Olaylar, savaşlar modül modül alınıyor inceleniyor. Hâlbuki günümüzle de bağ kurarak bir tarih vizyonu kazandırmalı, öğrencide tarih mühim yani. Ulusal ve evrensel kültürel olaylarına da uygun yaklaşmış. Programın içeriğinde yeterince sade anlaşılır ve gayet net ama konu içerikleri biraz ağır. Kendini ve çevresini gözeten yanlışa gören düzelten gereken adımları atabilecek bireylerin yetiştirilmesini beklerim. Çağdaş yaklaşımların benimsenmesi teknolojinin sınıfta rahatça uygulanması, ülke gerçekleri ile eğitim bütünsel olarak ele alınmasını umuyorum elbet. Programın işlenişin de ki eksikliklerin yıl sonunda yapılan il ve ilçe zümrelerinde ki öğretmen görüşleri dikkate alınrsa güncellenmesi sağlanabilir, sonuçta bu zümre toplantıları boşuna yapılmıyor dikkate alınsa bizimde katkımızın görüldüğü sesimizin duyulduğunu hissederiz. (Ö6)

Kavram bilgisi zayıf. Kazanımlar arası ilişkilendirme yeterli değil. Yaparak yaşayarak öğrenme isteniyor ama her yerde bunu da yapmak mümkün değil. Örneğin bir müzeye gitmek o günkü diğer derslerin gitmesine sebep oluyor böyle olunca da öğrenciye göre ders işleyemiyoruz, mevcut duruma göre ders ilerliyor öğrenci seviyesi ilgisi göz ardı etmek zorunda kalıyoruz. Akıllı tahta kullanımı dijital araçlar bazen kolaya kaçmaya sebep olabiliyor ya da öğrenci bunu hafife alıp dersin ciddiyetini bozmasına sebep olabiliyor. 5. sınıfların içeriği güzel, işlerken zorlanmıyorum beğeniyorum. 6.sınıf içeriği de güzel hatta farklı konular da yer almış, 7. sınıfların konuları biraz ağır olmuş azaltılmalı. 8.sınıflarında konuları azaltılmalı kazanımlar böylece hafiflemiş olur. Vizyon ile kazanımların ve konuların uyumlu olduğunu düşünüyorum. Yani bu vizyona ulaşmak için öğretmenlerin ki (bende dahil) kendilerini yenilemeleri gerektiğine inanıyorum. Ve en önemlisi Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş bir nesil yetiştirmeyi önemsiyorum. Evet yeni programın eksiklikleri var ama sosyal bilgiler dersinin vizyonunu yansıtıyor önceki programda yansıtıyordu ama ne kadar yansıtıyor yeterli midir işte bunlar tartışılır. MEB 'in 2023 vizyonuna olumlu yansımaları olacağını düşünüyorum. Özellikle kavram eğitimi ile ilgili bir seçmeli ders olması kanaatindeyim. Okul dışı mekanlara müze, sergi salonları, tarihi yerler, eserler gidiş, dersi buralarda yapabilme imkanları olsa hani dersi okul dışında farklı ama dersi çağrıştıracak alanlarda olsa çok güzel olur böyle bir şey olsa ne de güzel olur yani. Katılım becerileri gelişmiş bireyler yetiştirmenin önemi büyük bu yönden öğrencilerimizin geliştirilmesi güzel olurdu. (Ö7)

Program genç ve dinamik öğretmen rehberliğinde, uygun öğrenme koşullarda ve öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesi dikkate alınırsa çok çok verimli olacaktır elbet. Yeni programdan ahlak ve ahlaki değerlerin daha fazla yer bulması iyi olur. Programın bireyin ve toplumun ihtiyaçları ve teknolojik ve sosyolojik gelişmeler doğrultusunda sürekli kendini yenilemeli ve güncellemelidir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı için özenle yazılmış kitaplar olmalı. Yoksa öğretim programının içeriği yeterince öğrenciler tarafından anlaşılabilir. Programda bireylere günümüz yaşam koşullarına uygun, toplumsal yaşam öğretilerimizin öğretilmesi gerekir. Öğrencilerimizin yaşama deneyim kazanarak katılması, sorgulayıcı, eleştirel bir düşünceyle bilgi üretmesi, kendisinin zayıf ve güçlü yönlerini tanıması, kendisinin ve çevresinin farkında olan ve problemlerine duyarlı yaklaşması ve çözüm üretmesi, bunları yaparken iş birliği ve dayanışma içinde olmasını beklerim. (Ö8)

Öğrencilerde merak uyandıran bir program. Kesinlikle keşfetmeye yönlendiriyor. Merak uyandıran bir program olduğu için öğretmende eğer yönlendirmeye açıksa program alır götürür öğrenciyi. Ama sınırları öğretmene bırakıldığı için sınırları daraltan bir öğretmen olursa da bu sefer öğrenci kitapta ki bilgiyi eski düzende ki gibi ezberler ve ona göre sınav yapılır öylece gider yani. 2005 programı bilmeyen bir öğretmen için güzel bir kaynaktır, ama 2017 programı bilmeyen öğretmene çok yüzeysel gelir ve yönlendirici ve öğretici olmaz 2005 programı ile güzel bir temel atarız. İçerik basitleştirilmiş ve temel konularımız olan Atatürk ilke ve inkılapları azaltılmış tabiri yerinde ise aslında tamamıyla çıkartılmış. Öğrenciye sınır çizmeyen geniş kapsamlı bir program. 2005 programında zaten öğrenciye bunlar kazandırılmalıdır diye öğrenciye sorumlulukları verilmelidir diye emir cümleleri olduğu için öğretmen mecburen yapmak zorundaydı. Yani program tek başına vizyonu yansıtamaz öğretmenin rehberliği iyi olursa evet yansıtır diyebilirim. Bilginin öğrenci için anlamlı hale gelmesini sağlayacak fikir üretebilen bilgiyi toplumun yararına kullanacak, Atatürk ilkelerine bağlı, insan haklarına saygılı ki bu bizim temel amacımız. (Ö9)

Öğrenci düzeyine, sınıf basamak ve gelişim seviyelerine gayet uygun. Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin sadeleşmesi ve bilginin azalması olumlu ama yine de uygarlıklar ve medeniyetler konularında çokça geleneksel öğrenme yaklaşımları var. Bilgiye ulaşmanın çokta kolay olduğu böyle bir zamanda çocuklara olayların mantığının verilmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyim. Özellikle Türk tarihine yönelik konuların her sınıf düzeyimde öğrenme alanı olarak yer bulması gerekirdi. Bu sebeple içerik bence zayıf olmuş. Çünkü öğrenci zaten bilgiye ulaşırken biz onu program ile doğru bilgiye yönlendirme gücünü ele alabilmiş olmalıydık. 2017 programı çağdaş bir medeniyet ortaya koymak adına bir misyon ortaya koymuş ki bu da sosyal bilgilerin vizyonuna uyuyor. (Ö10)

Ö1 ve Ö10, 2017 programının öğrenci gelişim seviyelerine uygun olduğunu, öğrenme alanlarında kronolojik sıkıntıların olduğunu, çağa uygun olarak teknolojiye meraklı ve üretken bireyler yetiştirmeyi amaçladığını, çalışkan ve sorumlu vatandaşlar

yetiştirme vizyonu ile temellendirildiğini, sosyal bilgilerin ruhunu iyi yansıttığını belirtmişlerdir. Ö10, uygarlıklar ve medeniyetler ile ilgili öğrenme alanında geleneksel öğrenme yaklaşımlarının temele alındığını ve bu sebeple içeriğine zayıf olduğunu belirtmiştir.

Ö2, programın coğrafya ile ilgili öğrenme alanlarının, kazanımlarının ve Atatürk ilke ve inkılaplarıyla ilgili konuların artırılması gerektiğini, değerlerin program içerisinde yeterli olmadığını belirtmiştir.

Ö3 ve Ö4, fikir üreten sorgulayan, her şeyi öğretmenden beklemeyen öğrencilerin yetiştirilebilmesini öğretmeni anlayabilen öğretmenin yetmediği yetemediği yerde yetişen bir program olmasını beklediğini, içeriğin basitleştirildiğini, öğretimde öğretmeni serbest bırakan bir program olduğunu belirtmiştir. Öğrencinin milli manevi değerlere sahip yaşadığı ülkenin farkında olan kendisini tanıma sürecine yardımcı olan öğrenciyi öğrenme konusunda istekli teşvik edici kılan öğrenci motivasyonunu arttıran bir program beklentisi içinde olduklarını belirtmişlerdir.

Ö5 ve Ö6, 5. sınıflarda Atatürk ilke ve inkılaplarıyla ilgili konuların müfredattan çıkarılması yerine daha basit bir şekilde verilmesi gerektiğini, program içerisinde ki eksikliklerin öğretmenlerden gelen dönütlerle düzeltilmesini ve sorularının cevaplanmasını beklediklerini kılavuz kitapların güncelleştirilerek verilmesi gerektiğini, tarih, coğrafya, vatandaşlık gibi disiplinlerinin her birinin ayrı ayrı vizyon sahibi olduğunu programında bunu sarmal olarak yansıttığını belirtmişlerdir. Ö6, programın güncel konularla ve günümüz devletlerinin siyasi politikaları ile ilişkilendirilmesinin daha doğru olacağını bunun bilinçli bireyler yetiştirmek için önemli bir gereklilik olduğunu ifade etmiştir.

Ö7 ve Ö8, kavramların az olduğunu, kazanımların diğer disiplinlerle ilişkilendirilmesinin program içerisinden çıkarılmasından dolayı zayıf kaldığını, MEB 'in 2023 vizyonuna olumlu yansımaları olduğunu, özellikle kavram eğitimi ile ilgili bir seçmeli ders olmasının faydalı olacağını, okul dışı mekanlara müze, sergi salonları, tarihi yerler, dersi buralarda yapabilme imkanları olmasının öğrencin böylelikle dersin hayatilik ilkesini de gerçekleştirebileceğini, 7. sınıfların öğrenme alanlarının öğrenci gelişim seviyesinin üstünde olduğunu, 8. sınıfların ders kazanımlarının nicelik olarak fazla olduğunu belirtmişlerdir. Ö8, öğrenme alanlarının yapısına bağlı olarak öğrencilerin disiplinler arası bakış getirmelerine katkı sağladığını, öğrencilerin kendi ilgi, istek ve yeteneklerini keşfetmelerini; buna bağlı olarak meslekleri tanımlarını ve kendisine uygun meslek seçimi yapmalarını desteklediğini belirtmiştir.

Ö9, 2017 programının öğretmenin meziyetine kalmış olduğunu, öğrenciyi de yönlendirmeye ve bilinçlendirmeye çok açık program olduğunu, etkin kullanılabilirse faydalı olabileceğini, ifade etmiştir. Modern vatandaşlıktan geleneksel vatandaşlığa doğru bir kayma olduğunu, zaten etkin vatandaşlık prensibi bunu yansıttığını, öğrencinin yaratıcı düşünme becerisini öğretmenin içeriği zenginleştirmesi ile olabileceğini bununda vizyonu yansıtarak mümkün olduğunu belirtmiştir. Öğretmenin bu bilinçle yönlendirmeleri kendi inisiyatifi ile gerçekleştirmezse programın çok yavan kalabileceğini belirtmiştir.

Lisans öğretmen adaylarının görüşleri;

Verilen konuların kapsamlılığı sınıflar bazında ağır, ezbere dayalı, ders kitabı ile program bence uyumlu değil. Program çok güzel bence bunu uygulamam diyorum ama ders kitabına bakınca kalıyorum yani arada fark var yeni program dikey ve yatay aşamaya göre gitmiş. Ama ders kitabına baktığım zaman öğrenciye bilginin verilişi olmamış. İçeriğindeki kazanımlar öğrencinin gelişim seviyesine göre ilerliyor. İçindeki kazanımlara baktığım zaman analiz basamağındaki bir kazanımı en son öğrenme alanlarında falan geliyor...(LÖ1)

Ben yeni programın öğrenci düzeyine uygun olduğunu düşünmüyorum. Bazı öğrenme alanları içinde ciddi eksiklikleri var, daha somutlaştırabilirler öğrencilere çok soyut kalmış. Atatürk ilke ve inkılapları ile ilgili 3'er kazanım var etkin vatandaşlıktan 4'er kazanım vermiş, küresel bağlantılar diye bir öğrenme alanları var orda da zaten ülkenin komşu ülkelerinden bahsetmiş. Kendi atasını tanımadan onun ilkelerine bağlılık ve tanıma fırsatı duymadan eksik kalıyor. Öğretmenlerin de okulda dağıtılan kitaplara bağlı kalmalarını istemiyorum çünkü ders kitabı çok yüzeysel sadece etkinliklerle derste bilgide anlatılmaz. Eba bence onlar için yeterli değil, ben olsam ayrı bir slayt hazırlayıp bilgimi çeşitlendirerek anlatırım...(LÖ2)

Bilgiyi kavratma açısından da yeterli öğrenci gelişimi açısından uygun bir program. Programın içeriği öğrencilerin gelişim basamaklarına uygun olmuş. Eski programda buna çok dikkat edilmemiş bence. İçerik olarak aslında aynılar ama bu içeriğin hangi seviyede hangi yaş gruplarına verileceği açısından farklar var. Dünyanın en iyi programı bile kötü bir öğretmenin elinde verimsiz faydasız bir hal alır. En kötü programda iyi bir öğretmenin çabası ile güzelleşebilir yani buradaki en belirleyici etkileyici faktör öğretmendir bunu göz önünde bulundurmak lazım. Öğretmenlerin elini taşın altına sokması lazım çünkü programı anlat demiyorlar program ile neyi nasıl anlatacağını, nasıl yapacağını gösteriyorlar. Aslında bizim aktif ve faaliyet içinde olmalıyız bizim çabamızla bir şeyler değişecektir yani biz öğretmenler bir şeyler yapacağız ki öğretim programından bir şeyler bekleyelim. (LÖ3)

İçeriğinin hazırlanması işte basitten karmaşığa olması ya da onların seviyelerine uygun olması benim gözümde yeterli. Şimdi 5. sınıfta ki konuların basamaklarına verilmiş basamağına

baktığın zaman genelde bilgi basamağı açısından veriliyor. Ders kitabına dayanarak bunu diyebilirim ki öğrencilerin yaş ve gelişimlerine uygun. Yeni programda öğrenciyi daha aktif kılmaya yönelik bir içerik hazırlamışlar konular ama sanki biraz askıda kalmış. 2017 programı çarpıtılmaya çok müsait programın bu açıklarının milli eğitimin ve sosyal bilgilerin temel hedefleri kapsamında öğretmenlerin yönlendirilmesi ve soru işaretlerinin giderilmesi gerekiyor ki onlarda öğrencilerin boşta kalan havada kalan konularını tamamlayabilsinler. (LÖ4)

LÖ1, program ile ders kitabı arasında farkların olduğunu, tarik konularının öğrenci gelişim düzeylerine ağır olduğunu bu durumun öğrencileri ezbere yönlendirdiğini ifade etmiştir. Kazanımların öğrencilere veriliş düzeylerinin öğrenci hazırbulunmuşluk düzeylerine uygun olmadığını belirtmiştir.

LÖ2, 2017 programının; gelişim seviyelerinin çok üstünde olduğunu, bireysel farklılıkların göz ardı edilerek kazanımların genel olarak verilmesin doğru olmadığını, öğrenme alanlarının disiplinler arası ilişkilendirmeden verilmesinin konunun doğru öğrenmesini etkilediğini, der kitaplarının ağırlıklı olarak etkinlik merkezli olduğunu bilişsel boyutta eksikliklerin olduğunu belirtmiştir.

LÖ3 ve LÖ4, 2017 programının Bloom taksonomisine uygun olarak hazırlandığını, öğrenci gelişimine uygun olduğunu, programdan ziyade öğretmenin etkili olduğunu en önemli görevin öğretmende olduğunu programın doğrudan anlatımını yapması gerekmediğini alana özgü bilgilerini kullanarak dersi zenginleştirebileceğini, 2005 programından daha farklı olarak dersi genel olarak kısıtlamadığını öğretmeni ve öğrenciyi daha özgür kıldığını belirtmişlerdir.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada 2005 ve 2017 programlarının; genel amaçlar, eğitim felsefeleri, kavramlar, değerler, kazanımlar, ölçme ve değerlendirme, ders ve kılavuz kitapları, benzerlikleri, farklılıkları, vizyon, beceri ve katılımcıların ön hazırlıkları açısından karşılaştırma ve değerlendirmeleri yapılarak tüm bu alanlarda katılımcıların görüşlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde, kullanılan doküman analizi ve olgubilim yöntemi ile elde ettiğimiz bulgular ışığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen çözüm önerilerine yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde elde edilen bulguların genel bir değerlendirmesine ve alt problemler başlığı altında sırası korunarak konuyla ilgili ve benzer çalışmalarla karşılaştırmalar yapılmış ve yorumlarla desteklenerek alt problemler analiz edilmeye çalışılmıştır.

5.1.1. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Katılımcıların Ön Hazırlıklarına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan katılımcıların 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programının kullanılmaya başlanıldığı andan itibaren bu programla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katılıp katılmadıklarına veya yeni programla ilgili bilgi düzeylerinin ne aşamada olduğuna yönelik katılımcı görüşlerini ölçmeye yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu sonuç başka bir çalışma ile değerlendirilememiştir. Katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar; akademisyenlerin alana özgü çalışmalarından dolayı programa yönelik farkındalıklarının ve ön hazırlıklarının olduğu, formatör öğretmenlerin akademisyenler tarafından yapılan bilgilendirme seminerlerinden dolayı bilgi sahibi oldukları, öğretmenlerin ise yeni programla ilgili seminer ya da eğitim almadıkları, öğretmen

adayı olan katılımcıların ise lisans öğretiminde verilen dersler ile sadece 2017 sosyal bilgiler öğretim programına yönelik ön hazırlıklarının olduğu sonucuna varılmıştır. Katılımcıların yaş grupları, hizmette görev süreleri ve eğitim seviyeleri göz önüne alındığında, hizmet içi eğitimlerin yetersiz kaldığı programa yönelik ön hazırlıkların değişebildiği görülmüştür.

5.1.2. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Genel Amaçlarına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının genel amaçlarına yönelik katılımcılardan elde edilen görüşler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar; genel amaçların uygulanması konusunda zaman yetersizliğinin olduğu ve net olmayan ifadelerden oluştuğu, etkili vatandaş yetiştirme amacı çerçevesinde oluşturulduğu ve ifade değişikliğinin olduğu yönündedir.

2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında “sosyal bilgiler dersinin genel amaçları” olarak yer alan genel amaçların, 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında “sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçları” başlığı olarak değiştirildiği tespit edilmiştir.

2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında genel amaçların 17 madde halinde olduğu 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında bu amaçlardan 15'inin 2005 programı ile aynı olduğu, 3 yeni madde eklenerek 18 maddeye çıkarıldığı, yeni eklenen amaçların program içinde yer alan değer ve becerileri karşıladığı tespit edilmiştir. Taş (2019) yaptığı çalışma ile 2005 programında yer alan genel amaçların üçte birlik ve açıklamalar kısmının ise beşte birlik kısmının çokkültürlü eğitim ile ilgili olduğu sonucuna değinerek genel amaçlarla ilgili farklı bir açıklamada bulunmuş ve bizim çalışmamızdan farklı bir noktaya dikkat çekmiştir. Can (2019) 2005 sosyal bilgiler öğretim programında bulunan 17 amaçtan 15'inin yeni programda da yer aldığı ve yeni eklenen üç amacın olduğunu, amaç sayısının 18'e çıkarıldığını ifade etmektedir. 2005 programında “sosyal bilgiler dersinin genel amaçları” olarak verilen bu amaçların, yeni programda “sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçları” başlığı altında yer aldığını ifade etmektedir. Bu çalışmanın bu alt problemle ilgili, sonucunun yapılan araştırmayla örtüştüğü görülmektedir.

5.1.3. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Eğitim Felsefelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının eğitim felsefelerine yönelik katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar; akademisyen olan katılımcılar programın eğitim felsefesinin tam olarak oturtulmadığı ve belli eksiklikleri olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Formatör öğretmenler, 2005 programının yapılandırmacı bir yaklaşımı temele alıp bunun programın içerisinde açıklandığını, 2017 programının ise yansıtıcı yaklaşımın temel aldığı, bununla beraber program içerisinde açıklanmadığını bunun öğrencinin süreç içerisinde daha aktif olmasını saptamaya yönelik olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen olan katılımcıların büyük bir kısmı 2017 programının 2005 programının devamı olduğunu ama ileri yapılandırmacı bir anlayışla hazırlandığını, diğer kısmı ise programın eğitim felsefesinde fazla bir değişikliğin olmadığı sadece program içerisinde yer almadığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan lisans öğretmen adayı olan katılımcıların yarısı, 2017 programının öğrenciye özgür düşünme ortamı sağlaması, bilgiyi işleyip üretme imkânı vermesi ve onu daha aktif kılmasından dolayı programın varoluşçu olduğunu, diğer yarısı ise 2005 programının daha yapılandırmacı olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda ve her iki programın da analizleri ışığında 2005 programında programın temel felsefesinin yapılandırmacılık olduğu belirtilmiştir. Bu yaklaşımla yeni bir eğitim felsefesine geçiş yapılmış ve program en baştan restore edildiği yönünde bir sonuca ulaşılabilir. 2017 programında ise, 2005 programının temel alındığı programın temel felsefesinin yapılandırmacı bir anlayışla hazırlandığı öğrenci merkezli olmasından, toplu öğretim ve tematik yaklaşımın benimsenmesinden anlaşılmaktadır. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programının eğitim felsefeleri ve öğretme-öğrenme etkinlikleri karşılaştırıldığında, 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında temelden bir değişikliğe gidildiği için program içerisinde yapılandırmacı eğitim felsefesine geçildiğine yönelik açıklama ve başlık program içerisinde verilmiştir. 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında böyle bir açıklamanın yer almadığı programın öğrenci merkezli, toplu öğretim ve tematik yaklaşımın esas olmasından ötürü yapılandırmacı eğitim felsefesi ile hazırlandığı tespit edilmiştir. 2005 ve 2017 programlarında öğrencinin aktif katılımı ile ilgili hem programların hem de öğrenci etkinliklerinin öğrenci merkezli olduğu sonucuna tespit edilmiştir.

Bu konuda Kaymakçı (2015), 1998 ve 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili öğretmenlere yönelik çalışmasında, genel olarak araştırmaya katılan katılımcıların

2005 öğretim programının, öğrencinin daha aktif olmasını sağladığını öğretim yöntem ve teknikleri, materyalleri, ölçme ve değerlendirme araçları, etkinlikler, değer öğretimi gibi olumlu getirilerinin olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonuç bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Bununla beraber 2005 ve 2017 programları temelde öğrenci merkezli olmakla birlikte etkili öğretimin gerçekleştirilmesinde ders saatlerinin önemli olduğu ancak buna dikkat edilmediği ve ders saatlerinin yaklaşımın ruhuna uygun öğretim için yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tay (2017) çalışmasında, 2005 programında öğrenme-öğretme süreçleri ile ilgili açıklamaların “öğrenme-öğretme süreçleri ve öğretmenin rolü” başlığı altında yer verildiği, 2017 öğretim programında ise “öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar” başlığı ile 14 madde ile belirtildiği sonucuna varmıştır. Tay (2017)’in elde ettiği sonuç, bu çalışma ile benzer özellikler taşımaktadır.

Tay (2017)’in ve Çoban ve Akşit (2018)’in çalışmalarında, öğrenme ve öğretme aşamalarında öğrencinin aktif olduğuna yönelik sonuç bu çalışma ile benzer özellikler taşımaktadır.

Sözen ve Ada (2018), “2005 ve 2018 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının (SBDÖP) karşılaştırılması” adlı araştırmasında, 2015 ve 2017 yıllarındaki programların yaklaşım olarak değişiklik göstermediğini öğrenci merkezli (etkinlik merkezli), toplu öğretim yaklaşımı ve tematik yaklaşım olarak kaldığını bu durumun 2018’de de aynı şekilde olduğunu tespit etmişlerdir.

Karademir (2019), “2004-2005 ve 2017-2018 eğitim öğretim yıllarında uygulanan sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi” adlı çalışmasında, 2004 -2005 programının 4 ve 5. sınıflar için 464 sayfa, 6 ve 7. sınıflar için 766 sayfalık bir bilgilendirmenin olduğu, 2017 programında ise 29 sayfa olduğu sonucuna varmıştır. 2004- 2005 programında her bir bölümün ayrıntılı olarak açıklama ve örnekleri ile verilmişken 2017 programında bunların büyük bir çoğunluğunun çıkarıldığı sonucuna varmıştır. Karademir (2019)’in araştırmasında vardığı sonuç ile bu araştırmanın sonucu benzer özellikler taşımaktadır.

Can (2019), çalışmasında yeni öğretim programı ile yaklaşım olarak bir değişikliğe gidilmediğini, her iki programda da öğrenci merkezli, toplu öğretim ve tematik yaklaşım olan yapılandırmacı yaklaşımın esas alındığı sonucuna varmıştır. Can

(2019)'ın vardığı sonuç ile bu araştırmanın sonucu kısmen benzer özellikler taşımaktadır.

Selvi (2018) çalışmasında 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında vizyon ve temel felsefeye yer verildiğini, 2017 programında ise bunların ayrı başlıklar altında yer almadığını, programa yetkinlik alanlarının eklendiğini tespit etmiştir. Selvi (2018)'in vardığı sonuç ile bu araştırmanın sonucu benzer özellikler taşımaktadır.

5.1.4. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Kavram Boyutunda Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının kavram boyutlarına yönelik karşılaştırılmasına ilişkin katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar;

Akademisyenler, 2005 programında yer alan kavram tablosunun, 2017 programında olmamasının eksikliğine ve bu durumun ortaya çıkardığı belirsizliğe vurguda bulunmuşlardır. 2005 programı içerisinde kavramların verilmişlerinin sınıf düzeylerine uygun olarak listelendiğini, bu durumun 2017 programında olmadığına dikkat çekmişlerdir. Bu nedenle yeni program da kavram öğretiminin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. A2 kodlu akademisyen, 2005 programında demokratik kavramların olduğu ve milli kimlik vurgusuna daha az yer verildiği bir program olduğunu, programın bir yansıması olması gereken ders kitaplarının ise buna tezat bir şekilde hazırlandığını belirtmiştir. 2017 programında ise milli kimlik ile ilgili kavramların ağırlıkta olduğunu, etnik kimliğin ön planda tutulduğunu ifade etmiştir.

Formatör öğretmenlerin bir kısmı, 2005 programında yer alan kavram öğretiminin etkinlik merkezli, ayrıntılı ve yoğun olduğunu, 2017 programında ise kavram öğretiminin sadeleştirildiğini ve öğrenci becerisini ön plana çıkaracak şekilde olduğunu belirtmişlerdir. Diğer kısmı ise 2005 programının kavram boyutunda daha ayrıntılı ve etkinlik merkezli olduğunu, 2017 programında ise kavram boyutunda sadeleştirmeye gidildiğini belirtmişlerdir.

Öğretmen olan katılımcıların büyük bir kısmı, 2005 programında yer verilen kavram öğretimine yönelik öğretmenlere verilen öneriler ve bilgilerin yoğunluğunun öğretmeni kısıtladığını 2017 programında verilen ibarelerin yeterli olduğuna öğretmenin yeni programda daha özgür olarak kavram öğretimini yapabildiğini ve kavram öğretiminin beceri ağırlıklı olduğunu belirtmişlerdir. Diğer kısmı ise 2017 programında

kavram öğretimini somutlaştırmaya yönelik etkinliklerin olmadığını, öğrenme alanları içerisinde kavram belirtkelerinin olmadığını, 2005 programının tecrübesi olmayan göreve yeni başlayan bir öğretmen için iyi bir kılavuz olduğunu belirtmiştir. Bununla beraber kendinden bir şeyler katmak isteyen ya da öğretirken daha yaratıcı olmak isteyen bir öğretmen için çok sınırlandırıcı olduğunu, 2017 programının ise öğretmeni yaratıcı olmaya sevk ettiğini ve öğretmenin birazda vicdanına kaldığını belirtmişlerdir.

Katılımcılardan lisans öğretmen adayı olan katılımcıların yarısı, kavram sayılarında sadeleştirmeye gidildiğini, egemenlik, kültür, göç, bağımsızlık kavramlarının daha çok öne çıktığını ve öğrencinin kendi becerisi ile keşfederek öğrenmesinin amaçlandığını belirtmiştir.

2005 programında yer alan kavramların sadeleştirilerek, 2017 programı içerisinde yer aldığını, kavramların konu içerisinde yer almadığını, yer verilen kavramların 2005 programından farklı bir şekilde verildiğini, kavram sayısının azaltılmasının kavram kargaşasını önlediğini belirtmiştir. Aynı grup, 2005 programında kavram öğretiminin ünite ve öğrenme alanları içerisinde yer aldığını, 2017 programında ise kavramların öğrenme alanları içerisinde verilmediğini ve üniteleştirmenin kaldırıldığını belirtmişlerdir.

Katılımcılardan alınan görüşler ve her iki programın da analizleri ışığında 2005 sosyal bilgiler öğretim programında 4. ve 5. sınıflarda verilecek olan kavram sayısının 121; 6. ve 7. sınıflarda verilecek olan kavram sayısının 131 adet olduğu, kavramların liste olarak verildiği ve giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeylerinde belirlenerek sunulduğu anlaşılmaktadır. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kavramların etkinlik merkezli olması, uygulamaya dönük olması ve sadece bilişsel boyutta bir öğretimin olmamasından dolayı ezbere yöneltmediği söylenebilir.

2017 sosyal bilgiler öğretim programında ise hangi kavramların hangi sınıf düzeyinde verileceğine yönelik bir listeleme yer almamıştır. 2017 programında konu içerisine serpiştirilen kavramlarda etkinlik örneklerine yer verilmemiştir. Böylelikle 2017 sosyal bilgiler öğretim programında kavramların programın temel boyutu olmaktan çıkarıldığı anlaşılmaktadır. 2017 sosyal bilgiler öğretim programında kavram öğretiminin önemine sadece bir cümlede yer verildiği ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar başlığında 5. maddede programda kavram öğretimi önemlidir şeklinde sadece tek bir ifade ile açıklama yapıldığı görülmektedir.

2005 sosyal bilgiler öğretim programında tüm sınıf düzeylerinde kazandırılacak olan kavramların tek tek kavram tablosu olarak listelendiği, giriş, geliştirme ve pekiştirme boyutları olarak simgelerle ayrıntılı olarak belirtildiği, 2017 sosyal bilgiler öğretim programında ise kavram öğretiminin gerekli ve önemli olduğu "...ilgili temel kavramları öğrenir" olarak verildiği herhangi bir açıklamanın ve sınıf düzeylerinde listelendirmenin olmadığı tespit edilmiştir.

Literatürde birçok araştırmada (Akşit, 2015; Kılınç, Çoban ve Akşit, 2015; Tokcan, 2015; Candan, 1998; Kılınç, 2008; Çepni, 2013; Sezer, Çoban ve Akşit, 2014) sosyal bilgiler öğretim programında kavram öğretiminin ne kadar önemli olduğuna değinilmiştir. Barth ve Demirtaş'a (1997:103) göre sosyal bilgiler dersinde kavram öğretimi ile öğrencinin, dolaylı yollardan bilgiyi edindiğini, mevcut bilgi üzerinde pekiştirme yaptığını ve yeni bilgileri alabildiğini ifade etmiştir. Bu araştırmalar, bu çalışmanın kavram boyutuyla örtüşmektedir.

Bu açıklamalar doğrultusunda, 2017 sosyal bilgiler öğretim programında kavram öğretimine gereken önemin gösterilmemesi ile, eksen bir ders olan sosyal bilgiler dersinin öğrenciler tarafından ezber ders olarak görülmesine ve bilgi karmaşasına sebep olduğu söylenebilir. Katılımcıların görüşleri ve öğretmenlerin zümre toplantı sonuçları incelendiği zaman, 2017 programının en fazla eleştirilen yanlarından birinin programın içerik olarak yoğun olması ve kavram bilgisinin yetersiz olması sonucuna ulaşılmıştır.

Sözen ve Ada (2018), "2005 ve 2018 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının (SBDÖP) karşılaştırılması" adlı araştırmasında, 2005 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kavramlar ve kazanımlarda Atatürkçülük konularıyla ilgili ünitelerde diğer disiplinlerle ilişkilendirmelerin olduğu, 2017 sosyal bilgiler öğretim programında ise bunların olmadığını tespit etmişlerdir. Sözen ve Ada (2018)'nin vardığı sonuç bu çalışma ile örtüşmektedir.

5.1.5. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Değerler Boyutunda Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının değerler boyutuna yönelik katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar; akademisyen olan katılımcılardan A1, 2017 programına yeni değerler eklendiğini, fakat 2005 programında olduğu gibi değerler ile

ilgili yönlendirmelerin olmadığını, 2005 programının 135-140 sayfa olduğunu ve programda değerler eğitimi olarak bir bölümün yer aldığını, 2017 programının ise 20-30 sayfa olduğunu ve değerlerle ilgili ayrıntılı bilginin olmadığını belirtmiştir.

A2, 2017 programına yeni olarak olan kök değerlerin eklendiğini ifade etmiş, 2005 programında yoğun olarak değerlerle ilgili bir bilgilendirme olmasına rağmen, 2017 programında sadeleştirmeye gidildiğini belirtmiştir.

Formatör öğretmenlerin çoğunluğu genel olarak, 2017 programı da 2005 programından farklı olarak değerlerin, kazanımlar içerisinde öğrencilere aktarıldığını ve öğretmene gerekli gördüğü değerleri ekleyebilme, çıkarabilme seçeneği tanıdığını ifade etmişlerdir.

Öğretmen olan katılımcıların bir kısmı, 2017 programına tasarruf değerinin eklenmesinin doğal kaynakların kullanımı konusuna olumlu etkileri olduğunu, temel değerlerimizden olan misafirperverlik, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme gibi kök değerlerimizin programdan çıkarılmasının doğru olmadığına dikkat çekmişlerdir. Diğer bir kısmı ise, 2017 programında değerlerin öğrenme alanları içerisine serpiştirilerek kazanımlarla ortak verildiğini, akademik dürüstlük, etik, eşitlik ve adil olmaya vurguda bulunduğunu belirtmişlerdir. Fakat program içerisinde yer alan Atatürkçülük ve Atatürk'ün fikir hayatının önemi ile ilgili değerlerin azaltıldığı bunlara önem verilmesi gerektiğinin altını çizmişlerdir.

Lisans öğretmen adayı olan katılımcılardan LÖ1, 2017 programına kök değerlerin eklendiğini ve doğrudan verilecek değerler kısmının çıkarıldığını bu durumun daha doğru olduğunu öğrencinin konu içerisinde örtük olarak verilen değerleri keşfederek öğrenmesi ile daha iyi bir öğrenme gerçekleştireceğini belirtmiştir. LÖ4 ise öğretim programında yer alan değer sayısının fazlalığından zarar gelmeyeceğini belirterek, sosyal bilgilerin temelini değer öğretimi olduğuna vurguda bulunmuş ve bu derste ne kadar fazla değer verilirse o kadar karakterli ve nitelikli öğrenci yetiştirileceğine dair önemli bir görüş belirtmiştir.

Katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda ve her iki programında analizleri ışığında; 2017 sosyal bilgiler öğretim programının ile tüm sınıf düzeyleri için ortak olarak 2005 sosyal bilgiler öğretim programında olmayan 10 kök değer eklenmiştir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında 20 değer yer alırken 2017 sosyal bilgiler öğretim programı ile kültür ve miras ünitesi içerisinde verilen Türk milletinin temel değerlerinden olan hoşgörü ve misafirperverlik gibi 2 önemli değerimizin çıkarıldığı ve eşitlik, tasarruf gibi değerlerin programa eklendiği tespit edilmiştir. Bu konuda Tabak ve

Yaylak (2020), 'sosyal bilgiler ders kitaplarında kök değerlerin yeri' adlı çalışmalarında toplumsal adaletin sağlanması, bireyin adil olma davranışını özümsemesi gereken ve bu değerle yaşamını düzenlemesi açısından oldukça önemli olan adalet değerinin ders kitaplarında diğer değerlerden daha az tekrar edildiği sonucuna varmışlardır. Tabak ve Yaylak, (2020)'in vardığı bu sonuç çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Balcı, Yanpar ve Yelken (2013) yaptıkları araştırmada, tüm sosyal bilgiler programlarında yer alan değerlerin genelde büyük önem arz ettiğini ve en önemli görülen ilk beş değer "adil olma", "barış", "dürüstlük", "duygu ve düşüncelere saygı" ve "hak ve özgürlüklere saygı" değerlerinin yer aldığını tespit etmişlerdir. Araştırmada, 2017 sosyal bilgiler öğretim programında belirlenen bu değerlerin kök değer olarak ve bazılarının ise anlamının genişletilerek yer aldığı sonucuna varılmıştır.

Çakmak ve diğerleri (2017)'ince yapılan çalışmada, 2005 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan "adil olma" değerinin 2017 sosyal bilgiler öğretim programında yer almadığı belirtilmiştir. Bu tespite dair, bu çalışmada herhangi benzer bir bulguya rastlanmamıştır.

5.1.6. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Kazanımlar Boyutunda Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının kazanım boyutuna yönelik katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar;

Akademisyen katılımcılar 2017 programındaki kazanımların ölçme ile tutarlı olmadığını ve nicelik olarak fazla olduğunu, programın içerisinde yer alan kazanımların mevcut ölçme yöntemleri ile okulda ölçülebilecek boyutta olmasının gerektiğini, kazanımlar yönünden sayıca az ve öğrenciye aktarımında sorunlar olduğuna daha mümkün olmasının önemine vurguda bulunmuşlardır.

Formatör öğretmen olan katılımcılar 2017 programında kazanımların azaltıldığı ve sadeleştirildiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan FÖ2, bazı kazanımların programdan tamamen çıkarıldığını ve bazı kazanımların ise ifade değişikliği uğradığını ya da program içerisinde o kazanımın açıklama ya da beceri olarak verildiğini belirtmiştir.

Öğretmen olan katılımcıların bir kısmı 2017 programında kazanım sayılarının azaltıldığını bu durumun sosyal bilgilerin temel mantığına aykırı bir durum olduğunu, çünkü sosyal bilgilerin disiplinler arası bir ders olmasından ötürü birden fazla sosyal bilimle etkileşiminin olduğuna dikkat çekilmiştir. Diğer bir kısmı ise 8.sınıflarda Atatürkçülük konularıyla ilgili kazanımların azaltıldığı, Osmanlı devleti ile ilgili kazanımların ağırlıkta olduğu ve kazanımlar için verilen sürenin yeterli olmadığı, güncel konuların programa kazanım olarak eklendiği yönünde görüş belirtmişlerdir.

Lisans öğretmen adayı olan katılımcılardan alınan görüşlerin, doğrudan 2005 programından alınan kazanımlarda anlam değişmesi olmadığı sadece kazanımların kapsamının değiştiği, bazı kazanımların 2017 programında açıklamalar kısmında yer aldığı, Atatürkçülük konularıyla ilgili kazanımların sayılarının azaltıldığı ve bunların yerine Orta Asya Türkleri ve Osmanlı devleti ile ilgili kazanımların ağırlıkta verildiği yönünde olmuştur.

Katılımcılardan alınan görüşler ve her iki programında analizleri doğrultusunda; 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar karşılaştırıldığında, 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yapılandırmacı eğitim felsefesinden dolayı kazanımları etkinlik örnekleri ve disiplinler arası ilişkilendirmeler çerçevesinde planlandığı, tüm sınıf basamaklarına uygun olarak verildiği 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında ise kazanımların bu şekilde açıklama ve ilişkilendirme yapılarak verilmediği tespit edilmiştir. 2017 sosyal bilgiler öğretim programında kazanımların ve açıklamalarının daha sade ve net ifade edildiği, 2005 sosyal bilgiler öğretim programında ise bilgi yükünün çok fazla olduğunu anlam karışıklığına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı ile eski programa göre 6. sınıfta verilen Mezopotamya ve Anadolu uygarlıkları konusunun ve kazanımlarının 5. Sınıfta verilmeye başlandığı, 5. Sınıfta bulunan Atatürkçülük konu ve kazanımlarının ise çıkartıldığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerden alınan görüşler doğrultusunda 5.sınıfta temel olarak verilmesi gereken bu konunun çıkarılmasının programın sosyal bilgilerin vizyonunu yansıtmadığı ve toplumun beklentilerini karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konu kazanımlarının olduğu ve bunlarla ilgili açıklamaların yer aldığı başlığın yer almasına karşın 2017 sosyal bilgiler öğretim programında böyle bir başlık yer almadığı tespit edilmiştir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında 4-7. Sınıf seviyelerinde genel olarak 175 kazanım olmasına rağmen, 2017 sosyal bilgiler öğretim programında 4-7. sınıf seviyelerinde toplam 134 kazanım yer almaktadır. Kazanımlar sayıca azaltılmış gibi gözükse de aslında birbiri ile ilişkili

kazanımların birleştirildiği, 29 yeni kazanım eklendiği ve 103 kazanımın 2005 programından doğrudan alındığı tespit edilmiştir.

Bu konuda Karademir (2019); "2004-2005 ve 2017-2018 eğitim öğretim yıllarında uygulanan sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi "adlı çalışmasında, 2004 programında Atatürkçülük ile ilgili konu ve açıklamaların olduğu bir başlığın yer aldığını, 2017 programında Atatürkçülük konularına ayrıca bir yer verilmediği ve sayıca azaltıldığını ayrıca, 1 yeni kazanımın eklendiğini tespit etmiştir. Karademir (2019)'ın vardığı sonuç ile bu araştırmanın sonucu kısmen benzer özellikler taşımaktadır.

Tay (2017) araştırmasında, 2005 sosyal bilgiler öğretim programının kazanımlarında her bir konu için farklı kazanım örneklerinin olduğunu, 2017 sosyal bilgiler öğretim programında ise her bir konu için farklı kazanım örneklerinin olmadığını tespit etmiştir. Bu araştırma ile yapılan çalışmanın sonuçlarının benzer olduğu tespit edilmiştir.

Selvi (2018) çalışması ile 2005 sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde yer alan 175 kazanımın 2018 sosyal bilgiler öğretim programında 131'e düşürüldüğünü belirtmiştir. Selvi (2018)'nin ifade ettiği sonuç ile bu çalışmadan elde edilen sonuç benzerlik göstermektedir.

Çoban ve Akşit (2018) tarafından yapılan "2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması" başlıklı araştırma olan; 2017 sosyal bilgiler öğretim programı ile kazanım sayılarının azaltılmasına ilişkin elde edilen sonuç, bu çalışma ile göstermektedir. Bununla beraber, bu araştırma ile kazanım sayılarının azaltılmasının kazanım karışıklığını önlemesi yönünde elde edilen sonuç, Çoban ve Akşit (2018) tarafından yapılan araştırmanın farkını ortaya koymaktadır.

5.1.7. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme boyutuna yönelik katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar;

Akademisyen katılımcılar 2005 programının yapılandırmacı olduğunu, bu yüzden alternatif ölçme araçlarını kullanmaya öğretmeni teşvik ettiğini, 2017 programının da

yapılandırmacı olduğu için aynı ölçme teknikleri ile öğretmeni ve öğrenciyi yönlendirdiğini, bu yönden bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdir. Araştırmacılar her öğrencinin farklı yönleri olsa bile ölçme ve değerlendirme sürecinde bunu değerlendirmenin güç olduğunu, öğrenci sayısının öğretmenin iş yükünü arttırdığını ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenin ölçme ve değerlendirmedeki becerisinin hizmet içi eğitimlerle ya da doğru bir yönlendirmeyle desteklenmesi gerektiğine vurguda bulunmuşlardır.

Katılımcılardan formatör öğretmenlerin bir kısmı 2017 programında ölçme ve değerlendirmenin, sonuç ve ürün odaklı olmasından dolayı, daha çok öğrencinin çoktan seçmeli tekniklerle değerlendirildiğini, bu durumda öğrencinin gerçek başarısının yeterli olarak ölçülemediğini ve kendini ifade edemediğini belirtmişlerdir. Diğer kısmı ise öğrencilerin bilgi ve becerisini ölçen, portfolyolar, performans ödevleri ve projeler ile ortaya çıkardıkları ürünlerden yapılan değerlendirme ile her öğrencinin ayrı olarak değerlendirilmesine imkân veren performans değerlendirmenin 2017 programından çıkarıldığını belirtmişlerdir. Bu durumun öğretmenin iş yükünü her ne kadar azaltsa bile öğrencilerin gerçek kazanımlarının ve öğrendiklerinin ortaya çıkarılmasını engellediğini belirtmişlerdir.

Katılımcılardan öğretmen olanlar ve lisans öğretmen adayı olanlar; 2005 programı ile öğrencinin öğrenmesi ve kazanımların aktarılması üzerinde özel bir değerlendirmenin olduğunu, 2017 programında ise programın ölçmeyi ayrıntılı olarak ele almadığını, genel bir çerçeve belirlediğini, süreç odaklı olduğunu, verilen ders süresinin yetersizliği ve sınıf mevcutlarından dolayı farklı ölçme tekniklerine başvuramadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca ölçme değerlendirme kısmının bir programın en uğraştırıcı kısmı olduğunu ve 2017 programının ölçme değerlendirme boyutunun beklentileri karşılamadığını, öğrencilerin bireysel farklılıklarına yönelik bir değerlendirme imkânı sağlamadığını ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan alınan görüşler ve her iki programın da analizleri doğrultusunda; 2005 sosyal bilgiler öğretim programında ölçme ve değerlendirme ile ilgili 4 ve 5. Sınıf düzeylerinde 18 sayfalık, 6 ve 7. sınıflar düzeylerinde ise 37 sayfalık bilgilendirmenin olduğu ve kazanımlar için kullanılacak değerlendirme yöntemleri bulunduğu, 2017 sosyal bilgiler öğretim programında ise sadece 2 sayfalık bir bilgilendirmenin olduğu kazanımların bir değerlendirmesine yönelik belirtilmediği tespit edilmiştir. Bununla beraber her iki programın da ölçme ve değerlendirme anlayışlarının ürün ve sonuç odaklı olduğu tespit edilmiştir.

Tay (2017) araştırmasında, 2005 ve 2017 programında değerlendirme ile ilgili olarak program kitabında verilen sayfa sayılarına yönelik tespitler, her iki programda değerlendirme anlayışlarının hem ürünü hem de süreci ölçmeye yönelik olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar bu çalışma ile örtüşmektedir.

Selvi (2018) araştırmasında, 2005 programı ile her bir kazanım için kullanılacak olan değerlendirme yöntemlerinin de belirlendiği, yeni programda böyle bir değerlendirme anlayışının olmadığı sonucuna varmıştır. Selvi (2018) 'nın vardığı sonuç bu çalışma ile örtüşmektedir.

Sözen ve Ada (2018), araştırmasında, 2005 ve 2017 programlarının ölçme değerlendirme tarzlarının pek değişmediği, değerlendirmenin sonuçtan ziyade süreç odaklı olduğu sonucuna varmıştır. Sözen ve Ada (2018) 'nın vardığı sonuç bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Can (2019), çalışmasında, 2005 programının ölçme değerlendirme açısından yeni programa göre daha açıklayıcı ve kullanışlı olduğu sonucuna varmıştır. Can (2019)'un vardığı sonuç ile bu araştırmanın sonucu kısmen benzer özellikler taşımaktadır.

5.1.8. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Ders Kaynakları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının ders kaynakları açısından karşılaştırılmasına yönelik katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar;

Akademisyen katılımcılar; yeni programla kılavuz kitapların kaldırılmasının göreve yeni başlayan öğretmenler ve bu tarz bir sisteme alışan öğretmenler için zor olacağını, buna ihtiyaç duyacaklarını ve öğretmenlerin dersi işleyiş tarzlarında farkların meydana geleceğini ve kılavuz kitapların ders planlarının sisteme girilmesinde bilişsel boyutta faydası olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Formatör öğretmen olan katılımcıların bir kısmı, kılavuz kitapların, yeni müfredatın kazanımlarına uygun bol etkinlikli ve alıştırımlı zengin içerikli uygulamaya dönük olarak modernize edilip tekrardan kullanılması gerektiğini, diğer bir kısmı ise kılavuz kitapların kullanımının kendilerini kısıtladığını, kılavuz kitapların kaldırılması ile öğretmenin daha özgür olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmen katılımcıların bir kısmı 2017 programına yönelik hazırlanan ders kitapları ile öğrenci çalışma kitapları ve ders kitapları birleştirildiğini, artık öğrencinin uygulama etkinliklerini ders kitabı içerisinde öğrenme alanları sonunda yaptığını, kılavuz kitapların öğretimi sıradanlaştırdığını ve öğretmeni kısıtladığını kılavuz kitaplarının kaldırılması ile öğretmenin özgünlüğünü ortaya koyduğunu ifade etmişlerdir. Diğer bir kısmı ise 2017 ders kitaplarının öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olduğunu, görsel olarak ve konu içerisinde etkinliklerin verilmesinden dolayı öğrencilerin derse etkin katılım sağladığını, konu kazanım sorularının ünite sonunda verilmesinin gerektiğini değerlendirme sorularının yetersiz olduğunu, 2017 öğretim programına yönelik basılmış olan ders kitaplarının fiziksel ve tasarım yönünden güzel olduğunu, etkinliklerin çalışma kitabı yerine ders kitabında öğrenme alanları içerisinde verilmesinin öğretimi kolaylaştırdığını ifade ederek farklı bir noktaya dikkat çekmişlerdir. Kılavuz kitapların ise dersin planlanmasında ve öğretimde faydalı olduğunu tekrardan gelmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğretmen katılımcılar, kılavuz kitapların standart bir yaklaşımla yönlendirme yaptığı için okulun ve öğretmenlerin şartlarına bazen uymadığını bu yüzden kaldırılmasının öğretimdeki farklılıkların azalmasına sebep olduğunu, 2017 programına yönelik hazırlanan ders kitaplarının öğrencilere geniş bir perspektif kazandırdığını, değerlendirmelerin kazanımları karşılayacak düzeyde olduğunu ama yeterli olmadığını belirtmişlerdir. 2005 programının ise bilgileri verirken tekrara düştüğünü ve çok ayrıntıcı olduğunu ama kılavuz kitapların kaldırılması yerine öğretmene kısa ve öz nitelikte bir rehber kaynak olmasının gerektiğini ifade etmişlerdir.

Lisans öğretmen adayı olan katılımcılar; 2017 programına göre hazırlanan ders kitaplarının Bloom taksonomisinin bilgi basamağında kaldığını kavrama aşamasına ulaşamadığını, bu sebeple öğrenciye doğrudan bilgi verdiğini ve ezbere yönlendirdiğini belirtmişlerdir. Kılavuz kitapların ise öğretmenin doğru kullanımı ile iyi bir yönlendirici olabildiğini, kılavuz kitapların standart bir öğretim sağladığını ve bu durumun öğretimi Türkiye'nin her yerinde eşit hale getirdiğini, kaldırılmasının doğru olmadığını ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan alınan görüşler ve her iki programın da analizleri doğrultusunda; kılavuz kitaplar 2005 yılından itibaren öğretim programlarının uygulanmasını desteklemek amaçlı kullanılmaktadır. Farklı yayınevleri tarafından hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programlarının uygulanması alanında somut örnekler olarak adlandırılacak olan kılavuz kitaplar öğretmenlerin programın eksik kaldığı yerde

başvuracağı başucu kitabı ve ikinci belgesi olmaktadır. Kılavuz kitaplar ünitelerin hangi haftalarda ne kadar sürede verileceği, ara disiplin kazanımları, ders içi ve diğer derslerle ilişkilendirmeler hangi ölçme ve değerlendirme kullanılabileceği, belirli uyarılar ve üniteye uygun hangi araç gerecin kullanılacağı yönünde yol gösterici olmuştur. Böylece öğretmen dersin akışını rahatlıkla planlayabilmiştir. Bu araştırma bulgularıyla, 2017 programı ile tek kitap anlayışına gidildiği, kılavuz kitap anlayışının kaldırıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Uyar (2019) araştırmasında 2017 yılı sosyal bilgiler öğretim programına göre hazırlanan ders kitabının fiziksel özellikler ve görsel tasarım açısından daha kullanışlı olduğu, eğitsel ve dil ve anlatım yönünden eksiklikler olduğu sonucuna varmıştır. Uyar (2019)'un vardığı sonuç ile bu araştırmanın sonucu kısmen benzer özellikler taşımaktadır.

2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile kullanımdan çıkarılan kılavuz kitaplarına ilişkin katılımcı görüşlerini ölçen başka bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

5.1.9. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Benzerliklerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının benzerliklerine ilişkin katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar;

Akademisyen katılımcılar 2017 programının 2005 programının özetlenmiş ve çağa uygun hale getirilmiş versiyonu olduğunu, program içerisinden ayrıntıların çıkarıldığını ve güncelleştirildiğini belirtmişlerdir. A2, program içerisindeki konuların değiştirilerek öğrenme alanına dönüştürüldüğünü ve ABD'nin sosyal bilgiler ulusal konseyinin temel kriterlerinin içerisinden öğrenme alanlarının seçildiğini ve içerik olarak benzer olduğunu ama genel çerçevede farklılıkların olduğunu ifade etmiştir.

Formatör öğretmen olan katılımcılar, her iki programın da sosyal bilgilerin temel amaçlarından olan etkin vatandaş yetiştirme amacına yönelik olduğunu, kazanımların verilmiş şeklinin aynı olduğunu ve ağırlıklı disiplinlerin aynı olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmen katılımcılar, 2005 ve 2017 programlarında aile, bağımsızlık, barış bilimsellik, estetik, çalışkanlık, dürüstlük, kültürel mirasa duyarlılık, özgürlük,

sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik gibi değerlerin ortak olarak yer aldığını belirtmişlerdir.

Lisans öğretmen adayı olan katılımcılar, 2005 ve 2017 programlarının yaklaşımlarının aynı olduğu her iki programda yapılandırmacı yaklaşımın temel alındığını ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan alınan görüşler ve her iki programın da analizleri doğrultusunda; 2005 ve 2017 programlarında, ünitelerin öğrenme alanına dönüştürüldüğü fakat ismen bir değişikliğin olduğu konu başlıklarının benzer olduğu, öğrenme alanı sayılarının aynı olduğu, programların yaklaşımının aynı olduğu her iki programda yapılandırmacı yaklaşımın temel alındığı, genel amaçların sayısının düşürüldüğü ama bu azaltmanın benzer amaçların birleştirilmesi ile gerçekleştirildiği, değer ve kazanımların ifade edilmesinde değişikliklerin olduğu ama içerikte benzer olduğu ve ölçme değerlendirilmenin önemini koruduğu bu yönde bir değişikliğin olmadığı sonuçları tespit edilmiştir.

Tonga (2019), '2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı: Benzerlikler ve Farklılıklar' adlı araştırmasında; 2017 sosyal bilgiler öğretim programının, 2005 programının sadeleştirilmiş ve revize edilmiş bir hali olduğu sonucuna varmıştır. Tonga (2019)'un vardığı sonuç, bu araştırmanın sonucu ile benzer özellikler taşımaktadır. Çoban ve Akşit (2018) tarafından yapılan çalışmada, bu araştırma ile benzer sonuçlar taşımaktadır.

Turan'a göre (2018), öğretim programları değiştirildiği zaman önceki programın aksayan yönlerini ortaya koyan çalışmalar dikkate alınmadığından programın eksiklik ve aksaklıklarını düzelterek nitelikte hazırlanmadığı, yeni programların mevcut durumu ileri seviyeye taşıyamadığı, hatta birçok yönden yeni programların eski programların revize hali olduğu ve geride kaldığı görüşüne yer vermiştir. Turan'ın bu görüşü de bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

5.1.10. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Farklılıklarına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının farklılıklarına ilişkin katılımcılardan alınan görüşler ve her iki programında analizleri doğrultusunda ulaşılan sonuçlar;

2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programının da olan vizyon başlığının 18 Temmuz 2017 tarihinde yayınlanan sosyal bilgiler dersi öğretim programında olmadığı, tespit edilmiştir. Selvi (2018) ve Karademir (2019) araştırmalarında vizyon ve temel felsefeye 2017 sosyal bilgiler öğretim programında yer verilmediği sonucuna varmışlardır. Selvi (2018)'in ve Karademir (2019)'un vardığı sonuç bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan ünite başlıklarının 2017 sosyal bilgiler programında olmadığı, ünite yerine, öğrenme alanı başlıklarının kullanıldığı tespit edilmiştir. 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında 9 öğrenme alanı mevcut iken, 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında bu sayının 7'ye düşürüldüğü tespit edilmiştir. Tay (2017)'nin yapmış olduğu çalışmanın sonucu ile bu araştırmada ünite ve alanların karşılaştırılmasına yönelik bulgulardan elde edilen sonuçların birbirine benzer olduğu tespit edilmiştir.

2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında 4-5. sınıflarda yer alan 'güç, yönetim ve toplum, gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler' öğrenme alanlarının 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında 'etkin vatandaşlık' öğrenme alanının içerisinde isminin değiştirilerek verildiği tespit edilmiştir. Turan (2018)'in yapmış olduğu çalışmanın sonucu ile bu araştırmanın sonuçlarının benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer almayan, 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenen bu yetkinlikler; anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık olarak 8 yeni yetkinlik olduğu tespit edilmiştir. Sözen ve Ada (2018)'in yapmış oldukları çalışmanın sonucu ile bu araştırmanın yetkinliklerle ilgili değerlendirme sonuçları birbirine benzemektedir.

Bu çalışmada 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının temel yapısını oluşturan öğrenme alanları, öğrenme alanları kısmında belirtilen değer, kazanım, kavram, genel amaçlar, eğitim felsefeleri, ölçme ve değerlendirme gibi tüm boyutlarının akademisyenlerin, öğretmenlerin ve lisans öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yapılan analizlerle her iki programın da genel yapısının ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır.

Literatüre göre ağırlıklı olarak belirtilen sosyal bilgilerin eksen bir ders olduğu, birden fazla sosyal bilim disiplini kapsadığı ve bu disiplinler aracılığıyla öğrencilerin daha aktif olarak yetiştiği ve topluma hazırlandığını ifade edilebilir. Bu amaçla yola çıkıldığında bu dersin gerekliliklerini karşılayabilecek ve bu misyonu en iyi şekilde yerine getirebilecek bir öğretim programının hazırlanmasının nedenli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

2017 sosyal bilgiler öğretim programı hazırlanırken eğitim seviyesi gelişmiş ve bu konuda önde gelen ülkelerin öğretim programlarının incelendiği, yurt içi ve yurt dışı araştırmaların incelendiği, programa katkıda bulunmayı amaçlayan öğretmenlerden, yöneticilerden ve akademisyenlerden görüş alındığı vurgulanmasına rağmen bununla ilgili programda bir yansıma ya da kaynakça ve atıfa rastlanılmamıştır. Eğitimin merkezi ve koordinesi kısmında olan ve bizim temel kaynak aldığımız Millî Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde bilimsel çalışmalarda yer alması gereken detayların, olmaması da dikkat çekici bir detaydır. Bu duruma Tonga (2019)'da dikkat çekmiştir.

Bu araştırma sonucunda ve bu boyutlar çerçevesinde incelenen 2017 sosyal bilgiler öğretim programının sosyal bilgilerin zenginliğini ortaya çıkaracak bir program yeterliliğinde olmadığı, küçük farklılıklarla ve eksiltmelerle 2005 sosyal bilgiler öğretim programının özetlenmiş bir versiyonu olduğu program açısından benzer bir çalışmanın hedeflenen başarıyı getiremeyeceğini ifade edebiliriz.

5.2. Öneriler

1. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında kazanım sayıları öğrencilere kazandırılmayacak kadar fazlaydı 2017 sosyal bilgiler öğretim programında kazanım sayılarının azaltıldığı görülmüştür, kazanım sayılarının öğrenci sınıf düzeylerine uygun olarak belirtilmesi ve kazanımların disiplinler arası yaklaşımla verilmesi önerilebilir.

2. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde Atatürkçülük ile ilgili konu ve kazanım sayıları azaltılmıştır. Öğrencilere temelden verilmesi gereken böylesine önemli kazanımların, öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak nicelik olarak artırılarak programa eklenmesi önerilebilir.

3. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan ve toplumunun temel yapı taşlarından olan misafirperverlik, eşitlik, doğruluk, etik, merhamet ve hoşgörü gibi

değerlerine 2017 sosyal bilgiler öğretim programında yer verilmemiştir. Bu değerler programa yeniden eklenebilir.

3. 2017 sosyal bilgiler öğretim programında 7.sınıf öğrenme alanlarında Osmanlı Devleti konularının kronolojik sıralamaya uygun olarak düzenlenmesi, öğrenci gelişim düzeyine uygun olarak sadeleştirilmesi ve kavramsal düzenlenmeler yapılması önerilebilir.

4. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan etkinlik örnekleri ve etkinlikler ile ilgili açıklamaların 2017 sosyal bilgiler öğretim programında yer almadığı görülmektedir. Etkinlikler ve etkinlik örnekleriyle ilgili açıklamaların 2017 programında yeniden ele alınması öğretmenler ve öğrenciler için rehber olması açısından önem arz etmektedir, programa ilave edilebilir.

5. 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programında ölçme değerlendirme boyutunda çok büyük bir farklılaşma tespit edilememiştir. Buna rağmen 2017 programı ile sosyal bilgiler alanına özgü kullanılacak değerlendirme yöntemlerinin yer almadığı tespit edilmiştir. Bu konuda, öğretmenlere hangi öğrenme alanının hangi disiplinleri daha fazla içerdiği bilgisiyle, derslerini işlerken seçecekleri yöntem, teknik, araç ve uygulamaları daha etkin bir şekilde belirlemeleri ve ölçme değerlendirme boyutu hakkında daha kapsamlı hizmet içi eğitim verilebilir ya da 2005 programında olduğu gibi, daha fazla açıklamaya yer verilebilir.

6. Disiplinler arası bir ders olan sosyal bilgilerin içerisinde kavram yoğunluğu elbet bulunmaktadır, ancak 2005 sosyal bilgiler öğretim programında kavram öğretimine bu durumdan dolayı önem veriliyordu, program içerisinde yer alan öğrenci düzeylerine uygun olarak yeterli sayıda kavramın yer aldığı ve kavram tablolarının öğrenci gelişim düzeylerine göre sembolleştirildiği tespit edilmiştir. 2017 sosyal bilgiler öğretim programında ise kavram sayılarının azaltıldığı ve kavram tablosunun program içerisinde yer almadığı hikâye ve etkinlikler içerisinde örtük olarak kavramlara yer verildiği görülmektedir, 2017 programına kavram tablolarının eklenmesi ve kavram sayılarının öğrenci düzeylerine uygun olarak verilmesi önerilmektedir.

7. Değerler eğitiminde öğretmenlere rehberlik etmesi açısından değerlerin, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğeleri barındıran göstergelerle birlikte, kazanımlar içerisinde verilmesi önerilmektedir.

8. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ile öğretmenlerin kullanımına sunulan kılavuz kitaplar 2017 sosyal bilgiler öğretim programı ile kaldırılmıştır. Kılavuz kitap

özellikle göreve yeni başlayan bir öğretmen için başucu kitap özelliği taşımaktadır. Kılavuz kitapların akademisyen ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda yeniden güncellenerek uygulayıcının tercihine bırakılıp tekrar kullanıma sunulması önerilmektedir. Ders kitapları müfredata göre içerik olarak zenginleştirilebilir, etkinlik örnekleri ve ünite sonu değerlendirmeleri artırılabilir. Öğretmen kılavuz kitapları, müfredatın uygulanmasında öğretmenlere rehberlik etmesi yönünden çok önemlidir. Bu bağlamda kılavuz kitapların yeniden revize edilebilir, sadeleştirilerek zorunluluk esası olmadan tekrar kullanıma sunulabilir.

9. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında ünite ve öğrenme alanları için verilen ders süreleri yeterli değildi, 2017 sosyal bilgiler öğretim programında da öğrenme alanları ve kazanımlar için verilen ders sürelerinin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler için verilen ders süreleri öğrenci düzeylerine ve konulara uygun olarak yeniden düzenlenmesi önerilebilir.

10. 2017 sosyal bilgiler programının etkililiğine yönelik farklı sınıf düzeylerinde öğrenci görüşleri alınarak programa yönelik farklı tespitlerde bulunulabilir.

11. 2017 sosyal bilgiler programının, 2005 programından farklılıklarına yönelik nitel olarak yapılan bu çalışma, nicel çalışmalarla desteklenerek derinlemesine ve daha kapsamlı sonuçlara ulaşılabilir.

12. Okullarda fen laboratuvarları, teknoloji laboratuvarları olduğu gibi sosyal bilgiler laboratuvarları da kurulabilir. Böylelikle öğrenciler için bu dersin ezber ve sıkıcı olmaktan çıkarılarak, diğer disiplinlerle ilişkisinin keşfedilmesi sağlanabilir. Yeni öğretim programının gerektirdiği teknoloji ve materyal kullanımı ile öğretim imkânı artırılabilir.

13. Öğrencinin gelişimi ve öğrenmesinde çok önemli bir yere sahip olan öğretim programlarının ve ders kitaplarının çağa uygun olarak düzenlenmesi, ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik olması önemli olup, tüm bunların mükemmel olması sistemi onarmak için yeterli olmayacaktır. Başarıyı arttıran diğer unsurlar öğretim programı ve ders kitaplarının revize edilmesinin yanında, öğretmenlerin yeterli donanıma sahip olması, yeterli derecede hizmet içi eğitimden geçirilmesi, öğrencilerin öğrenmeye teşvikinin sağlanması olacaktır. 2017- 2018 yıllarında uygulanmaya başlanan sosyal bilgiler programının yeterliliğini ölçmek için henüz çok erkendir. Programın çıktılarını zaman gösterecektir.

14. Ülkenin eğitim felsefesinin ve hedeflenen vizyonun öğretim programları ile gelecek nesillere aktarıldığı düşünüldüğünde öğretim programının ne kadar elzem

olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle ğretim programı değişikliklerinde küresel ve teknolojik gelişmeler göz önüne alınarak milli değerleri, kültürel, toplumsal ve psikolojik faktörleri de düşünerek, özellikle programın uygulayıcılarının zümre toplantıları sonuçları ile akademisyenlerden gelen olumlu ve olumsuz eleştiriler işığında ortaklaşa bir karar alınarak hazırlanmasının milli eğitim sistemimize fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Öğretim programı değişikliği mümkün mertebe olağan akışında radikal bir değişiklik olmayacaksa, mevcut şartlarda gereklilik arz etmiyorsa safi revizeye gerek duyulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Abir, M. (2017). 2013 İlkokullar Ve Ortaokullar Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi Muğla İli Örneği .*Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla*
- Açıkgöz, Ü. K. (1996). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi (Ed: Tay, B. Öcal, A.) *Ankara: Pegem Akademi.*
- Akar, H., & Yıldırım, A. (2004). Oluşturmacı öğretim etkinliklerinin sınıf yönetimi dersinde kullanılması: Bir eylem araştırması. *İyi Örnekler Konferansı, 1-15.*
- Akbaba, T. (2004). Cumhuriyet döneminde program geliştirme çalışmaları. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 5(54-55), 215-231.*
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 20(2), 05-626.*
- Ambarlı, A. (2010). Türkiye’de cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları (değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler). *Yüksek Lisans Tezi Selçuk Üniversitesi, Konya.*
- Arslan, M. (1999). Cumhuriyet dönemi ilköğretim programları ve belli başlı özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi, 144.*
- Ata, B. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, C. Öztürk, (Editör). Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Aktarımı, *Ankara: Pegem A Yayıncılık.*
- Balcı, F. A, Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD). 14(1). 195-213.*
- Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997), İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi. *Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi*
- Başaran, İ.E. (1994). Türkiye eğitim sistemi. *Ankara: Nobel.*
- Baysal, Z. N. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programlarının felsefi temelleri. A. Tanrıoğen (Ed.), Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi (s. 58- 75). *İstanbul: Lisans Yayıncılık.*
- Bilen, M. (1999). Plandan uygulamaya öğretim. (5.Baskı). *Anı Yayıncılık, Ankara.*
- Bilgili, S.A. (2010). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. Ali Sinan Bilgili (Ed.). Sosyal bilgilerin temelleri (s. 27-41). *Ankara Pegem A yayıncılık.*

- Bilgin, N. (2006). Sosyal bilimlerde içerik analizi. *Ankara: Siyasal Kitabevi.*
- Binbaşıoğlu, C. (1999). Cumhuriyet dönemin eğitim bilimleri tarihi. *Ankara: Tekişik Yayıncılık.*
- Bursa, S. ve Köse, T.Ç. (2017). Türkiye ve Kanada Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması. *AJESI -Anadolu Journal of Educational Sciences International, 7(2): 338-372.*
- Büyükkaragöz, S. (1997). Program geliştirme "kaynak metinler". *Konya: Öz Eğitim Yayıncılık.*
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri (14. Baskı). *Ankara: Pegem Yayınları.*
- Can, B. (2019). 2005 Ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.*
- Candan, A. S. (1998). Kavramlara Dayalı Tarih Öğretimi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), *Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Cicioğlu, H. (1985). Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Ortaöğretim (Tarihi gelişimi). *Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.*
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2014). Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi (Y. Dede ve S. B. Demir, çev. ed). *Ankara: Anı Yayıncılık.*
- Çakmak, Z., Kaçar, T., ve Arıkan, İ. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortaokul sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programına ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science, 5(54), 576-597.*
- Çatak, M. (2015). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi, 62(62), 69-94.*
- Çelenk, S., Tertemiz, N. ve Kalaycı, N. (2000). İlköğretim Programları ve Gelişmeler. *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.*
- Çepni, S. (2012). Araştırma ve proje çalışmalarına giriş. *Trabzon: Celepler Matbaa.*
- Çoban, O. ve Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öğrenme Alanı, Kazanım, Kavram, Değer ve Beceri Boyutları Açısından Karşılaştırılması. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 7(1), 479-505.*
- Demirel, Ö. (2000). Kuramdan uygulamaya program geliştirme. *Ankara: Pegem A yayıncılık.*

- Demirel, Ö. (2004). Eğitimde program geliştirme (25. Baskı). *Ankara: Pegem A Yayıncılık*.
- Demirel, Ö. (2006). Öğretme sanatı. *Pegem A Yayıncılık, Ankara. Akademi Yayınları*
- Dinç, E., & Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 17-49*.
- Doğanay, A. (2004). Sosyal bilgiler öğretimi, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi, Ed. C. Öztürk ve D. Dilek, *Ankara: Pegem A Yayıncılık*.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 77-96*.
- Dündar, Ş. (2008). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Ortamlarının Yapılandırmacı Özellikler Açısından Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- EARGED (2017). MEB-Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara. http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/EIR2016-17_12.10.17.web-1.pdf
- Ekiz, D. (2003). Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş. *Ankara: Anı Yayıncılık*
- Erden, M. (2000). Eğitimde program değerlendirme (3. baskı). *Ankara: Anı Yayıncılık*.
- Erdoğan, A. (2003). Öğretimi planlama ve değerlendirme. *Ankara: Anı Yayıncılık*.
- Ertürk, S. (1998). Eğitimde program geliştirme. *Ankara: Meteksan Matbaacılık*.
- Fidan, N., & Erden, M. (1993). Eğitime Giriş, *Ankara: Alkım Yayınevi*.
- Forster, N., 1994. The analysis of company documentation. C. Cassell and G. Symon (Eds.) *Qualitative methods in organizational research: A practical guide*. London: Sage.
- Goodman, J., & Adler, S. (1985). Becoming an elementary social studies teacher: A study of perspectives. *Theory & Research in Social Education, 13(2), 1-20*.
- Gökdemir, A. (2013). 1924' den günümüze ilköğretim sosyal bilgiler programlarındaki hukuk konularının incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde*.

- Gözütok, F. D. (2003). Türkiye’de program geliştirme çalışmaları. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, 90-102.
- Grobman, H. G. (1970). Developmental Curriculum Projects: Decision Points and Processes: a Study of Similarities and Differences in Methods of Producing Developmental Curricula. FE Peacock
- Gürel, D. (2017). 2017 taslak sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yapısal bir değerlendirme. *I. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı (ss.236-246), Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği.*
- Güler, H. (2018). 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal bilgiler Öğretim Programı Taslağı’nın Öğretmen Görüşlerine Göre değerlendirilmesi (Burdur İli Örneği). *Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.*
- Gültekin, M. (2013). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Eğitim Programı Kavramına Yükladıkları Metaforlar. *Anadolu Üniversitesi Eğitim ve Bilim*, 38(169).
- Güngördü, E. (2001), ilköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.*
- Gün, E.S. (2007). Türkiye ve İngiltere ilköğretim 4. ve 5. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Güven, B. ve Alp, S. (2008). Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programının kazanımlarına yönelik öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim*, 177, 153-165.
- Hayırsever, F. (2010). Sosyal bilgiler ders, öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler öğretim programında kazandırılması hedeflenen temel beceriler açısından değerlendirilmesi. *Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- İşman, A. (2003). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. *İstanbul: Değişim Yayınevi.*
- Kale, M. (2011). Eğitimin Temel Kavramları, Eğitim Bilimine Giriş. *Ankara: Pegem Akademi Yayınları.*
- Kamber, T. (2007). 2005-2006 Yeni Öğretim Programında Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanabilirliğinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.*

- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt 30. Sayı. 2. 663-672.*
- Kanbolat, E. (2005). Hazırlanışı ve Uygulanması Açısından Osmanlı’dan Cumhuriyet’e İlköğretim Programları (1913-1968). *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.*
- Karademir, B. (2019). 2004-2005 Ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın*
- Karakuş, F. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yapıcı Öğrenme ve Otantik Değerlendirme Yaklaşımlarının Öğrencilerin Akademik Başarı, Kalıcılık Ve Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Doktora Tezi. Adana Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana*
- Karasar, N. (2002). Bilimsel araştırma yöntemi. *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd.Şti.*
- Keçe, M. ve Merey, Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilim disiplinlerine ve disiplinler arası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (1), 110-139.*
- Kemertaş, İ. (2001). Uygulamalı genel öğretim yöntemleri. *İstanbul: Birsen Yayınevi.*
- Keskin, Y. (2012). Türkiye’de 1970’li Yıllardan Günümüze Kadar Yayınlanmış İlkokul, Ortaokul ve İlköğretim Okulu Programlarında Yer Alan Tarih Dersi Konularının Dönemlere Göre İncelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences, 2012, 4(2), 442-461.*
- Kılıç, D. (1994). İlkokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersinin öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi. *Çağdaş Eğitim.*
- Koyuncu, B. (2015). Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kilis 7 Aralık Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.*
- Lincoln, Y. and E. Guba (1985). Naturalistic Inquiry. *Beverly Hills, CA: Sage.*
- Macy, M. and Ollia, J. (2018). Social Studies Curriculum İntegration İn Elementary Classrooms: A Case Study On A Pennsylvania Rural School. *The Journal of Social Studies Research, 2019, 43(1), 33-45*
- Martorella, P. H. (1996). Teaching social studies in middle and secondary schools. *Prentice Hall, 200 Old Tappan Road, Old Tappan, NJ 07675*

- MEB (1948). İlkokul Programı. *İstanbul: Milli Eğitim Basımevi*
- MEB (1968). İlkokul Programı. *İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.*
- MEB (1998). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. *Tebliğler Dergisi, 61 (2487).*
- MEB (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar) *Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi. Ankara*
- MEB. (2017). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar).Ankara.
<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=155adresindenalinmiştir>
- MEB. (2018). İlköğretim Sosyal bilgiler dersi (4, 5, 6 ve 7. sınıflar) öğretim programı. *Ankara: MEB Yayıncılık.*
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1984). *Qualitative data analysis*. London: Sage.
- Miller, D.L. (1997). One strategy for assessing the trustworthiness of qualitative research: Operationality the external audit. *Dissertation Abstract International, (ERIC No. 4112668)*
- Moffatt, M. P. (1957). *Sosyal Bilgiler Öğretimi. İstanbul: Maarif Basımevi.*
- National Council for the Social Studies. (1993). A vision of powerful teaching and learning in the social studies: Building social understanding and civic efficacy. *Social Education, 57(5), 213-223.*
- NCSS (1994). Curriculum standards for social studies: Expectations of excellence. *Washington DC: National Council for the Social Studies.*
- Önal, H. ve N. Kaya (2006). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının (4. ve 5.Sınıf) Değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi, 9(16), 21-37.*
- Özçelik, D. A. (1992). Eğitim programları ve öğretim. *Ankara: ÖSYM Yayınları.*
- Özdemir, S. (2000). Eğitimde Örgütsel Yenileşme, *Ankara: Pegem A Yayın.*
- Özdemir, S. M. (2014). Eğitimde program geliştirme ve program geliştirme süreçlerinin unsurları. *Öğretim ilke ve yöntemleri içinde, 57-117.*
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. (Ed. Cemil Öztürk). Sosyal Bilgiler öğretimi (3.Baskı) (s. 1-31). *Ankara: Pegem A yayıncılık.*

- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları. İçinde Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. Öztürk, C. ve Dilek, D. (Ed.). *Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 53–96.*
- Öztürk, C., ve Otluoğlu, R. (2005). Sosyal Bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller. *İstanbul: Sürat Yayınları.*
- Patton, M. Q. (1987). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. M. Bütün ve S. B. Demir (çev. ed). *Ankara: Pegem A.*
- Polat, R. (2012). 12-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Kahraman Algılarının İncelenmesi: Sincan İlçesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.*
- Ragan, W. B. ve McAulay J. D. (1964) Social studies curriculum integration in elementary classrooms: A case study on a Pennsylvania Rural School NewYork: Crofts.
- Rumevleklioğlu, Ş. (2003) İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Amaç, İçerik, Öğretim Etkinlikleri ve Değerlendirme Boyutları Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal, Gaziantep.
- Saylan, N. (1995). Eğitimde program tasarısı temelleri – prensipleri – kriterler. *Balıkesir: İnce Ofset.*
- Saylor, J.G., Alexander, W.M., & Lewis, A.J. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning . New York: Holt, Rinehart and Winston.*
- Selvi, H. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi 2005 Ve 2018 Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.*
- Seval, F. E. R. (2005). 1923 Yılından Günümüze Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları Üzerine Bir İnceleme.
- Sezer, A.; Çoban, O. & Akşit, İ. (2014, Mayıs). Dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında coğrafi kavramların veriliş düzeyleri. *Sözel bildiri. XIII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Kütahya.*
- Sönmez, V. (1991). Eğitim felsefesi. *Adım Yayıncılık, Ankara.*
- Sönmez, V. (2005). Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu, *Ankara: Anı Yayıncılık*

- Sönmez, V. (2007). Program geliştirme öğretmen el kitabı (13. baskı). *Ankara: Anı Yayıncılık*
- Sözen, E. ve Ada, S. (2018). 2005 ve 2018 4. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının (sbdöp) karşılaştırılması. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi [Anatolian Journal of Educational Leadership And Instruction] 2018– 6(1), 53-71.*
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye’de hayat bilgisi programlarının gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(8), 402-410.*
- Şam, E. (2015). Değerler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Journal of Educational Science, 3 (4).*
- Şeker, M. (2014). Singapur Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Bu Programın Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile Karşılaştırılması. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter 2014, p. 1417-1439, ANKARA-TURKEY.*
- Şimşek, S. (2016) Sosyal Bilgiler Öğretimi. *Anı Yayıncılık. Ankara*
- Taba, H. (1962). Curriculum development: Theory and practice. New York: Harcourt, Brace and World.
- Tabak, S. & Yaylak, E. (2020). The Place of Root Values in Social Studies Textbook, *International Journal of Eurasian Education and Culture, 8(5), 1-51.*
- Tan, Ş. (2003). Öğretimi planlama ve değerlendirme. *Ankara: Anı Yayıncılık.*
- Taş, C. (2019). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Çok Kültürlülük: 1998 – 2017 Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Karşılaştırılması.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması, *International Journal Of Eurasia Social Sciences, Vol: 8, Issue: 27, pp. (461-487).*
- Tay, B. Öcal, A. (ed) (2015). Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi. *Pegem. Ankara*
- Tay, B. ve Baş, M. (2015). 2009 ve 2015 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10 (2), 341-374.*
- TED (1987) Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları: *Türk Eğitim Derneği Yayınları.*

- Tertemiz, N. (2000). Cumhuriyet Döneminde İlköğretim. İlköğretim Programları ve Gelişmeler. *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.*
- Tokcan, H. (2015). Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi, *Ankara: Pegem A Yayıncılık.*
- Tonga, D. (2019). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı: benzerlikler ve farklılıklar, *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 22.83-100. <https://doi.org/10.29228/diyalektolog.39499>
- TTKB, (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. *Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.*
- Turan, R. (2018). 2017 İlkokul ve ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı üzerine genel bir değerlendirme. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 19. 295-328.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(6), 543-559.
- Tyler, R. W. (1949). Basic principles of curriculum and instruction.,(University of Chicago Press: Chicago, IL).
- Ünal, F. ve Ünal, M. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programları (1924-2005) ve ders kitaplarında (2005-2010) harita okuma becerisi. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı. 174, 165- 183.
- Variş, F. (1976). Eğitimde program geliştirme: teori ve teknikler. *Ankara: Ankara Üniversitesi. Eğitim Fakültesi.*
- Variş, F. (1985). Eğitime giriş. *Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.*
- Variş, F. (1996). Eğitimde program geliştirme. *Ankara: Alkım Yayıncılık.*
- Yalın, H. İ. (2004). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme (13. Baskı). *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.*
- Yalçın, A., & Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science]*, 12(3), 842-873
- Yaz, Ö. V. (2015). Fen Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.*
- Yıldırım, A. ve Şimsek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (10. Genişletilmiş Baskı) *Ankara: Seçkin*

- Yılmaz, H., & Sünbül, A. M. (2006). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme. 3. baskı. *Konya: Çizgi Kitabevi*.
- Yılmaz, K. (2011). Sosyal bilgiler ve tarih öğretiminde tarihsel empati: Geçmişe geçmişteki insanların gözüyle bakabilme becerisi. A. Sünbül, H. Akdağ (Ed.), Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar II (s. 11-33). *Ankara. PegemA*.
- Yiğittir S. ve Kaymakçı, S. (2012). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Uygulama Kılavuzu'nda Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(2). 49-73*
- Yurdakul, B. (2005) "Yapılandırıcılık", *Eğitimde Yeni Yönelimler*, ed. Özcan Demirel, *Ankara: Pegem Yayıncılık ss.39-61*.

EKLER

EK1: Çalışma İzni

Evrak / Evrak No / Seri No: 144124018-EL-111

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire BaşkanlığıSayı : 47526769-302.08.01-
Konu : Tuba KÖK'ün Tez Çalışması**AMASYA VALİLİĞİNE(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)**

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı 178006006' nolu öğrencisi Tuba KÖK' ün "2005-2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması: Olgu Bilimsel Bir Çalışma" konulu tez çalışması kapsamında Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM' ın danışmanlığında Üniversitemiz Eğitim Fakültesi ve Amasya İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nde çalışma yapmayı planlamaktadır.

Söz konusu araştırmanın yapılabilmesi için gerekli izinlerin verilmesi konusunda gereğini arz/rica ederim.

e-İmzalıdırProf.Dr. Metin ORBAY
Rektör

Ek:Tuba KÖK' ün Tez Çalışması (29 sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

AMASYA VALİLİĞİNE(İl Millî Eğitim
Müdürlüğü)
Eğitim Fakültesi Dekanlığına

Bilgi:

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

BELGİNİN ANI
ELEKTRONİK İMZA
14.12.2018
Öğrenci İşleri
Daire Başkanlığı26146
Millî Eğitim Müdürlüğü
13.12.2018
Vali Yrd.Evrak Doğrulamak İçin: https://ebyy.amasya.edu.tr/en/Vision/Validate_Doc.aspx?V=RENSJPN6Akademi Mah. Hükümet Cad. No:55 P.K. 05100 Merkez/Amasya
Telefon No: 0 (358) 211 50 20 Faks No: 0 (358) 240 00 50
E-Posta: oulby@amasya.edu.tr İnternet Adresi: www.amasya.edu.trBilgi İçerik Modeli ÇİİRK
Üniversite Bilgi Sesiye İşletimi

Bu belge, 5870 Sayılı Elektronik İmza Kanunu ile onaylanmış ve yasal olarak geçerli bir belge olarak kabul edilmiştir. Bu belgeyi elektronik ortamda imzalayanın, bu belgeyi onayladığı kabul edilir. Bu belgeyi onaylayanın, bu belgeyi onayladığı kabul edilir. Bu belgeyi onaylayanın, bu belgeyi onayladığı kabul edilir.

Ek2: Anket İzni

Amasya Üni Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 28/12/2018-12461

T.C.
AMASYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 47613789-44-E.25138235

27.12.2018

Konu: Anket İzni Hk.

AMASYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: Amasya Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 14.12.2018 tarih ve E.6716 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile; Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 178006006 nolu öğrencisi Tuba KÖK'ün "2005 - 2017 Sosyal Bilimler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması: Olgu Bilimsel Bir Çalışma" konulu tez çalışması kapsamında Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM'ın danışmanlığında Müdürlüğümüze bağlı Merkez İlçede bulunan Çelebi Mehmet Ortaokulu Müdürlüğü, Şehit Hüseyin Hatipoğlu İmam Hatip Ortaokulu Müdürlüğü, Ziyapaşa Ortaokulu Müdürlüğü, Cumhuriyet Ortaokulu Müdürlüğü ve Özel Sevgi Başarır Ortaokulu Müdürlüğü'ndeki farhatör öğretmenlere ilgi yazı ekinde belirtilen anketi uygulayabilmek için talep edilen iznin verildiğine dair Valilik Makamı'nın 25.12.2018 tarih ve E.24953368 sayılı Olur'u ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Dr. Hüseyin GÜNEŞ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: Valilik Makam Olur'u (2.Sayfa)

28 12 18

Sofular Mahallesi Pirtler Sokak No:3 05100 Merkez/AMASYA
Elektronik Ağ: amasya.meb.gov.tr
e-posta: istatistik05@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Ahmet D. DURMUS/Memur
Tel: (0 358) 212 29 92 / 163
Faks: (0 358) 218 50 31

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden da2e-9817-3758-8e03-796b kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
AMASYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 47613789-44-E.24953368

25.12.2018

Konu: Anket İzni

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: (a) Amasya Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 14.12.2018 tarih ve E.6716 sayılı yazısı.

(b) 22.08.2017 tarih 35558626-10.06.01-E.12607291 sayı ve 2017/25 sayılı Genelge.

İlgi yazı (a) ile; Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 178006006 nolu öğrencisi Tuba KÖK'ün "2005 - 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması: Olgu Bilimsel Bir Çeşitme" konulu tez çalışması kapsamında Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM'ın danışmanlığında Müdürlüğümüze bağlı Merkez İlçede bulunan Çelebi Mehmet Ortaokulu Müdürlüğü, Şehit Hüseyin Hatipoğlu İmam Hatip Ortaokulu Müdürlüğü, Ziyapaşa Ortaokulu Müdürlüğü, Cumhuriyet Ortaokulu Müdürlüğü ve Özel Sevgi Başarır Ortaokulu Müdürlüğü'ndeki fahretör öğretmenlere ilgi yazı ekinde belirtilen anketi uygulayabilmek için izin talep edilmektedir.

Bu bağlamda; Müdürlüğümüze yapılan değerlendirme sonucunda, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 178006006 nolu öğrencisi Tuba KÖK'ün "2005 - 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması: Olgu Bilimsel Bir Çeşitme" konulu tez çalışması kapsamında Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM'ın danışmanlığında Müdürlüğümüze bağlı Merkez İlçede bulunan Çelebi Mehmet Ortaokulu Müdürlüğü, Şehit Hüseyin Hatipoğlu İmam Hatip Ortaokulu Müdürlüğü, Ziyapaşa Ortaokulu Müdürlüğü, Cumhuriyet Ortaokulu Müdürlüğü ve Özel Sevgi Başarır Ortaokulu Müdürlüğü'ndeki fahretör öğretmenlere ilgi (b) 35558626-10.06.01-E.12607291 sayı ve 2017/25 sayılı Genelge (Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlikler İzinleri) de belirtilen hususlar doğrultusunda ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve insan hakları alanındaki uluslararası sözleşmeler başta olmak üzere 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkındaki Kanun ile yürürlükte olan tüm yasal düzenlemeler ve politika belgelerine uygun, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık

Sofular Mahallesi Pirlar Sokak No:3 05100 Merkez/AMASYA
Elektronik Ağ: amasya.meb.gov.tr
e-posta: istatistik05@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Ahmet D. DURMUŞ/Memur
Tel: (0 358) 212 29 92 / 163
Faks: (0 358) 218 50 31

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 2f8c-aed6-3510-94d6-fc28 kodu ile teyit edilebilir.

Ek3: Çalışma Soruları

Sayın Meslektaşım,

Bu görüşme formu ile siz değerli öğretmenlerimizin okullarda uygulanmakta olan yeni sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili düşüncelerinizi tespit etmek amacıyla hazırlanmış sorular yer almaktadır. Araştırmadan elde edilecek veriler yalnızca bu araştırmada kullanılacak olup bunun dışında herhangi bir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır. Lütfen, her soruya dikkatle cevaplandırarak, düşüncenizi en iyi yansıtan cümleleri söyleyiniz. Araştırma için kimliğinizin belirlenmesi önemli olmadığından görüşme formlarına isim yazılmayacaktır. Toplanan veriler kişi bazında değil, toplu olarak yorumlanacaktır. Lütfen cevapsız soru bırakmayınız ve kısa cevap vermeyiniz. Sosyal bilgiler eğitimi alanında önem arz eden bu araştırmaya yapacağınız değerli katkılar için teşekkür ederim.

TUBA KÖK

Amasya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi

Yüksek Lisans Öğrencisi

A. Görev ve unvanınıza uygun olanı söyleyiniz

A.Formatör öğretmen

B.Öğretmen adayı

C.Öğretmen

D.Sosyal bilgiler eğitimi öğretim elemanı

B. Meslekteki çalışma sürenize uygun olanı söyleyiniz.

A.Öğrenci

B.5 ve 5 yıldan az

C.6 ve 10 yıl arası

D.10 ve 15 yıl arası

E.16 ve 20 yıl arası

F.20 ve 25 yıl arası

1. Yeni öğretim programı kullanılmaya başlanıldığı andan itibaren programla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katıldınız mı? Açıklayınız (Nerede, ne kadar süre, ne hakkında?)
2. Kendinizi yeni öğretim programını uygulamada yeterli ve rahat hissediyor musunuz? Yeterli ya da yetersiz hissetmenizin nedenleri nelerdir? Açıklayınız.
3. Yeni öğretim programı ile birlikte kullanılmaya başlanan ders kitapları ile kaldırılmış olan kılavuz kitaplar hakkında ne düşünümaktesiniz? Açıklayınız.
4. 2005 ile 2018 Sosyal bilgiler öğretim programının kavram boyutuna bakacak olursak ne gibi değişiklikler yapılmıştır bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?
5. Sizce 2005 ve 2018 Sosyal bilgiler öğretim programları arasında ne gibi benzerlikler bulunmaktadır?
6. 2005 ve 2018 Sosyal bilgiler öğretim programın 'da belirlenen değerlere yönelik görüşleriniz nelerdir?
7. 2005 ile 2018 Sosyal bilgiler öğretim programları arasında sizce nasıl fark/farklar vardır?
8. 2018 Sosyal bilgiler öğretim programın da belirlenen kazanımlarda 2005 programına kıyasla değişiklik olmuş mu /olmamış mı?
9. 2005 ve 2018 Sosyal bilgiler öğretim programlarının ölçme değerlendirme süreçleri açısından yapılan değişiklikler ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
10. 2018 Sosyal bilgiler öğretim programının yeterliliği hakkında ki görüşleriniz nelerdir?
11. 2018 Sosyal bilgiler öğretim programının öğrenci düzeyine yönelik düşünceleriniz nelerdir?
12. 2005 ile 2018 Sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçlarına yönelik görüşleriniz nelerdir?
13. 2018 Sosyal bilgiler öğretim programının içeriğine yönelik düşünceniz nelerdir?
14. 2005 ile 2018 Sosyal bilgiler öğretim programlarının eğitim felsefelerinde ki değişimi üzerine ne düşünümaktesiniz?

15. 2018 Sosyal bilgiler öğretim programının sosyal bilgiler dersinin vizyonunu yansıta bilirliliğine yönelik düşünceleriniz nelerdir?
16. 2005 ve 2018 Sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik görüşleriniz nelerdir?
17. 2018 Sosyal bilgiler öğretim programından beklentileriniz nelerdir?

EK:4. Özgeçmiş ve İletişim Bilgileri**Kişisel Bilgiler****Adı Soyadı:** Tuba KÖK**Doğum Yeri, Tarihi:** 01.01.1991 Batman**Eğitim Durumu****Lisans Öğrenimi:** Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü**Yüksek Lisans Öğrenimi:** Amasya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi**Yabancı Dil:** İngilizce**İletişim Adresi:** tubaakok@gmail.com**Bilimsel Faaliyetleri**

Kök, T., Özcan, S. Altunay Şam, E. (2018). Teacher Opinions on the Effect of Drama Method on Learning of Social Studies Course Subjects, *İlter Kongress International Learning Teaching And Educational Research Congress 6-8 September 2018, Amasya University. Proceedings Book, 2018, Ankara, (895-902). ISBN:978-605-4598-42-7.*

Kök, T., ve Altunay Şam, E. (2018). 2005-2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Kavram Öğretimi Yaklaşımı ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Kavramların Analizi, *7. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu Bildiri Özet Kitabı*, (ss.41-42).